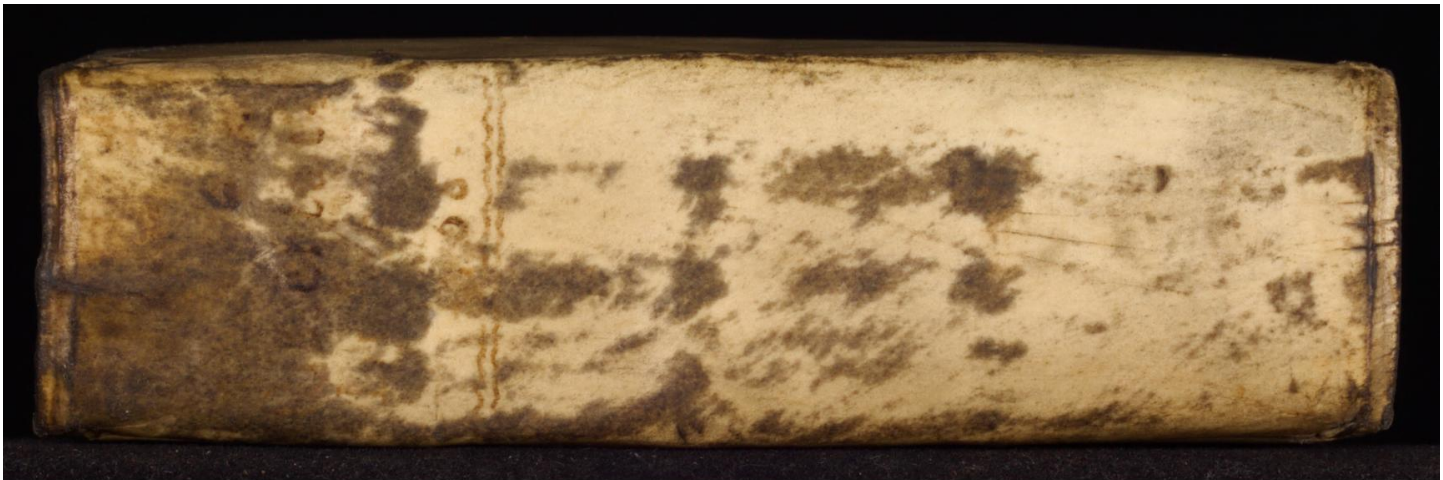

I 8r

DISSERTATIONUM
LUDICRARUM
ET AMŒNITATUM,
Scriptores
varij.
LVGD: BATAVOR.
Apud Franciscos Hegerum & Hackium.
Anno 1638.

BENEVOLO LECTORI
S.

Benevole lector, si seria & prisco Catone digna lectitare amas, nihil tibi in hac arena negotij. Quæ frontem caperant, quæ supercilium attollunt, quæ morosæ dictionis plena sunt, alibi quæras oportet. Aliter hic libellus noster, aliter Sibyllæ loqui amant. Non hic Principum de regni rebus consilia, non vitæ gerundæ rationes, non Academiarum spinosæ quæstiones, non Iurisconsultorum aut Medicorum ancipites casus gravi oratione explanantur. Ludicræ sunt, jocosæ sunt & doctæ festivitatis authoramento gratæ dissertationes, quas offero. Scripsere illas viri eruditiores, quos à gravioribus occupationibus & curis ad has succisivarum horarum commentationes sua subinde avocavit voluptas, sive ut ipsi levamentum aliquod negotiorum inde peterent, ac temporis partem eruditis istjusmodi nugis fallerent; sive ut doctrinæ suæ, ingenii ac industriæ aliquod documentum in pertractandis rebus frivolis ac omnium judicio contemptissimis publico darent. Amat enim

istjusmodi vices & jocandi intervalla humana ratio. Ita orbi universo praeest Titan, modo serenum, modo nubilum adspicimus. Ita terræ quassator Neptunus, modo malaciam amat & placidus ventis stat, modo fluctus ac tempestates ciet. Nec semper Homero serius est ipse Iuppiter pater hominumque Deûmque, aut de Græcorum, ac Trojanorum bellis delibérat, sed Vulcanum loripedem suum subinde ridet, & aut domi convivia cœlicolis suis parat, aut ad Æthiophas commessatum abit. Doctorum quoque animi tempora curarum remissionumque divisa habent, & cœlestes mentis igniculi jucundissimarum meditationum flabello excitandi sæpenumero. Testatur hoc de socero suo Iulio Agricola Tacitus. Nec aliter vivimus ipsi. Puerorum crepundia & cunas adspectare subinde volupe nobis est. Ne tamen jocos solum & nugas pretio distrahere videar, ita statuas velim, sub nugarum involucro serios sæpissime sensus occultari, & aut vitæ melioris momenta, aut naturæ mysteria, aut philosophorum placita explicari. Silenos Alcibiadis quis contemperit? quanquam enim prima fronte viles essent nec asse æstimandi, tamen aperti nescio quod numen ostentabant, ut artificiosam sculptoris manum gratiorem faceret jocosus error. Principum & nobilium matronarum elegantio-

res

res vultus apud nostrates tegunt, aut flammea, aut exemptiles oculi. Nec tamen propterea eas despexerint formarum arbitri ac censores rigidi. Quare & nos cum Ioco-seria damus, aliquod huic opusculo pretium deberi, aliquam nobis gratiam arbitramur. Nullum enim vitæ tempus vel studiorum genus est, quod non insignem ex hujus libelli lectione utilitatem capere possit. Si adolescens es, si mare fluviosque conscendere amas, Artem natandi *consule. Docebit ea manuum pedumque artificiosos jactus, & oborto forte naufragio, aut de puppi depulsum à Palinuri sorte vindicabit. Si senex es, aut nodosa te* Podagra *infestat, aut tenebrosa* Cæcitas; *si, cujuscunque ætatis, tremula* Febris: *horum malorum laudes ac commoda præsens libellus enarrabit. Si vir es, & dignitati masculini sexus præjudicium creari credas, quod è Luto re vilissima originem ducas, ecce, quanta sit* Luti *ipsius præstantia & utilitas docebit Majoragius. Si Physicus naturam scrutari amas, de animalium quorundam, pulicis, formicæ, anseris custodis quondam capitolii, Asini, picæ, pediculi, elephantis, ac muscæ varia indole differentes audi viros clarissimos, Cœlium Calcagninum, Melanchtonem, Scaligerum, Passeratium, Heinsium, Lipsium, Scribanium. Si Astrologiæ studiosus,* Umbræ *originem, mutationes varias, nobilitatem,*

litatem, ingenium, virtutes, honores ingeniose ac erudite expediet magnum quondam magni patris incrementum filius Dousa. Si Grammaticus, horum studiorum tædia & tetricas institutiones belli Grammaticalis *lectione leva ac discute. Si Philosophiæ abstrusioris amans es, plurima passim invenies, quæ non solum admirationem ingenerare queant, sed & subtilissimarum commentationum voluptate mentem perfundent. Qualis, est Doctissimus de ente rationis, Doctissimi viri Caspari Barlæi tractatus; habes quoque ejusdem, dubitare licet an doctior an vero jucundior sit de Nuptiis Peripateticis dissertationem. Denique, cum ut oblecteris hunc libellum offeramus, non ex re visum nobis est contractis in perpetuum rugis Heraclytam, sed cujus frons lætitiæ sedes fuisse videtur, Democritum sive risus encomium tibi exhibere, hujus non commoditates modo sed, etiam necessarium usum Erycius Puteanus (quem non sine causa suadæ medullam quis dixerit) dilucide proponit. Accedat & hoc ad libelli hujus commendationem, quod in argumento sterili prorsus ac moroso scriptores hi præclaras ingenii sui dotes explicaverint, & incredibili dictionis suavitate veluti nectare ac myrothecio declamationes suas perfuderint: hoc gloriosum arbitrati, si è rebus contem-*

ptissi-

ptissimis ac nullius pretii, quasque in Velabro teruncio emas, maximam laudem consectarentur. Quin & illud in hoc scribendi genere opportunum accidit, quod præter novitatis commendationem, etiam brevitatis accessit patrocinium, ut si quid forte morosioribus displiceat, cito desinat displicere. Sed operosior sum, quam debebam, in commendatione optimarum mercium quarum qui pretium ac dignitatem non capit, illi Apollinem, Musas, Gratiasque omnes iratas esse oportet. Vale lector, & his fruere.

Hoc

HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Viri Illustris

BILIBALDI PIRCKHEIMERI,

Eq. aurati & Consil. Cæss.

APOLOGIA,

Sive

LAVS PODAGRÆ,

Opusculum inprimis jucundum lectu, ac festivum.

In Commentario Vitæ Pirckheimerianæ.

Inter propriæ quidem inventionis opuſcula Bilibaldi inprimis jucundum lectu ac feſtivum eſt illud, quo Podagræ apologiam quandam attribuit, qua ſe à judicio capitis liberaret; quod ſcriptum Iacobo de Banniſſis Decano Tridentino, S. Cæſ. Maj. Secretario dedicat. Nam cum inter cæteras vitæ moleſtias hanc quoque Bilibaldus experiri cogeretur, ut delicatæ iſtius Reginæ aulicus fieret, cui ſervitia ſua diu præſtaret, deſcriptionem ipſius laudum aggredi voluit, ſi fortè hanc dominam eâ ratione placatam erga ſe clementiorem reddere poſſet: Aut certè, ut ſibi ipſi levamentum inde peteret, ac tempus eruditis ejuſmodi nugis falleret. Erat enim vir ille non ſolum, ubi opus erat, gravis & ſeverus, verum etiam in loco & oportunè jucundus, comis, hilaris & jocoſus, duaſque res, quæ haud facile concurrere aut miſceri ſolent, etiam Nazianzeno teſte, ſic aptè temperavit, ut ſimul & perquam amabilis & graviſſimus eſſet: ſive, ut Nazianzenus loquitur, ὥστε ὁ αὐτὸς ἐρασμιώτατός τε ἅμα γενέσθαι καὶ κοσμιώτατος. ἃ χαλεπὸν ἀμφότερα συνδραμεῖν. Quod de ſocero ſuo Iulio Agricola ſcribit Tacitus: Eum tempora curarum remiſſionumque diviſa habuiſſe; ubi conventus ac judicia poſcerent, gravem, intentum, ſeverum, & ſæpius miſericordem; ubi officio ſatisfactum, nullâ ultra ſenatoris perſonâ, triſtitiam & arrogantiam & avaritiam exuiſſe: nec illi (quod eſt rariſſimum) aut facilitatem deminuiſſe auctoritatem, aut ſeveritatem amorem. Idem de Bilibaldo quoque veriſſime dici, ex aliquot documentis cognovimus.

Reverendo Domino
IACOBO BANISSIO,
Decano Tridentino dignissimo,
BILIBALDUS PIRCKHEIMER
S. D.

Duo mihi longe diversa accidere solent, Bannissi præstantissime. Amici enim quotidie mihi scripta, & convitiis quidem extorquere nituntur, turpe esse contendentes, cum docti pariter & indocti hac tempestate scribant, me solum perituræ parcere chartæ. At æmuli nunquam non mihi vitio vertunt, quod homo, ut vocant, Laicus, me litteris & negotiis, minus ad me pertinentibus, immiscere audeam. Vt igitur amicis morem gererem, non tamen offenderem æmulorum aures delicatiores, materiam sumpsi, nemini præterquam podagricis molestam; quorum tamen indignatio, ob pedum tarditatem minus mihi timenda erit. Chiragra vero egregie me etiam ab manibus illorum defendet, ita ut undique tutus videar. Nec insuave fuit vetera repetere studia; ac ea refricare in ludicris, quæ olim etiam invitus tractare cogebar. nam & veteranus aliquando arma desueta & navita rudentes attrectare gaudet depositos: &, ni fallor, ineptiendo sensi, me non inconcinne nugari, & si frontem perfricare vellem, lon-

ge argutius mentiri posse, quam plerosque qui nimis insulse etiam in seriis nugantur, nemini tamen unquam persuadent. Sed & exemplum habeo, cum quidam Tyrannidem, alius Febrem, ille Calvitiem, hic vero Stultitiam laudaverit. Cur igitur mihi soli non liceret, quod nemini prohibitum esse cernimus? Tibi vero, Bannissi optime, non ob communem calamitatem, aut ideo has nugas mitto, ut tu illas aliquid esse censeas, sed ut veterem nostram & nunquam intermorituram refricem amicitiam. Proinde, si potes, consolationem aliquam expiscare: nam tantum abest, quo ego ullum Podagræ beneficium agnoscam, ut illam quotidie sentiam molestiorē: nisi inter secunda, & non potius ridenda putes collocandum, quod stultus ego, à stultis persuasus medicis, perpetuum septennium frustra ab omni vini abstinuerim usu, idque inter peregrinationes multiplices, & legationes ferme assiduas, cum Divum nostrum Cæsarem Maximilianum, nonnunquam per eas regiones sequi cogerer, ubi aquæ potus quoque pestilens esset; sed tandem resipui. Tu vero, ni irrideri velis, ne in similem aliquando errorem incidas cave, & me ut semper fecisti amantem ama. Nurembergæ, Kalend. Octobris, anno Salutis M. D. XXI.

BILI-

BILIBALDI PIRCKHEIMERI

APOLOGIA PODAGRÆ.

Non ſum ignara, Judices æquiſſimi, quam ſit res difficilis, ac odii plena, opinionem ſemel conceptam, ac jam diu inveteratam ex hominum delere mentibus, maxime inconditi & imperiti vulgi, quod non tam prudentia ad judicandum duci, quam omni quodam impetu & furore rapi ſolet. Nec mirum, cum delectu careat, ſi etiam abſque diſcrimine ſententiam ferat. Quo pacto enim recte judicari poſſet, ubi ſtoliditas prudentiam, temeritas rationem, conſilium animi ſuperavit impotentia? Proinde ſummopere lætor, tempus mihi aliquando oblatum, ac facultatem conceſſam eſſe, ut tandem inimicorum maledictis reſpondere, & inſani vulgi objecta diluere valeam, ne ſemper male audire cogar, & nunquam mihi libere loqui permitta-

mittatur. Quamvis non tam mea, Judices, quam vestra interesse rear, ne quis accusatus tantum, minime vero auditus seu convictus pereat, quo non optimus quisque à pessimis hominibus temere insimuletur, insimulatus condemnetur, condemnatus ultimo afficiatur supplicio. Non injuria igitur conspectus hic vester, clementiæ ac mansuetudinis index, vehementer me recreat, ac consessus celeberrimus ita reficit, ut omnem timorem, omnemque suspicionem, penitus ex animo rejecisse videar. Cur enim timerem? cum ea vos sapientia, ea integritate & innocentia præditos sciam, ut non solum nil mali suspicari, sed cuncta sperare debeam, quæ apud homines sancta, justa, pia, & plane existimatione vestra digna habeantur.

Verum antequam de causa dicere incipio, vos, Judices clementissimi, oro & obtestor, ut attente, & cum bona venia, verba mea ad finem usque audiatis, & me meum dicendi ordinem servare patiamini, ac interim donec à me peroratum fuerit, sententiam vestram suspensam teneatis. Deinde, si quam contra me concepistis iracundiam, exuatis, odium seponatis, indignationem abjiciatis, potiusque rem ac causam ipsam, quam adversario-

rum

rum dicta aut personam meam, conside-retis. Tum autem ne ægre feratis, si opinionem aliquam sinistram, ac temere contra me confictam, sermo convellat, ratio labefactet, veritas denique extorqueat. Id si fiet, plus hodie apud vos veritatem & justitiam valituram spero, quã nequitiam, invidiam, aut omnes omnium criminationes & calumnias. Plane enim me ostensuram confido, tot ac tanta, quæ mihi objiciuntur mala, ut-plurimum, non tam mea, quam adversariorum culpa accidere. Inde si quæ sunt, non tam gravia, sed longe esse leviora, quam illi velint aut censeant. Demum me etiam multorum bonorum causam esse, ac maxima & innumera sæpius afferre commoda. Nolite, Judices, nolite perturbari, sed quieti, ut cæpistis, me quæso audite. nisi enim cuncta quæ promitto, & plane quidem ostendero, in arbitrium vestrum positum erit, me etiam post causam auditam condemnare: ac ita fiet, ut vosmet ipsi ab omni suspicione liberi & à culpa alieni esse videamini, nec ego, si convicta fuero, ullam pœnam recusare ausim. Sin vero omnia quæ polliceor præstitero, rogo, ut non tam mihi favere, quam officii vestri memores esse velitis, quo ea quæ fas & jura permittunt, sententiis etiam consequi possim æquissimis.

Ceterum priusquam adversariorum objecta diluere aggrediar, ante omnia mihi necessarium arbitror, ad populi rumorem & famæ malum respondere. Nam si bona (inquiunt adversarii) & tam multorum commodorum es causa, quare omnes tam impense te oderunt, execrantur, ac detestantur? Nam etsi fama sæpius, non tamen semper errare consuevit, præcipue cum inveteravit tam diu, ac passim & ubique increbuit. At ego egregios illos accusatores meos vicissim interrogavero, cur & pueri magistros suos, etiam sapientissimos, odere? cur improbi etiam leges optimas vituperant? Ideo nempe, quia præceptores discipulos bonis imbuunt artibus, ac meliores reddunt: leges vero malis impedimento sunt, ne cuncta, quæ volunt ac cupiunt, patrare audeant. Verum non ideo magistri mali, quoniam à pueris odio habentur; nec leges iniquæ, quoniam à pessimis hominibus vituperantur: sed potius judicio pueri carent, ac quemadmodum febricitantes de potu, ita illi de institutione male judicant. Flagitiosi vero cum sceleribus cunctis sint inquinati, vellent, rejectis legibus, omnia, quæ luberent, potius licere, quam mala eorum facinora frœnis quibusdam coërceri. Non igitur confestim malus erit, qui

qui à multis, ſed qui juſte & à bonis vituperatur hominibus: quemadmodum nec ille bonus, qui multorum, ſed qui proborum tollitur præconiis.

Cum enim ſemper & ubique malorum ſuperet numerus, nemo bonus illorum judicio bonus eſſet, cum neminem niſi ſui ſimilem laudare conſueverint. At tantum abeſt, ut inertis vulgi judicium, præcipue apud bonos, alicujus ſit momenti, ut quam ſæpiſſime, qui male à malis audiunt, optimi cenſeantur viri: quemadmodum è converſo peſſimi & nullius frugis ſunt homines, qui populari aura in cœlum uſque feruntur. Unde & divinus ille Plato recte cenſebat, Quicquid vulgo placeret, vel ſolum ideo ſuſpicione dignum eſſe, etiãſi virtutis ſpecimen quoddam præ ſe ferre videretur. Deſinant igitur adverſarii mei & mihi quoque rumores objicere inſanos, ac potius ſibi ipſis incommoda, dolores, & diros, quos nonnunquam patiuntur, cruciatus, acceptos referant.

Ita enim vivunt, imo ita bibunt, ita luxu & deliciis cunctis diffluunt, ut etiam me invitam ſæpiuſque reluctantem, in ſuum contubernium pertrahant, ac feſtinare compellant. Raro enim, imo vero nunquam ſponte, ſed ſemper coacte, ad

illos accedere ſoleo. Quod ſi peſtis, ut ipſi volunt, univerſi humani generis forem, non ſolum quibuſdam, ſed omnibus moleſta eſſem: nunc vero tantum abeſt, ut cunctis nocere valeam, ut etiam à multis quam lubentiſſime declinem. Non enim duris illis & agreſtibus oblector hominibus, qui nunquam quieſcunt, ſed aſſidue corpus labore exercent, nunquam vel raro genio indulgent, famē tolerant, ac ſimplici ſatiantur cibo, ſitim aquæ potu ſedant, male veſtiuntur, pejus cubant, & qui ita ſunt animati, ut voluptatibus cunctis renuntiarint.

At præclari illi accuſatores mei, dum die noctuque pergræcantur, otio marcent, labores uti peſtem execrantur, voluptatibus cunctis, maxime Venereis, enervantur, cibos terra marique conquirunt pretioſos, gulam aſſidue condimentis omnifariis irritant, bibendi modum non neceſſitate, ſed libidine metiuntur, ac ſitim minime vino extinguunt provinciali, ſed exotico irritant, ſuper plumis volvuntur molliſſimis, ac non ſuperbe tantum, verum monſtroſe quoque veſtiuntur, & omnibus deliciis, quas humana adinvenit nequitia, abutuntur, ita ut animum pariter & corpus enervent, mihique ſæpius, quamvis ſim delicatiſſima,

ob lu-

ob luxus nimios nauſeam concitent: omnem tamen culpam in me unam conferre ſolent, penitus immemores, vitam ſuam corruptiſſimam, ac peſſimis vitiis contaminatam tot malorum cauſam eſſe: cumque ipſi tota errent vita, me tamen, ſi Diis placet, nunquam accuſare & traducere deſinunt, nihilo juſtius, quam ſi quis violenter ſeipſum in ignem aut mare præcipitaret, obiterque flammas, ſeu undas incuſaret, tanquam periculi ſui cauſa eſſent præcipua, & non potius ipſemet ſponte ſe perditum iret. Sed ita natura comparatum humana, ut unuſquiſque culpam propriam lubens in alium rejiciat, ut dum illum incuſat, ipſe innocens eſſe videatur, etiamſi ſolus totius mali cauſa exiſtat. Sane non hoc exigo, ut verbis meis ſolis fides adhibeatur, ipſos accuſatores precor intueamini, Judices; ipſorum inſpicite corpora, facies, cutim, ora, colorem, aſpectum, inceſſum: & niſi hæc omnia extremæ luxuriæ ſigna eſſe invenietis, nihil moror, quin ultimum ſubeam diſcrimen. Non igitur tam ego noxia; ſed ipſi ſunt, qui me deliciis ſuis ineſcarunt; ipſi ſunt, qui me invitam retinent; ipſi ſunt, qui omnia pervertunt, ac inde totam in me culpam convertunt. Adſum, abeſſe me volunt: abſum, vitiis

ſuis

ſuis revocant : in morbo ſanitatem, in ſanitate morbum quærunt, ſalutem propriam negligunt, ac illum à me non deſinunt repetere: ſibi ipſis malefaciunt, ac à me beneficentiam exigere juſtum putant; turpiter volunt vivere, inde mihi nequiter maledicere. Conſiderate igitur, Judices, quid eos impetrare conveniat, quos vita propria arguit, quos corporis habitudo prodit, quos conſuetudo inveterata reprehendit. Non cogitant eos bibere ac eſſe oportere, ut vivant, & non ideo vivere, ut edant & bibant. Non perpendunt, tantum lurcones & ventri deditos mihi infeſtos eſſe. Nemo enim, nemo, inquam, tam impenſe me accuſat, niſi luxurioſi; nemo me crudelitatis arguit, niſi luxurioſi: nemo me inauditam eſſe damnatam clamitat, niſi luxurioſi. Hæc cum ita ſe habeant, Judices, audentne adverſarii mei contra hiſcere? audentne in conſpectum veſtrum prodire? audentne pœnam, quam mihi innocenti irrogare contendunt, deprecari? Sed ego illis infenſa, & inimica ſum. Cupiunt igitur inimicam ulciſci, ut ipſi plane inimiciſſimi eſſe inveniantur. Equidem ſi mihi tam odioſæ nullam concedendam eſſe putant veniã, cur totis viribus contendunt, ut ad eos veniam? Cur non talem vivendi modum inſti-

instituunt, ut nil mihi in eos nec liceat nec lubeat? Etenim si effervescentem suam aliquando frœnarent libidinem, & non tam procaciter omnibus abuterentur voluptatibus, forsitan & me quoque aliquando mitiorem experirentur. sin minus; tum saltem justam indignandi haberent occasionem. Sed difficile est, eum esse abstemium, qui nil nisi luxuriari novit; difficile est hominem frugi esse, qui in tota vita nil nisi potare consuevit. Ferant igitur quod evitare nolunt, & ita valeant ut vivere consueverunt. Etenim ita existimo, qui nil habent in vita jucundius, quam ut vitam turpissimis vitiis inquinent, vita eos ac sanitate penitus esse indignos. Nam vehementer errant, qui in tantis voluptatibus sanitatem quærunt, quemadmodum sapientes agunt, qui sanitatis tempore, cupiditates coërcent, assidueque de incolumitate cogitant. Porro cum me multis inescarunt modis & annis, ac vix tot deliciis obsequentem reddidere, inde repente rejicere, & omnem culpam in me unam vertere conantur. Quid mirum, si & ego obnitar, vindictamque aliquando condignam ab eis exigam, & me durius quam vellent, ob acceptas ulciscor injurias? Proinde multos enumerare possem, qui, cum invi-
ti, &

ti, & ultima coacti pauperie, in quam ob luxum inciderant nimium, à lautiori cibo & potu abstinuissent, pristinam receperint sanitatem. quod minime evenire potuisset, nisi ipsi potius, quam ego, in culpa fuissent. Atqui cum laboribus cedam, nec penitus sobrietate elucter, plane liquet, an ego iniqua sim, vel potius egregii accusatores mei delinquant. Quæ vero ad personam meam attinent, adeo vilipendo, ut etiam inde gloriari soleam. Etenim qualiscunque sum, omnibus tamen æqualem me esse scio; Regibus, Pontificibus, Principibus, opulentis, tenuioribus, nobilibus & ignobilibus. Nulla enim apud me personarum est electio, nullum discrimen; nisi quod apud molles & delicatos potius, quam sobrios & abstemios esse cogor: non solum qui ita me suis blanditiis sollicitent, sed qui vi, & duris aliquando vinculis coerceant. Ceterum objiciet aliquis, non solum nepotes à me infestari, sed etiam temperatissimos quandoque homines, & qui mirum in modum à deliciis & luxu abstinent, male affici: verum si id aliquando, raro tamen accidere solet, ac ideo haud juste in exemplum trahi debet, aut potest. Atqui nec tum ego quidem potius, quam illorum parentes, sum accusanda. Quid

mirum

mirum enim, cum majores cujuſpiam valetudinarii exiſtant, ſimiles ſibi quoque procreent liberos? Nihil enim convenientius, quam à ſimili generari ſimile. Quo pacto igitur, quod illis à natura ingeneratum eſt, aut parentum vitio evenit, juſte mihi objici poterit? cum nec majorum ſtemmata, nec opum ſplendores, mihi referantur accepti. Deſinant igitur mihi alienum vitium tanquam proprium imponere; &, ſi majorum dignitate & divitiis gaudere juſtum putant, non indignentur, ſi etiam in morbis & ægritudinibus ſuccedant hæreditariis. Qui ſi illi quoque modeſte vivunt, & à ſuperfluis temperant deliciis, longe mitius cum eis ago, quam aut parentum merita aut naturæ exigat perverſitas. Neque enim, utcunque de me ſentiant homines, tam improba ſum, ut pari pœna, noxios juxta & innoxios affligam. Nec etiam tam immanis & fera, ut nunquam acerbitatem remittam: quemadmodum multi alii facere ſolent morbi, qui perpetuo cruciatu miſeros affligere ſolent homines, veluti mentagra, phthiriaſis, lepra, & reliquæ id genus infirmitates innumeræ, quæ præterquam quod omnem curam reſpuant, ad ultimam mortales perducunt deſperationem. Etenim ab inſidia infeſtationum

ali-

aliquando interquiesco, & subditis meis sæpius longa dolorum concedo intervalla. Non secus ac quispiam agricola, qui fessos boves suo tempore ab aratro solvit, & optata quiete refocillat. Porro quod non tam noxia sim, ut me quidam insimulant, vel inde liquet, quod raro quis moleste ferre consuevit, cum primum amicum aliquem à me correptum audiverit, sed potius in risum solvitur, accurrit, jocatur, & ferme congratulari videtur. Quod profecto nunquam eveniret, si ego tam noxia aut molesta, ut ipsi prætendunt, existerem. Unusquisque enim cum amicum suum morbo aliquo insanabili corripi audit, haud ridere vel exultare, sed flere, aut saltem dolere consuevit. Quo pacto enim amicus esset, si ob amici calamitatem rideret? Cum vero ridet, non me adeo malam & humani generis perniciem esse demonstrat. Etenim sæpius videres totum amicorum agmen, ad aliquem, à me correptum, advolare, non insuavibus cavillis lacessere, & totos dies lætos ducere, quod nunquam, si ego tantæ læticiæ & jucunditatis conciliatrix abessem, evenire posset. Ex quibus plane constare arbitror, neminem tam obtusæ mentis esse, quin plane videat, adversarios meos non tam me injuste accusare,

quam

quam ſeipſos præcipuam mali ſui cauſam oſtendere, & ſi qua in me culpa deprehenditur, longe eſſe leviorem, quam illi arbitrentur, aut forſitan vellent.

Nunc vero ſi potero, edocere pergam, quæ commoda, qualiaque ſæpius affero hominibus bona. Vos tantum, Judices, oro, ut mihi, ſicut huc uſque feciſtis, aures atque animos benigne præbeatis. Sane haud nego, me pleriſque & admodum moleſtam eſſe. Verum ſi recte conſiderare voluerint, invenient profecto, multa eis evenire bona, quibus penitus carerent, ni illa meo provenirent beneficio. Quot enim mei gratia honorantur, cui nemo alias à via cederet? Nam quamprimum me homines alicui comitem eſſe cernunt, illi locum dant, ſecedunt, & ob me ſolam honore afficiunt, etiamſi longe, vel ætate, fortuna, aut conditione præſtent ſeu ſuperent. Multos curru ſublimes, aut equis phaleratis vehi, ſellave geſtari cernitis, qui niſi meo uterentur beneficio, pedibus iter facere cogerentur. Quibuſdam, cunctis aliis ſtantibus, & inter Reges & Magnates, ſedere licet. quin non deſunt principes ipſi, qui id jubeant & hortentur, cum interim clientes pulvinaria & ſcabella ſedilia afferant, ac eos omni demereantur officio, & cuncta,

quæ

quæ illis grata esse putant, subministrent, cum alioqui & citra meum favorem vix illos alloquio dignos ducerent. Considerate, Judices, num hæc sint vilia, & non potius votis etiam expetenda. Quin non solum in conventibus, sed & in conviviis præ ceteris honorantur. Nam ut plurimum in superiori accumbunt loco, & quamvis lautissima apponatur mensa, & quæ cibo ac potu, ut tunc fieri solet, illustrissima sit, mei tamen causa semper aliquid accedit, aut cibus delicatior, aut vinum suavius. Quinimo cunctis aliis tacentibus, & præsenti contentis abundantia, solummodo meis concessum est, quidquid lubet postulare, imo illos hospites ultro hortari ac rogare solent, ut rejecto pudore libere postulent, quidquid appetant. Id enim beneficii loco acceptare consueverunt. Sed dicet quispiam morosior, non tam honoris, quam calamitatis gratia hæc accidere. Ego vero non tam considerandum arbitror, cur aliquid fiat, quam quid boni inde eveniat, ac satis esse, tibi soli permitti, quod alias nemini conceditur. Nam nec egenus quispiam, cur, aut unde accipiat, tanti facere solet, quanti, ut habeat, acceptisque jucunde frui possit. Quid dico de egenis? nonne Reges ipsos quotidie cernimus integra occu-

occupare regna, nec interim curare, ſi juſte id fiat, aut injuſte, dummodo illa poſſidere, & ſuæ poſſint ſubjicere cupiditati? Nec dubito, quin innumeros reperire poſſis inopes, qui ſe fœliciſſimos putarent, ſi tali calamitate frui, & interim à labore, & dura pauperie interquieſcere poſſent. Quid enim divitibus illis delicatius? quid ornatu eorum cultius? quid habitaculis elegantius? ad quorum ædes ſi acceſſeris, minime ut aliorum hominum ſitu ſquallent, aut neglectæ jacent, ſed omnia rident, omnia fulgent, non ſecus ac in nundinis inſtitorum tabernæ, aut feſtis diebus Deorum templa ſplendent; ita ut multos invenias, qui in tanta abundantia ægrotare mallent, quam in ultima illa paupertate recte valere. Adde quod huc defertur, quidquid egregii, aut elegantis in urbe eſt, quod vel viſum oblectare, aut guſtum recreare, ſive auditum demulcere poteſt. Hic egregia artificum conſpiciuntur opera, huc fructuum apportantur primitiæ, & ſi quid novi annua producit temperies. Hic demum cernere eſt, quicquid inter homines varium & delectabile habetur. Nec deſunt interim, qui aſſidue rumores afferant novos, & identidem fabulis ſuaviſſimis aures meorum impleant, ita ut & Impera-

torum,

torum, Regum, gentium, ac cunctorum hominum, ſive pacis ſive belli negotia præclare ibi expediantur, nec quempiam latere poſſit, quid apud Thraces, quid apud Seres, quid etiam apud ultimos geratur Indos. Hæc omnia mea proveniunt opera & ſedulitate, etjamſi interim homines ignorent, quid in propria agatur domuncula. Porro dum mortales negotiis meis detineo, ſæpius à variis graviſſimiſque periculorum conſervo caſibus. Quam diu enim mihi ſunt obnoxii, nec mari ſe credunt furenti, non venando rabidis ſe objiciunt feris, non rixas ſuſcitant, non cædes committunt nefandas, non capiti ob tegularum caſum timere coguntur. Sed extra teli jactum poſiti aliorum pericula ocioſi ipſi recenſere audiunt pleroſque à rerum publicarum adminiſtratione, nec non à moleſtiſſimis Tyrannorum & Aulæ liberos negotiis, qui citra favorem meum, curis indeſinentibus & perpetuis ſubjacerent ærumnis. Atqui nec interim rei deſum domeſticæ, ſed ſtrenue meos ad hanc augendam hortor, & impello. Quod eo eſt facilius, quo minus ob deambulandi impediuntur negotium. Non enim quia pedes aliquando ſuum negant officium, ideo & illi à ſellulariis & quæſtuariis arceantur

arti-

artibus, ſed tanto ad eos ſunt aptiores, quanto ad ambulandum impotentiores. Igitur ſedendo longe majores aliquando conquirunt opes quā unquam currendo, aut etiam ſaltando cogere poſſent, quibus penitus carerent, ſi vagabundi hinc inde diſcurrere, & plena libertate poſſent frui. Non ſunt hæc contemnenda, Iudices. Sed longe majora audietis. Etenim dum corporis gero curam, minime interim animum negligo, præcipue vero ingenium excolo. Etenim nulli veſtrum dubium eſt, litterarum ac bonarum artium ſcientiam longe honoribus & multis anteſtare divitiis. Atqui ego illas egregie doceo, ac plurimos enumerare poſſem, qui meo beneficio ad linguarum cognitionem & doctrinam pervenerunt ſummam. Dum enim non habent quod agant, litteris bonis non deſinunt incumbere: & ne fruſtra tempus labatur, quotidie eruditiores evadere contendunt. Sed quid dico de linguis & litteris, cum etiam meos egregie in diſciplinis liberalibus, & univerſa circulari ſcientia inſtituere conſueverim? Potiſſimum vero lepidiſſima illa Muſica, cujus harmonia & concentu, identidem curas pellere, & aures modulaminibus oblectare valeant ſuaviſſimis. Præterea & perbelle rhetoriſſare doceo: nam me

artis ejusce non penitus ignaram esse, vel jam puto intellexistis. Quam primum enim invado quempiam, pariter & excusationis materiam etiam ex penitissimis Rhetorum locis subministro, ita ut hic talum intorsisse, ille pedem ad lapidem offendisse, alius ab alto cecidisse, aut aliud quid reticuli prætendat & inveniat, quo hominum oculos præstringere, & causam suam quam vaferrime defendere queat, idque non solum Rhetorum more versibiliter, aut persuasive, sed ad Dialecticorum consuetudinem necessario & vere, addito etiam juramento, ubi fides defecerit, aut ita negotium exigere videtur. Sed ut obmittamus scientias humanas, nonne etiam cœlestibus meos imbuere soleo? veluti Astrologia illa, arte vere divina & antiquissima, cujus laudes etiamsi vellem, minime tamen explicare possem. Nam & propter excellentiam singularem, Deos inventores habere meruit, ac in tanto olim fuit honore, ut solum Regibus & prudentissimis cognita esset hominibus. Hanc ego præcipue meis trado, ac ita eorum corporibus infundo, ut eam citra calculos, & numerandi artem pernoscant. Tam qui Arithmeticam ignorant, quam, ut audistis, qui rei pecuniariæ student, vel præcipue

meo

meo tenent beneficio: ſed ut res miraculo ſimilis videatur, & vis mea ſingularis & induſtria ab omnibus cognoſci valeat. Non igitur ob motum cognoſcendum cœleſtem, tabulis quibuſdam, aut inſtrumentis indigent aſtronomicis, ſed priuſquam Phœbus Cinthiam ad ſuum admiſit complexum, aut per diametrum claro implevit lumine, efficio, ut affectiones illorum non tam mente intelligere, quam corpore, & re ipſa ſentire queant. Nec ſolum id luminariis ſplendidioribus, ſed etiã in aſtris præſto errantibus, ita, ut nunquã eos, ſive frigidi Saturni, aut rabidi Martis, infauſtus latere poſſit aſpectus, ſive ſe invicẽ oblique intueantur, ſeu horoſcopum ipſum, aut corporis gubernatricẽ lunam, vi ſua infecerint. Nullus igitur vates ſolis aut lunæ deliquium, verius, quam mei, diſcernere; nullus tempeſtates, nives, grandines, aut imbres certius prædicere poteſt; ita, ut prius quam aeris mutatio aliqua accidat, illi antea, toto etiam triduo, ita eventurum, certiſſime præſagiant. Nonne hæc ingentia, Judices? nonne admirationis plena? Ceterum non minore præconio, & laude dignum, quod inſignem medicandi artem & qua vix aliud præſtantius Dei hominibus conceſſere, meis etiam invitis incul-

care

care ſoleo, ita, ut etiam aliquando medicis ipſis exactius herbarum, florum, plantarum, ſeminum, radicum, arborum, foliorum, fructuum, lachrymarum, metallorum vim intelligant & pernoſcant; ut interim de animalium ſanguine, pelle, adipe, lacte, felle, oſſibus, nervis, &c. egregie ſileam: quid frigidum, quid calidum, quid aridum, quid humidum, quid repulſivum, quid apertivum, quid attractivum, quid reſolutivum, quid inſtaurativum, quid primæ, quid ſecundæ, quid tertiæ ſit virtutis, egregie informo, nec intellectus cognitione ſolum, ſed etiam ad actum (ut vocant) practicum deduco; quemadmodum & meis, in cunctis reliquis tribuere ſoleo, ut non minus in rebus agendis quam cognoſcendis & dijudicandis excellant. Nec mirum; cum & dono meo cunctarum gentium hiſtorias, omnium Poëtarum fabulas legant & cognoſcant; &, quod præcipue generoſi animi eſt indicium, cum omnes homines ad quæſtum ſuum reſpiciunt, ſola ego hæc cuncta gratis, & abſque mercede doceo. Hæc igitur cum ita ſe habeant, & mea, ut arbitror, Judices æquiſſimi, in accuſatores beneficia cognoſcitis, & quemadmodum mihi gratiam referre ſtudeant videtis. Verum enim vero quid jam diu parturiant

uriant, & contra hæc noſtra intendant objicere, perbelle novi, nempe hæc omnia non tam beneficii, quam ſummæ calamitatis eſſe indicia, ac me potius humani generis luem & perniciem, quam nutricem aut benefactricem eſſe, utpote quæ formæ ſtatum immutem, ſanguinem exhauriam, colorem invertam, vires atteram, ſomnos adimam, lumina hebetem, alacritatem demam, lætitiam auferam, lepores, riſus, jocos pellam, manus, digitos, articulos, humeros, genua, talos, totum denique corpus incurvem, frangam, debilitem: atqui dum talia mihi objicere contendunt, illis accidit, quod cunctis evenire ſolet, qui animi potius morbo, quam ratione certa dijudicant: Ignorant enim homines inepti, & vere ignorant plus ſe mihi accuſatione ſua laudis tribuere, quam objicere turpitudinis, aut vitii. Etenim dum corpus debilito, animum ſano; dum carnem affligo, ſpiritum corroboro; dum terrenum expurgo, quod cœleſte eſt introduco; dum temporarium adimo, quod immortale eſt confero. Proinde nemo veſtrum, Iudices æquiſſimi, tam eſt inſulſus, qui ignoret corpus animæ eſſe contagionem, quæ nunquam florere queat, ni illud defloreſcat: ſemper enim craſſa hæc moles impe-

dimento eſt, quo minus homines ad cœleſtia valeant eniti. Siquidem innumera corpus impedimenta objicit, ac tanquam nebulas quaſdam offundit, quibus mentis hebetetur acies & obfuſcetur, quo minus verum cernere, aut ſequi valeat. Quantis enim ærumnis homines agitantur, ut ſolum mortali huic corpori, quæ ad vitæ uſum ſpectant, poſſint ſuppeditare? Non dico de ſuperfluis, ſed etiã ſumme neceſſariis, tametſi pauciſſimis natura ſit contenta. Sequuntur animi ægritudines, nempe voluptates, opiniones, timores, conturbationes, cupiditates, amores, odia, & reliqua id genus vitia, quæ raro aut nunquam animum quieſcere permittunt, ſed ſemper exagitant, non ſecus ac ignis vis quædam violenta, quæ ſubinde aquam ferveſcentem ebullire cogit. Bella vero, ſeditiones, pugnas, injurias, cædes, rapinas, incendia, quid aliud concitat, quam corpus & immenſa ejus libido habendi ac nunquam exſatiata cupido? Omnia enim pecuniæ gratia fieri cernimus. At illam, corporis cauſa, & ejus uſui quærere cogimur; ac ita fit, dum corpori indulgemus, quam longiſſime ab animo diſtrahamur. Sunt enim corporis ſenſus, tanquam equi quadrigæ ſine ulla ratione currentes, animus vero inſtar aurigæ curren-

ntium fræna retinet, ac ideo, quemadmodum equi absque rectore præcipites runt, ita corpus sine ratione & animi imperio, in suum fertur interitum. Unde sapiens quisque quam longissime à corporis se commercio segregat, ut animum ad Supremum tollere, & recte juxta illum vivere possit. Quantum enim se à corpore avertit, tantum se ad animum convertit, à corporalibusque desideriis abstinet, voluptatibus dominatur cunctis, honores, fortunam, divitias, nobilitatem, famam, & quicquid apud homines beatum ducitur, flocci pendit, spernit, contemnit. Non ignominiam, non paupertatem, non afflictationem, non mortem denique ipsam formidat; ac omnia, quæ corpori sint contraria, desiderat. At qui corporis obsequitur sensibus, præterquam quod ei à virtutibus excidere necesse sit, nunquam quod desiderat consequitur. nam falsis impeditus, quæ vere bona sunt, perspicere nequit. Et quemadmodum corpus è terra ortum sumpsit; ita animi origo de cœlo manat, ac is de mente divina est decerptus, ut non inepte dictum sit,
Sensum à cœlesti demissum traximus arce.
Et alibi: Animi imperio, corporis servitio magis utimur: alterũ nobis cũ diis, alterum commune est cum belluis. Nil igitur

animo præstantius, nil divinũ magis; tantumq; corpori prestat, quantum dominus servo, aut vivens mortuo: ac quemadmodum corpus nil nisi terrena curat, ita animus liber & rectus, nil nisi cœlestia cogitat. Videtis ergo, judices optimi, quanto res sit præstantior animus corpore. At nunc si potero ostendã, quam egregia sim mentis excultrix, ac quantum cœlestem animum efferam, dum corporis vitia extinguo; quamvis nec corpori ipsi semper nocere, sed plerunq; prodesse soleam. Nam & pinguedinẽ superfluam ac superabundantẽ attenuo, exsicco, humoresq; ob intemperantiam assidue redundantes consumo; ac ni id facerem, sæpius in molem immensam surgeret, & ob nimiam obesitatem haud parvum incurreret periculum. Deinde & vitam, ut medicorum norunt pueri, prolongo. nisi enim noxiam ac furentem mateтiam illam ad membrorum articulos impellerem, absque dubio in cerebrum, cor, hepar aut stomachum impetum faceret, ac perquam facile spiritum extingueret vitalem. Ceterum omissis iis quæ carnis sunt, ad hominum deveniamus vitia, quę ego præ cunctis egregie curare novi: ita ut nemini hac arte cedam, sive ille sit Philosophus, sive sit Theologus. Non solum enim impedimento

mento ſum, ne mei præcipites in ſcelera ruant, ſed etiam mala, quæ jam diu inoleverе, deleo, ac ſæpius penitus expello, ubiterque, ne impune peccaſſe videantur, diligenter annitor, & ni hæc cuncta præſtarem, plerique nunquam à vitiis deſiſterent, ſed aſſidue cumularent malum malo. Sub initium igitur, parentem ferme omnium malorum, ſuperbiam, & ambitionem, domito, ac quam nihil ſit humana arrogantia viribus meis demonſtro, quam evanidum formæ bonum, quam facile corporis pereat robur, quam fluxi ſint honores, quam opes labiles, quam generis nobilitas nihil, quam inanis ſit omnis omnium mortalium gloria: ac ita efficio, ut homines, ſe homines eſſe, meminerint, nec diis ſe cenſeant æquales. Præterea dum illis humanas oſtendo ærumnas; invidentiam, æmulationem, obtrectationem, ac plane rerum alienarum curam impertinentem extinguo. quo pacto enim curioſe de alienis cogitarent, qui nequirent ſatagere in propriis? Omnem igitur malevolentiam adimo, ita, ut mei ne ullas calumnias, fraudes, aut dolos nectere cogitent, non diſcordias, non rixas concitent ullas, ſed ſatis ſuperque rebus ſuis negotioſi exiſtant. Nam quantum pertinet ad odium,

invidiamque, efficio, ut nec ipsi invidi esse possint, minus vero invisi, sed potius consolatione & omni misericordia digni videantur. Non sunt hæc levia, Judices, sed præstantiora audietis. Tria sunt, quæ potissimum meis sunt infesta, licet semper accepta, mihi vero nunquam non utilissima; ingluvies, amor, & excandescentia. Atqui ego non tam ad commodum proprium, quam accusatorum meorum salutem respicere consuevi. Illos enim identidem moneo, ut ab hostibus tam infensis diligenter cavere discant. Si vero mandata mea neglecta esse comperio, & me de illis egregie ob contemptum ulciscor, & in futurum cautiores reddo, ne tam facile imperium meum contemnere audeant. Quotienscunque igitur vorando se nimium repleverint, aut merum ingurgitaverint superflue, continuo vindex sum præsto accerrima, & pœnas quas meruere exigo, & ne dehinc vires meas floccifaciant, adhortor. Quamvis non sim tam agrestis, ut vel cibum debitum subtraham, aut Bacchi liquorem penitus denegem: sed meo beneficio, mei nonnunquam & delicatius vesci, & suavius bibere consueverunt, præcipue cum nymphis sacra facere haud neglexerunt. Porro ne libere agresti illo domino inserviant,

aut

ut pulchræ Veneris moveantur blanbitiis, frequenter deterreo. Nam & eos ab impudicitia conſervo, ac nuptis pariter, q. puellis pacem impetro, ita, ut nunquam, aut raro, mei ſtupra ſeu adulteria committere audeant. Sin ſecus, ita eos excipio, ut non minus facti pœniteat, quam ſubeat odium fœminei ſexus universi. Et quid majus amiciſſimus quiſpiam conferre poſſit, quam hominem à tot liberare incommodis, totque eximere periculis, quæ ſemper & ubique imberbem illum, & matrem plane tali prole dignam, ſequi conſueverunt? Ceterum quid de excandeſcentia dicam furoris & inſaniæ plena, quam nemo æque ac ego emendare novit, adeo, ut etiam iræ ac indignationis ſervos libertate donare, contemptores vero pro meritis corripere ſoleam. Talia ſunt, quæ mihi accuſatores mei objiciunt, talia in me reprehendunt, dum corpus in ſervitutem redigo, meliorem vero partem ſublevo, quam jure neminem veſtrum, judices, latere arbitror. Proinde quemadmodum carnẽ vitiis infectam expurgo, ita exorno animũ ac virtutibus cunctis decoro, nec illum jacere ſino, ſed aſſidue in altum erigo. Equidem minime vos, Judices, latere arbitror, magnam hominum partem ita

animatam esse, ut si semper secunda uterentur fortuna, nunquam conditionem suam expenderent, nunquam ad superna respicerent, sed semper inferna illis essent curæ, pecorum instar voluptatibus dediti, à virtutibus vero penitus alieni, corporis ac ventris curam gerentes, ducem autem animum negligentes : adeo, ut tales, neque philosophorum præcepta, nec saniorum adhortatio, non jus, fas, pietas, non leges humanæ, minus divinę à tanta mentis cœcitate eruerent. At ego, illis tanquam nitidissimum jubar exorior, & dispulsa caligine ita tenebras illorum illumino, ut relictis terrenis, plane animum ad cœlestia tollant, ac cogitent, quã vana sit omnis mundana gloria, quã fragile & nullius momenti humanũ corpusculum, quam spes, cura, sollicitudo inanis, quis rerum exitus, quæ tandem bonos præmia, quæ malos supplicia maneant. Hæc dum meis redigo in mentem, ut Deum vere, non, ut hypocritæ solent, ficte adorent, largior, illum cognoscant, illum invocent, illum venerentur, illum demum boni & mali diei esse factorem & dominum esse sciant, ac intelligant. Et quid præstantius, quid utilius hominibus concedi posset? quam ut creatorem suum agnoscere, & illi dignas gratias agerę

qui-

uirent, non ſolum ob ſecunda, ſed etiam adverſa: id enim vel præcipue largior, ut mei dum affliguntur, non minus quam cum proſpere agunt, Deum laudent & extollant. Quoniam æquanimes eſſe, & omnes dolores ac labores toleranter perferre didicerunt. Deum igitur variis lachrymis invocant, ac corde adorant humili. Quod ſi voti compotes evadunt, laudibus laudes accumulant: Sin minus, omnem adverſitatem fortiter ſuſtinent. Quoniam præſtantiſſimam virtutum patientiam meo conſequuti ſunt beneficio. Cujus laudes enumerare pergerem, niſi ſcirem, neminem pro meritis illam extollere poſſe. Proin ſi quiſpiam in manus meas incidit, qui reluctando, aut indignando ſuperbire, ſeu obniti audeat, ita illum demulceo, ut & Gratiis humanior, & ſervis ipſis humilior eſſe videatur. Quis enim viribus & potentiæ meæ immenſæ reſiſtere poſſet? Atqui quanto obnitentibus ſum aſperior, tanto magis in ratione manentibus indulgeo, ac ita fidem corroboro, pariterque ſpem firmiter in Deo ponere doceo. Quo pacto enim non in Deo ſperarent? qui certo certius cognoſcunt, nec bonos meritis, nec malos cariturOS ſuppliciis. Quandoquidẽ nullum exactius fœlicitatis eſt ſignum, quam hu-

jus ſeculi calamitas. nam quod hic eluitur, minime ſervatur futuro. Poſſem hoc multis oſtendere argumentis, poſſem ſacris probare litteris, niſi auribus veſtris parcendum, & ſexus, ac conditionis meæ rationem habendam eſſe ſcirem. Proinde mei diſciplina mea eruditi, præ aliis charitatis opera exercere norunt: non ſolum in iis, quæ ad cultum ſpectant divinum, ſed etjam quæ ad ſubſidium humanum pertinent: nam ærumnis edocti propriis, libenter neceſſitatibus ſubveniunt alienis, ſperantes hoc pacto, & ſaluti ſuæ melius conſulere, & neceſſitati alienæ ſuccurrere poſſe. Et hæc ſunt, Iudices æquiſſimi, malefacta illa nefanda, quæ perpetro, dum corpus humilio, animum vero in libertatem aſſero, ut purgari & ſuperna recte valeat conſiderare. Nam ex ſceleratis pios facio, ex turpibus honeſtos, ex ſuperbis humiles, ex invidis amicos, ex maledicis benedicos, ex fraudulentis & doloſis officioſos, ex petulantibus continentes, ex iratis manſuetos, ex aſperis clementes, ex ſocordibus ſtrenuos numinis cultores, ex indignantibus patientes, ex avaris liberales: fidem, ſpem, charitatem infundo: humana contemnere, & ſolum cœleſtia amplecti doceo, omnia recto modo diffinire, ac certa ratione &

con-

[c]onſilio regere, bona & mala diſcernere, [h]æc diligenda, illa vero fugienda: Deum [c]olere, mandata ejus, fidem, veritatem [ſ]ervare, charitatem excercere, pietatem [n]on negligere, honeſte ac bene vivere, [a]lium non lædere, contra fas nihil agere, [i]nnocenti miſereri, bene merentibus gra-[ti]am referre, malum pro malo haud red-[d]ere, nullo precio, nulla gratia, nulla ſpe, [a] ſemita recta deflectere, ſed in omnibus [ſ]olam juſtitiam præ oculis habere: intre-[p]idum, ac minime meticuloſum eſſe, res [h]umiles ſpernere, ac ſolum excelſas, & [m]agnas expetere: ardua & difficilia quo-[q]ue honeſtatis gratia voluntarie tolerare, [ſ]tabiliter in ratione permanere, contra [ſ]timulum non calcitrare, nullo dolore ab [o]fficio diſcedere, ſed ſemper ad veram gloriam aſpirare: voluptates turpes non [ſ]uſcipere, cupiditates temnere, calcare, conſiliis gubernare: nõ temere in odium, [i]ram, vindictamve ruere: humanis caſibus compati, comitatem, manſuetudinem, clementiam habere, pudorem, honeſta-tem, auctoritatem, modum denique in omnibus rebus ſervare, cunctaque certo termino metiri: ſe ipſum cognoſcere, fi-nem, qui omnem manet carnem, aſſidue præ oculis habere: ob recta facta; præmia, ob vitia, certiſſima expectare ſupplicia. &

quid

quid plura? Nihil denique, dum carnem affligo, ſoleo omittere, quo animus melior reddatur, emendetur, & originis ſui memor eſſe valeat. Videtis nunc, Judices, an melius ſit corpus, quā animum ægrotare? ac nunquam rectius valere homines, quam cum minime valent? Cernitiſne, adverſarios meos ad veritatem cœcutire, non ſecus ac oculos infirmos ad ſolis ſplendorem? Intelligitiſne oportuniſſimis remediis me vitia ſanare, ac minime reprehendendam, ſi id quod immedicabile eſt, durius aliquando cūrare videar, cum nec medici ipſi crudeles cenſeantur, aut iniqui, ſi igne, aut ferro utantur, quotiens remedia cetera in caſſum fuerint adhibita: imo ſæpius etiam mercede ingenti conducantur, ut vel urendo, aut ſecando ſanitatem reſtituant hominibus. Sane ſi quis mihi objecerit, & alios quoque morbos cuncta, quæ enumeravi, præſtare: id non ſolum nego, ſed etiam pernego. Nam ut audiſtis, aut cito mortales opprimunt, aut ita affligunt, ut vix aliquando de animæ ſalute cogitare poſſint, cum ego penitus contraria facere ſoleam. Nam & recte vires meas intendere, & cum uſus poſtulaverit oportune remittere novi.

Proinde, Judices, licet innumera adhuc eſſent recenſenda, finem tamen di-

cendi

cendi faciam, ſi prius magnorum hominum exemplo oſtendero, neque turpe meum exiſtere conſortium, neque miſerum. Excelſi vero animi eſſe, & proſpera pariter, & adverſa æquanimiter perferre, diramque ineluctabilem neceſſitatem in virtutis ſpecimen convertere. Et ut ſeculi hujus magnates præteream, me Troiæ ille dominator Priamus in aurea ſua tecta admiſit: me Peleus, me Bellerophontes, me Oedipus non excluſit: me Pliſthenes, me Proteſilaus, me ſapiens Vlyſſes humane ſuſcepit. Et quod forſitan mirum videri poſſit, nec Achilles ipſe, licet pedibus velox, meum effugere potuit imperium. Nugentur Græci ut velint, & ob amicam ereptam iratum fingant, ego tamen eum à prœlio prohibebam, ego illa Briſeis eram, ego Danaum preces ſpernere cogebam. Nonne igitur prudens quiſque malle deberet cum tantis heroibus aſpera quæque tolerare, quam cum abjectis & vilis animi hominibus voluptatibus inſanis & turpiſſimis deliciis enervari? potiuſque animum virtutibus cunctis excolere, quam belluarum inſtar corpori & ventri deſervire?

Ceterum, Judices optimi, cum me jam præſtitiſſe arbitror, quod ſub initium ſum pollicita, nempe accuſatores meos potius malo-

malorum ſuorum cauſam eſſe, quam me miſeram: dein longe eſſe minora, quæ mihi objiciuntur, quam vulgus clamitet: demum multum me & minime vulgaria bona afferre: auribus veſtris amplius moleſta eſſe deſinam. Nec vos Rhetorum more enumerationem aliquam expectabitis, nam & memoriæ veſtræ pariter & bonitati confido, nec affectus movere curabo, potius in innocentia mea, ac juſtitia veſtra quam in eloquentia ulla ſpem omnem conſtituens. Hoc oro, ut ita decernere velitis, ne mihi miſeræ, vulgi rumorem, plus quam culpam meam nocuiſſe ſentiam. Nam ſi etiam perſona ſim inviſa, cauſa tamen non inferiorem me eſſe novi. Si digna ſum, quæ male audiam, & vos indigni, qui male judicetis, nec mea plus quam veſtra intereſſe reor, ut vel vos exiſtimationem veſtram conſervetis illæſam, aut ego vobis ſalutem meam acceptam referam. Nam ea de vobis hominum exſpectatio eſt, ut non minus fama veſtra, quam caput meum periclitari videatur. Quapropter quanto magis damnatio injuſta vobis dedecori eſſet, tanto magis abſolutio æqua erit glorioſa, non ſolum opinione mea, ſed omnium mortalium, amicorum pariter & inimicorum. Proinde queadmodum nec perſo-

ſonam meam mihi obeſſe, ita nec accuſatoribus ſuam prodeſſe decet, ſed potius res ipſa expendenda erit, & ſola veritas prævalere eſt digna. Nam illi, dummodo voti compotes evadere poſſent, parvi ducerent, ſi fama veſtra, innocentia mea, fas, pietas, juſtitia demum ipſa periret. Quid enim cum me ita crudeliter damnari petunt, aliud quam ut juſtitiam negligatis, demum ut leges ipſorum libidini ſubjiciantur rogant? Atqui vos diligenter conſiderare oportet, quid tales impetrare conveniat, qui totius mali cauſa ſunt & origo, qui morum improbitate ſemet ipſos in tantas præcipitant calamitates, qui tot vitiis obruti, ad alienam tamen famam depeculandam parati accedunt. Cavete igitur, & diligenter cavete, Judices conſcripti, ne intemperatiſſimorum hominum verbis callidiſſimis circumſcripti videamini; ſed potius ſi ſapitis, quidnam officii veſtri, non illorum temeritatis ſit, conſiderabitis. Id ſi feceritis, ni fallor, me abjectam, me miſeram innocentem pronunciabitis; accuſatores econtra meos coommuni veſtro calculo unanimiter condemnabitis. Dixi.

CÆLII CALCAGNINI
ENCOMIVM
PVLICIS.

R. D.

LADISLAO

EPISCOPO VATIENSI,

Sereniss. Regis Hungariæ Viceccancellario, S.

ACcepimus Servilium Vatiam virum prætorium ita se unum amasse, ut ablegata hominum consuetudine in villulam suam Cumanam secesserit, atque ibi per ocium omnem ætatem absumpserit. At nostra ætas miratur Vatiensem Antistitem amplissimum, ita sua nihil curantem, ita sui oblivíscentem: ut dum rem communem agit, dum destituti penè regis negocium procurat, multo plus aliis omnibus, quam sibi natus videatur. Quare ego illum quum testimonio aliquo meæ summæ observantiæ donandum putassem, quod aliquo modo gravissimas ejus occupationes levaret, & quasi mimus in proscenio vel risum excitaret, vel arduis & seriis inducias afferret: nihil se mihi promptius obtulit quam ἐγκώμιον, *seu mavis declamatiunculam dicere, super laudibus pulicis: quam modo, dum æger cubarem, lusi: & ne nihil agerem, hoc egi. Nec vero recuso, ut hoc quicquid est, vel rideat, vel irrideat, dum Cælii sui semper observantissimi meminerit:*

nerit: secumque ita cogitet, inter veteres illos statuarios non solum Phidiæ & Praxitelis, sed & Pyrrhichici nomen celebrari solere: qui dum tonstrinas sutrinasque & asellos ac obsonia & id genus vilia pictura exprimit, ῥυπαρογράφυ, id est sordidi pictoris nomen invenit. Sed & illud in hoc scribendi genere opportunum accidit, quod præter novitatis commendationem etiam brevitatis patrocinium accessit: ut siquid displicet, cito desinat displicere. Bene vale. Budæ. Calend. Iunii. M. D. XIX.

Æra, marmora, saxa, ebur, tabellæ,
Quom jacent sine more prostituta,
Calcari pedibus solent profanis:
Quom vero fuerint dicata templis,
Actutum innumeros merent honores.
Sic vilis modo sordidusque pulex
Cœpit denique nonnihil videri:
Quom rhetor sua vota nuncupavit,
Et scripsit breve carmen in tabella:
Donum Antistitis esto Vatiensis.

PVLI-

PVLICIS ENCOMIVM,

Auctore

CÆLIO CALCAGNINO.

Videtur natura quom exigua corpore animalia compegit, id ante omnia procuraſſe, ut quicquid magnitudini detrahebat, illud vi aut aliqua certe utilitate compenſaret. Quorum utrunque ita planum ac perſpicuum in pulice animadverti poteſt, ut mirum omnino videatur: quom & viribus, ſi recte inſpiciamus, non illi modo brevitate conferenda, ſed longe corpore ac ſtatura majora exuperet. Quod ſi utilitate etiam ac ingenita quadam potentia ita pollere oſtenderimus, ut perpauca illi ex omni animantium genere æquari poſſint; tum illud abunde, quod expeto, mihi videbor aſſecutus: eos ſcilicet non ſatis vero, nec explorato animi judicio, ſed libidine vel invidia potius permotos, qui ſordidum ac infeſtum animal pulicem dixere: quom ex adverſo potius & elegans & commodiſſimum nuncupari oporteat. Quas eorum calum-

nias

nias ut facilius diluamus, à corporis habitu primum auſpicandum arbitror. Nam ei quidem color, qui præſtantiſſimus haberi ſolet, ſeu tu illum hyacinthinum, ſeu purpureum malis appellare. Hoc triumphantium prætexta, hoc imperatorum paludamenta illuſtrantur. Corporis vero portio, neque omnino oblonga, neque teſtudinata, neque plane rotunda, ſed quaſi omnium particeps, tereti quadam pollet habitudine: qua neque ad agilitatem, neque ad elegantiam accommodatior ulla reperiri poteſt. Tum vero quo proboſcidem natura ſpiculavit ingenio? quam exili, quam reciproca arte conformavit? ut fodiendo acuminata, ſorbendoque fiſtuloſa, deprehendatur. Texturam vero tergoris quam apte, quam ſine ullo diſpendio capiti continuavit? quam pulchre imbricatis, ſed etiam pene inexploratis conjunxit flexilium vertebris? ita ut (quod omnium inſectorum peculiare eſt) fruſtillatim etiam cæſus, ſpiritus tamen aliquid ſervet, mortique intrepide occurſet, & quod omnia domat fatum moretur. tantus eſt in tantillo corporis vigor, tanta pollet acrimonia. At poſteriora quam gracili, quam reducto tornavit ambitu? fores excludendæ ſaturitati qua concluſit induſtria, qua coagmenta-

vit mo-

it modeſtia, uterculum miro caſtigavit
temperamento, incredibili caveæ vacuo
perforavit? In hunc, tenuem quidem,
ſed vegetum atque inexhauſtum ſpiritum
perflavit. Mirum vero dictu quam longo
inteſtinorum nexu compleverit, quam
ingenioſo ambitu complicaverit. Quod
tanto artificio factum eſt, tam ſubtili
magiſterio peractum: ut nec Myrmeci-
dis, nec Callicratidis opera, nec faber-
rimi ullius artificis, quicquam habeant
conferendum. Nec minus pedes ſuis di-
ſtincti internodiis mirabili adhærent ar-
te. & prioribus quidem ad plurima uti-
tur officia: vel ut ſcabat, vel ut detergat,
junctis, ſublatiſque utrinque, pedibus ne
dicam, an manibus? manibus profecto
præſtat dixiſſe. Quando & iis non ſe mo-
do diſtringit, verum & infantium more
qui papillas hauriunt, ſummam cutem
permulgens elicit ſanguinem. Humani
enim generis gratia provida rerum pa-
rens natura pulicem peperit, qui plus ni-
mio efferveſcentem ſanguinem, corpore
integro, nuſquam reſciſſis membris, nuſ-
quam interſectis venis, exhauriat: quippe
medici falſo hujuſce remedii inventio-
nem Hippopotamo adſcripſere. Pulex
hoc, inquam, pulex primus oſtendit mor-
talibus. Atque hinc Græci hominum pru-
den-

dentiſſimi eum ψύλλαν appellavere, non à brevitate corporis, ut craſſiores antiquitatum exiſtimant: ſed quod Pſyllorum imitatione exundans ſanguinis virus, ſolo ſuctu, nullo diſpendio, minima cum moleſtia, leviſſimo tantum pruritu evocet. Ingratus profecto mortalium animus Pſyllorum linctus, qui ſua terris mala ſerpentes intulere, celebrat. Tentyritas qui modica ab orbis regione crocodilos avertunt, hiſtoriis ac monumentis dignos duxere: nullus adhuc pulicem commendavit, nemo id animal laudibus extulit, cui (abſit invidia verbo) vel inventionis nobilitate, vel curationis merito, multa hominum millia ſalutem debent. Huic ſententiæ noſtræ vel illud accedit naturæ teſtimonium, quod eo præſertim tempore multa pulicum vis ingruit, quom & hiberna ſegnitie, ac verna mutatione ſanguis tabeſcit, & medicorum judicio educendus exiſtimatur. Quod ſi ulla verbis noſtris fides habetur: quom ſapientiſſimum animal hominem philoſophi judicarint, quod unus omnium manibus utatur: quis poſthac & ſapientiſſimũ ac multis naturæ beneficiis ornatum pulicem negaverit, quem manuum miniſterio tam indulgenter honeſtarit. Poſteriores autem pedes paulo amplius producti, quo majore

jore nixu prosilire possit: reductis enim illis in poplites, & toto corpore incumbens, mox summis digitis obluctatus prorsum, Di boni, quam facilis, quam sublimis prorumpit in aera! Nemo est ex iis qui se aut stadio, aut petauro exercent, quique in ea arte plurimum profecere, qui sexagesimo impetu vel unũ pulicis saltum æquaverit: ut non immerito Plinius videatur ei petauristarum lasciviam tribuisse. Res enim digna prorsus exquisitissima speculatione: & quã injuria Aristophanes illuserit, Socrates vero apud Chærephontem acutissime explorarit: quot scilicet suos pedes pulex saliat. Qui enim ex nostro genere humanos pedes septem octove ad summũ prosiluerit, omnibus calculis honestabitur. At pulex tã minutum tam extenuatũ animal sexcentos etiam pedes vel amplius sine plurima omnium admiratione saltaverit. Hujus rei notionem absolutissimus ille Senex, Apollinis testimonio omnibus prælatus sapientia, cæra dicitur consecutus. Ea enim igni resoluta, pulicis pedem immersit. Quẽ quom deinde eduxisset, & quasi cæreus calceus pedi hæsisset, eo deinde metitus traditur quicquid intervalli fuerat à sua ipsius fronte, unde desiluerat, ad Chærephontis labra, quo sese dejecerat. Atque hoc tã sublimi commento rem

ille dignam admiratione comperit:ob quã ſi paulo ambitioſior fuiſſet, potuit Euclidis more, de cremaſterio(ita ciſtam appellabant, in qua Socrates altiora theoremata ſpeculabatur) deſiliens & nudus excurrens εὕρηκα εὕρηκα proclamare. Cæterum quom ex inſectis alia ſint ἔλυτρα, id eſt vaginipennia: alia ἀνέλυτρα, id eſt detectas alas habentia:alia ὀστρακόδερμα,id eſt dura cute prædita:quædam σελάχη, id eſt cartilaginata:pulex profecto tenera admodum ac molli cute contectus eſt: ut ſi verum ſit illud quod veteres philoſophi aſſeruerunt, animalia acumẽ ingenii à ſuprema cute mutuari:nemo ſitqui dubitare poſſit,quin pulex tam tenui cute,multum ingenio inter cætera omnia excellat. Sed neq; illud fruſtra à natura inſtitutũ puto, ut ſex pedes pulici attribuerit, quem numerum undique abſolutiſſimum eſſe conſtat. Suas enim capit portiones, & ſuis modis concluditur: quod aliubi non temere inveneris.At illud nequeo ſine multa admiratione reminiſci, quod tã prompto, tam parato ſemper eſt animo: ut ſe omnem protinus habeat in numerato. Quom vero captura incidit, quã vigilans & expeditus ad curſum? quã omnes moras abjicit?quam raptim ſe dat in pedes? Quod ſi quando contigerit, ut minus pa-

teat fuga, septo scilicet ac præmunito omni aditu: illico ad eas artes se vertit, quas inclytus Lacedæmoniorũ imperator Lysander suadebat. Quom enim amiculũ leonis pelle absolvi non potest, haud est, inquit, injuria vulpinã assuere. Pulex itaq; se deprehensum intelligens nequaquam se excutit, minime fugam molitur, sed echini more se in globũ convolvens, exanimatum simulat, atq; ita negligentibus aut excidit aut certe elabitur. Nemo tamẽ existimaverit pulicẽ ea nasci habitudine, eo cultu, atq; illa corporis magnitudine, ad quã postea adolescit. Ejus enim ortus admirabilis prorsus, atque humano simillimus: qualẽ Herodotus ac Diodorus in Bibliotheca ab orbis incunabulo nostrũ descripsit. Humoris enim copia pulveri admista, mox calore subacta, ceu Nilus concretus sole accedente tenuissimum atque informem vermiculum gignit, cui subinde rostellum, manus, pedesq; succrescunt: nec multo exacto tempore, nõ modo humi repit, (habet enim & pulex suam infantiam.) sed quasi adultus juveniliter huc atque illuc exultat. Quod tanta facit licentia, ut nihil sit adeo repostum, adeo avium, adeo in secessu abditum, ad quod non facillime grassetur ille. Quæ causa etjam apud homines magnam illi invidiam

concitavit. Subiens enim reginarum cubilia, & in puellarum ſinus ſe recipiens, lectiſſimæ cujuſque formæ primitias libat. Eſt enim ſane ingenioſus formarum ſpectator: & ſicubi purpureas genas advertit, ſicubi candidas papillulas, aut aureum femur inſpexit, ibi mira cum voluptate ſolet laſcivire, ibi molles ac teretes lacertulos amplexatur, ibi caſtigatiſſimum ac multis expetitũ pectus exoſculatur. Quid igitur mirum, ſi omnes illi populariter invident? ſi reges magna cura, multiſque miniſtris imperant illum eliminari? ſed fruſtra, nec ſine multo eorũ malo: quando ille ſe belliſſime ulciſcitur vel palam. Eis enim inſultans ac mordicus vellicans à maximis quamvis negociis avertit, atque in ſe intrepide concitat: concitatoſq; vehementer atque in ſe magna molientes, vel uno ſaltu facillime eludit. Iis adde, quod ſi magni reges ſibi immortalitatẽ paratam putavere, quod de ſuo nomine quaſdam herbas appellaverint: quanto præclarior præſtantiorq; pulex exiſtimari debet, qui pulegio herbæ tam celebri, quæ per brumam, non ſine omnium admiratione, in coronariis ſolet effloreſcere, nomen dedit: & à quo Græci Pſyllion herbam, quã tu pulicarem dicere potes, ad mille mortalitatis noſtræ remedia natam, nuncupavere?

vere. Eo autem nomine ſapientiſſimus quiſq; adoleſcens pulici ſe plurimum fateatur debere, quod in ſuperbientes forma puellas ac inſolentes ſpiritus gerentes, eoſque impotenter aſpernantes qui ſibi omne votum, omnemq; animum addixere, indignatus ille licenter debacchatur, ſeque ad ſaturitatem earũ explet deliciis, & mox abiens fœdiſſimo etiam corporis excremento conſpurcat. Cujus rei memoria facit, ut Acheloum ac Periclymenũ magnæ arguam inſcitiæ: qui quom ſe in omnia verterent rerũ miracula, nunquam tamen pulicem fecere: quom neq; infenſius, neq; hoſtilius poſſent quam ea in effigie Herculem offendere, neque facilius elabi. Qua enim putas illum indignatione laceſſitum iri, ſi in amicæ complexu laſcivientes hoſtes vidiſſet? at vos parum prudentes nunc taurum, nunc muſcam induitis. non indigne igitur ſucceſſit, ſi alteri cornu effractum, alter prorſus eliſus interijt. Alioqui non ſaltu tantum ſpectabilis pulex eſt, utpote qui in genere τῶν πηδηλικῶν, id eſt ſalientium annumeratur: ſed neque ſegnis neque imbellis pugnator eſt, ſoletque ſtrennue, quoties occaſio ſuaſit, inire certamen, atque acerrime hoſtem urgere. Id quod veteri apologo teſtatũ accepimus. Quom

enim aliquando pulex in impium quendam impreſſionem feciſſet, eumque graviter proboſcide, id eſt telo ſuo perfoderet: cœpit ille in ſubſidium Herculem cognomento ἀλεξίκακον, hoc eſt malorum averſorem, implorare. At Hercules preces averſatus, & hominis impietatē perosus, non affuit. Excuſſo autem demum pulice, vel ejus certe ira tandem exatiata, impius ille in Herculem c̄onvitia jactabat qui eo in periculo vocatus opem minime tuliſſet, non videri veriſimile affirmans eum in gravioribus affuturum. Atque hinc apud Græcos in vulgus adactum eſt proverbium, ἐν ψύλλαις δήξει θεὸν ἐπικαλεῖσθαι, id eſt, in pulicis morſu deum implorare. Quod ſi quando apud cæteros diverterit, multo modeſtius ac civilius ſe habet. Timide enim depaſcitur: & ſi forte hoſpites adverterit contractiori fronte ſe intuentes, excedit è veſtigio è diverſorio, ſeque ad pacatiora confert: ni forte inſigni aliqua injuria affectus, aut impudentiorem aliquem perſequens, (hos enim omnium maxime odit) inſtet pertinacius, & ab inertibus pœnas repoſcat. quo in certamine ſolet nonnunquā occumbere. Nec id profecto ſatis mirandum, quom is ferme ſit omnium bonorum exitus: qualis Ciceroni & Ariſtidi contigit: qui quom flagi-

flagitiosos persequerentur, jugulati aut certe oppressi fuerint à malis. Adde quod si prudens rerum natura pulicem admonuerit ut facessat, nulla mora est quin protinus sè det in pedes, & stationem relinquat. Non autem omnis admonitio de trivio petenda est: quando sunt omnibus animantibus certa quædam symbola, quorum notionem natura eis impressit. Sic videmus apes tinnitu congregari, & pulvere injecto à pugna desistere. Sic Stymphalides ab Hercule non nisi crotalis ejici potuere. Sic Pythagoras certa voce bovem à fabis inhibuit. Pari itaque ratione conscii arcanorum naturæ, ubi primũ cuculum avem canentem audivere, quicquid pulveris est sub vestigio dextro colligunt, atque in hunc usum servant. Quom enim pulicum tædium eos ceperit, pulverem eum aspergunt: ex quo obsequiosi illi contubernales commeatum sibi datũ intelligentes, non minas, non jurgia, non digladiationes expectantes protinus excedunt & contubernium relinquunt. Cæterũ nec heluo nec vorator est pulex: sed minimo contentus cibo, utpote qui per inediam multos etiam dies transigat. Cujus rei potest ejus gracilitas facilem fidem facere: quam (si credimus Erasistrato) se arctius substringentes Scythæ

imitantur, ut ita expeditionibus aptiores ſint,ac minime fame à gravioribus negociis avertantur. Illud etiam inter cætera comitatis ac modeſtiæ teſtimonia connumeraverim, quod dum cibum capit, minime rixatur, minime obſtrepit: ſed ſilentium ſervat, quale ne Pythagorici quidem.Inter æquales vero nulla contentio, nulla invidia,nulla controverſia,ſed conſtans ac perpetuum fœdus. Quo nomine ego longe pulicem quam muſcam majoribus dignam laudibus puto. Nam qui illam maxime laudare conati ſunt, dixerunt ejus improbitatem, impudentiamq; ab Homero celebratam. At magnus ille & admirabilis philoſophus Ariſtoteles de inſectorum generatione verba facturus , unum omnibus pulicem ceu multo cæteris nobiliorem antepoſuit. Vrbanitatis etiam ac elegantiæ illud maximum indicium eſt, quod quom ſcarabæus & alia quædam inſecta ceu perniciem unguenta & ſuaves odores averſentur, hic illis non ſolum oblectari, ſed etiã feſtiviter uti ſolet. Et ne forte pulicem à Venere & Gratiis abeſſe putes, longa inter eos eſt amplexatio,longa exoſculatio. Tanta autem voluptate commiſcentur, tam indulgenter cohærent, ut plerunque mori malint, quam ſuaviſſimos amplexus intermittere.

CO-

COLYMBETES,

Sive De

ARTE NATANDI,

Dialogus & feſtivus & jucundus lectu,

PER

NICOLAVM WYNMANNVM.

DIALOGUS De ARTE NATANDI.

Interlocutores,

PAMPIRUS ET EROTES,

PAMPIRUS. Recte quidem te nobis nunc offers atque cum primis oportune, Erotes suavissime, qui his sane paucis non visus mensibus nobis, tantum non sæculum abfuisse videbare, adeo nullus sum, adeo mihi solitarius, quasique desertus esse videor, turtur ut amissa conjuge, nisi te amicorum intime. *Erot.* Quam plausibilia verba! *Pamp.* Ante oculos videam continuo obversantem meos. cedo dextram. *Erot.* Est istuc quidẽ non obscurum veræ amicitiæ, animorumque conjunctionis individuæ argumentum, sed quoniam sic res ferunt nostræ, ut una semper non liceat esse, moderandus est iste adfectus necessitatis ergo. Maxime quando tum demum verus atque syncerus esse probaris amicus, si animo diligas amicum quantum-

vis ab-

vis abſentem, longaque diu locorum intercapedine ſejunctum: Siquidem homines putiduli frigidulique amicitiam mutuam, corporum modo præſentia metiuntur, non animorum efficaci illo glutino. Vnde fit, ut ad proximam quanque occaſionem vulgaris illa evaneſcat emoriaturque mox amicitia. *Pamp.* Vere tu iſta, Erotes. cæterum cave de me quicquam ſuſpicere ſiniſtri. Sed unde tam anhelus prorepis? *Erot.* Ex itinere feſſus: ac dum redeo ex Vangionibus, viarum pulvere, velut exortis turbinibus tantum non ſuffocatus fui: ad flumen igitur propero loturus corpus, ſordeſque abſterſurus fluento. Erotem pene perdidiſſes, Pampire, tuum. *Pamp.* Bona verba. *Erot.* Quatriduo ab hinc, cum meridiano tempore latiſſimum medius tenerem campũ, excitatis vento validiſſimo arenis, velut Syrti quadam terreſtri correptus certo interijſſem, niſi Chriſtus identidem auxilio vocatus nequicquam luctantem eripuiſſet, ſedata mox ſævientis tempeſtate Auſtri, quemadmodum in Euangelio maris tumultus compoſuiſſe fertur. *Pam.* Horrenda narras. *Erot.* Iſtuc adeo diceres magis, ſi vel à longe vidiſſes calamitatem. Ego vero jam nihil addubito amplius veriſſimum eſſe, quod Strabo de

Cam-

Cambyſis exercitu ſcriptum reliquit, in Æthiopia, juxta Prennam oppidum, arenarum aggeribus à ventoſis turbinibus commotis obruto. *Pamp.* Scin tu quid Pſyllis Aphricæ monſtroſis aliquando evenerit populis, Herodoto auctore? *Erot.* Non, ſed audire geſtio. *Pamp.* Cum crebris ventorum flatibus omnes ſemel exiccati fontes exaruiſſent, culpam univerſam in Auſtrum tranſtulerunt. Proinde quo eam ulciſcerentur graviſſimam quidem injuriam, indicto bello huic tum vento, cum nequicquam pugnaſſent (quid enim moliaris in auram? quid diverberes inaniter ventos?) ab hoſte tandem conſtructis arenarum montibus ſimul omnes extincti ſunt. *Erot.* Miſeram cladem! Sed vera eſſe putas, quæ narrat auctor ille? *Pamp.* Quid ni crederem cum vetuſtate? *Erot.* Atqui vetuſtas ſomniis inanibus ſtulte nimium plerunque credula ducebatur. *Pam.* Vtcunque ſit, illud volebam, amice, fortaſſis & tu aliquando hunc flatu bucciſque potentem deum injuriis provocaſti, unde ille deinde exaſperatus, cum te quo loco maxime cupiebat reperiſſet, tollere quoque contendit. *Erot.* Ludum tu quidem ex re admodum facis ſeria. Quod ſi peſſime velim Pampiro, optarem in eundem illum incidere caſum. *Pamp.*

Ubi

Ubi accidit iſtuc mali? *Erot.* Inter Wormaciam & Spiram. *Pamp.* Oh eo loci nihil mirum, tale ſi quicquam evenerit, cum terra adeo arenoſa ſit, ut dicas Jovem illum Cyrenaicum ibi habitare cœpiſſe, rupemque adeo Auſtro ſaçram illuc tranſlatam. Verum de his ſatis, Erotes: bene habet enim, quod incolumis nobis rediiſti, utcunque ab Auſtro tractatus. Quod reliquum eſt, non ſolum poſthac terras cautius permetieris, verum cavebis etiam, ne hujuſmodi quicquam tibi eveniat & in aquis. Video enim te ſupra modum illis delectari, cum tamen artem non calleas eam, quæ id præſtat in undis, quod Palæſtritica in arena gladiatoria, vel cum res ſerio agitur cum hoſte, natandi videlicet. *Erot.* Putan' hanc eſſe artem? *Pamp.* Quid ni? in homine quidem, cum illi nec natura cognita ſit, ſed certis quibuſdam & regulis addiſcatur, & uſu deinde ipſo perfecta reddatur. *Erot.* Quid utilitatis adfert hæc ars autẽ? *Pam.* Ut incidente periculo ex undis facilius emergas. *Erot.* Atqui vulgo dicitur, perire hujus plerumque rei callentiſſimos. *Pamp.* At vulgo multa vana jactantur. Etſi ipſe ſæpius idem, ſed ex otioſis potiſſimum forivagis, maleque feriatis hominibus audivi. Quod tamen ipſum etſi eſſet,

nihil

nihil huic ob id derogandum ſit arti, ſed temeritas inconſulta culpanda eſt, quæ quidem ipſa non ſolum hic, ſed in omnibus pene rebus periculoſiſſima eſt. Unde cum pleraſque artes addiſcamus ad uſum atque neceſſitatem, non temerariam & audacem oſtentationem, non in hoc etiam diſcis natare, ut citra neceſſitatem, quoſvis audenter tentes alveos, quoſvis inſcendas gurgites, velut piſcis prorſus factus, ſicque ferox ſumma prægnes aqua, quemadmodum teſtudines Ægyptiæ in mari rubro, ſed tum demum, cũ, urgente periculo, neceſſe eſſe videris, ut hac induſtria ſalutis quæras anchorã. Qui hoc conſilio hanc ſibi compararit artem, meo ſane judicio, non inconſulte fecerit, neque ſine exemplis veterum, pluribuſque atque evidentiſſimis multorum hominum ſalutis argumentis. *Erot.* Propemodum adducis me uti credam, optemque & me reddi hujus rei tironem atque diſcipulum. *Pamp.* Sapienter tu iſtuc; perge modo; atque adeo ellum me tibi hujus artis, ni fallor, non ignarum neque inexercitatum Magiſtrum. Proinde ſi verum eſt, quod ſcripſit Valerius Maximus, ſuæ artis quenque optimum eſſe diſputatorem, meque puto in hac ſane re nemini facile cedere, nihil vetabit, quin de illa

diſſer-

diſſerturum me attente audias. Quod ipſum quidem & ultro facies, ſi cognoveris, quid mihi, & per me aliis quoque non raro commodi, hæc ars conciliarit. *Erot.* Multa tu quidem promittis, atque agis glorioſum quodammodo ex comœdia Thraſonem. Oportebat talem artificem eſſe Selandum, ubi ſat haberet aquarum. Sed extra jocum. Agnoſco humanitatem ac officium tuum, memorque fuero ſemper Pampiri præceptoris. Porro autem cenſeo operæpretium fore, ſi ita de hac diſſeras re, ut dum me jam privatim docebis, ubi colloquium hoc enotuerit, & pluribus aliis hac ſimul opera commodes. Ita fiet, ut cum tibi docenti, tum mihi ſuper omnibus roganti ſciſcitantique, non poſſint quidem non perpetuas agere gratias. *Pamp.* Bene, ita me Muſæ ament, conjiciens conſulis. Neque enim me puto abſurdi quicquam inſtituere, ſi de arte, quam adeo profiteor, præcepero natatoria. Cũ nuper & Opſopœus ille noſter de arte bibendi ſcriptum ediderit libellum, quod ſciret, in ejus abuſu rei, luxu, temeritate, imo ignorantia bene utendi, plures perire, infœliciſſime natare, plures, inquam, fœda ingurgitatione ſuffocari, quam in aquis ipſis. *Erot.* Fortaſſis ita bibere docet, ut dedo-

dedoceat inebriari. Quemadmodum Naſo ita tradidit de arte amandi, uti mox addito remedio, ab ea magis peſte deterreret juventutem, quam illuc alliceret. *Pam.* Vera narras. *Erot.* Atque adeo non dubito mox aliquem exoriturum, ut ſunt varia hodie ingenia, ſtudia æmula, ac conatus ſequaces, qui de arte quoque ſit præcepturus edendi. *Pam.* Nihil ſane mirum, cum non minima eſſet ars & fœlicitas vitæ humanæ, ſcire bene edere, hoc eſt, frugaliter, & quantum naturæ cujuſque & corporis habitui conduceret. Certe ea res, ejuſque obſervatio religioſa multum Medicis & negotii adimeret, & lucri auferret. *Erot.* Eſt hæc propria Medicorum profeſſio. *Pam.* Eſt, ſed quæ præſcribunt de eſu, perinde ſervantur, atque illa, quæ de ratione potus. Et præſcribunt ſolis modo ægrotis plerunque. Hic validis etiam in univerſum conſuleretur ante, quam ſtomachus, totumque adeo corpus periclitari inciperet. *Erot.* Quid ſi eadem opera eſſet, qui artem traderet volandi. *Pam.* Eam relinquamus avibus, quando terreſtres ſumus, non aërii. *Erot.* Atqui in avibus hæc nulla eſt ars, quemadmodum neque natare in piſcibus, cum hæc illis natura ſint indita. *Pam.* Sed nonnulla ars ſit in funambulis.

Cujus

Cujus ignorantia una cum temeritate conjuncta infelicem infelici Icaro aliquando peperit lapſum. *Erot.* Qui cenſes illum poſtea nataſſe undis exceptum Icarii maris? *Pam.* Quemadmodum volavit etiam. *Erot.* Jamdudum exſpecto de arte te diſputantem natandi. Atqui prius dic obſecro, Pampire, quis primus hanc invenit. Non mirum ſi ipſe ſuo quoque periit invento, quemadmodum Thraſius atque Phalaris olim. *Pam.* Neſcitur. Cæterum veriſimile eſt, fuiſſe induſtrium quendam & audacem hominem. *Erot.* Quis primus docuit illum? *Pam.* Quis primus docuit reliquas pleraſque cum Liberales, tum Mechanicas, aliaſque artes? an non naturæ ſagacitas, & ingenii humani vafricies, ac vaga illa mortalium in rebus perquirendis cognoſcendiſque curioſitas, Pallade adjuvante? *Erot.* Non ſiniſtre philoſopharis. *Pamp.* Cæterum & illud exiſtimo, fuiſſe ocioſum hominem, qui in flumine non ita alto, piſcis inſtar ludendo, vario corporis geſtu ac motione, paulatim imprudens, ita manibus pedibuſque ſit geſticulatus, donec ad eum habitum compoſitus, quo velut organo atque inſtrumento hanc poſtea exercuit artem poſteritas, cœperit paulatim aqua ferente ſublimis tolli. *Erot.* Fortaſſis di-

ſis dicis, quemadmodum ciconiæ juvenes, quæ cum nondum probe volucres de nido verentur devolare, alis ſe ſurſum librant, velut periculum facientes futuri deinde volatus. *Pamp.* Sic. Moxque ille aquarum tentator, ubi vidit his initiis ſuccedere ſibi, non quievit, donec quotidie eam didicerit artem perfectius. Atque hinc jactis primordiis, cum vetuſtas deinde videret, non pœnitenda emergere ex ea re commoda, quærique ſæpius perituris alias ſalus certa, æſtivis menſibus, vel Vegetio auctore, adoleſcentes atque tirones in arte natandi mirum in modum exercuit, quod non ſemper flumina pontes ſuppeditent, quibus tranſeatur: Itaque non raro totos exercitus præcedentes ſequenteſque natare oportere. Idem accidere alibi in torrentibus plus juſto ac repentino exundantibus motu. Proinde & Romani olim campum Martium Tyberi vicinum in hoc delegerunt, uti illic & equites in flumine & equi ad natationem exercerentur: juventus etiam poſt armorum exercitum natando ſudorem ac pulverem ablueret, (quemadmodum modo dicebas adeſſe te, uti fluenti lotione, quas ſordes hoſtis Auſter adſperſiſſet odioſe, abſtergas) membra curſu & labore defatigata reficeret, ac prioribus reſti-

reſtitueret viribus. *Erot.* Non imprudenter me hercle inſtituta. *Pamp.* Adeoque ſenſim hæc natandi induſtria atque exercitium uſu receptum invaluit, ut non ſine proverbiali ſcommate hocce, μήτε νεῖν, μήτε γράμματα, hoc eſt, neque nare, neque literas ſciunt, morderentur ii, qui ſupra modum indocti, nihil bonarum in pueritia artium ſibi comparaſſent, quod hæc duo una ſtatim primis annis pueris olim traderentur. Quo alludens, ni fallor, & Suetonius in Auguſto & Caligula, de quodam ſcribit, quod ad cætera pleraque omnia eſſet docilis, & tamen natare neſciret, velut poſtremum hoc vulgo omnes ſcirent. *Erot.* Audio. *Pamp.* Arbitror autem apud Lacedæmones præter cætera ſtudia, hoc quoque fuiſſe præcipue in uſu. Siquidem illi quidem, ut erant rerum bellicarum ſtudioſiſſimi, liberos ſuos duriſſimis adſuefacere ſolebant laboribus, puta venationi, etiam puellas, militiæ, equitationi, ut rebus ſeriis eſſent ad cuncta peritiores obeunda, dirioreſque toleranda. *Erot.* Fortiter ac prudenter illi quidem, ut omnia. Sed quis te ita artem docuit natandi, ut ad ejus tam perfectam abſolutamque pervenires cognitionem? *Pamp.* Dicam bona fide omnia, ſi non pigebit audire. *Erot.* Nihil minus.

Pamp.

Pamp. Natus annos circiter tredecim, profectus ſum una cũ genitrice in Thermas Valeſienſes. eæ à Seduno tribus diſtant lapidibus. *Erot.* Ad quid puero pene adhuc cum Thermis. *Pamp.* In hoc me ſibi comitem junxerat illa & itineris & lotionis, ut quoniam cernebat creſcendo jampridem me ſubſtitiſſe, quemadmodũ ramo ab arbore ſua ſecto accidit, ſperabat fore, ut aquis calidis paulatim velut ex conſtricto diſſolverer, demptoq;, neſcio quo, naturæ impedimento, inciperẽ grandeſcere, inſtar ſegetis, ſublatis zizaniis. *Erot.* Stultam matrem, quid ad veram virtutem corporis proceritas & mores? *Pamp.* Atqui in patria noſtra, quo humiliori ſis ſtatura, hoc omnibus, Erotes, haberis deſpectior, quibuſcunque alias ornatus animi virtutibus. Alioquin homines ſunt ſimplicitate & antiqua illa inſignes probitate. *Erot.* Vbi hi? *Pamp.* In valle Sanenſi in Helvetia. *Erot.* Memineras modo Seduni; ibine Cardinalis ille Matthæus agebat? *Pamp.* Scilicet. *Erot.* Suſpicio locum, etſi non viſum unquam, vel propter illum piæ memoriæ Heroa. Dic obſecro, ſi noſti, quis jam iſti præeſt Diœceſi; *Pamp.* Reverendiſſimus dominus Adrianus à Reidinatten, princeps ea vitæ integritate, ſapientia, humanitate,

ſed

ſed maxime erga doctos homines, uti in illo nihil poſſis deſiderare ; quicquid in vero Epiſcopo requiritur. Sed ad Thermas iterum. *Erot*. Eia faxis. *Pamp*. Quo loco aqua calida, frigida temperata, recipitur, diceres amphitheatrum magnifice lapidibus politis exſtructum, ſedilibus ternis ita circumpoſitis, ut profundius alius alio balneare poſſit. *Erot*. Probe. *Pamp*. In medio ſolo altior erat aqua, quam pro hoc tum gigante ; naſotenus enim ſtantis pertingebat. *Erot*. Quid tum poſtea ? *Pamp*. Cum viderem vulgo pueros etiam innatantes, cupiebam & ego conſectari, eamque condiſcere artem. Itaque medium velut in libripende me aliquandiu ſemper tenebant ſodales, monentes qua ratione eſſet pedibus manibuſque remigandum. *Erot*. Perge. *Pamp*. Idque eo uſque fiebat, donec nonnihil proficerem. *Erot*. Hominem docilem. *Pamp*. Aſt audi, quid poſtea acciderit, cum omnibus prandentibus, ſolus præter unam quandam illic manerem, eo conſilio, ut ſi quid in natando aberrarem, fieret abſentibus ſine riſu teſtibus. Igitur de ſedili, ut doctus eram, lente me incurvans demitto in alveum, incipio promovere; ſucceſſit aliquandiu, mihique pulchre placeo. *Erot*. Credo. *Pamp*. Mox laſ-

lassescere incipiens, cum fixis solo pedibus interquiescere cuperem, infusa etiam tum solito altius aqua, vicit proceritatem illam totam nostram profunditas. *Erot.* O proceritatem vero! Sed quid quæso tum? *Pampirus.* Quid? Ibi mihi protinus excidens ipse, cœpi prorsus recentis oblivisci artis; neque pedes neque manus suum amplius faciebant officium. *Erotes.* O periculose affectatam artem. *Pamp.* Continuo igitur subsido, fundum petens. *Erot.* Miser. *Pam.* Ibi tum in lubrico solo, funduli instar piscis, non quidem natabam, sed repebam. *Erot.* Quandiu autem? *Pam.* Citius vorasses ac cunctanter quidem bina ova elixa. *Erot.* Oportebat te fortiter continere spiritum. *Pam.* Imò statim ut concidissem, hiscente affatim ore, egregie combibebam, non vinum quidem rubrum Valesiense, neque candidum Belnense, sed aquam calidam. Primumque sic afficiebar, quasi offam alicubi in Suevia sorberem sine butyro. *Erot.* Pessime sit isti jusculo. Verum, quid tandem? evasisti ne vivus ex ista egregia lotione? *Pam.* Non. *Erot.* Non? Atqui impudens, an non te video vivum ac valentem nunc coram? *Pamp.* Bene mones, nunc primũ memini, quod egregie quidem eram oblitus, evasi: nec

solum

ſolum vivus, verum etiam cum illinc ſolveremus, omnino novus, poſita veteri pelle, non ſecus atque ſerpens, exutus leberide. Sed qui tibi ſubiit me impudentem vocare, cum tu impudentior multo ſis, qui cum me coram videres, tamen non dubitares rogare, an vivus evaſiſſem? niſi credebas corpus te videre phantaſticum. *Erot.* Eorum more interrogavi, qui alibi in Germania obvium mane iterum atque iterum te quærunt, ſurrexeris ne ſtrato, vel redieris ex hoc vel illo loco. *Pam.* Iſtis igitur ſic reſpondendum eſt, quemadmodum ego tibi modo reſpondi. Sed pergam quo cœperam. Certo periturus eram, niſi longe in angulo anus ſedens obſcuro, cum me diu deſideratum circumſpexiſſet, poſtremo ſubſilientis extra aquas manus infœliciter geſticulabundas vidiſſet. Nam protinus alta exclamans voce, excivit qui ſemimortuum, quo me animadverterat loco, tollerent. *Erot.* O dura artis initia, ac horrenda experimenta. Poterat aliquis ab inſtituto abſterreri hæc audiens. Quod ſi contigiſſet prorſus tum ſuffocari, dii boni, quam præpoſtere tu quidem ſollicitæ matris voto reſpondendo creviſſes. *Pam.* Certe. Verum deinde cautius natare cœpi. *Erot.* Recte tandem cum nautis ad Maleam jactatis inclementius. *Pam.* Nihil co-

hil conans, nisi sociis præsentibus. Et tamen non destiti, donec omnibus tentatis, eam didicerim artem. *Erot.* Pertinacem narras hominem. *Pam.* Juvabat nescio quo pacto meum conatum aqua calida, quæ facilius sublevat corpus innatans, quam frigida. *Erot.* Vere ne istuc? *Pam.* Vel experto crede. Cæterum antequam ex his balneis, egregiis quidem illis, sermo egrediatur noster, referre libet, quod tibi merito miraculi instar videri debet. *Erot.* Dic amabo. *Pam.* Qua in septentrionem ex eo loco patet prospectus, excelsissimæ rupes sunt, longo contiguæ tractu. *Erot.* Audio. *Pamp.* In medio saxo illo, quod à balneis mille plus passibus distat, longe convisitur miro splendore, colore plane aureo prægrandis crux. Testantur accolæ, idque scriptis antiquissimis probare conantur, fuisse olim eam crucem, quam fatalem atque prodigiosam vocitant, alio repertam loco ejus montis, unde desumptam post cum incolæ religiose publicæ inclusissent arcæ, accurateque diu velut thesaurum divinitus oblatum, ob idque aliquid portendentem, custodiissent, moribus hominum in pejus quotidie prolapsantibus, ex loco obserato rursus deinde noctu montem repetiisse suum, inque eum translatam

 locum

locum rupis mediæ, ubi, ut dixi, hodie visitur adhuc, unde nulla humana industria atque arte auferri rursus possit. *Erot.* Rem prædicas admiratione dignam. *Pam.* Utcunque sane sese habeant cætera, certè his vidi oculis, clarissimum fulgorem crucis instar aureæ splendescentē. *Erot.* Bene habet. si quis minus credat, experiatur ipse propius, ac desinat esse incredulus. *Pam.* Equidem toties cupiebam avis esse tum, ut subvolanti certam rei veritatem expiscari liceret. *Erot.* Quid vero si quis ista negaret? *Pam.* Non daretur impune, apud istos quidem homines; audiret protinus pessimus Apostata. Verum de his prolixe nimis: proinde jam tandem propius ad institutum. Tu piscem jam agere disce in undis. *Erot.* Ac libens. *Pam.* Primum omnium, ut diximus ad necessitatem atque salutem, jactantium inanem ac periculosam temeritatem nare disce. *Erot.* Maxime. *Pam.* Elige in hoc fluviolum, qui non adeo sit vel lentus, vel rapidus, cujus scilicet altitudo ipsa pectore tenus adscendat. *Erot.* Recte. *Pam.* Adsciscendus comes hujus gnarus artis, qui fideliter monstret omnia. *Erot.* Tu is esto. *Pam.* Nam tota res in corporis consistit agilitate & motione. Proinde præceptor in ipso margine monstrabit, quomodo

sint

ſint tibi nataturo manus in palmas expandendæ, ita, ut nonnihil in volam capaciorem incurves, non diviſis, ſed junctis preſſim digitis. Natura enim fit, ut facilius potentiuſque ſupernatantia etiam ligna ſecundo ferantur flumine, ſi integra ſint quam fiſſuris feneſtrata. *Erot.* Vera iſthæc. *Pamp.* Quem enim putas impetum redderet diviſa crebriſque diſtincta dentibus pertica vel craticula, vel tracta per undas? *Erot.* Atqui multos video ſic nantes. *Pamp.* Credo, ſed canum inſtar, paſſis unguibus infœliciter; mox enim nimio feſſi luctamine ſuccumbunt. Itaque ejuſmodi malis artificibus plerunque auſus non fœliciter cadunt ſui. *Erot.* Sentis igitur nemini altiores tentandas aquas ultro, niſi qui perfecte hanc calleat artem? *Pamp.* Sentio. Atque pergo. Cæterum in circumgyrandis cum natas brachiis, compoſitas commode, ut dixi, manus, quo vim majorem habeant undas impellendi, ſic oppone, quemadmodum nautæ remorũ palmulas obvertunt. Qua quidem in re video pleroſq; quoque aberrare, ut cætera recta ſint, manus ferentes non ſemiobliquatas, ſed recte planas. Perinde quaſi tenues diducas in aquis laminas. Quæ res non majorem vim ſortitur, quam ſi acie gladii paros diver-

berare aquas, non latitudine laminæ obversa. Porro cum jam es pronataturus, manus medio adpone pectori, ita versas, ut docui. quod ubi factum, mox ita inverse junctas ante te recta protende quã latissime poteris: tum hinc atque hinc diducens, late ac lentius quidem, ita circumage, ut semper redeant scite extensæ, atque in hunc modum circumductæ, in medium rursus pectus. Atque id faciendum quamdiu nates. *Erot.* Propemodum teneo. *Pam.* Cæterum id unice servandum, ut manus ita teneas ac geras, quemadmodum audisti. *Erot.* Audio. *Pamp.* Illas subter aquis rege semipedem. Sicque serva semper, ne tui oblitus ipsius, extra undas alternis violenter ictibus projicias, aërem feriendo potius quam aquam. Quod faciunt plerique male principio edocti, canum nimirum more; quos etiã in eo imitantur, ut manus deorsum versum quemadmodum illi pedes, natantes jactent. Hi vera destituti natandi, arte mox fatigantur atque sidunt. *Erot.* Verisimile. *Pam.* Illud inprimis memineris in circumducendis artificiose manibus brachiisque, uti sic reducas eas in pectoris medium, vel paulo inferius, ut videaris illas velle in tergum pene actas supinas jungere. *Erot.* Oportet, sentio, solicite

tenere

tenere artem. *Pamp.* Scilicet. Vbi hujusmodi semel præcepta in usum probe conjeceris, facilia deinceps erunt omnia. Iam natans pectus nonnihil subrige ac collũ: ita fiet, ut prioribus & quæ adhuc restant indicanda, observatis, altius commodiusque ferente aqua, toto collo superes atq; emineas. *Erot.* Sed quomodo pedes regendi etjam? *Pamp.* Tace; mox istuc ivero. Vidisti ne unquam, Erotes, qui, cum natarent, si modo hoc natare est, quoties promovere volunt, caput circumgyrent, dementium ritu, singulis saltibus buccas inflent, moxque non sine murmure fessum coactumq; emittentes spiritum, quasi insorptam rursus eructent aquam? *Erot.* Sæpenumero: ac arbitrabar illos toties tam inconcinna gesticulatione perire jam velle. *Pamp.* Equidem non multum abludis. neque enim, quod adeo sæpissime vidi, dissimilis admodum gestus est eorum, qui in undis jam periclitantur morti vicini. Atque id quidem faciunt, qui initio non recte hanc imbiberunt artem; quemadmodum & illi, quibus semel receptum est, capite obliquato, in dextram vel sinistram aurem sic indocte atque laboriose natare. Ex hoc enim vitio nascitur & aliud, ut sic compositi, dextra modo pene manu natent, dum illam latius porrigunt,

ſiniſtram ſtrictius circumferunt, atque id quidem nimium in latus lævum. Quod quidem ipſum perinde eſt, atque ſi ſtudio altero claudices pede, vel volet non æque libratis paſſiſque volucris alis. *Erot.* Quid igitur faciendum uti non aberres? *Pamp.* Rogas? Quemadmodum ante oſtendi: ex æquo manus utraque huc atque huc ſimul exporrigenda; caput totumq; adeo corpus in neutrum inclinandum latus, ſed prono pectore ventri innitens recta facie, more natantium ſerpentum: ſic ſecundo labere flumine. *Erot.* Diſpeream, niſi docte cuncta referas. *Pamp.* Qui ſecus faciunt, ne dici quidẽ natatores poſſunt, cum denos vix ultra paſſus ſuſtinere poſſint, ac fœliciter ſublimes durare in aqua. *Erot.* Sed durant plerique diu in imo fundo. *Pamp.* Diutius ſane quam vellent; atque hi non eſt ut multum ſuæ iſti fidant induſtriæ. *Erot.* Video, quemadmodum in omnibus, ita in hac quoque re multum referre, quo modo primum, & à quo inſtituare. *Pamp.* Nimirum. *Erot.* Equidem multos vidi ſæpe, qui, cum natarent manibus, pedibuſque alternatim ſupra fluvium ſublatis, ita ridicule geſticulabantur, quaſi in altum ſubvolare geſtirent. *Pamp.* Atque hos ſane adeo malignẽ ac ægre fert aqua, ut vix dimidio

extent capite, sitque strenue laborandum ne aquam combibant invisam. Habes, Erotes, qua arte sit prior corporis pars in aquis moderanda. Audi nunc reliqua; seduloque, ut facis, animadverte, quomodo item sit pedibus docte subremigandum, ut quemadmodum prius corpus manus recte ferunt, ita hi posterius possint. Siquidem alteri sine alteris nihil aut certe minimum præstant. Proinde, ut compendio dicam, disces pene commodissime sublegere, si diligentius inspicias, quomodo posterioribus pedibus subnatent ranæ. (nam anteriores, ut sunt breviores, videri cum natant nequeunt.) de quibus legimus:

Semina limus habet virides generãtia ranas,
Et generat truncas pedibus, mox apta natãdo
Crura dat; utq; eadẽ sint longis saltibus apta,
Posterior superat partes mensura priores.

Erot. Ridiculum sane illud. *Pamp.* Qui sic? *Erot.* Putas me posse committere, ut cum Lyciis olim colonis vertar, tam prodigiosa metamorphosi, in ranam? faciundumque omninoesse homini, ut à tantillo animalculo discere aut velit aut possit aliquid? *Pamp.* Quamobrem non autem? *Erot.* Vt agnoscerem ranulam magistram & præceptricem? *Pamp.* Imo vero næ tu ridiculus es, Erotes, qui nefas

turpeque esse existimes homini, à brutis quidquam addiscere, cum natura minimis pene quibusque animalculis artificium summum atque admirabilem sui majestatẽ insevisse potissimum videatur. *Erot*. Expecto quo velis, Philosophe. *Pam*. Vtinam ex minutissimis pisciculis, natura volente, ita natandi artem discere liceret, ut maria omnia transmittere, cunctas aquarũ profunditates investigare possem. Equidem nos omnes bearem, cum quod exquisitissimis fruituri essemus & piscium & ostreorum generibus, tum vero quod (dubitas tu enim?) latentes in fundo pridemque jam absorptos eruerem, inque lucem rursus vendicarem ad portam tot incomparabiles thesauros. *Erot*. Istuc mi Pampire optare facilius, quam voto assequi licet, nisi forte Neptunum habeas egregie propitium. Quin eadem opera optas ex tipulis discere, ut cum illis per summas levis aquas percurras, cunctis miraculo hominibus futurus. *Pamp*. Si liceat, amice, usurus essem & ea commoditate. Quinetjam, si daretur, non erubescerem ex aviculis consequi volandi artem. Certe sublimis ex media aëris regione despicerem (quod ipsum aliquando puer quoties exoptavi mihi) terras omnes jacentes atque urbes præstantissimas suo

quas-

quaſque diviſas intervallo. *Erot.* Atqui tuis iſtis oculis vix jacentem terræ quantumvis immenſæ ſitum illinc conſpicias; ac ſimul volanti incommodum foret perſpicilla quovis circumferre tecum. Atque audi nunc me viciſſim deſipientẽ. Si mihi à diis immortalibus concederetur, quod olim multis datum eſt hominibus, teſte veriſſimo probatiſſimoque ſcriptore Naſone; *Pamp.* Ha ha he. O vero Naſe. *Erot.* Rideas tu licet; Quid putas me facturum? Minime hercle ea abuterer fœlicitate ad virgines vitiandas cum Iove, ſed quod feciſſe aliquando pica fertur, captata temporis locique occaſione, cum Argentinenſes in illa ſua præclara turri, die ſereno, theſaurum ex more, recluſis cancellis atque feneſtris, auræ ac ſoli exponerent vegetandum, adpricandumque, ne nobilis Mammon mucore & ſitu periret. Quid? ſubvolarem ego, ac me furtim conjicerẽ in gazophylacium. *Pamp.* O furacem picam! an non iſtuc eſſet abuti arte? *Erot.* Totas nummorum myriadas illinc raperem. *Pamp.* In quem obſecro uſum? *Erot.* In quem? ſtulte, rogas? Huc potiſſimum, ut macilentis, extenuatiſque hic illic ſtudentibus, qui collegia infœlices incolunt, ſuccurrerem, largiturus, unde lautius deinceps victitarent. *Pamp.* Tu

vero ex volucri furto rei non tuæ, volebas ſuccurrere inopiæ atq; neceſſitati, quemadmodum feciſſe fertur Aſtans ille Boëmicus, qui ſibi indiderat ipſe nomen Deſperati. *Erot.* Infauſtum nomen. Cæterum memini me multa de hoc ſæpe audire homine. *Pamp.* Erat is ſummus per eam regionem patronus ſcholaſticorum eſurientium, pannoſorum, pediculoſorum: in hos conferebat benigne quicquid undecunque præſtigioſa arte ſua conſequebatur. Sed quo labimur abrepti? *Erot.* Vere iſtuc, quo labimur? inquis. Nam relicto de arte natandi inſtituto, cœpimus una de rebus neſcio quibus garrire, de rebus inquam abſurdis & impoſſibilibus. Huc nos tuæ iſtæ infelices ranæ produxerunt ſcilicet. *Pamp.* Bona verba, Erotes. Imo tu huic locum dediſti digreſſioni, qui in re poſſibili quidem illa atque honeſta homini, negabas tamen agniturum te ranam magiſtram. Quaſi referat unde quid diſcas, modo id bonum ſit, tuiſque accommodum uſibus. Neque enim eſt, ut prorſus contemnas ranas noſtras, quas noviſti quam fortiter ſeſe geſſerint rebus dubiis in illa calamitoſa Batrachomyomachiæ clade. *Erot.* Quin me jubebas ex bombycibus diſcere ſerica filare? *Pam.* Atqui hoc non jam agebatur, ut bomby-
cem

cem ageres in nendo. *Erot.* Bene: verum hoc quoque minus agitur nunc, multoque eſt à diſputatione tua & arte aquatili alienũ, quod de volatu protuliſti avium. *Pamp.* Viciſti,fateor.Etiamſi de ranis; ſerio dico, quas ſi nolis habere magiſtras, ſed me potius agnoſcere velis hujus artis doctorem,age nihil repugno. Idque noſtrum utrique non inutile fore arbitror, ſi quædam alia ex animalculis diſcamus, quæ exemplis proponuntur ad vitæ commoda paranda. *Erot.* Expecto quo eas. *Pamp.* Proinde à formicis ſapientiam, potius quam à ranis natandi artem, diſcamus, a columbis ſimplicitatem Euangelicam, à ſerpentibus prudentiam. Non jam dico ab araneis inſidiandi technam,à ſcarabæis reddendæ ſolertiam vindictæ, atque ab aliis alia. *Erot.* Ad inſtitutum redi. *Pamp.* Cum natas, ut poſterioribus remis ſcite quoque utaris, illud ſervato: Pedes aliquanto profundius quam manus dirige ſub aquis. *Erot.* Iſtuc laborioſum difficileque adparet,ita manibus ſatagere, ut pedum interim non obliviſcaris. *Pamp.* Quid faceres ſi eſſes Organiſta, vel, ſi mavis, hydrauletes, vel textor etiam, quibus utrobique ſtrenue eſt luctandum?Parabitur hæc res vel exiguo uſu,Erotes. Jam, quod de manibus præcepi, ita

pi, ita

pi, ita digitos pedum junctim complica, quo fortior à tergo ſequatur impetus. *Erot.* Recte. *Pamp.* Sunt autem pedes una cum manibus movendi, quo ſimul piſcis inſtar proſilientis promoveas. Quẽadmodum navis uno concordique remorum ictu incitata propellitur. *Erot.* Teneo. *Pamp.* Pedes hinc atque hinc ea feſtinatione, qua manus, hoc eſt, lentius, pone rejice, mox velut orbe facto retrahe nates verſus junctos. Ibi tum nihil morandum, ſed ſtatim utrunque pedem latum, ac undis obverſum, more anſerum, impetu contra aqas rurſus in tergum jacta, factoque iterum uti prius gyro contrahe ſemper. Sic pedum geſticulatio manuum reſpondebit motioni: de quibus quidem, ne ſupra aquas, violatis artis legibus, tanquam volare geſtiens, projicias inconcinne, quod monitus es, idem fac hic obſerves religioſe. Tenes hæc omnia? *Erot.* Ac probe. *Pamp.* Cæterum quo hæc omnia, quæ præſcripta ſunt, ante oculos tibi proponam certius efficaciuſq;, quam vel Mathematici cuncta lineis ac ductibus variis ſuos docent diſcipulos, functurus boni officio præceptoris, jam certam hujus artis imaginem ipſe exhibebo: Tu ſedulus de margine natantis adverte geſtus. *Erot.* Maxime, aveo enim coram videre

dere ſingula. *Pamp.* Viden? *Erot.* Nunc primum non poſtremam hanc eſſe artem. Quam pulchre reſpondent omnia quæ dixti! diſpeream, ſi certum ſit quieſcere, donec te fuero conſectatus. *Pamp.* Quo facilius feraris, retento ſubinde ſpiritu, ventrem modice inflatum redde. *Erot.* Cenſen conducere? *Pamp.* Rogas? Corpora concava atque turgida neſcis commodius ſupernatare? Atque ecce tibi hujus quoque ſpecimen. *Erot.* Nunquam fueram crediturus. *Pamp.* Diebus feſtis, cum nihil erit quod impediet, ſiquidem cupis tu, hic te paulatim inſtructum reddam in hac arte. *Erot.* Obſecro te mi Pampite iſtuc faxis. Non gratis demereberis & in hoc veterem amicum; quicquid exiges perſolvero mercedis. Quod ſi nunc, quod Chriſtus prohibeat, contingeret nos caſu in aquarum incidere diſcrimen aliquod: Dii boni, quam te fœlicem hujus cognitio artis, me vero miſerum ejuſdem redderet ignorantia. *Pam.* Fateris tandem? *Erot.* Ac candide. Sed qua ratione quam citiſſime commodiſſimeque addiſcam quod cupio? *Pam.* Semper ipſe præludam. Tum medium atque ſublimem commode prehenſum, ita tenebo, ut jam natationem experiri geſtienti non ſim impedimento. Corrigam

ſi quid

ſi quid aberraris. Probabo quæ recte gerentur. In hoc fluviolo, qui ad medium uſque pertingit pectoris, nihil eſt periculi. Ubi abfuero ego occupationibus alibi detentus, quoties ſoli tibi lubebit periculum facere, tribus quidem rationibus poteris utcunque noſtri reſarcire abſentiam. *Erot.* Quomodo? *Pamp.* Colliga arundinum grandiuſculum faſcem, huic ventre ſuperimpoſito innitere, vel ſuberi, vel duabus bovillis veſicis, quæ inflatæ ſecureque ſint conſtrictæ, proque corpuſculi tui modo funiculo alligatæ, ut luctantem commode ferant. Hæc tamen omnia utcunque pares, fieri vix poſſit, quin artem vere exercenti nonnihil ſint impedimento moræque. *Erot.* Credo. *Pamp.* Et tamen in hunc modum tentatis omnibus obſervatiſque, brevi ſine cortice, quod dicitur, nataveris. *Erot.* Dabo equidem operam omnem. *Pamp.* Cæterum ſolus cave, amice, aliquandiu altiores ingrediare gurgites, niſi ſit qui juxta lintrem teneat, quæ præſto ſit, ſi quid deficias. *Erot.* Fideliter iſta tu, mi Pampire. *Pamp.* Arundinum faſciculos tibi unice commendo, nam cum ſint leviſſimæ ob poroſitatẽ etiam valide ſubferunt. Cum Turregi in Helvetia puer etiamnum pene agerem, æſtivo tempore vigeni noſtrum,

aut

aut trigeni non raro commilitones in arundinetum egrediebamur ſimul. *Erot.* Quid facturi? *Pamp.* Locus is ab urbe mille circiter paſſibus abeſt. *Erot.* Perge. *Pamp.* Illic ubi ſibi quiſque, ut volebat, ex arundinibus, quæ grandiuſcule in portu naſcuntur, interiorique littoris receſſu; faſciculum ita feciſſet, ut prælongo collo roſtroque anſeris figuram præ ſe ferret, cui adpenderat commode ſuam quiſque interulam (nam cætera domi relinquere ſolebamus veſtimenta) inſtructo ordine ſic bajulis ferebamur arundinibus, pedibus modo ſubremigantes. *Erot.* Audaciam puerorum ferula bona à magiſtro animadvertendam, in tam profundo lacu? *Pamp.* Scilicet. Statua ibi eſt in alto aquæ quadraginta non minus à margine paſſibus diſtans, prægrandis, lapidea, ſaxo fulta ingenti S. Nicolai. *Erot.* Satius fuerat divum Chriſtophorum illic conſtitutum. *Pamp.* Eum divum cum ter ordine circumnatantes officioſe ſalutaſſemus, quod is liberalis eſt pueritiæ patronus, flexo curſu civitatem recta petimus. *Erot.* Tam longo tramite? *Pamp.* Maxime. Pœna erat, ut qui ex ordine deflexiſſet, domi privaretur equo ſuo. *Erot.* Gravem mulctam. *Pamp.* Sic igitur inſtructa acie portas intramus civitatis aquatiles, qua

parte

parte Lymacus ex ſtagno lacus ſeſe exonerat. Ibi paratam ſuccinentes cantilenam, per mediam labimur civitatem læti. *Erot.* Miror. Sed quid? callebatis natandi artem ſine præſidio pueri omnes? *Pam.* Omnes probe. *Erot.* Unde pueri etiam tam belle illic diſcunt nare? *Pamp.* Noviſti quid poſſint in unaquaque re optimi præceptores, ſcis dein quid non præſtet uſus aſſiduus, verus ille demum magiſter. Huc accedunt velut illecebræ quædam ad hoc ſtudium, fluvius amœniſſimus, vicinuſque lacus. Diceres infantes mox, ut nati prodierunt, huc velut alludere. *Erot.* Dicis anatum, non hominum prolem. *Pamp.* Tradunt hanc artem aliis alii velut per manus. Summa, videres ibi veros demum Delios natatores, juxta parœmiam. Neque vero ſolum pueri, ſed & puellæ jucundum tibi præberent ſpectaculũ. *Erot.* Puellæ? *Pamp.* Sic; æſtate, veſpere ſereno, aqua diurno temperata ſole, gregatim balneant poſt cœnã. faterere, Phocas atque Delphinos ſic ludere in aquis. *Erot.* Non mirum, ſi omnes marini diiq; deæque illic habitarent velut loci penates. *Pamp.* Grandiores, pueros vulgo docent, ac dant in hoc etiam illis doctores certos, quemadmodum legimus, Delphinos proli tradere aliquem annoſum præceptorem,

à quo discant quod deinceps sit illis futurum usui capiendis celeriter prædis. *Erot.* Credis esse vera isthæc? *Pamp.* Veriora sane, quam si ea tuus ille certissimus probatissimusq; protulisset scriptor. Hæc qui prodidit, professus est historiographum. *Erot.* Ridiculum. istiusmodi scriptores generis non pauci sunt, qui cum se in frontispicio librorum profiteantur historiographos, mythographi verius dicendi erant. *Pamp.* Parum quidem tu ista verecunde. *Erot.* Nisi forte hoc illis nomen ea tribuendum figura est, qua Lucianus veras sese scripsisse fatetur narrationes. *Pamp.* Utcunque sit, ad id, quod instituteram, revertar. *Erot.* Bene. *Pamp.* A lotione recenti, plerunque cubitum mox eunt non indutis vestibus. *Erot.* Delicatuli Asiani. *Pamp.* Vidimus toties paria in multos pronatare passus, inito velut certamine, viros & fœminas, perinde atque bijuges equos. *Erot.* Quid ego audio? *Pamp.* Id quod dico. *Erot.* Quid dicis, Pampire? *Pamp.* Id quod audis, nimirum rem ipsam. *Erot.* Quid? An non illic pudefiunt puellæ nudatæ? *Pamp.* Interulis utuntur in hoc commode factis. *Erot.* Arbitror illas, si ars modo adsit, habere nescio quid commoditatis hoc in studio magis, quam viros. *Pamp.* Bellum

atque

atque festivum hominem! siccine tu huc cogitas? Ita ne curiosum esse te? *Erot.* Ni fallor miscentur dulcia in mediis aquis non raro colloquia, si minus mutuos licet amplexus. *Pamp.* Imo contrahitur aliquando etiam matrimonium ibi tum, in alto fluminis gurgite, non Junone equidem pronuba, arbitror, sed Nereidibus. *Erot.* Dic age, obsecro, ubi deinde nuptiæ? in aquis ne more ranarum, sine terra celebrantur? *Pamp.* In vino. *Erot.* Animantia mihi dicis prorsus amphibia. monstri, per Jovem, simile, utrumque tam facile innatare sexum. *Pamp.* Vix alibi præterea videas. *Erot.* Cæterum quæ res docet anates, anseres, fulicas atque mergos statim, ut nati sunt, natare? nam de piscibus non valde miror. *Pamp.* Natura ipsa. *Erot.* Sed doce, quæso, unde tam facile innatent. *Pamp.* Latis pedibus, iisque plicatilibus, loco palmularum in remis, commode utuntur. Nunc expandunt, mox in retrahendo complicant. Deinde plumæ, quæ in his avibus tenuiter madefactæ nihil officiunt, sublevant etiam magis quam deprimant. Quin idẽ miraris in quadrupedibus plerisque? *Erot.* Adeo solum hominem infelicem ac rudem nasci rerum omnium? *Pamp.* Sic fert sors nostra mortalium scilicet: Tametsi

& in-

& infans natat. *Erot.* Verum; ſed biennio toto in proprio lotio; cui affixus cum infelicibus faſciis. *Pam.* Illud non parum admirationis, Erotes, tibi adferret etiam, ſi videres quomodo in eadem civitate, quemadmodum & Baſileæ fere atque Conſtantiæ, de excelſis ſeſe præcipitent pontibus. Eſt Turregi venuſtum templum, quod cum in modum roſtratæ ſit in Lymaco extructum navis, ab aqua nomen habet. *Erot.* Quid deinde? *Pamp.* Circuitus eſt perelegans circum circa, niſi qua in arctoam plagam pons operoſus jungitur eccleſiæ. *Erot.* Perge. *Pamp.* Eo loci admirabile videres æſtate certamen juvenum. Per eum ambitum incitato curſu alios alii conſequuntur in eam templi exteriorem partem, qua proræ inſtar fluminis impetus exceptus hinc atque hinc ſcinditur. *Erot.* Quid tum ibi? *Pam.* Ex eo loco præcipites deſiliunt in fluminis profundum, idque ordine. Senatuſconſultum eſt, ut qui jam devolaturus proximum aliquem ſequentem nomine non compellarit, vel etiam non ſecum ex imo fundo argumentum ac velut teſtimonium quoddam, lapillum ſeu aliud quiddam, retulerit, pœnam luat eam, ut indutus interula, deinde ab aliis præcipitetur. *Erot.* Grave decretum. *Pamp.* Tibi

ſane,

ſane, mi Erotes, intolerabile adhuc foret. Ibi cerneres primum alatos pueros, mox trutas, poſtremo fundulos: Nam vitreo colore fluvius eſt. *Erot.* Non mirum, ſi hoc modo præcipitati caput graviter in fundo illiderent. *Pamp.* Prætentis delabuntur manibus. *Erot.* Cur non pedibus præmiſſis? *Pamp.* Vin ſcire? *Erot.* Ac maxime. *Pamp.* Minus ſic eſt diſcrimen: Nam periculum non mediocre imminet, ne, ſi ſejunctis deſilias pedibus, ipſe aquæ impetus te medium diſſecet, id quod non ſemel accidit alibi. *Erot.* Inaudita ſane mihi narras. Rem adeo mollem quidquã lædere poſſe corpus? *Pam.* Lædere? Imo ut ſcias tu, res eſt adeo violenta aqua impetu quidem excepta, ut ſi laminam gladii probiſſimam incutias, citius diffringat, quam lapis quantumvis durus. *Erot.* Miram elementi naturam narras. *Pamp.* Ubi unum quiddam adjecero, mox à Tigurinis digrediar, quod quidem ipſum fortaſſis jam ante factum oportebat. *Erot.* Imo jucunda mihi fuere, quæ dixiſti omnia; ne dubita. *Pam.* Vidimus in eo lacu infelicius acceptum ſcholaſticum aliquando. *Erot.* Dic quomodo. *Pam.* Cum ſolus nataret, accidit ut demiſſis altius pedibus, paluſtribus implicaretur herbis, cumque diu nequicquam luctaretur, feſ-

ſus

ſus tandem concidit. Id piſcatores animadvertentes, vix tandē inventum conto extraxerunt. Cum igitur in ripam eſſet elatus, juſſu ſuperſtitioſæ cujuſdam anus, fruſtra in balneum calidum ex frigido portatus eſt. *Erot.* Miſeram lotionem. *Pamp.* Ut illic, opinor, calore fotus, quemadmodum gryllus, reviviſceret. Nō multum diſſimile fatum alibi hiſce perpeſſam oculis vidimus natricem quandam inſignis formæ. *Erot.* Hydrum dicis? *Pam.* Non, ſed lepidam puellam; dixiſſes Nympham. *Erot.* Cur non miſeratus ſuccurrebas pereunti. *Pamp.* Quid facerem admodum puer. *Erot.* Jam, quod tua dixero pace, cur obſecro natricem adpellas, cum id ſit genus ſerpentis? *Pamp.* Præſtantem Grammaticum! Quid vetat, cum ſerpens natrix à nando ſit dictus, quemadmodum idem Græce hydrus ab aqua, in qua potiſſimum habitat, quo minus vocarem puellam nantem eadem ratione natricem à nando, ut natando, natatricem & natatorem, à dando datorem & datricem, à ſtando ſtatorem ac ſtatricem? *Erot.* Atqui quemadmodum à nando non receptum eſt, ut dicamus natorem, ſic hinc nō exiſtimo doctis probari, ut natricem ſtatim de muliere dicamus. *Pam.* Miſſas faciamus has Grammaticæ argutias. Ut-

cun-

cunque vocetur, periit indigna morte venustiſſima in primo flore puella. O ſi quis propitius deus juventæ miſertus, ipſam eripuiſſet mutatam ſubito vel in avem. *Erot.* In anum rugoſam & ſilicernium, ſat ſcio, non iſto eſſes miſericordiæ adfectu. *Pam.* Probe divinas. neque tu quidem, ſi vere te hactenus novi. *Pam.* Eſt adhuc aliud natandi genus, reſupinum videlicet. *Erot.* Bene mones. Vidi & ipſe hujuſmodi quoſdam nantes, ac non mediocriter admiratus ſum toties hominum inſignẽ ſolertiam. *Pamp.* Hoc, ut egregie fatear, magis ad oſtentationem & riſum ſpectatoribus movendum inventum eſt, quam ad uſum atque neceſſitatem. Tametſi non eo inficias, qui hoc probe calleat, eum ſic ſubinde feſſum nonnihil poſſe interquieſcere. *Erot.* Sic enim putabam & ipſe. *Pamp.* Plerique ſic nantes eum reſupini manuum pedumque motum, quantum quidem fieri poteſt, referunt, quem proni. In hoc tamen adhuc vehementius aberrant, quod certatim manus atque pedes ſupra aquas feriendo, ipſi ſibi ita eas inquietant, ut crebris procellis ampulliſque urgentibus vix ore ſubinde vel tenuiter adaperto liceat interſpirare. *Erot.* Credo. *Pamp.* Tu vero ſi hoc quoque natandi genus ex me vere cupis aſſequi, diligenter obſer-

obſerva quæ ante dicta ſunt, ut ea, quoad licet, huc accommodes. Atque ecce jam tibi ocularem monſtrationem. *Erot.* Obſecro prælude. *Pamp.* Sic poſthac me repræſentabis. *Erot.* Si queam, quam vellem me poſſe in omnibus agere ſimium quendam atque mimum tuum. Ars artem ſequitur. Quam leniter laberis, ut vix aquam vel tantillum moveas. *Pamp.* Atque hoc ſane eſt artis. Vides, Erotes, omnia? *Erot.* Etiam. *Pamp.* Verum ita contuere cuncta, ut ſerves, ut imiteris poſthac. *Erot.* Equidem ſedulo adnitar: neque dubito quin te adjuvante brevi ſucceſſura ſint omnia. *Pamp.* Hinc alia naſcitur ratio, ſi ita quietus & immotus videri vis aquis ſublimis deferti, ut vivere quidem credant homines, qui fluitantem forte conſpexerint neſcii. *Erot.* Qui iſtuc fit? *Pamp.* Videbis. Supinus te committe aquę, ita poſito & capite & pedibus in longitudinem. *Erot.* Intelligo. *Pam.* Atque pedes accurate ac preſſim junctos ſerva. *Erot.* Probe. *Pamp.* Itaque jace quaſi mortuus feretro impoſitus. *Erot.* Trunci inſtar, inquis, ejus, qui apud hiſtoriographum illum irrefutabilem Æſopum noſtrum datus erat rex laſcivis, refrenibus, delicatiſque ranis? *Pamp.* Sic, quemadmodum dicis. Verũ heus; tu cubito utro-

que

que utrique adpresso lateri, manibus sic celeriter motis, atque quasi evibratis lude, quemadmodum in aëre avis quædam ex genere accipitrum uno quidem loco consistit, libratis concussisque perniciter alis: vel quemadmodum piscis pinnulis utrinque sese agitat. Manus autem non, ut prius, obverte, sed quo nullam prorsus cites motionem, sic move, quemadmodum laminam cultri cum cote acuis, velut aquam tranquillam subtiliter scindens. Cæterum autem, quo commodius feraris, retento, quamdiu poteris, spiritu, corpus tumefactum redde, ac celeriter vel per nasum respira, ita uti mox iterum inflere. *Erot.* Ausculto. Perge. *Pam.* Caput cave tollas, quasi pronus natares, suppositumque veluti haberes cervici pulvinar: Eo enim sublato teipsum proderes, simulque efficeres, ut posterior tui pars deprimeretur, dissona jam reddita corporis harmonia. Sat erit si facies modo ipsa emineat. Porro autem, cum cœperis jam nonnihil sidere mergique posterius, illud age; quam potes quietissime tum pedibus subremigando, in priorem te redige statum atque habitum. Atque adeo hujus tibi ecce quoque imaginem, ne sit in quo præceptorem possis culpare tuum. *Erot.* Quantum vero interest mi, Pampire, re ipsa referre

ferre cuncta, quæ verbis præceperis! quam feliciter ſuccedit, quam docte repræſentas omnia! vel lapidem doceas molleſcere, cœcum videre, ſurdum audire, mutum loqui, ſtupidum ſentire. *Pamp.* Ne nimium laudes. Cæterum, ut dixi, eſt hæc adeo res ad homines reperta ludificandos. Quod quidem ipſum cum alibi, tum ſæpius Viennæ Auſtriæ admiſi. *Erot.* Recenſe ex more. *Pamp.* Derivatus eſt ex Danubio fluvius juſtus, qui, quemadmodum Ingolſtadii, mœnia pene alluit ipſa. Illic in littore videres ingentem aliquando lotricum effuſam multitudinem. *Erot.* Expecto. *Pamp.* Ex inſula, quam circumfluus parit Danubius ſupra civitatem, in fluvium toties me miſi. Illinc ſic reſupinus, quo modo jam natavi, cum medio delaberer alveo, facie tantum ſuperante, fœminæ conſpicatæ ſunt, diuque dubiæ hærentes, cum nullum prorſus animadverterent motum, ex quo vitæ ſuperſtitis ſumerent argumentum, commiſeratæ tandem alta exclamavere voce, ſuffocatum undis cadaver ſublime ferri. Memini aliquando me non potuiſſe riſum tenere, itaque quemadmodum ſorex me ipſum prodebam, fuco rurſus ſimplicibus facto. Quinetiam quodam tempore cum eidem inſiſterem ludificationi, piſcatores falſo

opinati mortuum, ut tollerent, lintre fe-ſtine adpropinquabant. Verum ubi dolum ſenſiſſent, non ſine quidem riſu indignabundo redierunt. Triumphabam ego, quod jocantem non perſequerentur, contiſque vel remis duriuſcule exciperent, ut eſt genus hominum vere Scythicum. *Erot.* Dignus quidem fueras hominum impoſtor, verſute. *Pamp.* Ita ne? *Erot.* Callidus ſimplicium ineſcator, quam præſtantem ageres in Comœdia perſonam! *Pamp.* Equidem hic tutius ſit perſonatum progredi in proſcenium, quam illic in hunc agere modum. Eſt porro, Erotes, adhuc tertium quoddã genus in aquis ludendi, quod non admodum, quo conducat, video; Calcare aquas nominant vulgo, fortaſſis huc conducibile, ſiquid, jacendo quod efficere non poſſis, ſtans interea puſillum temporis commodius perficias. De quo quidem breviter ſuccinctеque hæc, Erotes, habeto. *Erot.* Si deſunt araneis fila, deeſt Pampiro ars ex arte progreſſa fluens. *Pamp.* Conſtitue te tectum in fluvio, manibus id age quod reſupinus quiete quidem natans, doceris. mox retine & hic ſpiritum. Deinde alternis pedibus ita aquas ſubtus calca, quemadmodum, ut craſſa te doceam Minerva, in torculari autumni tempore botros ſolent ruſti-

rustici. Atque audi; in torquendo digitos pedum memineris junctos tenere, in reducendo divisos, ne quantum prius proficiens, te sursum libraſti calcando, tantum jam indocte sublevando pedes, rursus impediens te ipsum deprimare. Atque hic quidem cum anseribus & anatibus plicatiles optarem nobis pedes, quibus industrie, cum commodum esset, uti possemus. *Erot.* Non male rationaris. *Pam.* Sunt scioli quidam, qui cum vix hunc in modum quatuor oculi nutus ictusve possint sciantque durare, tamen mirũ quantopere sese hic venditent. *Erot.* Equidem audivi ego quosdam sæpenumero etiam gloriari. Itaque submirabar subinde tacitus mecum, quale nam istuc esset exercitium, qualis scientia. *Pamp.* Atque his sane gloriosulis amice suaserim, ne longius a portu sese conjiciant in altum, ut huc velut ad sacram semper anchoram, ubi ars illos destituere cœperit, confugiant statim. *Erot.* Fortassis id in genere dicis de iis omnibus, qui artem semel totam natandi non recte didicerunt. *Pamp.* Dico. *Erot.* Vulgo fertur, hanc potissimum disci, cum incidente periculo cœperis ore jam aquam combibere coactus. *Pamp.* Nihil minus. Imo contra, in eo rerum articulo videmus persæpe, ut qui

perfecte alioquin hanc calluere artem, ejus obliviſcantur, terrore jam concuſſi, atque pereant. *Erot.* Itaque fit opinor, ut aliquando ipſi Delii etiam ſuffocentur natatores. *Pamp.* Bene. Nec vero hoc ſolum hic uſu venit, verum in aliis multis præterea rebus, ut timor gravior atque adeo ſtupor ipſe tibi eximat ejus rei, quā probe noveras, memoriam, ſcientiam atque uſum, adeoque inducat gravem profundamque oblivionem. Quid enim aliquando accidit etiam oraturis publice, cum circumfuſæ celebritate coronæ quaſſati obmuteſcunt? *Erot.* Vidi ipſe his oculis. *Pamp.* Quid item optimis gladiatoribus aliquando, cum vel ira commoti, vel metu fracti, oblivioni traditis prorſus artis legibus omnibus, ita feriunt, ita cum adverſario antagoniſtaque rem gerunt, ut ruſtici ſolent, artis prorſus expertes. *Erot.* Vera tu. *Pamp.* Natantes autem non pauca manent præterea pericula. Sunt frigidiſſimæ in aquis mediis venæ, quæ crebrius occurrentes lumbos laxant, ac corpus frigore inſolito quaſſatum tandem prorſus labefactant: quo deinceps ſi acceſſerit ſpaſmus, natantium illa quidem plerunque præſens certaque pernicies, actum fuerit: ita enim membra prius debilitata conſtringit, ut non amplius remi-

gio

gio poſſis uti conſueto. *Erot.* Atqui ſunt, qui contra hanc contrahendi vim, remedium ſe noſſe præſens profiteantur. *Pamp.* Fortaſſis. verum illi, ô bone, non poſſunt periclitantibus ſemper præſto adeſſe. *Erot.* Quod ſi contingeret, ut alteram vel manum vel pedem hoc mali corriperet, poſſes quidem tu, Pampire præceptor, nihilo tamen minus aliquandiu durare? *Pamp.* Ubi? in fundo cum fundulis? hoc enim vel alias facile liceret. *Erot.* Ludis tu me, etſi probe quid velim adſequaris. In ſuprema, inquam, aqua incolumis. *Pamp.* Sane poſſem, ea eſt hujus præſtantia artis. Et tamen ſi diutius eſſet natandum velut dimidiato, non poſſet non periculum imminere tandẽ. Noviſti enim quid valeat currus altera illiſa rota, quid volucris, cui una modo ſit ala, quid homo, altero privatus pede, quid navis biremis antea, uno jam amiſſo ordine. *Erot.* Novi. *Pamp.* Tu hoc unice ſemper diſcipule velis ante oculos habere tuos, memorique condas mente, ut cum hanc bene didiceris artem, ita fluminibus lacubuſque te credas, ita te pares, quaſi ſemper ſit natandum. Pares, inquam, te ad extrema omnia: ita fiet, ut quidquid caſu ſeſe obtulerit, minus noceat præmeditatum atque ante expectatum prudenter cordate-

que. Quemadmodum minori malo ex proviſo deſcendimus, vel etiam neceſſitate cadimus in foveam, quam ex improviſo repentine. *Erot.* Næ tu vere omnia narras, atque iſtuc ſi faceres ſemper. *Pamp.* Quid iſtuc eſt verbi? Ita ne dubitare te diſcipulum de fide atque conſtantia magiſtri? Sed pergo docere. Cum flumen pedibus tranſis, ita ſis affectus ac paratus, ut ſemper quidem ante te eſſe vel gurgitem imaginere vel foveam, vel denique obſtaculum aliquod occultum atque inſidioſum. Ita caute procedenti tuta aut certe minus periculoſa ſunt omnia. *Erot.* Teneo, futurus, ne dubites, cunctorum memor. *Pam.* Sic etiam, cum natas, faciendum tibi. Longiore feſſus natatione, interquieſcere alibi cupiens, vel alias vadum inquirere percontarique tentans, ſic ſenſim pedes demitte incurvus, quaſi non ſis vadum attacturus ipſum. Siquidem multis ex metu hic pernicies accerſitur, dum quod ſperant, non inveniunt, ac ſic repente attoniti, deſperare prorſus jam incipiunt, artis obliviſcuntur imagine odioſæ mortis, atque incompoſito luctamine feſſi tandem concidunt. prædaque fiunt piſcibus infelix. *Erot.* Habeam male propitias omnes ſemper Muſas, niſi recte moneas. Meminero omnium, quæ non minus

nus ſapienter doces, quam cordate atque fideliter præhortaris. *Pamp.* Tu apud te ſemper ſies, qui quidem ipſe primus eſt præcipuuſque ſervandæ gradus ſalutis. Neque tam temerario auſu, quemadmodum ego toties feci, uti etiam referens nunc exhorreſcam, te aquis quibuſvis, ut ante monui, credito. Illud enim eſt tentare fortunam illam mobilem (neſcis?) atque rotundam Deam, arte abuti, & vana oſtentatione tibi tandem malum, quod poteras præcavere, conciliare. *Erot.* Prudenter & iſthæc. *Pamp.* Quos ego enim non fluvios, quos non lacus laceſſivi? De qua adeo re, hoc eſt, inconſulta temeritate, ſi tibi, Erotes, inciperem recenſere, dies me hercle ante occideret, quam abſolverem. Proinde quod vivo etiamnum, ingratiſſimus habendus ſim, niſi jugiter cum animi gratitudine acceptum referam ſummo Jovi, ipſique adeo Neptuno, non poëtico illi quidem & mendaci, ſed illi, qui celeri toties greſſu mare ſummum divinis tranſiit plantis, Tyberiadis, ad cuuſque comminationem conſileſcunt vere omnes fluctus. Qui ventis nō iis, quos Æolus emitit in pium Æneam, ſed ipſis ventis imperat, & juſſi parent. *Erot.* Eſt ſane aliquid divinum agnoſcere beneficium, propriam deteſtari temeritatem &

malitiam, ab eaque mature discedere. Expertus multa, potes item multum posthac monere multos, quemadmodum suo malo prudentes sæpeque infelicius jactati nautæ. *Pamp.* Scilicet rem ipsam acu attigisti mi Erotes. Neque enim mihi ubique læta omnia obvenere. Nam non semel ita sese Rhamnusia ostendebat alibi, ut vel nutu satis significaret, se versuram tergum mihi, si pergerem perpetuo frustra esse audax. *Erot.* Imo subindicabat, opinor, nisi desisteres, effecturam se, ut experirere aliquando te non frustra esse audacem, sed in tui ipsius perniciem. *Pam.* Docte colligis, maxime cum ab undis etjam non raro, ut meminimus, eximiis sit periculum natatoribus. Cujus sane rei vel unum proferre exemplum libet; quod tamen sine animi dolore etiam hodie post tot annos vix facere possum, ut amici singularis tristem recenseam casum. *Erot.* Incipe. *Pamp.* Egressi eramus nostrum trigeni circiter, aut eo plures studentes Viennæ, in Danubii insulam illam (cujus adeo ante facta nobis est mentio) amœnam. Tempus tum & locus invitabant, ut iis nos adficeremus voluptatibus, quas vulgus literatorum Fontanium vocat, nimirum à fontibus, ad quos ejusmodi studia potissimum peragi solent. Atque utinam

nam

nam apud fontem aliquem tum, non tam potentem fluvium essemus deliciati ita, uti rerum versa tandem facie, omnis voluptas transiret in luctum. *Erot.* Ausculto qui finis. *Pam.* Præter reliqua studia & exercitamenta, pars etiam in vicino flumine, exemplo Romanæ olim juventutis, nos exercebamus. Ego cum Danubium semel iterumque tranassem, amicus, quẽ dixi, & natalium splendore clarus, & in bonis literis non trivialiter versatus, dum medio lætus labitur flumine, nobis in littore aliud agentibus, mox væ exclamat, respicimus. Quid multa? illico pereuntis agnosco gestus. oblitus enim artis omnis, quam callebat, si quis certe inter nos alius, insigniter atque eximie, manibus divisis ac pedibus subsultabat identidem. *Erot.* Miserum aspectum. *Pamp.* Aquam evomebat, nunc capite extans, nunc rursus mergebatur misere, idque antequam periret diu faciebat. *Erot.* Cur nemo ex tanto sodalium grege suppetias ferebat pereunti? *Pam.* Aberant, amice, longe naves, neque quisquam mecum in tanti volebat fluminis medium pronatare. Neque sane solus audebam me tanto credere periculo, ut imbecillis tam forti atque corpulento succurrerem homini. *Erotes.* Sapuisti tu, neque suasurus tibi quisquam

 fue-

fuerat,nisi qui perditum te cupiisset.Quæ caussa autem interitus erat? *Pamp.* Mors. *Erot.* Quid id responsi? quæ, inquam, caussa mortis? *Pamp.* Interitus. *Erot.* Pergis ludere in re tam seria, & in luctu tam tristi amici? Cum mors nihil aliud sit, quam interitus, mors mortis caussa esse nequit, sed causantem aliam oportet præcedere mortis caussam. *Pamp.* Ignosce, obsecro; jam extra jocum: suspicor fuisse spasmum. *Erot.* Verisimile. Cæterum periclitantibus in mediis aquis profundioribus,poteſtne quis sine lintre subvenire? *Pamp.* Potest aliquando. Siquidem ipse ego quinque liberavi certo alioquin perituros, hac fretus industria, nec quidem sine gravi vitæ periculo. *Erot.* Egregium servatorem. *Pam.* Verum quo minori tamen id fiat discrimine, cum paro succurrere, nec adsit navicula ulla vel ratis, religio sane mihi est, pronatare,nisi arrepto fuste, vel tabella. *Erot.* Quid cum iis? *Pam.* Ut porrigam periclitanti. *Erot.* Quid deinde? *Pam.* Jubeo adprehendere manu, ipse altera caute tenens. Atque ibi tum, quo fortius lignum in altum tollere possis, simulque infœlicem sic nonnihil sublevare, donec ad sese redierit, si modo redierit,utile fuerit etjam scire tum recte, ut docui, aquam calcare. *Erot.* Credo.

Pamp.

Pamp. Vnice cavendum autem, ne dimiſſo ligno, te prehendat. Siquidem in eo rerum ſtatu, mordicus preſſimque tenent, quidquid ſemel adprehenderint. *Erot.* Audivi. *Pam.* Cumque in hunc modum jam morti proximi conantur evadere, pereunt cum ipſi, tum perdunt etiam lachrymabiliter ſimul eos, qui amice ſuccurrere parabant. Ita enim retinent, ita inhærent, ut natare non poſſis. Profuerit juxta, dictis illum compellare amicis, ac ſpe ſalutis ſubinde injecta, animare luctantem, ut fortiter agat, ac redeat ad intermiſſam metu natandi artem; velit meminiſſe manuum pedumque. Quod ſi hac nihil promoveris ratione, ſatius eſt una cum ligno relinquere hominem, quam ut ſimul pereas. Et tamen nihil non tentandum, ſi qua poſſis pereuntem eripere. quod uti commodius fiat, monendus identidem, ut tibi obſequatur, ut natando eo te ducentem trahentemque ipſum ſequatur, quo ad proximum invites portum. *Erot.* Neceſſe eſt una tum ſcire natare manu. *Pamp.* Eſt. *Erot.* Sed ſi is, cui auxilio venire cupis, prorſus artis expers eſt, qui liberari & ipſe poteſt? *Pam.* Non facile, niſi lignum grandiuſculum tecum licuerit ſumere, puta aſſerem vel truncum: ac pereunt ejuſmodi prius, quã

poteris

poteris ad eos pervenire plerunque. *Erot.* Debent adeo poſt Deum vitam tibi, quos ex undis recepiſti. *Pamp.* Debent, ac ſuſceptorem candide Anabaptiſtæ illi atque Retincti homines agnoſcunt. Poſtremo cum Ingolſtadii paſſibus à civitate circiter trecentis, cuidam in Danubio jam extreme laboranti ac ſemimortuo pararem ſuccurrere, prioremque illum, qua parte commodum erat, arripere, cum ſubito amici perculſus caſu illo quidem triſtiſſimo, mergi inſtar nunc mergentis, nunc emergentis, nihil mecum præſidii in tanta feſtinatione recepiſſem, ſic de alta ripa deſilio late in fluvium, adeo gravi exceptus caſu, ut ilia eſſe rupta ſubformidarem: ille mox ex imo ſubſiliens, ſolem poſtremo viſurus, prior me contrariis votis dextro prehendit brachio, ſicque tenuit. Vnde niſi ſuperiora omnia tentaſſē, monituſque paruiſſet, certo me fuerat docturus ille, ne de cætero cuiquam amplius ſuccurrerem. *Erot.* Satis temerarie ibi te undis credebas. *Pamp.* Quid facerem, ubi res nullam patiebatur moram? Reverſus ad ſe teſtabatur ſub undis ſibi omnia viſa flavi viridiſq; mixtim coloris. Iam teſtamentum condiderat in imo gurgitis. Iam illa ſecum, Vixiſti ſemel; jamiam cognoſces, quæ tibi toties de inferno,

quæ

quæ de cœlo dicta ſunt. *Erot.* Sunt iſtæ ſcilicet ſolicitæ meditationes mortis! Cæterum fuiſti ne ipſe alias in periculo, unde ſalutem tibi ex arte tua potueris promittere, vel unde, quod ſervatus es, debeas iſti acceptum referre ſcientiæ & induſtriæ? *Pamp.* O bone, non ſemel. *Erot.* Fortaſſis tua culpa incideras atque temeritate in periculum. *Pam.* Non ſemper, ſed vel caſu, vel nautarum negligentia & inſcitia; ut intelligas hanc artem non minimum præſtare auxilium ſalutis tuendæ, ſi quis, quemadmodum oportet, ſeſe recte geſſerit. Longum autem foret percenſere, quoties, quibuſque locis, me ita ſervarim ipſe. *Erot.* Vbi facilius natas? in ſtagno ne, vel fluento? *Pam.* Quo rapidior eſt fluvius, hoc minori in eo nates negocio. Siquidem in Ara nobili Helvetiæ flumine, vel Thracico Hæbro, malo nare, quam vel in Lugdunenſi Arari (cujus adeo meminit Poëta) vel lacu Lemano, in cujus ripis illa generoſiſſima naſcuntur vina Ripenſia. Siquidem impetus celerius labentis aquæ, ſine pene niſu & luctamine amnis, facile ſupernatantem defert, ita ut multo diutius longiuſque nates in flumine cito, quam undis tardis atque ſtagnantibus, ubi majore eſt opus ſudore, ut promoveas. Quemadmodum volucres ſecun-

cundo vehementique vento celerius feruntur, quam aëre tranquillo ac sedato. *Erot.* Quid si incideres in vorticem atque gurgitem violentiorem? quid ibi tum, artifex Pampire, ne vel mergare, vel toties in gyrum redigaris defessus, aqua redeunte perpetuo in orbem? *Pamp.* Bene mones, neque hic me imparatum inertemque cognosces. Ubi enim in ea loca incidere contigerit, tum vero memor artis vel maxime, armo me contra, colloque subrecto allabens, non patior me priorem arripi, sed sublatis brachiis, sævientis undæ æstum alternis ictibus disturbo atq; diffringo. *Erot.* Obsecro te, ita ne agis? *Pamp.* Scilicet. quod si pugnorum crebra, acrisque verberatio palmorum non suffecerit, projectis à tergo pedibus, instar petacium equorum, non sustineo, ut posterius etiam arripiar in fauces hiantis undæ. *Erot.* Video instructum te in omnibus. *Pamp.* Atque sane id inprimis est necessarium natantibus. Sunt enim multa accidentia hujus artis, quibus consummata ac perfecta redditur. Siquidem in procellis etiam alternatim nunc adsurgentibus, nunc rarescentibus (quas & ipsas frangere artis est) non simplici sane utendũ est natatione, sed commode nunc cedendum, nunc contra nitendum medio-

diocriter, ne nimia veluti cum adverſariis pugna fervente inſtantius defatigere. Dabitur & hujus documentum tibi, cum aliquando ſeſe obtulerit locus procelloſus atque vorticibus infeſtus. Atque adeo ſi eſſemus jam ad pontem Reinfeldiæ ſupra Baſileam, vel in eo Danubii loco, quem vulgo ob aquarum ſævientium, ſcopulorumque pericula, Strudel vocant, daretur occaſio hujus demonſtrandæ tibi rei. Nam Cataractæ illæ Schaffhuſianæ, præcipiti inauditoque lapſu & fragore ſuperant omnẽ prorſus natandi artem. *Erot.* Multa ſæpe de eo loco audivi, ſæpiuſque optavi coram videre omnia. *Pamp.* Præcipitat ſe Rhenus de altiſſimis ſaxis, velut cum loci iniquitate pugnans, maximoque ſtrepitu ita delabens, ut in vicinis molendinis tua ipſius verba non exaudias: itaque fit, ut perpetuo ſono quidam illic etiam pene ſurdi reddantur. *Erot.* Oportet egregios ibi eſſe Stentores. *Pam.* Jam ipſum tumultuantium aquarũ horrendum murmur reductis rupibus exceptum atque incluſum, Echo protrahente, æris inſtar Dodonæi longum reſonat. In præcipitio putares farinam decidere, non aquam, adeo totus fluvius in ſpumam reſolvitur. *Erot.* Quid cum navibus, quæ illuc feruntur, agitur? Poſſunt

ne

ne vel exoneratæ funibus illac demitti, quemadmodum alibi fit? *Pamp.* Nihil minus: ſunt aut frangendæ, aut adverſo flumine reducendę laborioſe ſane. Quanta, Dii boni, pecuniarum vi illa redimeretur, ſi eſſet poſſibile, incommoditas, hoc eſt, uti ea quoque parte eſſet navigabilis Rhenus! Nunc bona ac merces difficili via, terra aliquandiu neceſſe eſt plauſtris devehi, non ſine magnis impenſis, ac jactura priorum navium, donec in alia recipiantur multo inferius navigia. *Erot.* Grave ſane diſpendium. Eſſet ibi opus Hercule, qui ſaxa diſiiceret, æquaretque commodius locum. Cæterum arbitror, illam triſtiſſimam maris tempeſtatem, quam nequam venti, ab Æolo velut effrenes ex ſchola emiſſi diſcipuli, concitaverant, omnem quoque tum viciſſe navandi ſcientiam, quando Hi ſummo in fluctu pendent, his unda dehiſcens Terram inter fluctus aperit, furit æſtus arenis; & ubi Adparent rari nantes in gurgite vaſto. *Pamp.* Equidem ignoro, cum fatalis illa fuit conturbatio. Et tamen fieri potuit, ut hujus periti artis, maxime quibus datum eſt aſſerem vel aliquid adprehendere aliud, aliquot incolumes evaſerint. Cum apud eundem quidem Poëtam legimus, quid hæc cognitio

opti-

optimo Palinuro (in quo adeo omnem ſalutis ſpem ponere conſueverat dux Æneas) profuerit. Cujus hæc verba ſunt de ſe ipſo loquentis:

Tres notus hybernas immenſa per æquora noctes
Vexit me violentus aqua, vix lumine quarto
Proſpexi Italiã ſumma ſublimis ab unda.
Paulatim adnabam terræ, & jam tuta tenebam,
Ni gens crudelis madida cum veſte gravatum,
Prenſantemque uncis manibus capita aſpera montis,
Ferro invaſiſſet, prædamq; ignara putaſſet.

Erot. Tamdiu potuiſſe Palinurum natare, in tanta maris tempeſtate? *Pamp.* Certe, ut Virgilius ſcribit. quod quidẽ ipſum eo facilius crediderís, ſi tecum expendes, quot etiam perpetuos dieſque noctеſque, ut author eſt Homerus, divinus natarit Ulyſſes, æquore nihilo mitius furente, cum relicta, numinis juſſu, Calypſo, patriam peteret Ithacam. *Erot.* Verum: ſed dea Ino tabulam porrexerat ſalutarem ac ſubſidiariam, cui innitens incolumis nataret Ulyſſes. *Pamp.* Verum: ſed aliquid eſt, tanto tempore in tam æſtuanti pelago potuiſſe vel pedibus docte ſubnatare:

quod

quod ipſum quoque plerique ignorant; tantum abeſt, ut ſciant prorſus natare. *Erot.* Obiter jam mihi ſuccurrit, cum ante annos paucos victrici redimitus lauro imperator Carolus ex Libya reverteretur, miſerabile illud naufragium, quo milites plus minus ſeptingenti periiſſe dicuntur. quam tum putas fuiſſe rerum faciem, cum alii alios impedirent? *Pamp.* Luctuoſiſſimam. & tamen aliquot enataſſe feruntur. Excepit infelices illos, qui fortaſſis haud ſatis conſulto compendium affectantes quæſierant, non hoſpitaliter vicina Charybdis. *Erot.* Nimirum ut aſſolet, monſtrum horrendum, non fruſtra à Poëtis tantopere decantatum. Sed quid tu ſi adfuiſſes, facturus fueras, ne una perires laxis jam navium ac confractis laterum juncturis, artifex bone? *Pamp.* Tamen ne ſic quidem animum deſpondiſſem omnem. *Erot.* Qua obſecro ſpe ſuffultus? ubi Unica ſpes victis nullã ſperare ſalutem. *Pamp.* Non meminiſti, quid de Palinuro ipſoque adeo Ulyſſe dixerim? *Erot.* At non perinde cuivis ſuccedit negocium periculoſum. *Pamp.* Quaſi Chriſtus, tanquam propitius Neptunus, non hodie etiam ſuis inclamatus ex ſupplici pectore ſubvenire ſoleat. Verum audi; in eo caſu, ita ſalutem quæſiiſſem: Ubi periculum

culum certum imminere videns, ſentirem omnino eſſe natandum, mature abjeciſſem (idque eo prætextu, quaſi ſic accinctior accedere vellem nautis auxilio) quæ futuræ natationi inhærentem impedire potuiſſent. Quemadmodum Ulyſſes feciſſe perhibetur, cum Deæ juſſu de fracta ſeſe præcipitaret rate, relicta poſt ſe etiam incomparabilis pretii veſte, quam abeunti dono ac velut ſui perpetuum mnemoſynon dederat adamata diu Chalypſo. Cujus pretium ſi præpoſuiſſet ſaluti, quid? an nõ nimio preſſus onere mox periiſſet? Ut intelligas, nobis omni chariorẽ theſauro vitam eſſe merito debere. *Erot.* Vera prædicas. *Pamp.* Iam me ſejungerem ab aliis quantum poſſem, ut quando viſum eſſet, præcipitarem me vel ex puppi vel prora. *Erot.* Audio. Sed quid ſi in te libraſſent lanceas? vel jaculis mox trajectũ perfidiæ pœnas te dare docuiſſent? *Pamp.* Non eſt perfidia, in hujuſmodi neceſſitate querere ſalutem. Sed pergo. Vt ſolus natans liberius in portum profugere poſſem. Siquidem in ejuſmodi fortuna non leve imminet periculum à comprenſantibus odioſe vicinis, atque importune ex deſperatione inhærentibus ſociis. *Erot.* Credo. *Pamp.* Circumſpicerem tabulam aut lignum grandiuſculum fracta ac ſubſidente jam

navi,

navi, quod id præstaret, quod præstitit, ut diximus, Vlyssi fatalis tabula juvantis Nymphæ, ac tale procurarem, si liceat, præsidium, cum longius esset enatandum. Atque in hoc, Erotes, fac meum quoque imitere exemplum, ut in aquarum sinistra fortuna, juves quacunque licuerit commoditate natandi artem. *Erot.* Dic mihi, Pampire, Impeditus prius, posses in undis vestes abjicere atque exuere? *Pamp.* Possem sane tunicam, diploida, interulam, ac calceos: similiter caligas; quas cultello commodissime tamen posses dissecare, si longius natanti putares illas fore impedimento. Atque hæc exequi licet, si aquam ita aliquandiu scias calcare, ut rectus consistere possis. Zonæ vero parcerem quantumvis gravi, in qua gestanda servandaq; eo strenuum magis præstarem bajulum, asturconem, sive tolutarium. *Erot.* Equidem non arbitror hujusmodi sarcina multos ex eo pereuntium grege gravatos nimis fuisse. *Pamp.* Hujuscemodi quiddam non semel mihi pene usu venisset, quemadmodum sub ponte illo totius Germaniæ magnificentissimo operosissimoque Ratisponæ aliquando. *Erot.* Quid ita? *Pamp.* Rate vehebamur viri, fœminæ, pueri, senes, ut fit, promiscua turba. Nautis bene potis huc constricti deve-

deveneramus, ut errorem, quem nobis sua inconsiderata loquacitas, ex vino profusa nimio, conciliarat, isti deinde corrigere non possent, ut est eo loci flumen rapidissimum. Ubi impegissemus in columnam unam, binæ arbores à rate solutæ, ibi cursum fixerunt aliquandiu, valedicentes interim nobis. *Erot.* Nemo perierat? *Pam.* Nemo. Cæterum vasa duo, quæ eo forte posita erant latere, periclitata sunt, verum mox rursus recepta. Ibi audisses ululatum mulierum, clamorem puerorum, senum desperabundos gemitus, videsses expassas in cœlum manus. *Erot.* Quid tu? *Pamp.* Fidebam Deo, ac arti meæ. Stabam accinctus in parte navis extrema, ut si tristior sequeretur fortuna, saltu me præcipitarem seorsim in aquas. Eram infantulum, ex matris prope sedentis sinu, si fieri potuisset, arreptum mecum sumpturus, ut vel hanc servarem animulam perituris cæteris. *Erot.* Pie tu ista cogitabas. Similis terror accidit ante annos quatuor nobis, ad pontem proximum infra Donoverdam. Aberat tum forte Palinurus, ut vectigal exolveret, gubernator, à pistri nostra; homo torvus; dixisses Sauromatam quendam, vel (ut verius dicam) ipsum Stygium Charontem. Inciderat tum repentina atque gravissima tempestas.

Nix

Nix commiſta grandine ſic tranſverſa à violento ferebatur vento, ut obſcurato cœlo, omnis adimeretur prohibereturque proſpectus nobis. Nautæ, abſentia rectoris triſtes, tempeſtateque perculſi, indicto ſilentio ſignificabant non leve imminere periculum à ponte. Cum vero nobis nequicquam nitentibus navis tranſverſim rapta ſic deferretur, ſubſenſeram, nautas jam ſecum conſtituiſſe, ut ſeſe præcipitarent ante in flumen, quam navis latitudine adpulſa ponti frangeretur, aut etiam una pons ipſe corrueret. *Erot.* Perge. *Pam.* Quod ipſum certo futurum erat, niſi nos Deus reſpexiſſet. Erat enim navis oneraria, prælonga atque valida, qua ferrum fuerat ſubvectum Ulmam. periiſſent quot quot in Argo fuerant credo omnes. Verum, ut dixi, Deo aliter viſum eſt, ut navis jam ponti imminens,. cum ad proſiliendum, ut perniciem anteverterem futuram, eſſem accinctus, fundo inhærens conſiſteret, ter acta in orbem, ita ut nec proram neque puppim, ſed latera obverteret ponti; in quem ſi impegiſſet, nec Triton, neque ipſa Cymothoë infelices hinc detruſiſſent. *Erot.* Verum quis tandem finis? *Pamp.* Mane. Nihil vehementius timebam, quam navem arenis ſolutum iri. Itaque cum dubii ſic diu hæſiſſemus:

mus: altera nave, divina prorſus virgula, equi, qui onerariam ſurſum flumen trahunt, adventant. ab his poſt miſeros clamores & pejerationes impiiſſimas, quæ ſunt fere quotidianæ iſtorum hominum precationes, poſt multa molimina & labores, navis partim exonerata in littus attracta eſt, nocte jam profunda ingruente. Ibi pedeſtri itinere, difficilique plane via monticulus nobis erat ſuperandus ad hoſpitium uſque. *Erot.* Expecto reliqua. *Pam.* Aderant aliquot infantes cum matribus: ex his unum, à parente ſolicita rogatus una cum cunabulis ferebam. *Erot* Fortaſſis pater geſtabas filium. *Pam.* Rides tu quidem, non riſurus, ſi in tam triſti adfuiſſes tempeſtate. Audi cataſtrophen. Cum ventum eſſet ad hoſpitium, ut intelligas eo die ubique fortunam nobis egregie adverſatam, egreditur Pandocheus triſti vultu, fronte caperata: ubi vidit promiſcuam turbam, opinatus nos eſſe Anabaptiſtas, abnuit hoſpitium. Rogamus cauſſam. Non eſt, inquit, admodum pridem, cum ignarus homines tecto reciperem hocce retinctos: quod cum præfectus vici cognoviſſet, minatus eſt gravem pœnam irrogaturum ſeſe, ſi ad eundem iterum peccarem modum. Itaque bonushomo non poterat ſecus perſuaderi

niſi à

nisi à nautis tandẽ subsequentibus: unde re cognita, veniam precatus exules Anabaptistas intromisit. *Erot.* O quam vellem, tunc istud tuum os vidissem, audissemque colloquia, quam tergiversationem cum Ganymede isto habuisses! nam novi te intus & foris. *Pam.* O Erotes mi, quam vellem vicissim ea nocte mecum fuisses particeps omnium deliciarum & voluptatum, cum ita tractarer, ut cum Ulysse nihil enixius exoptarem, quam si tandem diesceret. Verum hæc nimis prolixe, fateor. proinde loquacitati ignosces nostræ. *Erot.* Non gravatim. Cæterum navigaturi olim, Pampire, Neptuni numen implorabant, ventos ipsos tanquam deos sacrificiis placabant: quod si cui infelicius cessisset navigatio, existimabatur parum rite hæc primum peregisse. Ita ea forsan dic, Pampire, consuetâ cantiunculâ solventes deo illi, vero aquarum tempestatisque domitori, vos non commendastis, quam vulgo cantillant in Danubio navigantes, tanquam læto auspicio cujusque diei cursum exordientes. *Pam.* Imo & divo Christophoro etiam propriam succinebamus cantionem, non Christo solum. Siquidem hic sanctus, ut fortis aquarum calcator, ut robustus gigas, nullis cedit fluctibus prodigiosa corporis

proce-

proceritate, pereuntibus ſtrenue ſuccurrit vel ex profundis fluviorum faucibus tollens ſuppreſſos, in hujuſmodi periculis poſt Deum inprimis eſt invocandus. *Erot.* Præſtabat ſimul tempeſtati nigrā obferre pecudem. *Pam.* Ab Ethnicis iſta olim curabantur ſuperſtitioſe. Quibus ſolenne erat, diis ſuperis offerre, ut bona darent. Medioximis, hoc eſt, laribus atque penatibus; ut ignem ac ædes cuſtodirent. Diis inferis, id eſt, dœmonibus, idem præſtabant, ne nocerent. Chriſtianis, Erotes, ſat eſt in impetrandis bonis, ac malis deprecandis, ſolum unumque interpellare Deum noſtrum, qui quemadmodum omnia bona largitur abſque menſura, ita ſolus cuncta mala à nobis avertere & poteſt & ſolet invocatus. Qui ſi eſt pro nobis, quis contra nos? Habet ventos in manu, habet cœlum & terram, mare & infernum: habet Luciferum, ut nihil nobis nocere poſſit, modo curemus ut hunc ſervemus propitium. *Erot.* Tantum valuit mea oratio, ut nunc te audiam Theologum pie ac vere iſta loqui. Quod ſi naufragos fieri eo die contigiſſet, credin matres cum infantulis tam viriliter enatare potuiſſe, quemadmodum legimus, mulierem illam viraginem una cum puello, quem ſiniſtra tenebat, maſculo prorſus &

animo & robore enataſſe? ἐν τῷ τοῦ ἡμε-
τέρου τοῦ δ᾽ ἐκείνου Ἐράσμου ναυαγίῳ? *Pam.*
Equidem non putabam; adeo omnes non
ſolum fœminæ, ſed & viri deſperarant.
Erot. Tu igitur ſolus Adamum præſtitiſ-
ſes ſacrificum inſtrenue evadendo? *Pam.*
Sic bona ſpes habebat animum meum.
Vides igitur quid fiduciæ neceſſitate ur-
gente in hanc artem ſit collocandum, ſi
Chriſto præcipue te commendaſti. Quæ
quid præſtet, vel ex eo etiam naufragio
intelligere poteris, in quo fuit & Paulus
Apoſtolus, cum captivus ex Paleſtina du-
cebatur, Cæſari ut ſiſteretur. res huc de-
venerat, Erotes, ſi legiſti, *Erot.* Legi. *Pam.*
ut qui ſcirent juberentur natare, quo na-
vis alleviaretur etiam, neq; ſemel omnes
una perirent. *Erot.* Quod ſi ſanctiſſimum
Apoſtolum contigiſſet periclitari de vita
in undis ligatum, quis illi tuliſſet opem?
Pam. Quis? rogas? Is nimirum, qui ante
illum, una cum Sila, Philippis ex carcere
redemptum eduxerat. *Erot.* Dic, obſecro,
quid Petrum, quem Syriace Cephan E-
uangelium vocat etiam, ad natandum
tam fortem & audacem reddiderat, (for-
taſſis quod ut piſcator eam probe noſce-
ret artem) ut ad conſpectum Domini ſui
tam ſingulariter adamati, non dubitaret
vel veſtibus gravatus ſeſe ex piſcatoria
demit-

demittere lintre in medium maris? *Pamp.* Vin ſcire? *Erot.* Avide. *Pamp.* Petra fidei, hoc eſt, firmitas fiduciæ in Chriſtum. *Erot.* Cur igitur quodam tempore mergebatur ortis fluctibus? *Pamp.* Diffidentia. *Erot.* Quid iſtuc? *Pam.* Nobis in exemplum. *Erot.* Exemplum autem? *Pam.* Sic; ut intelligamus, noſtris viribus nihil neque tribuendum, neq; fidendum quidquam *Erot.* Quam admirando modo Dominus Ieſus aquas percurrebat ſummas, perinde quaſi firmum ſolidumque ſolum! *Pam.* Quid ni Dominus cœli, maris & terræ, ac verus demum Neptunus, non commentitius ille, de quo Poëta cecinit:

Atq; rotis ſummas levibus perlabitur undas.

Erot. Quam vero voluptariũ fuiſſet conſpectare (Pampire vides quo recidam?) quomodo impius atque obduratus Iudæorum perſecutor & maſtix Pharao, coëunte in ſe rurſus mari rubro una cum univerſo illo præpotẽti exercitu nataſſet. *Pam.* Divinæ iræ inardeſcentis illa tum juſta vindicta & indignatio docebat illos mox in imo natare fundo. Quanquam ſi fato conceſſum eſſet cuiquam ex tantis evadere copiis, certe præ cæteris meliuſcule habiturus fuerat is, qui taratantaram pulſans tenebat. Huic enim quaſi

 validiſ-

validiſſimis innixus veſicis, fideli præſidio, quas non aquas pernatarem? *Erot.* Credo. *Pamp.* Tranarem Strictum Sibiliæ. *Erot.* Ad columnas, inquis, Herculeas? *Pam.* Tenes. Tranarem Boſphorum Thracium, ipſum ſine ullo periculo Cimmerium. *Erot.* Magnum narras atque præſens in undis ſubſidium. Quid, Pampire, ſi mihi hujuſmodi emerem fidelem equum? *Pamp.* Nihil minus; fores ob rei abſurditatem raritatemque hominibus ludibrio. Tu iſta tene, quæ ex nobis hauſiſti. *Erot.* Succurrit de Phryxo & Helle ſorore illius, qui cum mare trajicerent mediterraneum ariete fatali bajulo, Helle timore percuſſa virgineo fertur decidiſſe. *Pamp.* Illa quidem ſic natavit, ut manſione ibi fixa, de ſeſe mari nomen dederit, ut in hodiernum vocetur Helleſpontus. *Erot.* Miſerrimum virginis fatum. Cæterum ne te rogando, quæ in buccam forte veniunt, obtundere deſinam, cum ſim Erotes, libens ex te audiero tanto ſcilicet artifice, quo nam natandi præſidio confiſus, quid facturus fueras, ut ſalutem redemiſſes tuam, eo jampridem anno, quo, multo ante conſenſu, pene omnium Aſtronomorum, non ſine orbis ingenti terrore prædictum erat fore diluvium, tot ſcilicet unanimi voto Planetis

netis exitium minantibus mortalium generi? *Pamp.* Bellum hominem qui huc cogites. Parturiebant montes diu, & natus eſt mus vere ridiculus, ut dici ſolet. Eram tum Viennæ Auſtriæ, cum jam fatalis adpropinquaret dies, univerſa civitate metu pene exanimata. *Erot.* Non immerito. *Pam.* Noviſti bibulos illic eſſe homines, præcipueque dulci ſacros mancipatoſque Lyeo? *Erot.* Audivi. *Pamp.* Dicas ſpongias. incidente calamitate, majore tenentur cura & ſolicitudine vinorum, hoc eſt, unici ſolatii ſui, quam propriæ tuendæ ſalutis. *Erot.* Fortaſſis in gratiam Bacchi patroni; à quo non poſſunt quidem non viciſſim uniceque redamari deo. *Pam.* Præcipua cura erat, ut penorum, quæ illic ut altiſſima ſunt, ita magnificentiſſime ſub terris condendis extructa vinis, (ut diceres tot ibi eſſe Labyrinthos) feneſtras atque januas etiam pleraſque calce ac coctis occluderent lapidibus. *Erot.* Ne vina perirent, quidquid de ipſis futurum eſſet? *Pamp.* Scilicet. Erant nonnulli cadis adamatis ſub calamitatem incubituri, quemadmodum gallinæ ovis, videlicet ut aut una perirent cum vino, aut ſervarentur. Aſt audi quid acciderit. Qua die prædictum erat fore malum, ea quidem nihil un-

 quam

quam vidi tranquillius atque ſerenius; ne gutta quidem cœlitus irrorans deciderat, Danubio ſeſe intra conſuetas placide continente ripas. Proinde factum eſt, ut deluſæ plebis terror verteretur in gravem iram, recluſisque feneſtris, ſummo adeo odio perſequerentur eos, qui de rebus ſiniſtre eſſent vaticinati futuris, ut ex iis quidam aliquandiu Viennæ quoque doctis, qui hujus mali meminiſſent, non auderent quoquam prodire. Verum jam ad id quod quæſiſti. Meditabar lintrem vel arcam cum Noë. *Erot.* Ubi victum eras ſumpturus? nam potum ex propinquo licebat. *Pamp.* Didiciſſem ſublimis in aëre paſci, quemadmodum hirundines volatu. *Erot.* O providentiam ſapientem, ac ſapientiam providentem! *Pamp.* Vel arbuſculas feraces, commode ſubjecta terra, plantaſſem in navicula, ex quarum dein fructibus viverem. *Erot.* Ridiculum propoſitum; ſpem ponebas aliquam & hic in artem ſolitam? *Pam.* Quid ni? quocunque res caderent. Neque enim perpetuam inundationem illam futuram exiſtimabam, quemadmodum neque diluvium Noë fuit, neque Deucalionis & Pyrrhæ. *Erot.* Hæſiſſes tandem etiam, ſicceſcente paulatim aqua, vel in montibus Armeniæ, vel certe Parnaſſi verticibus.

At vero oportuiſſet te tecum ſumere Pyrrham aliquam, non Epimethei illius filiam, ut ille, ex qua genus hominum jam tertio Cataclyſmo perditum reſtaurares. *Pamp*. Ne ſis ſolicitus, & in hoc mihi pulchre proſpexerã, alia longe ratione plantaturus iterum mundum, quã projiciendis à tergo lapidibus. *Erot*. Ita ne laſcive? Cæterum memini ſolicite cogitare me ſæpius ſolitum mecum, quid nam dederit occaſionem Poëtis fingendi illius diluvii Deucalionis tempore. *Pamp*. Dicam quod ſentio, quodq; conſentaneum adparet. Sibylla libros veteris Teſtamenti legiſſe fertur diligenter, cum vero deſtituta veri ſpiritu Apollinis, de rebus ſcriberet non plene intellectis, plerunque accidit ut meminerit quoque diluvii illius univerſalis temporibus Noë juſti. *Erot*. Non veri diſſimilia dicis. *Pamp*. Poëtæ deinde rurſus, ut alia multa, ex libris vatis Cumanæ anſam ſumpſerunt comminiſcendi alterius Cataclyſmi, quem & ipſum Juppiter introduxiſſet perdendis ob ſceleratiſſima flagitia hominibus. *Erot*. Facile quidem perſuaſeris ut credam. Neque mirum Pampîre eſſet, ſi Deus nunc quoq; ſimili nos calamitate extingueret; ii ſunt, hac ſcilicet vel maxime tempeſtate, mores hominum, hæc vita noſtra.

Pamp. Sane quam vere tu iſta dicis. *Erot.* Libet hoc quoque ex te diſcere, ut revertamur propius ad inſtitutum. In natando prodeſt ne etiam robur, atque membrorum firmitas? *Pamp.* Dubitas? Maxime; quemadmodum & in curſu. quæ tamen ipſa ubi abſunt, penſari poſſunt corporis utcunque eleganti agilitate ac præſtantia artis. *Erot.* Poteſt ne Pygmæus etiam natare? *Pamp.* Poteſt quidem, ſed incommodius, ob manuum pedumquebr evitatem. *Erot.* Qui vir duos excedit pedes & quadrantē. De quo adeo Juven. Sat. 13:

> *Ad ſubitas Thracum volucres, nubemque ſonoram,*
> *Pigmæus parvus currit bellator in armis.*
> *Mox impar hoſti, raptuſq; per aëra curvis*
> *Vnguibus, à ſæva fertur grue.*

Dic obſecro porro, amice tu, ſi inito certamine divus Chriſtophorus, quem perhibent fuiſſe longitudinis duodenum pedum, vel ſi Gabbara Arabs, qui ætate Plinii vixiſſe legitur, novem non minus pedum totidemque unciarum gigas, cum Siſypho Pumilione, quem Marcus Antonius in deliciis habuiſſe ſcribitur intra bipedalem ſtaturam, nataret, uter vero alterum anteverteret? *Pamp.* Dicam vere; Pygmæus, ſi ageret Priorem, gigas Abbatem. *Erot.* De monachis non loquor,
de

de hominibus loquor, ſupra communem naturæ parentis conditionem vel proceris, vel humilibus. *Pamp.* Audio. Verum nunquid & illi monachi ſunt dicique poſſunt, cum ſunt ſolitarii? *Erot.* Pergis argutari in voce? Aliud rogo. Quomodo natarent Phaneſii, qui in Inſulis habitantes Scytharum. patulis miraculoſe auribus totum dicuntur contegere corpuſculum, ſic ut aurium latis diffuſiſque membranis membra ſecure veſtiant. *Pamp.* Arbitror auricularum laxa ſpacioſaque levitate, velut teſtis, commode illos poſſe ſuperfluitare. Quin eadem opera ſciſcitare quomodo Sciopus natet. *Erot.* De diis marinis, hoc eſt, poëticis ſæpius miratus ſum, cum profunda marium inhabitent, qua ratione tam repente de uno loco in alium tranent. *Pamp.* Dii quidem omnia poſſunt facile, ſi verum eſt quod ſcribit Homerus poëta. Et tamen habent ſua præſidia. Triton piſcibus vectatur, Thetis delphinis, Protheus ipſe phocis, atque aliis alii, velut equis, æquora tranſmittunt. *Erot.* Infeliciter nataſſet Arion, *Pamp.* Dum ex aliis in alia atque alia varia incidis, vide ut ſatis apte cohæreant omnia. *Erot.* Interpellas. niſi cantu oblectatus delphin periclitantem Citharœdum equitis in morem dorſo ſuſcepiſſet ac-

 com-

commodato. *Pamp.* In ejuſmodi fortuna non ſemper ſuccurrit piſcis ille hominum amator, neque ſemper prodeſt cithara, quemadmodum neque comœdia Græco Poëtæ Menandro profuit, qui cum in flumine quodam nataret, fatis interceptus iniquis, miſerrime periit. De quo adeo Ovidius;

Comicus ut liquidis periit (dum nabat) in undis,
Et tua ſic Stygius ſtrangulet ora liquor.

Erot. Dira imprecatio. *Pam.* Nimirum digna pro rei atrocitate. Atque audi quod præterea poſſis admirari. Cum agerem aliquando Vratiſlaviæ in Sileſia, ex ludo literario noſtro, divæ Elizabethæ, quidam egreſſus parum felici omine furtim in fluvio Odera natavit. *Erot.* Quid? perierat ne? *Pamp.* Equidem neſcio, Illud ſcio, cum multum diuque eſſet quæſitus, tandem mortuum longe infra ex undis extractum. *Erot.* Iocularem hominem! certo igitur perierat infelix ille. *Pamp.* Certius ſane quam volebat. Cæterum cadaver mortuum in Scholam reportatum, Magiſter ejus, ubi virgis prius acriter cecidiſſet, mandavit ſepulturæ. *Erot.* Quid audio! ita ne poſt infelicia fata tyrannum illum in mortuum deſævire? *Pam.* Vidiſſes Orbilium, Plagiarium, verbero-

beronem sævissimum totis ferularum fascibus, ac integris, vere dixerim, scopis furentē plagas innumeras misero inferre. Et tamen, quod miraculi instar est, inter gravissima sævissimaque verbera, ita immotus tacitusque cuncta incredibili quadam patientia tolerabat, quasi prorsus obstupuisset ad omnem dolorem, nihilq; omnino sensisset cruciatus. *Erot.* Credo, etiam si non dejeres. Sed quæ ista istius inmanitas loci, & inter literatos quidem homines, ut etiam in demortuos sæviatur, quæ olim inter Barbaras etiam gentes extrema habebatur crudelitas? *Pam:* Interroganti caussam, Erotes, dicebant, moris illic esse, ut qui sic periisset, mortuus etiam inobedientiæ pœnam lueret, quod legibus Scholæ spretis ausus fuisset, non impetrata missione à Magistro, in fluvium clam prorepere. *Erot.* Est igitur genus istud quoddam piaculi. *Pam.* Est. Subdebant partim hoc etjam in terrorem fieri aliorum, ut vel sic intra obedientiæ observantiæque erga superiores suos cancellos retineri possint. *Erot.* Miserum terrorem, ac morem gentis rarum! *Pamp.* Quam male propitium fuit ejus fluminis numen bono adolescenti. *Erot.* Credin fluviis inesse divinitatem aliquam? *Pamp.* Sic antiquitas persuasum quidem habuit;

quæ

quæ cuique pene fonti ac fluvio ſuum vel deum vel deam addicebat adpropriabatque. *Erot.* Stultos atque inſanos mortales! *Pamp.* Atqui hinc arbitror Poetis ſcribi ſolitum, coire flumina inter ſe etiã ac ſobolem producere: Quemadmodum teſtatur quidam Poëta, Rhenum aliquando coiiſſe cum Danubio, atque hinc natum Neccharum. *Erot.* Vere poëticam fœturam dicis. *Pam.* Quam perdite Alphæus fluvius amavit Arethuſã ex Nympha mutatam in fontem? cujus adeo apud Ovidium hiſtoriologon tuum, cum illam jam Alphæus amore languens inſequeretur, natantis verba ſunt:

Et quia nuda fui, ſum viſa paratior illi.

Erot. Credo; quemadmodum in Lymaco tibi tuæ iſtæ natrices (ut tu vocas) quoque. *Pam.* Enecas. & mox:

Nudaque mergor aquis; quas dum ferioque trahoque,
Mille modis labens, excuſſaq; brachia jacto,
Neſcio quo medio ſenſi ſub gurgite murmur.

Agnoſcis natantis hypotypoſin? *Erot.* Verum. Licet ne aliquid pace dicere Pampire tua? *Pam.* Impune, ſed ea lege, ut idem, cum erit neceſſe, ex te ſperare viciſſim poſſim. *Erot.* Maxime. Alphæus cum nimio accenſus amore Arethuſæ fugientis amplexum avida conſectatione captaret

peteret-

peteretque, mutatam hanc in clarum amœnumque legimus fonticulum, tu (nunc opus venia) quas amore perſequeris vel potius proſequeris, ex virginibus plerunque mutantur in mulieres atque matres. *Pamp.* Tolerabilior ſane metamorphoſis, quam ex hominibus in aquas. manet humana ſpecies. *Erot.* Verum. ſed non manet integritas & pudor idem: manet herbæ ſtipes, ſed flore perdito. *Pamp.* Ioco dicis, joco accipio. *Erot.* Non ſic eludes. *Pamp.* Vin ignoſcere viciſſim? *Erot.* Rogas? *Pamp.* Ex hujuſmodi ſtipite tu truncus etiam natus es nobis tantus. *Erot.* Ha ha. Sed pergo. Quod ſi amor quoque tuus omnes redderet adamatas, fontes, mitteremus te in ea loca, ubi vix habitari poteſt ob ingentem aquarum inopiam. *Pam.* Fortaſſis ruſtici citius paſſuri fuerant fontium defectum, quam agnoſcerent tam largam aquarum copiam, ex hujuſmodi uxorum filiarumq; ſuarum virginum penuria progreſſam. Quod ſi, Erotes, amoris præſtigiis virgines mutarentur in fontes incantatæ, quam frequens, ſcio, eſſes in iis natator, quam aſſiduus colluſor? quemadmodum ſi balneares in eo fonticulo, in quem verſa perhibetur Byblis Mileti filia, vel in quem Ægeria Nympha. *Erot.* Quam pulchre

hic

hic ex ſeſe judicat atque metitur alios. Quanquam ſane libentius in ejuſmodi fontibus natarem, lavarem, biberem, quam in eo Ciconum flumine, quod potum ſaxea reddit viſcera, quod tacitis inducit marmora rebus. *Pamp.* Illinc ita me Iuppiter benignus amet, arbitror ſocerum meum largos ſæpe hauſiſſe hauſtus, ſiquidem illo nihil durius, nihil intractabilius atque inclementius, ſi animum ejus ipſoſque inſpicias mores. Proinde nihil magis à diis immortalibus jamdudum opto, quam illum poſſe ex fonte Salmaci bibere, inque eo ſæpius natare. *Erot.* Quid illinc lucrifacturum? Quid? ut ex eo fonte, qui potus atque attrectatus animos hominum mutat, mentem meliorem imbiberet, indueret humanitatem, hauriret animum liberalem atque facilem. *Erot.* Hinc illæ lachrymæ; fortaſſis in dando tenacem nimis ſentis. *Pam.* Ipſam tenacitatem, ipſum rigorem. *Erot.* Quid ſi autem animum adhuc pejorem illinc ſibi compararet? *Pam.* Vix poſſet. & tamen mallem omnino ſemel obbruteſceret, ſi vero homine non liceat frui, quam ejuſmodi ſenem perpetuo tolerare. ſiquidem tum ſcirem omnino eſſe faciundum, ut catenis conſtrictum in caveam aliquo protuderem. *Erot.* Durum tu quoque

agis generum. *Pamp.* Imo Mitionem dicas, si illius plus quam Demeæos mores trutines, meamq; expendas tolerantiam. *Erot.* Si res sic habet, ut dicis, sique cupis aliquando ab isto liberari tormento, dedero si vis fidele consilium tibi, unde hoc consequare. *Pamp.* Beaveris amicum; subveni, obsecro. *Erot.* Autor Marcus Varro Arcadiæ populos quosdam esse incantatores, Melæ & Solino alibi Neuros nimirum dictos. *Pam.* Iam propemodum divino quo velis. *Erot.* Qui sorte ducta, cum fluvium quendam sui lenitate pene stagnantem tranent, vertantur in lupos, rursus post annos novem, si modo interea à carne abstinuerint humana, redituri in pristinam formam. *Pam.* O si ista, Erotes, vere fieri crederet D. Augustinus, ipseque adeo Herodotus atque Plinius. *Erot.* Ille quidem persuasum habet mutari homines posse in bestias, non re ipsa, sed quibusdam phantasticis præstigiis, quibus sensus illorum decepti illudantur. Hi si minus credunt hoc fieri, videant ne eodem jure ipsis quoque non credantur pleraque quę scribunt. Et tamen quid hic religiosulus es, qui prius contendebas esse antiquitati credendum? *Pamp.* Age credo. Sed quid volebas? *Erot.* Cura ut socer tuus fiat ex semi vix homine, quod velle videris, prorsus

ſus beſtia, hoc eſt, ut tranet quoque hujuſmodi Arcadiæ fluvium cum Neuris, fiatque lupus, quem mox captum carceri includas. *Pamp.* Diſpeream, niſi ſalubre des conſilium, ſi liceat eo uti. Sed heus, Erotes, quid ſi à lupo deinceps diſcerperer, qui ab homine qualicunque potuerā vita certe incolumis ſervari atq; evadere? *Erot.* In beluam mutatus profugeret in ſylvam fortaſſis, ut Lycaon rex in lupum verſus. Et tamen cum te dilaceraſſet, guſtata jam carne humana, ſi rediret in priorem naturam & ſpeciem, non amplius ulla moleſtia tibi ab illo foret timenda. *Pam.* Bene dicis; mortuo & comeſto. quam egregium conſilium! erit unde ſemper tibi gratias agere debuero. Sed extra jocum, ſi votis quicquam proficeretur, optarem illi poculum Circes, ſi non in lupum, in ſuem tamen tranſfiguraretur, ut cum porcis una noſtris ſtabulo concluderetur. Quanquam in vino ita natat ſubinde, ut hinc non alius reddatur (niſi quod formam retinet hominis) quam ſi cum Neuris tuis fluentum illud prodigioſum tranaſſet, vel poculum Circes excantatum ebibiſſet cum ſociis Vlyſſis. *Erot.* Vale tandem cum ſocero, qui nos longius abduxit. *Pamp.* Merito ſtomacharis; verum longa injuria, longa verba. Cæterum

quando

quando semel in varias incidimus aquarum naturas, commode subit, quod scribunt de fonte quodam, cujus etiam Naso meminit:

Clitorio quicunque sitim de fonte levavit,
Vina fugit, gaudetque meris abstemius undis.

Erot. Miraculosam aquam. *Pamp.* Sæpius ardentissimis exoptavi votis, Ingolstadii Danubium ejus esse efficaciæ atque virtutis. Multo minoris daretur illic vivere bibulis studentibus atque sitientibus. Equidem in eo tum fluvio strenue ac vulgo innatarent, hinc sitim restinguerent, de vino nihil requirentes, cujus jam tantam contraxissent nauseam. *Erot.* Est aliquid quod dicis. verum audi me vicissim: Cur non potius velles, ut Danubius redderetur Lyncestius fluvius, qui Clitorio quodammodo contrarius, cum largius fuerit haustus, teque innatando probe ingurgitaveris, perinde inebriat, atque si mera bibisses vina. *Pamp.* Bene mones: Hanc sane fortunam & commoditatem superiori etiam præponerem, ut quod alioquin zonæ gravi jactura fit, gratuito jam consequi liceret, ut abunde reddere re potus atque hilaris, cum gratis datur esse ac manere ebrium. *Erot.* Sed heu; quid futurum esset de miseris tum tam

multis

multis œnopolis? *Pamp.* Cogitarent plerique de reſte, dira imprecarentur Danubio, expoſtularent de ingratitudine ejus, quod cum in hoc maximis impenſis jampridem eſſet partim ad mœnia propius derivatus ab ipſis, ut civibus magis commodaret, vicinior decoraret civitatem, ac civitas viciſſim illum, jam tanquam malus factus vicinus, vicinos conaretur inopia perdere, ablata divendendi vini commoditate. *Erot.* Perge. *Pamp.* Tentarent rurſus late avertere. Verum actum agerent belli homunciones iſti. Ceſſaret ſulphuratio, quieſceret pigmentatio, exularet omnis corruptio vini, ubi nullus eſſet vini uſus amplius. Non jam ultra diuturno moverentur ſervando, præter naturam cum vini ipſius, tum ſalutis ac ſanitatis cujuſque rationem, muſto fæces ex imo cado. Nemo vappam amplius biberet. Franconicum vinum deſineret tandem ſui putore ad pelvim nos toties provocare. Nataremus totos dies in vicino flumine. *Erot.* Imo in vino potius imaginario. At verendum, ne dum hujuſmodi multiplex Charybdis vitetur, inciderent non pauci in Scyllam. *Pamp.* Ænigma proponis; non ſatis aſſequor quid velis. *Erot.* Solvam. Dum zonæ conſulere, atque valetudini à malis vinis vulgo homi-

nes

nes ſtuderent, periculum eſſet, ne ſic in Danubio multi inebriarentur, ut dum infelicius artem affectarent natandi, perirent in iſtis ſuis deliciis atque compotationibus. *Pamp.* Cum ante eſſent vinoſi ad labia uſque pleni aqua, qui poſſent ſuffocari, cum nihil in vas prorſus intret ad ſummum repletum? *Erot.* Nollem hujus rei ego facere periculum. Cæterum quod de vinis diſſeris, paſſim pene fit, ac ubique aſſiduæ hominum de ea re querelæ. *Pamp.* Expertus ego. *Erot.* Quod de aquarum natura atque ingenio narramus, quoniam votis, heu! nihil poteſt hoc malo ſæculo impetrari, ſupereſt, ut qui ſtrenue velit, hoc præſertim anno, natare in vino, menſiſque creber adeſſe non ſiccis, non aridis, quo id copioſius poſſit, ac minus periclitando mergatur cum infelici marſupio, in Pactolo natet neceſſe eſt, ita, ut ſubinde illinc onuſtus redeat aureis arenis. *Pamp.* Equidem neſcio de hoc natationis genere. Illud ſcio, ex fluviis iis, qui auriferi dicuntur, & Rhenum noſtrum nobilem eſſe, verum in eo totiens natans nihil auri repperi. Imo quodam tempore pene perdidiſſem in illo flumine, quod nullo auro, nec ipſis etiam Cleopatræ unionibus redimere atque recuperare potuiſſem. *Erot.* Quid

iſtuc

istuc? obsecro. *Pamp.* Vitam. *Erot.* Sane est ea res, si semel sit amissa, irreparabilis. Libet rogando te prorsus hodie enecare. *Pamp.* Si est quod inquiras, præterea erit mihi quod respondeam semper. *Erot.* Memini legisse me apud Lucanum de quodam Phocensi urinatore, natandi artifice admirabili, qui, cum lubitum esset, ingurgitaret se in ima aquarum, moxque rursus surrigeretur in summas partes. *Pam.* Fortassis cum Æsaco in mergum avem erat mutatus. Quid dices, Erotes, de Calapisco Apuliensi, qui natandi artis præstantia, quam à puero statim perfecte didicerat, tantum non piscis tandem factus erat? Siquidem multos sæpe diesque noctesque (quod quidem ipsum vix credas) inter marina monstra tuto illum versari toties solitum meminit Volaterranus autor cum primis gravis, profunditates maris scrutantem. *Erot.* Hujusmodi complura admiratione digna ferunt & de Glauco quodam, quem ob id quoque tandem stulta antiquitas pro deo marino coluit, quod animal prorsus ageret amphibion. *Pamp.* Sed mire delusit is spectatores. *Erot.* Qui istuc? *Pam.* In conspectu hominum artis natatoriæ experientiam ubi aliquandiu variis gestibus jactabunde ostendisset perfectam,
tandem

tandem quo loco lubebat ſubmerſit ſeſe. ubi cum homines decepti illius ſolicite expectarent reditum, callidus furtim ſub undis ineſcator ſimplicium in locum pronatavit quendam ſcopulis obſcurum ac invium objectis. Atque inde rurſus egreſſus abſcondebat ſeſe per aliquot dies, tandem hominibus ita; ſe reddens, ac ſi interea temporis in imis egiſſet aquis. *Erot.* Præſtigiatorem hominum! Siccine agebat? *Pamp.* Teſtantur rerum ſcriptores naturalium, eos ad natandum idoneos maxime ac præſtantiſſimos eſſe, qui quam minimum habeant aut nihil lienis, quique ſub piſcibus, certa quidem ſtatione, nati ſunt. *Erot.* Credis? *Pamp.* Cujuſmodi ſcriptis doctorum hominum clari præcipue eluxere & Scillis quidam Sicyonius urinator maximus, qui continuo natatu toties octoginta ſtadia perageret, & hoc quoque major Colan, cui propterea cognomen erat piſcis. *Erot.* Quid audio? *Pamp.* Is ſumma etiam maris intemperie, non raro 500. ſtadia tranaſſe ſcribitur, adeo ut in medio pelago navigantibus occurreret ſubinde, ſic aquis adſuetus, ut ſine illis vivere quidem non potuiſſet. *Erot.* Monſtri ſimile. *Pam.* At hic miſerrime poſtremo periit in portu Meſſanæ, freti Sicilienſis. *Erot.* Ita

ne?

ne? *Pamp.* Caussa fati fuit aurea patera, quam rex Siculus, velut natatorii urinatoriique certaminis præmium, in profundum maris projici jusserat, exhibito in hunc modum spectaculo effusæ die solenni in littus hominum multitudini eximiæ: nam dum Colan arte fretus, heu! nimium sua, poculo auferendo sedulus incumbit inhiatque, creditur undarum vi longius in vicinas cœcasque ejus portus latebras ac cavernas abreptus, sicque errore actus, negato exitu, anima tandem præfocatus interiisse. *Erot.* Pessime sit isti pateræ; mallem semper ex carchesio bibere poculo, quam tanto vitæ discrimine aurum persequi in undis. Cæterum, Pampire, quod de Liene & Piscium signo modo dicebas, fortassis sic se habet; quemadmodum legimus de iis, qui pernicissimi sunt cursus, quod vel sub Delphini sydere editi, vel splene ex parte carent natura. *Pam.* Rem dicis. Cujus generis vel duos proferre libet, Philonidem Alexandri Magni cursorem, & Lasthenem Thebanum, qui ob incredibilem cursus celeritatem volare dicebantur, quod vel ipsum quoque antevertissent Hebrum. *Erot.* Audivi esse qui, quo diutissime sub undis durare possent, vitro commode in hoc facto prægrandi ac capaci

paci uterentur, in quod narium orisque spiritum effunderent, faciei circum pressum alligatum. *Pamp.* Audio, sed periculum est ingens à fractura. *Erot.* Illud obiter succurrens jam scrupulum mihi injicit cogitanti, quomodo cum vasculo concavo, cujus natura est sursum vergere, tollique semper, possint isti ad fundum usque demitti. *Pam.* Dicuntur bolidem aut lapidem manibus secum sumere, quò commodius subsidant; relinquere in profundo molem, cum sursum sese tentant librare iterum. Novi hominem Tubingæ (erat is sartor in proximo habitans vico) qui natandi dexteritate, præstigiosaque (ita enim vocare libet) spiritus præter naturam hominis retinendi arte, in imos Necchari gurgites sese dejiceret, duraretque diu. *Erot.* Quid illic? *Pamp.* Pisces quosque optimos, velut delectu colligebat, nescio qua magia delusos ac circumventos etiam, tandem onustus præda longe inferiori loco emersit. *Erot.* Quomodo portabat, ut natans nihil impediretur? *Pamp.* O bone, ne sis solicitus; ore unum, manibus duos vel plures, minores inter digitos pedum, ac, ubi visum erat, sub brachiis aliquot. Non raro etiam crinibus complicatos scite capite sublimes referre solebat. *Erot.* Et tamen

poterat

poterat enatare, occupatis omnibus membris, impedito universo remigio? *Pamp.* Maxime: Artis est non postremæ, nosse te è fundo tollere in altum rursus; quemadmodum grues subvolaturæ prius pusillum procurrunt, mox quo majori impetu in volatum sursum conjiciantur, incurvatis genibus, ritu eorum, qui junctis pedibus prosilire parant, vel quemadmodum Ungari saltant aliquando, in sublime sese ferunt. *Erot.* Miras comparationes jungis. *Pamp.* Sed non discordes. Quin eos pisces, quos manibus gestare solet, ita tenebat, ut in supernatando illis uteretur etiam pro remigii parte, commodum ex eo captans, unde alii sentirent incommodum atque impedimentum. *Erot.* Oportebat hominem splendidas ex hujusmodi prædis divitias comportare. *Pamp.* Imo pauperior erat Iro, quod dicitur, & Leberide nudior quavis. *Erot.* Miror. Cæterum arbitror hominem non perinde gratum fuisse piscatoribus. *Pam.* Gratum? quotiens illum cognoverant piscibus in hunc modum insidiari, sagittis, fustibus, armis, lapidibusque bonis excipere toties conabantur. verum illorum subodoratus machinationes, longe alio semper erepsit loco quam putassent. In piscinis Abbatis, cum non semel eidem

eidem indulsisset venationi, acciderat, ut prehensus capite propemodum fuerit diminuendus. *Erot.* Natasset nihilominus deinde tantus artifex? Quam oportebat hujusmodi industrium Colymbeten publico adeo conduci salario, ut hanc profiteretur artem, in commodum juventutis exercendæ. *Pamp.* Noverat is omnes leges, vitare sapienter ac gnaviter cuncta aquarum pericula, quæ natantibus, ut diximus, non pauca occurrunt. Siquidem caute circumspiciendum, necubi palustribus implicere herbis, ne impeditus vili isti atque proverbiali algæ vitam des tuam. Saxo cœcove ligno imminens, aut sublimius nata, ne impingas, aut certe quo levius accipiaris impingens in extantia etiam obstacula, cave impetu cum undis allabaris, sed nunc sursum luctando, nunc commode aquam calcando sensim adpropinqua. In vortice potissimum te ita compone, quemadmodum galli utrinque zelotypia vehementi exasperati, obversis calcaribus (quæ arma illis sola pene natura dedit) insultantes inter se mutuo congrediuntur. *Erot.* Necesse est Ichthyophagos in hac re eximios esse, cum solis pene vescantur piscibus. *Pam.* Sane si Plinio vere scriptum est, natant hi hujus beneficio artis adeo

perfecte, ut piſcium ritu in æquore verſantes, ipſos perſequantur celerrime ac capiant. Proinde huic induſtriæ, olim quod vivere poterant ſoli pene acceptum referebant, cum nullæ adhuc eſſent naves. *Erot.* Credin? *Pamp.* Certe. Navem dicuntur primi excogitaſſe fabricaſſeque Argonautæ, adeoque Iaſon longiori primum navigaſſe fertur, ut teſtis eſt etiam Philoſtephanus. In Nilo autem ex papyro, ac arundinum ſingulis plerunque internodiis lintres confici ſolebant. *Erot.* Mirabile iſtuc. *Pamp.* In Anglico oceano ex circumſuto artificioſe corio, ſi ſcriptoribus credimus. *Erot.* Oportebat igitur hanc artem maxime tum in uſu fuiſſe atque pretio, cum navigia tam infirma, tamque non fidelia adhuc eſſent. *Pam.* Scilicet, cum nec oneraria navis eſſet ulla, nec Myoparo, nec Celox, neque Lembus. *Erot.* Proinde conſtat mortales ex rudibus olim atq; incultis huc ſenſim artium atque omnium rerum inventionis cognitioniſq; ſolicita indagine deveniſſe. *Pam.* Vt non dies labatur unus, in quo non aliquid novi excogitetur. Natandi autem artem omnibus cum primis neceſſariam ſæculis, nemo neſcit eſſe vetuſtiſſimam, uti hac gratia tibi quoque, Erotes, commendatior eſſe merito debeat; quæ ſi ho-

die

die tam vulgo diſceretur, ut olim, quando Germani, ut nandi peritiſſimi, à ſcriptoribus, Pomponio Mela, Herodiano, ac Tacito eximie laudati ſunt, non perirent in aquis tot paſſim Germani etjam milites, quoties vel in fuga flumina obſtant, vel alioquin abſentibus navigijs, hoſtis eſt per aquas perſecutione premendus, vel caſu incidunt in alveos altiores. Siquidem qui probe inſtructus eſt in hac arte, non ſtatim lancea impeditur, aliiſque levioribus armis, neq; veſte militari minus laxa & plicis ſinuoſa pluribus, certe aliquandiu natans. *Erot.* Fortaſſis. *Pamp.* Quam fortiter enatavit olim Horatius Cocles ex Tyberi, quo ſeſe una cum tota præcipitarat panoplia, quem hæc ars non ſine ſtupendo miraculo, cum corporis animique fortitudine conjuncta patriæ incolumem ſervavit? *Erot.* Fata ſcilicet hominem ob ſingularem in patriam pietatem, ac immortale plane beneficium perire noluerunt. *Pam.* Quam laudem illi etiam ſibi peperere apud omnem poſteritatem milites Romani, qui naves Pœnorum fugæ intentas, atque in altum ex littore feſtinantes, natandi confiſi ſcientiæ, lacertorumq; adeo firmitati, natantes in portum retraxerunt? *Erot.* Inſigne narras factum. *Pamp.* Pergam: Quid item præ-

ſtitit Scævæ Romano nandi virtus? Nimirum ut tragula licet femur trajectus, ac alias graviſſime ab hoſtibus Anglis tractatus, duabus etiam loricis gravatus, ex mari Britannico fœliciter evadens enataret. quo quidem facto fortiſſime diu præliatus, Centuriatus conſecutus eſt honorem à Iulio Cæſare. *Erot.* Res eſt perquam laborioſa in iſtum certe modum natando elabi. *Pamp.* Vides? Hujuſmodi exempla complura enumerare poſſem, quibus tibi manifeſtius fieret, quid hæc ars utilitatis atque ſalutis hominibus adferre ſoleat. Verum ne nimis prolixa hæc reddatur diſputatio, pauciſſimis tibi exemplis rem proponere volui. Non enim dicam quid commodarit etiam Leandro, ut noctu toties per mare intermedium, tanquam ex uno mundo tranaret in alium, ad dulces ſubinde dilectæ Herûs complexus. *Erot.* Atqui iſte auſus toties repetitus triſtem tandem ꝑeperit fortunam infelici amori. *Pam.* Ita tandem viſum Neptuno. Novi Turregi, qui ex turri Wellenbergo vulgo dicta, quæ medio ſtat Lymaco, ſontium carcer, ſeſe noctu, facto ex diſſectis linteaminibus velut fune, alte demiſerit in fluvium, ubi aut pereundum illi fuerat, aut certe expectanda dies, quæ hominem proditum pœnæ tradidiſſet capitali. At

vero

vero hujus beneficio artis tranavit alteram fluminis partem, ac ſeſe in cœnobii vicini tuto conjecit aſylum. *Erotes.* Ferunt lacum Tigurinum non raro totum congelari. *Pamp.* Vſque in ipſam civitatem, qua parte ex ſtagno fluentum ſolvitur. Brumali tempore, per medium lacum videres via tritiſſima plauſtra vehi ac revehi onuſta. *Erot.* Ita audio; verum non ubique ſemper me crederem temere bajulæ glaciei, hoc eſt, ſolo nō ſatis ſolido ac firmo, ſed quod in Thracenſibus obſervatum eſt vulpibus, aure ad glaciem oppoſita gelu craſſitudinem conjectarem ubique. *Pamp.* Vbi tandem cœpit liquefieri in Ianuario glacies, atque in marginibus atteri, vento concitata univerſa moles, tot ſcilicet miliarium longitudine corpus integrum, inaudito atque horrendo ſimul movetur fragore nunc huc nunc illuc, diſſolvi cupiens atque frangi, id eſt, redire cum ſole coquente, tum tepidis ſolventibus ventis, in ſuum liquorem. Ibi non raro ſummam videres calamitatem. *Erot.* Dic, quæſo. *Pamp.* Qua parte admovetur glacies, quicquid invenerit obſtaculi, alte in margine illidit atque ſubruit, arbores, ſaxa, domus, ni accolæ prævenerint. *Erot.* Qui poſſunt? *Pamp.* Quum glacialis moles ædibus atque vicis

 imminet

imminet, late præcidunt vastam illam massam. Adjiciam quod perinde sis admiraturus. Cum aliquando peregrinus, qui votum susceperat ad divam Virginem ut vocant, in eremo, duo nescius miliaria magna per medium glacie concretum stagnum iter fecisset, demiratus tantam planiciem, hospitem noctu interrogavit, de transiti nomine loci. Pandocheus re tandem intellecta, respondit illum super lacum transijsse altitudinis 1000. ut minimum cubitorum. Tunc advena, qui prius sine metu ignarus summa aquarum erat emensus, tuto jam loco rei perculsus novitate, imaginationeque periculi pene exanimis, concidit, ita ut parum abfuerit, quin spiritum illic posuisset. *Erot.* Demiror ita me Apollo bene amet; oportet densam esse glaciem, quæ tantæ ferendæ moli par sit. *Pam.* Binos, ut plurimum, cubitos. *Erot.* Si eveniret, ut rupta testa illa ac subsidente ex improviso mergerere, putan artem te quoq; in eo posse servare casu? *Pam.* Certe; nisi sub tectum glaciei longius contingeret ferri, tum enim actũ esset cum de arte tum vita. *Erot.* Prius circumirem quasvis ambages, tutas modo, quam periculosum ejusmodi viæ brevioris compendium affectarem. Ignosces iterum atque iterum si quid præterea te inter-

interrogavero absurdi, quod adeo toties admiratus sum. Qui fit, quod ligna prægrandia natent in sublimi, lapis autem parvus mox sidat? *Pamp.* Hominem sapientem! Lapillus quantumvis exiguus, respectu quantitatis suæ, gravior est, quã lignum quamvis magnum. In corporibus aliis levitatem reddit raritas, siccitas, porositas, quemadmodum & in pumice. In aliis gravitatem adfert eam, ut non possint supernatare, soliditas, humiditas, densitas. Vnde fit, ut lignum etiam ligno sit gravius, lapis lapide, metallum metallo? Ob non dissimilem caussam poma vides natare, pira mergi. *Erot.* Naturalia nimirum sunt hæc. *Pamp.* Sunt. *Erot.* Dic, obsecro, quomodo Delus insula errabunde circumnatasse scribitur, de qua Poëta:

Sacra mari colitur, medio gratissima tellus,
Nereidum matriq;, & Neptuno Ægeo.
Quam pius arcitenens oras, & littora circũ
Errantum Mycone celsa Gyaroq; revinxit,
Immotãq; coli dedit, & contemnere ventos!

Pamp. Fabulam narras. *Erot.* Verum; sed ejusmodi fabulæ pleræque si recte inspiciantur, non sunt ociose inventæ, nisi falsum est, quod scribit Fulgentius Aphricanus, & Palæphatus autor Græcus. *Pam.* Natabat quidem Insula illa præter naturam, procurantibus Diis immortalibus,

quibus nihil ſit impoſſibile. *Erot.* Antequam domum redeamus, libet adhuc Erotæ quiddam interrogare Pampirum. *Pamp.* Per me ſane licebit. *Erot.* Dic, obſecro, amice, quid fit cum illis infelicibus animulis, quas Charon, quæ ſolvendo naulo non ſunt, aut fluvium non dignatur tranſvehere infernalem, aut denique idē ille Portitor, de quo Seneca alibi:

Hunc ſervat amnem cultu & aſpectu horridus,
Pavidoſque manes ſqualidus geſtat ſenex. &c.

Pamp. Ex lintre projicit indignabunde in aquas. *Erot.* Tranant iſtæ nihilo minus hujus gnaræ artis? *Pamp.* Deum immortalem! quæ huic incidunt homini in mentem? Certum non habeo, nemo enim, quod ſciam, illinc rediit unquam, qui de omnibus retuliſſet. *Erot.* Hic demum, Pampire, parum tuo reſpondes nomini. An non redierunt ex infernis, Æneas, Sibylla, Orpheus, Theſeus, Hercules ipſe, ac denique Pollux cum fratre toties Caſtore? *Pam.* Bene mones, nunc primum memini. *Erot.* Certe cum nuper obdormiiſſem in antro Patritii, inſomnio, neſcio ex quo genio, didici, eorum animas, qui hic probe hanc calluerunt natandi artem, quibuſque præterea datur,

partim

partim tranare, partim tipularum ritu summos leviter percurrere fluvios infernales. *Pam.* Quid? fuisti ne in Hybernia? *Erot.* Non;sed domi in lecto decumbens videbar mihi somniare in specu isto. *Pam.* Quid igitur de re illic cognita rogas? *Erot.* Cum quod sæpiuscule somniis nihil esse credendum audivi, tum quod suspicabar te virum magicarum rerum etiam curiosum, certius aliquid habere. *Pam.* Habere autem? *Erot.* Scilicet. *Pam.* Atqui adeo sum sceleratæ intentus Magiæ, ut nemo unquam magis detestatus sit istas præstigiosas nænias. *Erot.* Mitte stomachum. *Pam.* Mitto; simulque nunc ex te vicissim cognoscere aveo, manes cum sint incorporei, eoque pedibus manibusque careant, quomodo vel natare, vel currere possint? *Erot.* Dabis igitur illos volare. *Pam.* Nihilo magis. *Erot.* Qui sic? *Pam.* Quia quemadmodum ad natandum currendumque remigii vice, manus pedesque requiruntur, ita ad volandum alæ. *Erot.* Quid si pennæ? *Pam.* Odiose, quasi ex pennis non constent alæ. *Erot.* Dono, ac pergo: Verum heus tu prius, nondum modo solutus sum. Ex pennis dicis alas constare numero plurativo. *Pamp.* Dico. *Erot.* Opinor igitur, te consentiente, ex unica penna non posse con-

 fici

fici alas, eoque unam pennam non posse volare, vel aliud quiddam ad volandum agitare. *Pamp.* Nimium quidem tu me ligas. *Erot.* Proinde sentis te propemodum sinistre esse philosophatum. Siquidem unicam pennam vidi non admodum pridem supra vetus, quod vocant, Collegium Ingolstadii, præaltas dixerim vere atque regales ædes, volitare. *Pam.* Dono. Sed anima ne unam quidem pennam habet. *Erot.* Quin & vento aliquando vehementius flante, papyrus è fenestella rapta, tantum non subvolavit in cœlum. *Pam.* Fortassis alas habuit. *Erot.* Qui potuisset? *Pam.* Si forsan ex Plinio est decerptum folium, ubi de variis scribit avibus. *Erot.* Ridiculum hominem! Quinetiam nec stramina, neque pulveres alas vel pennas habent, & tamen turbine concitata quam violenter volant? *Pam.* De corpusculis inanimis dicis, quibus sua levitas naturalis alarum vice est, sicque moventur. *Erot.* Quid sentis igitur de Atomis Platonicis semper obvolitantibus, cum nec corpus habeant neque pennas? *Pam.* Corpus habent, ô bone. *Erot.* Qui istuc? cum corpus sit quod & videtur & tangitur? Hi neque tangi, neque videri possunt, nisi tenuiter clarius splendescente sole; obscuriori luce omnino non.

no non.

no non. *Pam.* Aſſentior, ac ut hujus ſemel diſputationis ſit finis, arbitror animam quodammodo ſimile quiddam eſſe cum Atomis. Inviſibilis eſt nobis atque intangibilis habitantibus in hac tenebricoſa vita. Poſt mortem videri poteſt, tanquam in clara luce, aliis oculis, & tangi aliis manibus, niſi illud obſtrepit, quod apud inferos & Charontem nulla eſt lux. *Erot.* Pergis tu obſtrepere? quin tandem ſimpliciter mecum credis, animas qualecunque habere corpus, itaque poſſe eas apud inferos ſive natare, ſeu currere, ſive volare. *Pam.* Urges tu quidem hic negocium contra poëticos Theologos, cum anima ſit ſpiritus incorporeus. Cæterum, ut ſerio tandem dicam, quod ſentio, arbitror tecum, eorum animas, qui hic natandi artem noverunt, quemadmodum diximus de Tigurinis aliiſque, meliuſcule habituras apud inferos, neque ſane opus, ſi velint numulum comparcere, Charontis opera. Vides igitur, Erotes, hanc artem non ſolum vivis, ſed & mortuis uſui eſſe? *Erot.* Rem dicis. Cæterum nunquam vidiſti figuris Virgilium noſtrũ illuſtratum? *Pamp.* Vidi. Quid tum poſtea? *Erot.* In ſexto Æneidos libro, cum Æneas & Sibylla campum ingrederentur Elyſium, pictura illic oſtendit animas

beatas

beatas in aëre volitare cum lagenis vini plenis, ac ſublimes bibere. Neque pictor mentitur. tu teſtis es. *Pamp.* O felices aves, & animas volucres, Bacchoque ſacras, quam vellem in illum recipi aliquando beatorum cœtum. Sed jamdudū tempus nos hinc revocat. Tu Erotes, quæ de arte dicta ſunt natandi, fac diligenter obſerves, transferas in uſum præcepta. Et, ut hoc iterum atque iterum moneam, cave nimium aquæ cuilibet credas, ſubrepit aliquando, cum minime putaſſes, vitæ diſcrimen. Audiſti utilitatem hujus artis, ſi recte utaris. *Erot.* Probe omnia. Dices diſcipulum docilem̄, & ſedulum atque cautum. *Pam.* Quod reliquum eſt igitur, demus operam omnē, ut tuto etiam in procelloſo hujus mundi pelago pernatemus ad portum exoptatum, ac patriam promiſſam. Occludamus aures ſedulo natantes, ne nos lethaliter permulceant nefariæ Sirenes, & mergant tandem. Moderemur vitæ navigium noſtræ longe à Charybdi & Scylla: precemur dominum, ut natantibus ac navigantibus ſemper præſto eſſe dignetur. Acceſſeras hodie, ut ſordes corporis ablueres, Erotes; nos religioſe hoc ſtudeamus, ut quoties animus eſt delictorum immunditie conſpurcatus, deſcen-

damus

damus in natatoriam Siloen. Natemus in ea bona ſpe, ut puri ac vere loti ſubinde redeamus. Id fiet, ſi jugiter nataverimus in flumine lachrymarum noſtrarum, adfectum animi pœnitentis teſtantium. Rigemus ſtratum noſtrum effuſim lachrymis, inque eo ſic natemus cum regio propheta David. *Erot.* Pie tu iſta, mi Pampire. *Pamp.* Quod ſi quædam verboſius contulimus, incidimuſque in varias diſputationes, excuſabit nos locus amœniſſimus, dieſque pulcherrimus, jam & fluvius vitreo plane colore perſpicuus, dulci gratoque delabens murmure, poſtremo ipſa etiam diſputationis materia. Hæc ſunt ſcilicet, quæ colloquium diſtulerunt noſtrum. Sequere. *Erot.* Sequor. *Pamp.* Ut & intus domi madeſiamus. *Erot.* Iſtud jamdudum deſidero.

FINIS DIALOGI.

COMMENDATIO ARTIS NATANDI, CORONIDIS VICE.

QUam præclara, quam item utilis & necessaria sit natandi peritia, nemo facile dixerit. Testantur vero miserabiles exitus eorum, qui undis periere, qui si hujus artis gnari extitissent, vivi ad suos alarum remigio tranassent. Hylas Herculis puer, frustra jam à nautis vocatur, teste Verg. 8. Ecloga:

His adjungit Hylã, nautæ quo fonte relictũ
Clamassent, quum littus Hyla Hyla omne sonaret.

Socii Æneæ, naufragio passo, omnes salvi ad littora venissent, si arte hac non destituti, fato potius interire debebant. vide Verg. 1. & 6. Æneid.

Cernit ibi mœstos, & mortis honore carẽtes,
Leucaspim, & Lyciæ ductorẽ classis Orontẽ,
Quos simul à Troja ventosa per æquora vectos
Obruit auster aqua, involvens navemque virosque.

Palinurus gubernator navis, ubi natando ali-

aliquandiu luctabatur in aquis, portui Velino vicinus, ab incolis pro belua marina, horrendum, obrutus est. Verg. in 5.

O nimium cœlo & pelago confise sereno,
Nudus in ignota Palinure jacebis arena.

Sic Misenus Æneæ tubicen deturbatus in mari perit: Verg. 6.

Qui cum forte tamen &c.

Tyberinus rex, Tyberi submersus, enatando salutem quærere potuisset. Ovidius 4. Fast.

Accipimus regnũ post hunc. Tyberinus ab illo
Dicitur in Thusco gurgite mersus aquæ.

Helle ut Colchos veheretur, ariete aurei velleris usa, in Ponto perterrita decidens, arte natandi destituta, misere perit. Unde Hellesponto nomen indidit Ovid. in Epist.

Forsitan ad pontũ mater pia venerat Helles,
Mersaque turbatis nata fleatur aquis, Ovid. 4. Fast.

Propertius lib. 2.

Qualem purpureis agitatã fluctibus Hellẽ,
Aurea quam molli tergore vexit ovis.

Icarus volans cereis pennis, in mare cadens enatasset, ni simili ratione suæ stultitiæ & temeritatis pœnas luisset merito. Ovid. 1. Trist.

Dum petit infirmis nimium sublimia pennis
Icarus, Icareis nomina fecit aquis.

Idem 8. Meta.

Leain-

Leander ad Amaſiam ſuam Ero natans, tempeſtatibus par eſſe non poterat. Martial. lib. 1.

Quũ peteret dulces audax Leandrus amores,
Et feſſus tumidis jam premeretur aquis,
Sic miſer inſtantes affatus dicitur undas,
Parcite dum propero, mergite dum redeo.

Ovid. in Epiſt. & Triſt.

Eupolis poëta naufragio non periiſſet, ſi hac arte noſtra ſuæ potuiſſet conſulere vitæ. Sic neque Menander cum exiguo nataret imperite fluvio ſubmerſus fuiſſet.

Ovid. in Ibin.

Comicus ut liquidis perijt dum nabat in undis,
Et tua ſic Stygius ſtrangulet ora liquor.

Sic neque Marullus poëta Pontani diſcipulus, qui in amne Cecina periit. Hi atque alii ſane multi ſatis arguunt, quantum ſpei, ſalutis & vitæ in peritia natandi ſita atque repoſita ſit. Ideo ſani ſaltem mente, oculis atque auribus ſeſe in hoc quoque ſtudio ſtrenue exerceant. Romani olim, atque adeo Græci, ſtudio liberali artium & literarum, natandi peritiam addidere non inferiorem; quibus nimirum & animo & corpori rectius conſulitur: Unde etiam hodie etiamnum adagium ea de re jactatur in eos, qui ſupra

modum

modum̃ indocti, nihil prorſus bonarum artium in pueritia didicerunt : *μήτε νεῖν, μήτε γράμματα ἔγνω·* ſic Delius quidam natator Græcus, Græcis proverbiũ dedit, quibus celebratur;ad quod Socrates in Platone alludit. Apud Romanos Hor. Cocles natator egregius fertur, qui inprimis ea natandi arte fretus,ſolus hoſtium impetum ſuſtinuit atque repreſſit, donec à tergo pons ſolveretur à ſociis, quo ſoluto armatus ſe in Tyberim demiſit,& ad ſuos tranavit. Sic Clœlia trajecto Tyberi Romam redit, ſeque exemit captivitate. Verg. lib. 8.

— Pontem auderet quum vellere Cocles,
Et fluviũ vinclis innaret Clœlia ruptis.

Juvenal. Sat.6. plura. Atque hæc de Græcis & Romanis utcunque ſufficiant. Quid vero de Germanis noſtris dicamus? quos merito omnibus nationibus, ut virtute, fortitudine, animi moderatione, ita artium omnium ingenuarum, ſive liberalium ſive mœchanicarum, adde etiam ſtudio & peritia natandi, præferam ; teſtantibus & Græcis & Latinis ſcriptoribus. Scribit Herodianus lib. 8. Hiſt. Germanos ſemper peritiſſimos fuiſſe ſtudio natandi, eoſque in fluviis tantummodo, quorum Germaniam refertam ſcribit, lavaſſe, ſeque ſubinde natando tradidiſſe

fugæ.

fugæ. Idem Plutarchus de Cymbris ſcribit: Cymbros autem Germanos eſſe, nemo eſt qui dubitat. hos hodie vocamus Danos, Norvegioſque. Corn. Tacitus lib. ſuo 20. ex profeſſo Germanos ad cœlum uſque tollens, ipſe homo Romanus, ait, Germanos omnino fluminibus ſuetos. Idem & Cæſar lib. 6, Pomponius Mela lib. 3, Hyeme quoque flumina trajeciſſe natando Germanos ſolitos. Atque ea eſt illis naturalis & pene divinitus inſita notitia, qua, ut dixi, omnes ſuperant nationes. Non deſunt autores, qui rationes Aſtrologicas ejus rei conſtantiſſime producunt, ut apud Julium Firmicum vides. Eam rationem & Beroaldus de Germanis confirmat. & Manilius lib. 4.

Vltima quos gemini producunt ſydera piſces,
His erit in pontum ſtudium, vitamque profundo &c.

Hoc vero miraculi loco ponendum arbitror, quod de Germanis Ammianus Marcellinus ſcribit, fugatos Germanos in armis ſervato eodem ordine etiam fluvios tranaſſe maximos, nec unum ex ipſis fuiſſe deſideratum. Corn. Tacitus lib. 2. ſcribit Batavos Germaniæ populos, quos Hollandos vocamus, inſultaſſe aquis, artemque natandi hominibus primos oſtentaſſe atque edocuiſſe. Herodianus autor

autor Græcus, ult. suo lib. ait, Solos Germanos ausos se simul & equos natandi peritos alveis concredere: vide Francis. Irenicum. Hæc in laudem Germanorum data opera omittere malui, ut habeant nostri adolescentes patrum exempla, ut eo acrius vestigiis insistentes, similes sese effingerent, atque omnino conarentur ea exercitia posteris tradere, quæ per manus quasi ipsi à majoribus acceperint, nisi degenerare malint, atque omnino ignavia sua virtutem patrum traducere atque obfuscare, atque inde se nothos potius declarare, quam veros filios. Extat Epigramma Græcum incerti authoris, quomodo hujusmodi degeneres veteres Germani, quos Græci communi vocabulo cum Gallis Celtas vocabant, probarint quod Joannes Baptista Pius vertit in hunc modum.

Audaces rapido Celtæ nova pignora Rheno
Explorant. non hos genitrix prius ubere largo
Alma fovet, vitreas fluvii quam venit ad undas.
Lympha novum capit alta genus, quod remigis instar
Vmbo regit, fluvidiq; effulcit corpus alumni:
Et fœtum sic unda probat, lectumque jugalem

Dam-

Damnat adulterii fœdo si decolor igne.
Post dubios genitrix casus memor Ilithyiæ
Ancipitis, fulcit gelidis in fluctibus ortum:
Anxia dispiciens cui mobilis annuat unda.

PHILIP.

PHILIP. MELANTHONIS, LAVS FORMICÆ.

NEMO in hoc cœtu dixit unquam, quantum equidem judicare possum, cui perinde benevolentia vestra, atque mihi opus esset, non modo quia hæc ætas mea singulari favore confirmanda, & adjuvanda est, sed etiã quia argumentum adfero, quod etiamsi novitate placere possit, tamen ita est exile, ut nullam magnopere admirationem mereatur. Alii res gestas clarissimorum Imperatorum recitarunt, & tum honeste facta summorum hominum, dicendo ornaverunt, tum aut populorum, aut Tyrannorum turpiter facta gravissime vituperaverunt. Ego quoniam deerat eloquentia par tantis causis, infirmitate virium humilius argumentũ quærere coactus sum. Qua de re dum aliquot dies delibero, dumque reputo quas res exiguas laudaverint veteres scriptores, à

* Luciano video muſcam, à Virgilio apes mirifice ornatas eſſe. Cum igitur mihi honeſtum eſſe putarem, veterum exempla ſequi, formicas ſumpſi laudandas. Neque nullum operæ precium eſſe judico in tanta naturæ varietate hæc minuta animantia contemplari. Etenim non modo Ethnici ſcriptores dignam hanc materiam in qua elaborarent putaverunt, ſed etiam principes Chriſtianæ doctrinæ, mentione parvarum in natura rerum delectari videntur. Chriſtus jubet nos paſſeres intueri: Solomon præcipit nõ modo contemplari formicas, ſed etiam nos ad eas tanquam in ludum diſcendi cauſa mittit. Quid commemorem quam multa animantia Baſilius diligentiſſime deſcripſerit? & Baſilium ſecutus Ambroſius, eandem animantium hiſtoriam in enarratione operum ſex dierum pene ad verbum recenſet; docetque, in illis propoſita nobis eſſe à Deo, & tanquam picta plurimarum virtutum ſimulachra, quæ nos officii noſtri admonerent. Turpiſſimum eſt enim homini tam longe à ſua natura degenerare, ut à beſtiis etiam virtute ſuperetur.

Non igitur inutile videbatur, ingenia, moreſque, & totam quaſi πολιτείαν formica-

* *Parvarum rerum illuſtres imagines.*

micarum deſcribere, quod inde plurima
pulcherrimarum virtutum exempla, &
vere, quod ajunt Græci, μυρμήκια ἀγαθῶν
capere liceat. Videte autem quantum
mea me ſefellerit opinio. Quod enim ar-
gumenti genus arbitrabar propter tenui-
tatem ſine magno negocio exponi & per-
poliri poſſe, id in experiundo cognovi
longe ſecus eſſe. Comperi enim non me-
diocris artificis eſſe, honore verborum
res exiles ornare ac illuſtrare. Quanquam
igitur ſentiebam me ſuſcepto oneri im-
parem fore, tamen quoniam non ad in-
genii famam, ſed exercendi ſtyli cauſa ſuſ-
ceperam, deſiſtere nolui, ſed peregi fa-
bulam quam inceperam. Quæſo igitur
vos, ut pro humanitate veſtra me be-
nigne audiatis; quod ſi nulla alia res, ta-
men ſcholæ conſuetudo à vobis impe-
trare debet: et, ſi ſuam laudem honeſtus
conatus meretur, non indigni favore ju-
dicandi ſumus honeſtiſſimo argumento
ſuſcepto, etiamſi rei, quam inſtituimus,
difficultate victi ſumus. * Sed ut Philo-
ſophi in deſcriptione animantium, pri-
mum de cujuſque procreatione diſpu-
tant, ita & nobis formicarum ortus, inde
uſque ab ovo, ut ajunt, repetendus erit.
Verum hiſtoria formicarum longior Ilia-
de fu-

* *De ortu formicarum divino.*

de futura ſit, ſi omnia commemorare velim: ſed hoc ad earum laudem magnopere pertinere exiſtimavimus, quod, cum tã multa divinitatis veſtigia in eis extent, intelligi poſſit, eas non ſine certo Dei conſilio natas eſſe, multoq; verius quam Poëticos heroas genus à Iove ſummo ducere, ut Poëta inquit. Quomodo enim in hac terrena natura futuri præſcientia ſine divina vi exiſtere poteſt? Non hanc tantam haberet hic vermiculus induſtriam, longe alienam à brutorum captu; nulla gregalium noticia, nulla mutua collocutio inter eas eſſet, nulla noſſent temporum diſcrimina, niſi mentem Deus indidiſſet tantarum rerum, tamque variarum capacem. Etenim ſapere, meminiſſe præterita, conſequentia cernere, futura prævidere, ne homines quidem, niſi divinitus commoti, excitatique, poſſunt.

Quis enim, quamvis ingenioſus, ſine Dei ope, varios motus ſtellarum, magnitudineſque, molem terræ, & alia multa deprehendiſſet? Multo minus igitur beſtiæ ratiocinari, & futura videre, & animadvertere præſentia, niſi Dei beneficio poſſunt. Neque enim hæc aliunde, quam a Deo in terrenam naturã propagantur. Habent igitur formicæ non dubium generis ſui authorem Deum, cujus rei id

quo-

quoq; signum esse intelligi potest:* Nam cum sacræ literæ mittant nos ad formicas, tanquam ad Magistros, profecto significant, hoc consilio à Deo fabrefactas, & his ingenii dotibus instructas esse, ut docere nos utilia possent. Vt enim nullus paterfamilias, si sapiat, filium docendum tradit ei, cujus non probat eruditionem: ita credibile est, nec divinum spiritum nos ad hujusmodi Magistros mittere, qui non doceant cœlestia. Necesse est igitur eas artes, quas nobis istæ discendas proponunt, divinitus in sensibus ac natura formicarum scriptas atque sculptas esse, vereque esse in eis, ut Poëta ait, partem aliquam divinæ mentis, & haustus æthereos. Dixi hactenus de formicarum ortu ac nobilitate, quæ non parvam commendationem habet: Adfert enim nobilitas non modo in hominibus, sed etiam pecudibus, quædam virtutis semina, quæ à parentum natura in posteros propagantur. † Nunc de ingeniis ac moribus, deque omni vitæ consuetudine illarum dicendum est. Atque hæc pars orationis, quid aliud habet, quam honestissimam quandam formam recte vivendi? Nemo Philosophorum non tradidit

* *Formicæ nostri doctores.*

† *Ingenium ac mores illarum.*

bene vivendi præcepta. Sed hujus insecti historia, quid sit rectum, quid turpe, quid utile, quid non, quid deceat, melius Chrysippo & Crantore dicit. Quis non hæc singularis prudentiæ diligentiæque indefessæ opera esse dicat? * Colligendi victus tempora intelligunt, proinde acervum frumenti in messe comportant, condunt, comparcuntque in hyemem. prævident enim hyeme in vacuis agris frustra se pabulum quæsituras esse. Onera morsu gerunt, longe majora, quam pro corporis portione ferre posse credibile sit. Quædam grandiora protrudunt, tota corporis mole obnixæ: semina priusquam condant, arrodunt, ne rursus exeant in fruges è terra; madefacta imbre, proferunt atque siccant. Nec noctu, plena luna vacuæ sunt: Usque adeo turpe ducunt feriari, ut nullum sibi tempus idoneum labori perire sinant. Interlunio cessant ab opere. Si, quæ in itinere ferendis granis gravatæ sunt, gregales norunt, & quoniam sæpe tanquam ex diversis civitatibus in eadem via conveniunt, in unum aliquem locum omnes universum commeatum comportant, ibique sua signa recognoscunt; ibi velut exercitum recensentes, agmina separant, & suum cuique avehendum tradunt.

* *Colligendi victus tempora, & modus.*

dunt. Obviæ inter ſe quaſi colloquuntur, ac percontantur, donec agnoſcant ſingulæ ſuos cives.

Nulla tam ſapienter conſtituta civitas fuit unquam, quæ ad hanc formicarum politiam conferri poſſit. Nam cum nullum urbibus venenum nocentius ſit, quã ocium, videtis hanc peſtem procul ab hoc animalculo abeſſe. * Nunquam ardentiſſimi æſtus à labore abſterrent, non noctu vacuæ ſunt, quod tempus aliis animalibus natura ad quietem dedit. Non magnitudine itinerum, aut aſperitate viarum defatigari ſe patiuntur. Sed ſæpe ex longinquo frumentum convehendum eſt. Sæpe per confragoſa ſaxa, magna vi grana in adverſos montes protrudenda ſunt. Ita omnes difficultates, non viriũ magnitudo, non corporis moles, ſed animi robur, & induſtria ſuperat: ut adpareat, hic etiam verum eſſe id, quod eſt apud Hiſtoricum quendam: Nihil tam altum à natura conſtitutum eſſe, quo non poſſit virtus eniti. Non dubium eſt autem, quin, ut omnia ex ocio vitia naſcuntur, ita labor pleraſque pulcherrimas virtutes gignat. Proinde nec cæteræ virtutes deſunt huic generi. † Quis enim non videt ſingularem juſticiæ intellectum in eis eſſe?

* *Induſtria.* † *Iuſticia.*

quia certos dies constituunt recognoscendis oneribus, ut cuique agmini suum tenere sine injuria liceat. Facile est enim ab alieno abstinere his, quibus in sua virtute industriaque spes posita est: sed illi qui per luxum atque libidines sua effuderunt, postea rationem ineunt, quomodo de alieno heluentur. Hinc in civitatibus novæ tabulæ flagitatæ, bella civilia, & innumerabilia alia mala, quæ civium discordia parit, nata sunt.

* Quid autem de parsimonia formicarum dicam, quæ in hoc genere maxime cernitur? Non enim tantum in præsens sibi consulunt, sed comparcunt, & prospiciunt sibi in futurum: quæ virtus cum per sese magna sit, & mirabilis, tamen hoc etiam gratior esse debet omnibus, quod justiciæ veluti custos est. Neque enim tolerare infinitos illos sumptus sine alieno decoctores possunt: sed longe dignissima bono cive virtus est, in commune quærere, & communia bona summa diligentia augere. Quæ res enim alia omnibus civitatibus exitio est, quam quod privata bona, publicis utilitatibus plerique omnes anteferunt? Atqui ita sentire nos oportuit, quoniam patriæ salute, nostra salus continetur, & quoniam ipsi à patria

* *Parsimonia.*

patria in qua nati, educati, ad humanitatem & religionem instituti sumus, cujus legibus vitam nostram ac fortunas defendimus, tam multa beneficia accepimus, æquum esse, ut nos etiam illius utilitates pro virili juvemus, imo quidquid aramus, quidquid serimus, quidquid metimus, ad patriæ utilitatem referendum esse existimemus. Denique illius salutem, ac tranquillitatem antiquiorem dignitate, ac salute nostra, ducamus. Hanc virtutem licet in formicis cernere ad communem usum adsiduas operas conferentibus. Videtis quam multarum virtutum exempla nobis formicæ proponant: ad quam imaginem si maximam hominum partem contuleris, quotusquisque erit his virtutibus præditus? Bona pars voluptatibus atque ocio dediti, nulla de re in omni vita sunt soliciti, quam de convivio adparando, aut aliis similibus voluptatibus comparandis. * Seneca scribit, Pacuvium quendã prætorem in Syria fuisse, qui quotidie splendide convivatus, cum se copioso vino de die ingurgitasset, solitus sit vesperi funus sibi adparare, accersere tibicines, qui funebres modos canerent, & hoc genus alia curare ad funeris speciem repræsentandam. A cœna cum

 jam

* *Seneca de quodam Pacuvio convivante.*

jam ſuſtinere ſe ebrius non poſſet, jubebat ſe lectulo impoſitum, tanquam funus inferri in cubiculum, & cantari funebres modos βεβίωται βεβίωται. Iudicabat enim eum demum diem præclare ſe vixiſſe, quo ita eſſet convivatus: nec ducebat eſſe vitam adpellandam, cum non liceret ejuſmodi voluptatibus perfrui. Quis non ſtatuat plus eſſe mentis formicæ, quam huic Pacuvio, qui vitam homini hanc unam ad rem, ad pecudum voluptates perfruendas, datam eſſe credidit? Et quamvis exemplum Pacuvii in funere faciendo non multi imitentur, dogma tamen hoc præclarum maxima pars hominum profitetur qui nihil in omni vita dignum homine ſuſcipiunt ac gerunt, ſed in ocio, & inter pocula temulenti ætatem exigunt. Sed quoniam ſanorum hominum judicio, ventres iſti non homines, ſed verius monſtra hominum ſunt, deſino formicas cum his conferre, quos non modo formicarum exempla, ſed ne quidem publicæ leges ad ſanitatem revocare poſſunt. Nulla autem inter omnes laudes formicarum amplior eſſe mihi videtur, quam ea, quæ apud * Solomonem eſt: Is enim inquit, formicas non modo ſtultos, ſed ſapientes anteire prudentia. Neque ego, niſi tam gra-

* *Solomon.*

gravem authorem haberẽ, auderem hoc paradoxum inter doctiſſimos homines dicere. Sed quia formicarum laudes colligere inſtitui, non fuit hæc prætereunda, præſertim cum eſſet ampliſſima. Quid audio? omnibus Philoſophorum ſcholis, omnibus Rerumpubl. gubernatoribus, denique omnibus ſapientibus viris, formicæ præferuntur. Hoc plane eſt juxta proverbium, Formica camelus. Et cum non poſſim hoc loco omnes cauſas, cur ita ſcripſerit Solomon, recitare, ſunt enim multæ, quas ex ipſius Chriſtianæ doctrinæ fontibus longe repetere oporteret, tamen unam hanc commemorandam eſſe duxi.

Tanta deſidia eſt humani animi, ita penitus hæret in noſtris medullis voluptatum atque ocii amor, ut nulla tanta ſapientia ſit, quæ non voluptatum illecebris vinci, & expugnari poſſit, ut induſtriam, laboremque remittat. * Quod cum etiam Poëtæ animadvertiſſent, finxerunt Herculem tot domitorem monſtrorum, Omphales amore captum, muliebri veſte, in gynæcio tenentem colum. Atque hoc illi de ſummo viro fingebant, ut ſignificarent, nullam tantam eſſe vim animi, quæ non frangi ac debilitari blan-

* *Animi humani deſidia in Hercule notata.*

ditiis voluptatis poſſet. Compara vero mihi formicas ad hunc Herculem, aut ſi mavis ad Alexandrum; harum induſtriam ſedulitatemque nulla res unquam retardat. Illi ſcilicet heroes ſumma ſapientia ac fortitudine præditi, quam immutati ſunt, alter amore mulierculæ, alter etiam magis beluinis voluptatibus? Huc igitur ſacræ literæ ſapientes etiam viros accerſunt, & in hanc Academiam vocant, ut diſcant, non modo ſimilem in laboribus conſtantiam præſtandam eſſe, ſed etiam ut videant quanta ſit infirmitas humanorum animorum, qui tam facile defatigari ſe patiantur, ut formicæ etiam robore animi ſummis viris præſtent. Et has ideo intueri jubet, ut cum viderint tantam vim viliſſimæ beſtiolæ divinitus datam eſſe, petant & ipſi, expectentque à Deo ſimilem conſtantiam induſtriamque. Sed de hoc toto loco, alii rectius dicent.

* Vos autem optimi Commilitones, quoniam ita jubent ſacræ literæ, intuemini formicas, & cum aliarum virtutum exempla ab eis petite, tum inprimis earum ſedulitatem exprimere contendite. Etenim ſi vel nulla propoſita eſſent nobis laboris noſtri præmia, tamen quoniam Deus præcipit ut laboremus, parere illius

voci

* *Exhortatio ad ſedulitatem.*

voci debemus. Nunc autem cum etiam tanta præmia propoſita ſint, quæ eſt amentia, tantarum rerum magnitudine non excitari, aut acui ad laborem? Nil ſine magno vita labore dedit mortalibus, inquit Poëta. Proinde nolite putare, ſine magna animi contentione ulla vitæ præſidia comparare vos, aut retinere poſſe. Qua de re cum omnes omnium doctorum virorum libri pleni ſint, & referti hoc genere exhortationum, ego vobis, quoniam propter ætatem, vel ad monendos vos, vel ad cohortandos parum authoritatis habeo, recitabo vobis graviſſimum locum, qui extat in Xenophonte, quemque ſe Xenophon ex Prodici libro tranſſcripſiſſe fatetur. Sunt autem contrariæ orationes Virtutis & Voluptatis ad Herculem, deliberantem, utram vitæ viam ingrediatur, voluptatis ne, an virtutis ſequatur. ſic enim ait.

* Cum Hercules ex pueritia egreſſus, jamque prope pubertatem eſſet, qua ætate ſui compotes facti adoleſcentes, ſignificant utram viam, virtutis, an ignaviæ ingredi velint, exiit in ſolum locum, ſeditque tacitus, ſecum deliberans, utram viam iniret. Hic adparuerunt ei duæ mu-

* *Orationes virtutis & voluptatis ad Herculem.*

liereculæ majores humana ſpecie, quarum altera vultu modeſto & liberali erat, nullo peregrino cultu aut fuco ornata, ſed genuina bonitas formæ adparebat, in corpore mundicies, in oculis pudor, in inceſſu modeſtia, veſtem præterea candidam gerens. Altera erat habitior, & fucata, nam & rubor, & candor major erat nativo. Et incedebat ſupina, oculos late pandens, veſte induta, quæ formam maxime commendabat, contemplans interim ſe, & circumſpectans, an alii ſe viderent, nonnunquam etiam umbram ſuam reſpiciens. Poſtquam autem propius ventum eſt, illa prior modeſte pergebat. * Hæc autem ut anteverteret, accurrit ad Herculem, ac inquit: Video te Hercules deliberare utram viam ad vitam agendam ingrediaris: Quod ſi me tibi adjunxeris, ducam te jucundiſſima & facillima via. Nulla res jucunda eſt, qua non potieris, & moleſtiam nullam perpetieris. Neque enim aut bella, aut alia gravia negocia curabis, ſed hoc unum cogitabis ac quæres, ubi aut cibum aut potum ſuaviorem invenias, aut quod delectet oculos, aut unde olfaciendo, aut tangendo aliquam voluptatem percipias, aut ubi amoribus perfruaris, aut quomodo mol-
liſſime

* *Voluptas.*

lissime cubes, & quomodo hæc omnia sine aliquo labore consequaris. Etsi quis inciderit metus egestatis, non est quod timeas, me tibi aliquid laboris impositu- ram esse, efficiam enim, ut fruaris his, quæ alieno labore parta sunt in promptu. Nec ulla re abstinebis, unde modo speres te aliquam voluptatem posse lucrifacere: Ego enim meis sodalibus potestatem facio, ex omnibus rebus voluptates decerpendi. Hæc hercules audiens, inquit: Mulier, quod est tibi nomen? Tum illa: Mei sodales vocant me Fœlicitatem. Qui me aspernantur, vocant me Ignaviam.

* Interea accessit & altera mulier, dixitque: Venio & ego ad te adolescens: Novi autem tum generosos parentes tuos, & indolem educationemque tuam: Hæc mihi spem faciunt, fore, ut si me secutus fueris, magnas & honestas res geras, & me multo clariorem apud homines efficias. Nec longa te præfatione, quæ ad voluptatem fingi solet, morabor, sed simpliciter id quod res est, vereque narrabo, quod Dii constituerunt. Nulla vera bona, sine labore curaque mortalibus Dii dederunt. Sed sive Deos tibi vis esse propicios, placandi sunt: sive ab aliis diligi vis, beneficiis adjungendi sunt: sive honore

adfici

* *Virtus.*

adfici à civibus cupis, bene mereri te de patria oportet: five vis in admiratione esse apud omnes Græcos, bene factis id te consequi oportet: sive vis ut terra pariat tibi fruges, colenda est: sive ex pecudibus ditescere vis, pascendæ sunt. Sive bello opes tuas augere voles, ut socios in libertatem adseras, & inimicos in servitutem redigas, belli artes discendæ sunt ab his, qui eas norunt, & exercendæ, ut quomodo eis utendum sit, scias Si robur corporis vis confirmare, consuefaciendum est, ut rationi obediat, & exercendum magno labore ac sudore. Quod cum dixisset virtus, interpellat. eam ignavia, inquiens: Vides Hercules, quam asperam & longam viam ad fœlicitatem hæc tibi mulier ostendat, quo ego tibi compendiariam & planam viam monstravi. Tum virtus: O misera, dic nunquid habeas boni, & nunquid suave unquam cognoveris? quæ nullum laborem vis illorum consequendorum causa suscipere. Et ne quidem expectas naturale desiderium suavium rerum, sed antequam natura expetat eas, imples atque obruis te, edis priusquam esuris, bibis antequam sitis, condimenta varia ad irritandam famem excogitas, vina preciosa, ut invites sitim, comparas, in æstate nivem quæris: Et ut

suavi-

ſuaviter dormias, non modo mollia ſtrata, ſed etiam lectos facis; ſomnum enim accerſis, non ut per laboris intervalla quieſcas, ſed inopia negocii. Sine pudore ac legum metu amori operam das, nocte abuteris, & optimam diei partem ſomno perdis. Et cum Deam te eſſe glorieris, ex Deorum numero ejecta es, aſpernantur te & honeſti homines. Neque unquam ſuaviſſimum carmen, tuas laudes audiviſti. Et pulcherrimum ſpectaculum nunquam vidiſti: Nullum enim unquam recte factum tuum ſpectaſti. Quis tibi improba credet? quis egenti dabit aliquid? Quis ſanæ mentis in tuo choro eſſe velit? ubi juvenes imbecilli corpore ſunt, ſenes fatui, qui cum adoleſcentiam in ocio perdiderint, ſenectutem miſeram & calamitoſam agunt. Tunc & pudet anteactæ vitæ, & piget primum quærere neceſſaria ætati ſubſidia. Suavia in adoleſcentia ante tempus præcerpſerunt, laborem & ærumnas in eam ætatem diſtulerunt. Ego vero apud Deos verſor, & apud honeſtos homines. Nullum honeſtum facinus, neque Dii neque homines ſine me faciunt, ideoque me & Dii & homines honore adficiunt. Grata ſum opitulatrix artificum, fida cuſtos familiæ dominorum, benevola adjutrix ſervorum, jucunda comes la-

borum

borum in pace, firma periculorum in bello auxiliatrix, optima amicitiæ ſocia. Et mei amici ſuaves voluptates ſine faſtidio percipiunt ex cibo & potu, expectant enim illorum naturale deſiderium. Somnus etiam ſuavior eis eſt, quam ocioſis, quem etiam cum opus eſt, ſine moleſtia abrumpunt, nec propter hunc, neceſſaria intermittunt. Et juvenes ſenum laudibus gaudent, & ſenes delectantur juvenum honoribus, & incredibili voluptate rerum à ſe geſtarum meminerunt. Et ſine difficultate præſentes labores conficiunt, per me Diis chari, chari amicis, chari patriæ. Et cum ex hac vita diſcedendum eſt, non obſcuri aut ignoti jacent, ſed laudes eorum perpetuo à poſteris prędicantur. Hæc tibi ô fili bonorum parentum Hercules contingent, & veram fœlicitatem ſtabilemque ita conſequeris, ſi laborem non defugies.

Sic virtus apud Xenophontem concionatur, & ad labores ſuſcipiendos, non tantum Herculem, ſed omnes adoleſcentes, veriſſima graviſſimaque voce hortatur. Qua oportuit aures veſtras undique circumſonare, & inertes animos tanquã claſſico exuſcitari. Atque hanc ipſam virtutis orationem divinitus in formicis ſcriptam putate: quas quoties videbitis, veniat

niat in mentem, hanc vobis imaginem, quæ vos ad laborem incitet, in terris à Deo propositam esse. Et sicut comœdiæ exhibentur, ut in illis exemplis discamus, quid in vita deceat: Ita Deus in hac rerum natura varia spectacula fecit, quæ nos officii nostri commonefacerent. Proinde cum formicas convehentes grana, condentesque in commune spectabitis, existimate hanc tanquam Dei vocem esse, quæ jubet ocium, nocentissimam pestem fugere, & suscipere honestos labores, quibus & nobis ea quæ in omni vita necessaria sunt, comparemus, & societatem communem hominum juvemus. Quod si facietis, favebit vestris illis laboribus Deus, & omnem vitæ cursum fortunabit. Contra, qui capti amore ocii voluptatumque, non volent formicam audire, atque imitari, ad quam à Deo tanquam ad magistros missi sunt, hi sciant se gravissimas pœnas contemptæ magistræ, imo contempti cœlestis mandati, daturos esse: odit enim ocium Deus, ideoque non unum calamitatis genus ex ocio nascitur. Dixi.

FINIS.

M. ANTONII MAIORAGII LVTI ENCOMIVM.

PLVRIMIS in rebus imperitæ multitudinis & vulgarium hominũ ignorantiam, ac mentis cœcitatem licet intueri, Quirites, qui tam præcipiti ac temerario in rebus fere omnibus iudicio utuntur, & cogitationes ſuas ita diſtrahi patiuntur, ut ea ſæpiſſime vituperent, quæ maxime laudanda eſſe videantur, contraque ſæpenumero mirifice probent, quæ plurimum eſſent improbanda. Quotus enim quiſque reperitur, qui ſaluberrimis potius quam jucundiſſimis cibis delectetur? aut qui malit cum abſtinentia ſanus eſſe, quam cum intemperantia ſemper ægrotare? Similis eſt etiam opinionum ratio: Trahitur ſua quiſque cogitatione, eaque laudat quæ putat eſſe magnifica, vituperatque contraria: ſed pauci admodum rerum naturas vere perſpiciunt,

ſpicium, & ad id tantum omnes, quod in præſentia utile eſſe videtur, toto impetu rapiuntur, cætera, quæ ſunt à ſenſibus remota, non ita diligenter conſiderant. Quamobrem cum falſis opinionibus tantopere fallantur homines, nulla repente ſpernenda eſt oratio, quæ vulgi ſit opinioni contraria: quamvis enim initio propter inſolentiam abſurda eſſe videatur, tamen exitu plerunque utiliſſimo atque jucundiſſimo concluditur. Sed vobis adhortatione mea nihil opus eſſe intelligo, quos jam erectos omnes, cum hilaritate quadam expectare video, quid hac nova atque admirabili cauſa, de Luto, hoc eſt, de re, quemadmodum fortaſſe vos exiſtimatis, tam humili atque abjecta, dicturus acceſſerim. Hoc enim ita natura comparatum eſt, ut inſignis ſemper novitas mortalium animos erigat, atque excitet: quæ ſi talis eſt, ut eos audita commovere poſſit, affectos aut ſumma jucunditate, aut ingenti triſtitia derelinquit. Ac mihi quidem, Quirites, hoc unum erit in hac oratione ſtudium, ut quæcunque dixero, non ſolum jucunda, ſed etiam admiranda vobis eſſe videantur. Quod ſi quis mihi Deus veſtram ad me audiendum benevolentiam conciliarit, efficiam profecto, ut intelligatis, nihil

nihil eſſe luto nobilius, nihil pretioſius, nihil utilius, nihil denique magis neceſſarium: modo quam opinionem jam veſtris mentibus comprehendiſtis, eam ſi ratio convellet, ac labefactabit, ſi denique veritas extorquebit, libenti & æquo animo remittatis. Tunc certe illa præclara quorundam hominum ingenia, negligentiæ nomine condemnanda eſſe judicabitis, qui cum eloquentia ſua genus humanum ab hoc tanto errore liberare poſſent, ne rem adeo pretioſam & excellentem aſpernaretur, maluerunt in nugis quibuſdam puerilibus, & anilibus fabulis ocium ſuum fruſtra conſumere, dum alius quartanam febrim, alius calvitium, alius muſcam, alius item aliquid ridiculum laudat. Quin etiam noviſſime (ſi Diis placet) inventus eſt, qui ſtultitiam & ſcarabæum laudarit, & qui aſinam ad aſtra laudibus evehere conatus ſit. Quæ poſteaquam in vulgus diſſeminata fuerunt encomia: Supereſt (inquit vir quidam è populo) ut lutum etiam laudetur. Quam ego vocem cum audiviſſem, qui jam antea ſæpius luti virtutes animo reputaveram, addidiſſetque vir ille: Fortaſſe verius hoc poſſet, & magis jure laudari: ſtatim hominis ſolertiam exoſculatus ſum, & ejus ſententiam magnopere com-

pro-

probavi. Quorſum enim quis ingenium, aut dicendi facultatem oſtentet, ubi non opus eſſe videatur? Ibi ſunt eloquentiæ vires expromendæ, ubi vel innocentes ab iniqua criminatione liberentur, vel ab hominum mentibus falſæ opiniones refellantur, quæ magnam humano generi perniciem atq; ingentes calamitates apportare ſæpenumero ſolent, quemadmodum apud Platonem Socrates ſapientiſſime diſſerit. Quæ me ratio potiſſimum ad hanc cauſam impulit, ut hæc quæ jam penitus inſedit & inveteravit in animis hominum opinio, ſi fieri poteſt, evellatur, & jam tandem intelligant homines, quod in omni ſeculorum memoria ſemper antea latuit, nihil univerſo cœli ambitu contineri, quod utilitate atque excellentia Lutum antecedat. Quod quamvis incredibile primo aſpectu eſſe videatur, tamen cum rationes meas diligentius audieritis, vos ipſi ſponte veſtra veriſſimum eſſe non dubitabitis confiteri. Primum igitur mihi videtur de nobili atque excelſo Luti genere, deinde de præſtantia, tandem de utilitate eſſe dicendum. Genus eſt enim ejuſmodi, quod antiquitate ac nobilitate, quæcunque in terris gignuntur, antecellit. In quo declarando, ſi fortaſſe paulo altius exorſus, repetere memo-

memoriam antiquitatis visus fuero, ignoscite, Quirites; hoc enim ipsius rei magnitudo postulat, quæ me breviter orationem perstringere non sinit. Antequam cœli rotunda conversio fieret, cum nondum esset humanum genus procreatum, neque ulla adhuc in terris essent animantia, non herbæ, non frutices, non arbores, nulla denique rerum earum, quæ è terra nascuntur, species ac forma,

** Vnus erat toto naturæ vultus in orbe,*
Quem dixere Chaos, rudis indigestaque moles.

Horum quatuor omnium gignentium corpòrum, terræ, aquæ, aëris, ignis, natura permixta erat, neque unum ab altero dignosci poterat, cum tamen maxima esset inter eos discordia. Siquidem

Ibid. *Frigida pugnabant calidis, humentia siccis,*
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.

Donec ratio Dei sempiterna propter incredibilem sapientiam suam agnovit, quam excellentium rerum esset in eis naturis materia, si probus artifex accessisset. Itaque cum ipse Deus probitate maxime præstaret, naturas illas, non tranquillas & quietas, sed immoderate agitatas & fluitan-

* *Ovid. 1. Metamor.*

fluitantes assumpsit, easque ex inordinatis in ordinem adduxit. Hoc enim judicabat esse præstantius. Et superiorem igni locum tribuit, quia levissimum omnium esse videbat: proximum aëri, tertium aquæ, quartum & ultimum in medio totius mundi, quo gravia omnia deferrentur, terræ tradidit, ubi cujusque generis, vel inanimi, vel animantis, vel muti, vel loquentis origo est, ubi vita, ubi interitus, ubi ex alio in illud assidua vicissitudo atque mutatio: Nam ex terra gignuntur omnia, rursusque in eam omnia recidunt: atque ita frequenter immutata, corrupta, deinde rursus generata, vicissitudine quadam æternitatem obtinent. Hic mihi forte succlamet aliquis, cui hæc, quæ commemoro, diphthera, quod ajunt, Saturnique rebus antiquiora videantur? Quid ista tam obsoleta, tam rancida prosunt ad Luti tui laudes, & genus celebrandum? Iam profecto intelligetis, Quirites, non hæc sine maxima causa me tam ex alto repetiisse. Hanc enim quam nos terram, & rerum omnium parentem ac procreatricem appellamus, cui locus omnium honorificentissimus in medio datus est: quæ nos gignit, alit ac sustinet, quæ denique non tantum hominum, sed etiam immortalium Deorum domicilium gratissimum

est:

eſt: nihil aliud quam Lutum. & totius cœli reliquorumque omnium elementorum purgamentum eſſe, perſpicuum eſt. Nam cum conſtituiſſet Deus, bonis omnibus explere mundum, mali nihil admiſcere, quoad natura pateretur, in medio totius, locum præſtantiſſimum, ubi generatio fieret, elegit, quo facile & cœlum ipſum, & reliquæ naturæ dimittere ſemina ſua detractioñeſque confecti & conſumpti alimenti poſſent. Hac de cauſa factum eſt, ut quæcunque gravia ſunt & ſolida, naturæ ipſius inſtinctu atque impetu medium mundi locum petant, neque quicquam omnino gravitate præditum poteſt alibi, quam in medio, conſiſtere: quoniam ſemper ex vi naturæ premitur, quod grave eſt: quis autem eſt, qui neſciat, Lutum eſſe graviſſimum, ideoque neceſſario fieri, ut in medio mundi loco perpetuo conſiſtat? Quod cum terræ proprium ſit, vere concludi poteſt, terram nihil aliud eſſe, quam Lutum. Ignoſcite, Quirites, ſi vobis nimium videor agere philoſophice. Nam in hoc uno rei cardo vertitur, unde Lutum generari putemus, aut quid ipſum eſſe ſtatuamus: quod ſi recte ſemel intellectum fuerit, cætera deinde omnia facillima videbuntur. Sed ad rem redeamus. Cum igitur in loco om-

nium

nium maxime honorifico, hoc eſt, ἐν τῷ μέσῳ, ut ajunt Philoſophi, terra ſit, cætera autem omnia circumſiſtant, & eam quaſi cuſtodiæ gratia muniant, & quicquid habent purgamenti atque fæcis, in eam procreandi cauſa demittant: nemini dubium eſſe poteſt, quin aut tota, aut ſaltem maxima ex parte terra reliquorum corporum purgamentum atque Lutum ſit. Sed ne fortaſſe nobis idem quod Sophiſtis accidat, qui ſolent ex iis, quæ probabilia videntur, neque ſunt, argumenta ſua concludere: quærenda eſt ex graviſſimis auctoribus Luti definitio, quæ nihil aliud eſt, quam involutæ rei, atque obſcuræ naturæ explicatio. Sic enim facile, quod quærimus, Luti genus inveniemus. Quis autem poſt homines natos fuit unquam Platone gravior? Quis intelligentior? Quis ſapientior? Equidem hujus ego ſingulis verbis, centum aliorum teſtimonia digne comparari poſſe, non exiſtimo. Is igitur optimus definiendi magiſter in Theæteto, ſub ejus perſona, quem ſemper graviſſimum introducit, hoc eſt, Socratis, Lutum ita definivit: γῆ ὑγρῷ φυραθεῖσα πηλὸς ἄρ' ἐστί.* Lutum, inquit, terra eſt humore permiſta. Iam igitur Luti præclariſſimum genus invenimus, hoc eſt, ter-

* *Ariſtot. 4. Top. c. 5.*

terram & humorem : ut humor Luti pa-
ter ſit, terra vero mater. Quis autem adeo
rerum ignorans eſt, quis tam imperitus,
am rudis, quin intelligat, quanta terræ
it & humoris excellentia? Nam humor
lle eſt, quem poſt conditum orbem Deus
Opt. Max. rerum omnium generationi
præfecit, ut ſine ejus auctoritate nihil
quicquam omnino gigneretur: quem non
antum iis, quæ è terra naſcuntur, ſed e-
iam ſempiternis illis ignibus, quæ ſidera
ocamus, alimentum præſtare voluit. Per-
uaſum enim habent pleriq; Philoſophi,
olem, Lunam, cæteraſque Stellas omnes
umore paſci. Quid, quod tãta eſt humo-
is excellentia, ut per eũ ſolum Dei culto-
es jurare ſoleant, & eum iratum habere
nagnopere caveant? quippe qui præclare
ntelligant, quanta ſit ejus apud ſummum
Deum auctoritas, cui tanta ſit admini-
ratio demandata, ut omnia gignat, at-
que nutriat. Hac de cauſa ſapientiſſimus
ir Thales Mileſius, humorem rerum o-
nnium parentem eſſe pronunciavit. Quid
utem de terra dicam? quam non tantum
ominum, ſed etiam Deorum matrem
ſſe dicunt. Itaque plurima telluri apud
pientes illos veteres dicata fuiſſe tem-
la legimus, eamque inter ſummos Deos
uiſſe cultam & honoratam. Sed mihi no-

quaquam omnes humoris & terræ laudes commemorandæ ſunt, quæ ſunt prorſus innumerabiles atque infinitæ, neque vobis, ut opinor, ignotæ. Satis eſt, hoc tempore docuiſſe, natum eſſe lutum ab iis parentibus, qui omnium præſtantiſſimi atque excellentiſſimi eſſe videantur. Hoc ſe genere, hoc ſanguine procreatum eſſe lutum gloriatur. Nunc ejus etiam præſtantiam atque excellentiam videamus. Quæ tanta eſt, ut non modo parentibus ſuis, humori ac terrę, non cedat: ſed eos etiam longo intervallo ſuperet. Quamvis enim, ut jam antea diximus, humor generationi præſit, & ſine ejus auctoritate nihil gignatur: tamen nihil ei ſua poteſtas proderit, niſi terræ commixtus locum procreet, unde poſtea naſcantur omnia. Quis enim non intelligit, nihil inveniri poſſe, quod non ex luto generetur? Deme lutum ex hac admirabili mundi machina, non jam erit id, quod proverbio dicitur, ver ex anno tollere, ſed idem, quod ſolem extinguere, aut Deos è cœlo diripere. Quid enim fiet? Quid naſcetur? quid procreabitur? quis non omnia videt ſtatim interitura? Nam unde genus hominum? unde tot animantium terreſtrium, aquatilium, volucrium genera? unde tot arborum formæ? tot herbarum ſpecies?

tam

tam varii flores? tot jucundi fructus? tot frumenta? tot ſegetes? An non omnia primo vitam, deinde etiam vivendi facultatem Luto acceptam ferunt? Nam ſi tandem omnia, quemadmodum Philoſophi docent, in idem abeunt, ex quo prius conſtituta fuerant, & quotidie videmus, quicquid interit, in lutum converti: profecto lutum rerum omnium principium eſſe neceſſe eſt; de quo ſane, niſi plane in Phyſicis (ut ait Cicero *) plumbei ſumus, dubitare non poſſumus. Quis enim neſcit illud in ſcholis ab omnibus Philoſophis tantopere jactatum, & celebratum theorema, quod ab Ariſtotele † ſummo naturæ interprete ſumpſerunt, Uniuſcujuſque rei interitum atque corruptelam, alterius eſſe ortum ac generationem? Atque in hoc quidem, cum in aliis pleriſque rebus mirandum in modum diſſentiant, & pene inter ſe digladientur Philoſophi, mirum quã conveniant, ut nullus unquam aliter ſenſiſſe videatur. Omnem autem alicujus rei corruptionem a nobis Lutum appellari, nemo eſt, quin intelligat: ex quo cum omnia gigni Philoſophi dicant, idem eſt, ac ſi clariſſima voce prædicarent, rerum omnium paren-

* *Tuſc. Quæſt. lib. 1.*

† *Lib. 1. de ortu & int. Contex. 17.*

tem esse Lutum. Quid ad hæc contra dici potest? Non nos contortis fallaciter argumentis, aut falsis conclusionibus, hæc tam vera colligimus: sed ab ipsa natura rationes nostras accipimus: ipsa nobis hæc argumenta suppeditat: ipsa nobis manus injicit, & paulum consistere jubet, atque hæc diligentius explanare: cupit hunc errorem ex hominum mentibus radicitus evellere, cupit eximias Luti virtutes omnibus notas ac planas fieri: ut tandem aliquando desinant homines ei maledicere, parentemque rerum omnium & auctorem suspiciant, ac revereantur. Quemadmodum igitur figulus ex argilla vasa sua format & effingit: ita natura illa melior, quem Deum vocamus, ad omniũ rerum creationem luto semper utitur. Itaque vir optimus ac sanctissimus Agapetus, ad Justinianum Imperatorem scribens, admonet, ut ne quis majorum nobilitate glorietur, quoniam nulla est in ortu differentia: Omnes enim, inquit, tam qui Reges sunt & Imperatores, quã qui humili & obscuro loco nati sunt, eundem primum parentem, Lutum habent. Sed quid multorum testimoniis opus est, cum nobis ipsa veritas sacris in Literis *Gen.* 2. aperte dicat, & clara voce testetur, ex luto fuisse homines primo con-

conformatos? Quod ideo de hominibus potiſſimum ſcriptum eſt, non quod ipſi ſoli ſint ex luto procreati, ſed ne quiſquam parentem ſuum poſſet ignorare. Quod etiam Homerus, omnis philoſophiæ pater, intellexiſſe mihi videtur, graviſſimus & ſapientiſſimus auctor, à quo, ceu fonte perenni, quicquid in omni doctrina eximium eſt, emanavit, qui cum in Iliade ſua *Lib*..7. Menelaum Græcorum ignaviam increpantem refert, quod cum Hectore ſingulos ad certamen provocante nemo congredi auderet, his verbis uſus eſt:

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

Optat enim ut intereant, atque ideo precatur, ut in humorem & terram convertantur, hoc eſt, in idem diſſolvantur, ex quo prius conſtituti fuerant. Sic enim acutiſſimus Philoſophus Alexãder Aphrodiſæus * Homeri ſententiam interpretatur: Ex terra (inquit) & humore gignuntur omnia, & in terram atque humorem omnia diſſolvuntur. Quod etiam ſenſit Epicharmus Siculus †, cum dixit:

* *Lib. 2. Probl. 7.*

† *Plutar. in Conſol. ad Appell. Libr. 2. citante Eraſmo in Adagiis: Aqua & terra reddamini.*

xit: ἀπῆλθεν ὅθεν ἦλθε· γᾶ μὲν εἰς γᾶν, πνεῦμα δ᾽ ἄνω. Denique etiam Ariſtoteles in Rhet. indicat, olim eos, qui ſervos ſe profiteri vellent, terram & aquam domino tradere ſolitos, tanquam omnium rerum jure ſeſe abdicantes.

Quæ cum ita ſint, jam profectò, Quirites, perſpicuum eſt, quam magnus exornandi Luti campus nobis apertus ſit, quam ample, quam graviter, quam copioſe luti laudes exequi poſſimus. Cum enim, ut omnes eruditi cenſent, ex terra atque humore, quicquid eſt ubique pretioſum, quicquid eximium, quicquid utile generetur, cumque (quod caput eſt) etiam nos ipſi, cum cæteris animantibus, ex eadem terra atque humore fingamur, terra vero humore permiſta lutum ſit, ut ex Platonis auctoritate paulo ante demonſtravimus: quod ingenium inveniri tam ſublime poteſt, quæ lingua tam volubilis, quæ dicendi copia tam præcellens, quæ minimam earum laudum partem, quibus lutum digniſſimum eſt, recenſere commemorando poſſit? Etenim, ſi magnum quiddam aſſecuti videntur ii, qui rem aliquam pretioſam, ut argentum, aut aurum, aut aliquid ejuſmodi ſatis egregie laudarint, ſi difficillimum eſſe fatentur omnes, oratione

tione res honeſtas atque laudabiles poſſe vincere; quid tandem in Luto laudando? quod unum omnia complexũ eſt, quanta difficultas exiſtimanda eſt? Si quis enim ejus præſtantiam animo diligentiſſime volvat, is nimirum intelliget, majus eſſe quiddam, non modo quam homines opinentur, ſed etiam quam cujuſquam eloquentia capere poſſit, perfecte Lutum exornare velle, tantoque eſſe difficilius, idem recte laudare, quanto rebus omnibus pretioſis & præſtantibus antecellit. Hic non Iſocratis jucunditate, non Lyſiæ ſubtilitate, non Hyperidis acumine, non Æſchinis ſonitu, non Demoſthenis vi, ſed divina quadam potius opus eſſet eloquentia, quæ nunquam antehac audita, nunquam nota, nunquam excogitata fuiſſet. Non enim hac in oratione ſic nobis agendum, ut in reliquis exornationibus agi ſolet: majori quadam ingenii ſublimitate, uberiore dicendi facultate, graviori modo utendum eſt. Solent enim reliquis in rebus exornandis Oratores ſemper aliquam adhibere contentionem atque comparationem, ut rem eam, quam laudant, altera, quæ tamen egregia ſit, longe præſtantiorem eſſe demonſtrent: qua rerum inter ſe collatione plurimum florere atque eniteſcere ſolet

oratio. Sed quid eſt ex omnibus rebus, quæ cœlo continentur, tam eximium, tam excellens, tam rarum, quod ſi luto comparetur, non ſtatim viliſſimum atque abjectiſſimum eſſe videatur? Ponite ante oculos quidquid ubique pretioſum eſt, ponite argentum, aurum, gemmas, margaritas: Quid? an non in mentem vobis venit, unde hæc omnia nata ſint? Nonne paulo ante docuimus, ex luto, quæcunque in terris naſcuntur, omnia procreari? Hæc omnia, quæ tantopere mirantur homines, quæ magis, quā propriam vitam amant, quæ diligentiſſime cuſtodiunt, pecunias, theſauros, divitias, facultates, qui recte reputat, Lutum plane eſſe intelligit. Quam igitur abſurdum fuerit, ſi quis unum aliquem terræ fructum è luto natum velit ipſi rerum omnium parenti Luto comparare? Proh Deum atque hominum fidem! quis adhuc de Luti præſtantia dubitare poteſt? quis non illud ad aſtra tollat? quis non Divinis laudibus efferat? cum intelligat, è luto tot egregios viros, tot Reges & Imperatores, tot ingenia præſtantiſſima, tot ſapientes, tot Philoſophos eſſe profectos. Quid? an non tot egregiæ ſubſtructiones, tot oppida clariſſima, tot nobiliſſimæ civitates, jacerent prorſus omnes,

mnes, neque earum extarent veſtigia, niſi lutum prius extitiſſet. Quid, ut minima commemorem, tot herbarum genera, depellendis corporum morbis utiliſſima? quid frumenta? quid glandiferas, ac fructuoſas arbores? an non in lucem omnes lutum edit? Quot animantium genera? quam pulchra? quam varia? quæ naturæ totius varietas? quot hominum ſpecies? Hæc omnia Lutum edit, fovet, exhilarat. O mortalium genus ingratiſſimum! O deteſtabilem perfidiam! O mentem penitus execrandam! Ergo quod te procreat, quod nutrit, quod educat, quod omnem jucunditatem affert, id tu negligis? conculcas? aſpernaris? Sine quo ne unum quidem diem vitam agere potes, id à te non aliter atque rem abjectiſſimam rejicis? Quod tibi lucis hujus atque vitæ cauſa eſt, id apud te commorari non ſinis? Quod omne tibi commodum, omnem voluptatem præſtat, id abigis, expellis, exterminas? Proh Dii immortales! nõ intelligitis, homines, cum lutum contemnitis, vos quidquid in terris bonum eſt contemnere? non intelligitis, parentem veſtrum vos negligere, cum lutum negligitis? non venit in mentem, quæ veſtra fuerit creatio? unde nati ſitis? ex qua materia conditi? Formavit, inquit Mo-

ſes, *Geneſ.2*, Deus hominem ex limo terræ. Vide quanto ſit te Lutū præſtantius, quanto ipſe luto ſis inferior. Quid ſupra lutum criſtas tollis? quid exeris cornua? quid ſuperbis? Ex limo terræ creatus es. Ecquid hoc intelligis? ecquid conſideras? ecquid genitorem tuum agnoſcis? Quid aliud eſt, ex limo terræ, quam ex purgamento luti, cum initio docuerimus, terram ipſam eſſe Lutum? Jam tuum, homo ſuperbiſſime, parentem agnoſce: non aſpernare, cujus ex genere prognatus es: reverere, quod tibi vivendi cauſa fuit. Si te ipſum aliquid exiſtimas, ſi rerum generationem honeſtam eſſe tibi perſuades, ſi quid in orbe terrarum utile atque honeſtum eſſe credis, cur non id utiliſſimum & honeſtiſſimum eſſe, à quo nata ſint omnia, confiteris? Nati ſunt homines è luto, natæ pecudes, natæ arbores, nata frumenta, natum denique quicquid in terris invenitur. Et quiſquam dubitabit id eſſe pretioſiſſimum dicere, à quo ſunt omnia quæ pretioſa ſunt? De luto ſumus, in luto vivimus, à luto paſcimur, in lutum convertemur. Itaque nihil à ſcarabeis in hac parte differimus, & tamen excellentiam Luti non agnoſcimus, imo tanquam rem immundiſſimam repudiamus. Cur? quia falſa trahimur opinione,

neque

neque recta animi ratione res definimus. At cæteras res amplectimur: aurum, vestes, frumenta, pecunias, & id genus cætera, magna cum diligentia conservamus: qua de causa? Quia præsentem vidimus utilitatem: sed unde sint hæc omnia, quæ tantopere diligimus, nemo considerat. Quid illud est, quod in arca centum clavibus clausum tam accurate servas? Lutum. Quid est, quod in horreis tuis studiosissime congregas? Lutum. Quid in apothecis & doliis tam cupide custodis? Lutum. In summa quicquid amas, quicquid amplecteris, quicquid observas, quo factus es, quo vestiris, quo pasceris, lutum est. I nunc & illud improba, quo carere nullo modo possis, nisi plane velis ex hac vita demigrare. Nam in te quidem nihil est luto præstantius, præter animum generi humano Deorum munere datum: qui si bonus fuerit, atque omni virtutum genere cumulatus, non dubiũ, quin divinus sit & felix ac beatus; sin autem malus & sceleribus imbutus, non solum luto est inferior, sed etiam rerum infimarum omnium vilissimus & abjectissimus. Reliqua omnia mutantur, & vicissitudine quadam oriuntur & intereunt, eamque mutationem & vicissitudinem omnem lutum efficit; quod & Philosophorum.

phorum auctoritate, & Physica ratione & Divinæ etiam Scripturæ testimonio facile comprobatur. Quare jā profecto videtis, Quirites, quē mihi aditum ad Luti laudes patefecerim, quam patentē campum habeam, in quo plurimum exultare possit oratio. Sed mihi sigillatim omnia complecti, nec animus est, nec, si esset, ego par essem oneri sustinendo. Nam si quis perfecte lutum exornare voluerit, eum per singula, quæ in orbe terrarum laudabilia reperiuntur, ire necesse est: quam rem, quis, nisi plane sit insanus, præstare se posse cō- mode speret? Itaq; licet ea, quæ luto constant, maxima laude digna esse videantur: tamen ne nimiū longa sumatur oratio, prætermittere omnia constitui. Sed mehercle certo scio, vos intelligere, Quirites, quantum ex luti laudibus absciderim. Possem enim argentū & aurum celebrare, possem uniones, gemmas, quicquid ubiq; hputatur esse pretiosum, possem ipsos homines, omne genus animantiū, possem erbas, segetes, arbores, omnia denique possem in encomio luti nominare: cum omnia, quemadmodum antea diximus, ex eo promanarint: sed me reprimam, malo enim ut veram aliquam luti laudem à me desideretis, quàm falsam, afflictam esse existimetis. Quare lutum ipsum per

se so-

ſe ſolum conſideremus, cujus tam eximia virtus eſt, ut Deum etiam immortalem ad ſeſe plurimum amandum alliciat. Sed ne fortaſſe veſtrum aliquis hoc eſſe maledictum aut convitium in Deum arbitretur, quod ab eo lutum vehementer amari dixerim: ejus opinioni mihi ſatisfaciendum eſſe judico: cum ut omnes vos ab hoc errore liberem, tum ut etiam hac occaſione luti virtutes, quæ jam in oblivionem plane conceſſerant, tandem aliquando magis atque magis eminere atque apparere incipiant. Verum ad ea, quę dicturus ſum, reficite quæſo animos veſtros, Quirites: nova quædam, & ante hunc diem inaudita proferre in lucem molior: ſed mihi veſtro erecto atque attento animo opus eſt: ſi quid enim attentionis forte remiſeritis, nullo modo fieri poterit, ut hæc, quæ jam aggredior dicere, myſteria eſſe intelligatis. Nam proh Deum atque hominum fidem! non in mentem vobis venit, quanta res, & quanti ponderis agatur? Agitur de ſumma luti exiſtimatione: id autem ejuſmodi eſt, ut nihil omnino dici gravius, aut excogitari poſſit. Cũ enim omnes fere mortales immeritiſſimo Lutum odio proſequantur: quamvis pauciſſimi ſint, qui, quo it in illud animo Deus, intelligant: quid

futu-

futurum putatis, si semel in animis hominum hæc opinio prorsus insederit, Lutum à Deo non diligi? Quis enim illud eximium esse credat, quod Deus amare non videatur? Quis non potius id vile & abjectum putet, quod à Deo reprobetur? Quod si certissimis argumentis, Lutum & a Deo diligi, & cæteris omnibus rebus, quæ in terris creatæ sunt, anteponi docuero: quid erit causæ, cur non etiam nos id omnium rerum excellentissimum judicemus? Jam igitur vos illud mirificum vestræ mentis acumen intendite; ego rem ipsam aggredior. Principio cum à Luto discessum est, nihil in terris homine præstantius inveniri, nemo est qui dubitet. Quin etiam illud omnes boni confitentur, hominem ex omnibus animantibus à Deo plurimum amari. Quod etiam ipsa nos ratio credere pene cogit. Videmus enim quæcunque in terris gignuntur, ad usum hominum omnia creari: videmus etiam ac sentimus, Dei providentiam in hominibus adjuvandis & custodiendis semper excubare. Non ignoramus, à Deo proprium Filium, ut ab erroribus homines & ab æternis suppliciis liberaret, è cœlo demissum, & vinculis ac verberibus, atque omni supplicio excruciatum, ac necatum fuisse. Sed innume-

rabi-

rabilia Dei ſunt erga homines ſummi amoris indicia: cum præſertim etiam ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, ut ſacræ Literæ teſtantur, eos creare voluerit, & rationis atque conſilii participes effecerit. Videamus igitur, ex qua materia Deus hoc animal, ſui ſimile, ratione præditum, providum, ſagax, acutum, multiplex, memor, plenum conſilii, quod maria, terras, cœlum, mente atque cogitatione complectitur: quod unum ex tot animantium generibus ſibi ratione ac ſapientia ſocium aſſumpſit: videamus (inquam) ex qua Deus hoc animal materia finxerit. Credibile eſt, præſtantiſſimum omnium animal ex ea materia, quæ Deo maxime grata eſſet, conformatum fuiſſe. Quid igitur ajunt ſacræ Literæ? unde formatum hominem ab initio commemorant? Non ex argento, quod ab omnibus pretioſum æſtimatur: non ex auro, quod plurimi homines majore, quam Deum ipſum, amore proſequuntur: non ex ſmaragdis, unionibus, chryſolithis, aut aliud id genus lapillis, qui pretioſiſſimi creduntur: ſed ex limo terræ, hoc eſt, è luti flore. Quid amplius poſtulatis? Obſecro vos, Quirites, hoc Dei factum vobiſcum diligentius perpendite: tum facilius ſtatuetis, quanta luti ſit excellentia.

Deus

Deus optimus maximus, qui pro summa sua sapientia, rerum omnium naturas, etiam antequam eas crearet, optime noverat, qui facillime quid cuique præstet, & exquisitissime discernit, cum simile sibi, & ratione ac lege socium vellet animal procreare, lutum ex omnibus rebus potissimum elegit, ex quo formaret eum animantem, quem cæteris omnibus præficere statuerat. Cujus rei quid aliud in causa fuisse dicemus, præter mirificam quandam Luti præstantiam, quæ Deum etiam ipsum ad se amandum allexerit? Veniant nunc irrisores hujus orationis, & illud sanctissimi vatis atque Regis Davidis *Ps.*112. interpretentur: De stercore erigens pauperem, ut collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui. Quid est, quæso, quod de stercore pauperem erigit? quid est, quod eum cum principibus suis collocat? nisi quod luto summopere delectatur, & eos plurimum diligit, quos omni studio curaque lutum observare videt? Quid hoc loco mihi respondebitis, ô luti vituperatores? Huc, quæso, mecum in arenam descendite, conferte pedem, vibrate tela, promite vestram illam maledicam orationem. Quid præliantes, ut ajunt, à muro judicatis? cur infixo jaculo, Parthorum more, fugitis?

tis? cur in portu ſpernitis tempeſtatem? Facile eſt accuſare, nullo defendente: facile vituperare nullo contradicente. Huc adeſte, ſi quid eſt in pectore roboris,& in me, Luto patrocinante, criminationes veſtras exponite.Efficiam profecto,ut intelligatis, longe aliud eſſe,contra veritatem, ipſa præſente, diſſerere, quam ad ventos verba facere, & innocenti nulla cauſa, nulla ratione maledicere. Cur enim, obſecro, Lutum improbatis? Quo crimine damnatis? Cui culpæ Lutum affine judicatis? Tacent, & ora pallor albus occupat. Proh Dii immortales! tantane quemquam mentis caligine circumfundi? tantis erroribus excæcari? ut quod in primis Deus diligit, id audeat improbare: quod præſtantiſſimum eſſe Deus cenſet, id exiſtimet eſſe viliſſimum. Malum eſt, boni viri judicio non acquieſcere, pejus eſt, amici verum condemnare judicium, peſſimum vero, parentis ſui ſententiam optimā non admittere. Quid dicam, quantum tandem ſcelus exiſtimandum ſit? immortalis Dei judicium vituperare? Sed jam querelarum ſatis. Id quod inſtituimus perſequamur. Non enim in hac re ſolum amorem ſuum erga Lutum Deus indicavit, ſed in aliis etiam quamplurimis, quas hoc tempore ſingu-

las

las enumerare non necesse est. Unum etiam aut alterum erga Lutum Divinæ benevolentiæ signũ commemorabo, deinde ad alia vertam orationem meam. Jam plurima Dei filius (ut in sacris Historiis legimus) admiranda suæ divinitatis indicia dederat, & quotidie magis erga homines incredibilem amorem ostendebat, dum alios dæmonibus oppressos liberaret, alios jam vita functos à mortuis excitaret, surdis auditum, mutis locutionem, ægrotis integram valetudinem redderet; sed illud etiam restare videbatur, ut in hominum parentem Lutum, aliquod benevolentiæ suæ signum ostenderet. Ecce autem cum per quandam regionem iter faceret, hominem ab ipso natali die cæcum reperit, quem cum vidisset, venisse tempus existimans, ut eundem se esse ostenderet, qui mundi initio genus humanum ex Luto formaverat, & ut Luti præstantiam omnibus notam faceret: quid fecit? expuit in terram, & propriis manibus lutum composuit, atque eo luto cæci illius oculos perunxit. quo facto, confestim ille nunquam antea gustatum videndi sensum accepit. Quis igitur non intelligit, omnium hominum conservatorem Christum hoc suo facto declarasse, Luto nihil prorsus esse nobilius, ex quo

visum,

visum, sensuum omnium excellentissimum, reformavit? Multa alia prius & egregia facinora gesserat, innumerabiles & varios morbos depulerat, nullo unquam pharmaco, nullis herbis, nulla arte medica usus est, sermone tantum aut tactu morborum genus omne profligabat. Itaque nemini dubium esse potest, quin nunc etiam cœcum, si voluisset, uno verbo sanare potuisset. Cur igitur luto potissimum ejus oculos unxit & sanavit? Non alia quidem (ut opinor) de causa, nisi ut luti præstantiam atque nobilitatem indicaret, & parentis sui, mortales admoneret. Quanto enim quis Luto parenti suo similior efficitur, tanto major atque beatior esse solet. Sed hoc obsecro mysterium, Quirites, diligenter advertite. Qua enim in re vera est ac summa felicitas? nempe opinor in eo, si quis plurimum à Deo diligatur. Quis autem vehementius amatur à Deo, quam qui Luti naturam, quoad ejus fieri potest, imitatur, & qui præclare intelligit, quanæcunque ei fiunt accessiones & fortunæ & dignitatis, ex Luto se ad eas ascendisse, & non ita multo post ab eis ad Lutum se rediturum? Hoc est quod ubique Deus præcipit, ut qui voluerit omnium effici maximus & felicissimus, is primo

mini-

minimus & abjectissimus fiat. *Math.*18. Quid aliud in sacris literis magis quam summissio commendatur? Volvite divinos libros, nullam in eis pene dixerim paginam invenietis, in qua non humilitas & abjectio majorem in modum comprobetur. Atque illi demum soli felices ac beati futuri prædicantur, qui se Lutum esse cognoverint. Sed quam hujus rei causam aliam afferre quisquam potest, præter singularem quandam Dei erga Lutum benevolentiam? Age vero, quis unquam ex omnium seculorum memoria Deo gratior fuit, quam Hebræus Juba? *Iob* 1. *&* 2. atqui hunc divinis in historiis legimus, non tantum in luto, sed etiam in sterquilinio sedere solitum. Quid? quod ipse Dei filius à vate sanctissimo *Psa*.22. ita loquens inducitur: Ego vermis, & non homo: opprobrium hominum, & abjectio plebis. Quid enim aliud est, plebis abjectio, quam lutum? Clamat igitur Dei filius, cum hoc nostrum terrenum atque mortale corpus assumpsisset, se lutum esse factum: quin etiam submissionis gratia, se filium hominis, hoc est, luti nepotem frequenter appellabat. Sed jam satis, ut opinor, à nobis declaratum est, nihil in toto mundi complexu Luto esse præstantius, nihil excellentius: cujus tanta

anta auctoritas eſt,ut ſine eo nihil quic-
quam in terris fiat,quod omnia generet,
lat, augeat, ex quo pretioſiſſima quæ-
que res originem trahant, unde nos e-
iam ipſi formati ſumus: quod denique
najorem in modum à Deo diligatur.Re-
rat, ut etiam de ejuſdem utilitate verba
aciamus. Quæ quamvis ex iis, quæ di-
ta ſunt, maxima cognoſci poſſit:tamen,
t clarius etiam eluceat,& de illa dubita-
e nemo poſſit, ad ea, quæ ſuperſunt,ag-
grediar. Vos vero pauliſper etiam dum
uic orationi meæ coronidem imponam,
on tantum aures, ſed etiam mentes at-
que animos veſtros accommodate. Non
nim mehercle ita nunc agam, quaſi uni
licui aut alteri rei tantum utilitatem af-
erre Lutum dicam, quod in cæteris re-
us exornandis præcipuum eſſe judica-
ur. Nihil in hac oratione vulgare, nihil
lemiſſum expectetis: omnia ſumma, o-
nnia præſtantiſſima. Nihil in omni re-
um natura dico eſſe, nihil toto cœlo
ontineri, neque parvum,neque magnũ,
nodo ſit animatum, cui rei Lutum non
tiliſſimum eſſe videatur. Cum enim in
ebus, quæ ex intima atque naturali mo-
ione vitam habent, animarum tria ge-
nera dicantur inveniri: quarum una, vi-
am tantum nutrientem, ſine ſenſu, cor-

pori

pori ſubminiſtrat, & herbas, frutices, arbores educit, alit, atq; auget: altera non ſolum vitam, ſed etiam ſentiendi atque ingrediendi vim cunctis animantibus ſuppeditat: tertia omnium perfectiſſima atque optima, ſolis hominibus intelligendi, cogitandi, reminiſcendi virtutem affert: his omnibus viventium generibus plurimam utilitatem afferre Lutum ad vitæ commoditatem oſtendemus. Sed ne fortaſſis aliqua cadat in nomen ambiguitas, quoniam multis cognominibus Lutum eſt decoratum, ea mihi declaranda eſſe cenſeo, quo facilius omnes ejus utilitates perſpici poſſint. Atque illud primo ſciendum, omnem à nobis putrefactionem atque corruptionem Lutum appellari, ſive ea ſit in animante detractio confecti conſumptique cibi, ſive ſit humoris & terræ permiſtio, ſive quocunque alio modo res aliqua putrida facta ſit: hanc etiam communi vocabulo fimum atque limum nuncupare conſuevimus: ab agricolis vero lætamen dicitur, ob id credo, quoniam, ut paulo poſt oſtendemus, lætari agros faciat. Quod autem in corpore gignitur animalium, id communiter ſtercus vocatur, unde ſtercorari dicuntur agri, cum eo Luti genere reſtituatur. Sed generatim Lutum omne, cœ-
num

num etiam dicitur. quæ ſane Græca eſt appellatio; quam ſi Latine velis interpretari, commune ſignificat: nihil enim luto communius, quod, ut dicere inſtitueram, rebus omnibus animatis maximam afferre ſolet utilitatem. Primum enim, Quirites, quis veſtrum eſt, quin intelligat, Luto ſegetes, atque omnia ſata, majorem in modum exhilarari? Nam tellus ipſa rerum omnium parens, niſi Luti filii ſui præſidio ſuſtentetur, vires integras iis rebus, quæ naſcuntur ex ea, ſubminiſtrare nullo modo poteſt: unde factum eſt hominum ſolertia, ut agri, quo fæcundiores eſſent, Luto veſtirentur; quæ res ab agricolis ſtercoratio nuncupatur. Cujus tantam utilitatem eſſe ſentiunt omnes, ut quamvis primum auctorem ignorent, tamen eum propter hanc ſolam inventionem in Deorum numero collocandum eſſe cenſeant. Scribit enim Macrobius, à Romanis Saturnum fuiſſe Stercutium vocitatum, & eo nomine pro Deo cultum, quod primus ſtercore fœcunditatem agris comparavit. Sed Auguſtinus in libris de Civitate Dei, Pici patrem Stercon fuiſſe ſcribit, à quo peritiſſimo agricola ſit inventum, ut fimo animalium agri fœcundi fierent; atque ab ejus nomine ſtercus dictum. At

vero

vero (Plinius * inquit) Italia regi ſuo Stercutio, Fauni filio, ob inventum ſtercorationis, immortalitatem dedit. Sunt qui dicant, Augiam regẽ in Græcia ſtercorationem primum excogitaviſſe, quam Hercules in Italia deinde divulgarit, unde nata fabula ſit, Augiæ ſtabulum ab Hercule fuiſſe repurgatum. Illud certe conſtat, ſtercorationis auctorem ab antiquis indigitatum, & Stercutium nuncupatum fuiſſe, & merito : quid enim in tota agricultura ſtercoratione utilius? De qua doctus Heſiodus, ut apud Ciceronem † ait Cato, ne verbum quidem fecit, cum de cultura agri ſcriberet : unde vehementer à doctis atque intelligentibus viris improbatur. Nam Homerus, qui multis, ut mihi videtur, ante ſeculis fuit, Laertem lenientem deſideriũ, quod capiebat è filio, colentem agrum, & eum ſtercorantem facit. Hac de cauſa vir ille ſapientiſſimus Cato, cum de re ruſtica ſcriberet, præceptum optimum his quidem verbis reliquit : Sterquilinium magnum ſtude ut habeas, ſtercus ſedulo conſerva. Videtiſne quanta cura ſtercoris graviſſimo viro Catoni fuerit? Quis enim neſcit,

* *Natur-hiſt. lib.* 7. *c.* 9.

† *Cic. de Senect. Cic. ibid.* & *Hom. Odyſſ.* ♣.

nescit, quanto lætiores veniant in agris stercoratis segetes, & quanto messem afferant uberiorem? Hoc nimirum illud est, quod agricolæ cum agnovissent, Luto cognomen indiderunt, &, quod lætissimas fruges faciat, lætamen vocitarunt. Itaque magnam ejus rationem habere solent, & magno studio atque diligentia colligunt, quo suos quisque agros, quam fieri potest optime, vestiant. Quinetiam lutum undique venantur, & in vasis (quod ego hisce oculis vidi) accuratissime collectũ, domum portare non dubitant: eumque maxime strenuum atque industrium existimant, qui plurimum ex eo diligentissime collegerit. Neque satis habent illud colligere, quod sponte natum invenerint: sed artem etiam, & diligentem curam adhibent, ut, quam plurimum fieri potest, augeatur. Quare non sine causa præter cæteros omnes mortales, agricolæ sanctitatis & justitiæ laudem adepti sunt: ut etiam in operibus suis ingeniosissimi viri Poëtæ finxerint, apud agricolas longissimo tempore Deos habitasse, cum propter hominum scelera de civitatibus expulsi fuissent. Quæ quidem fictio nihil aliud significare videtur, quam longe sapientiores agricolas esse, quam cives. nam quotidie fere lutum ex civitati-

bus in agros exportatur. Quod si verum est id, quod proverbio dicitur, Deum esse illum, qui mortales adjuvat: nemini dubium esse potest, quin Lutum maximum numen sit, quod pulsum è civitatibus apud agricolas habitet. Quid autem utilitatis frugibus Lutum afferat, id in agris ipsis verno tempore, cum prope, ut spicas incipiant emittere, videre licet. Ibi tum bene stercoratos agros aspicias hilares luxuriare, segetes in eis magnitudine præcellentes, viriditate conspicuas, culmo crassiore, calamo longiore, spica prominentiore, quæ jam eo tempore non dubiam spem uberrimi fructus afferat. Confer huic alium à Luto non adiutum campum, vides primo quasi tristitiam soli, culmorum raritatem ac tenuitatem, segetes humiles, quodam pallore suffusas, ante tempus arescentes; spicis minimis, aut nullis. Illic vides eximiam ubique lætitiam, hic autem squalidam tristitiam: illic messis abundantissimæ spem maximam, hic omnis annonæ desperationem. Ecquid intelligitis, Quirites, in quorum usum atque utilitatem cedat hæc frugum abundantia? ecquid agnoscitis, quanta sit in hac parte luti potentia? Non adeo vos tardo aut hebeti puto esse ingenio, quin hæc facillime cognoscatis. Desinite

Luto

Luto vestros agros obducere, tum demum facilius statuetis, quid Luti præsentia conducat, & quid absentia detrimenti ferat. Jam vero non frumentis tantum, sed etiam arboribus Lutum maxime prodest. Quis enim est qui nesciat, vites, ut reliqua genera prætermittam, quanto magis stercorantur, tanto copiosiorem afferre vindemiam? Nam Luti succus ille pinguis & vividus, quem hebetes & imperiti homines vilissimum & sordidissimum esse judicant, in suavissimum vini saporem convertitur. Quod ne fortasse meum esse commentum putetis, summus Philosophus & rerum naturalium diligentissimus indagator Empedocles hoc affirmat, ut Aristoteles in * Topicis auctor est, cujus hæc verba notavimus: *οἶνος ὕδωρ ἐστὶ σεσηπὸς, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς φησι, σαπὲν ἐν ξύλῳ ὕδωρ.* Vinum igitur nihil aliud Empedocles ajebat esse, quam aquæ putrefactionem in vitibus. Quid autem aliud est aquæ putrefactio, quam Luti succus? Ergo quod tanta cum jucunditate bibimus, quod tantam nobis lætitiã affert, tantam voluptatem, quod tam suave est, tam dulce, tam jucundũ, quod (ut ait Horatius †) curas abigit, quod cum spe divite manat, luti succus est.

* *Top.4. cap.5.* † *Libr.1. epist.5.*

Quid autem attinet hoc loco vini laudes commemorare, cum paucissimi homines reperiantur, qui non illud majorem in modum appetant, & avidissime bibant? Quid enim esset inter homines lætitiæ, quid hilaritatis, quid voluptatis, quid ingenii, nisi vinum esset? Nam vini magnus amator Horatius eleganter ita clamat:

* *Fœcundi calices quem non fecere disertū?*
Viniferæ dulces oluerunt mane Camœnæ.
Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.

Denique vir sapientissimus Cato vino tantopere delectabatur, ut ebrius sæpenumero fieret. Sed neminem prorsus esse arbitror, quin intelligat, rem utilissimam & optimam esse vinum. quare si quis hunc Deum Liberum amat: quem quis non vehementer amat? is etiam Lutum, ejus parentem, ut plurimum amet, necesse est. Jam vero quantum hortis, oleribus, viretis Lutum utile sit, ne commemorandum quidē esse censeo, cum ignotum nemini sit, eum demum hortum feracem fieri solere, ea olera tenera, & ampla perpetuo videri, maximam in eis viretis amœnitatem semper esse, quæ luto fuerint optime saturata. Quis nescit, olitores adeo Luti studiosos esse, ut civita-

tes

* *Lib.5. epist.6. & 19.*

tes etiam cum gerris & ſportulis peragrantes, illud accuratiſſime colligant, atque etiam pretio frequentiſſime comparent? Quis non magnopere lætetur atque exhilaretur, cum pinguis horti vultum aſpexerit, quem luto diligens olitor ſaturarit? Quid illo virore ſpecioſius? Quid illa amænitate jucundius? Hic ingentes braſſicæ ſolido caule brachia late fundunt, illic virentes amplo capite porri ſubalbeſcunt: hic longe diffuſæ betæ luxuriant, illic ciborum requies lactuca criſpatur: hic gravis cucurbita ventrem in longum porrigit, illuc aſparagi ſub luto tenerrimi caput ampliſſimum exerunt. Sed næ ego ſtultus, qui ſingula proſequi velim, cum omnem hunc ſermonem poſſim uno verbo concludere. Quicquid enim in hortis naſcitur, id luto mirifice delectatur, alitur, augetur. Sequitur, ut animantibus etiam cujuſque generis utiliſſimum eſſe Lutum oſtendam. Atque illa ratio potiſſimum animum meum inducit, ut conjunctim de hominibus atque belluis agendum eſſe arbitrer, quod neutrum genus video ſine luto poſſe diem unum vivere. Hic mihi, Poëtarum more, linguas centum, oraque centum, & ferream vocem in mentem venit exoptare: tantam enim rem, & tam egregiam

 nul-

nullus verborum ſplendor, nulla ſententiarum gravitas, nulla vis eloquentiæ, nulla deniq; animi contentio digne poſſet explicare. Mihi quidem certe voluntas non deeſt: ut cætera in dicendo digna re, digna voluntate ſuppetant, elaborandum eſt. Etenim hæc, quam dicturus ſum, luti utilitas ejuſmodi eſt, ut quamvis veriſſima ſit, tamen prope incredibilis eſſe videatur. Quis enim ita facile credat, univerſos homines, tam agreſtes, quam domiſticas belluas, luto vitam acceptam ferre oportere? Quid igitur faciam? cum jam dudum de luti eximia virtute dicam, cum jam prope vim omnem verboram effuderim, cum jam quicquid in me facultatis erat, in dicendo conſumpſerim, neque illud omnino providerim, ut aliquid ad hunc locum mihi reſervarem. Quibus igitur verbis rem tantam aggrediar? Opinor unus modus, atque una ratio eſt. Hanc Luti tam magnam utilitatem in medio ponam. Quæ per ſe tam clara eſt atque perſpicua, ut nullius hominis ad eam amplificandam oratio requiratur: vos ipſi pro veſtra prudentia, quanta ſit, videre facillime poteritis. Niſi forte hoc non intelligitis, Quirites, quod, ut omnibus cognitũ eſt, ſic à pauciſſimis conſiderari ſolet, vos, niſi ventris onus depo-

deponatis & comedatis, nullo modo posſe vivere. Sed cur tandem riſum non continetis? Non equidem dixi, ventris onus vos comeſſe oportere, ſed ὕστερον πρότερον Homerice locutus ſum. Omnem enim animantem ventrem prius explere neceſſe eſt, deinde etiam exinanire. Sed ne ſolertiam meam rideatis, qui hoc excogitarim, videte quam pauci hoc advertant, neque expleri ventrem, neque exinaniri ſine luto poſſe. At dicet fortaſſe quiſpiã: Ego vero ſine luto vivere poſſum, neque unquã luto ventri vacuo ſatisfeci. Quid? illud, quo veſceris, unde natum ſit, non intelligis? tam ne cito prioris orationis oblitus es? An non meminiſti, fruges omnes, vinũ, cæteraque omina, quibus utuntur homines, ex luto nata, fuiſſe demonſtratum? Qui tibi cibus, quæ potio, qui victus, ſi lutum non ſit, adeſſe poteſt? Proh Deum atque hominum fidem! tu ſine luto vivere diem unum poſſes? Quare, obſecro, aut quo cibo ventris egeſtatem ſublevares? Panem ſcimus è frugibus confici, quæ ſine luto naſci non poſſunt; poma omnia de luto nata docuimus. Carnes, ais, devorarem. Jam vero te non poſſum ſtultitiæ non condemnare. Carnes comederes? quas obſecro carnes? nempe aut volucrium, aut aquati-

lium, aut terrestrium animalium: quod autem horum est animal, quod sine luto vitam agere possit? Mitto jam de reliquis dicere: hoc unum premo, quod omnium maximum est; qualis hominum esset vita sine luto? Non equidem possum, quod animo concipio, verbis exprimere, sed quanto minus eloquentia valeo, tanto diutius in hoc insistam, in quo summam Luti utilitatem video non posse denegari. Veniant omnes Oratores, Sophistæ, Philosophi, Theologi, quid tandem contra hanc orationem meam afferre poterunt? An erit eorum quisquam tam impudens, qui negare audeat, homines, pecudes, volucres, pisces, omne genus animantum, luto solo vitam propagare? Quamvis erit fortasse aliquis, qui cum semel omnes rationis metas transgressus fuerit, etiam aperte veritati contradicere, & soli, quod ajunt, tenebras offundere non dubitabit. Cæterum si carnes & cupedias ei detrahas, mare statim (ut dicitur) cœlo permiscebit. Sed non video, qua ratione possit huic hominum generi persuaderi, sine luto nullam esse vitam, nisi validissimis pharmacis, quæ vim habeant expurgandi, multos dies exinaniantur, deinde cibus eis triduo denegetur: tunc demum intelligere incipient

pient atque alta voce clamare, nullo modo se diutius sine Luto vivere posse. Quã enim impudentis est, id inficiari, quod abscondi non potest? Nullum est anni tempus, seu vigiles, seu dormias, sive ambules, sive sedeas, quo non semper tecum lutum habeas. quod si fortasse casu aliquo paulo abundantius egeratur, statim infirmus ac debilis efficeris, nec pedes, nec manus, nec ulla corporis pars satis officium suum facit: quin etiam sæpissime nimio fluxu multi mortales intereunt, quem Græci morbum διάῤῥοιαν appellare solent. Et erit aliquis, qui Luto spoliatum se vivere posse diutius existimet, cum sola ejus imminutione videat statim homines fato concedere? Quod autem de hominibus dico, idem etiam de cæteris animantibus intellectum volo, quorum nullum adempto luto superesse ullo modo potest: cibus enim omnis in ipso stomacho priusquam alat atque nutriat, ut in lutum convertatur necesse est. Unde perspicuum est, non tantum utile lutum esse, sed etiam omnino necessarium. Videte, Quirites, quam simpliciter, quam non fucate, quam non artificiose vobiscum agam, ut nihil subdole, nihil versute dicam, ut nulla fallaci conclusione, nullis mendaciis utar, ut artis

illius phaleratæ prorſus obliviſcar, ut nihil denique dicam, quod non mihi paulatim ſuggerat ipſa veritas. Nullam enim hactenus de Luti neceſsitate mentionem feci: cum tamen, quamvis utiliſsimum ſit, longe magis neceſſarium eſſe, quam utile videatur. Id enim à nobis utile ſolet appellari, quod ad uſum corporis aliquo modo poteſt accommodari, de quo fructus aliqui percipiuntur: neceſſarium autem, ſine quo nullo modo eſſe poſſumus. itaque cum ſine Luto nullum ex omnibus animantibus omnino poſſit eſſe, quemadmodum apertiſsime demonſtratum eſt, ſequitur ut prorſus eſſe neceſſarium ad cujuſque animantis ſalutem concludendum ſit. Qua in re ſtultitiam hominum admirari maxime licet, qui, quod omnium maxime neceſſarium eſt, oderunt atque rejiciunt: quod autem mare (quod ajunt) malorum ſecum adfert, id obviis (ut dicitur) ulnis amplectuntur. Quis enim eſt, qui non lutum ſpernat, & aurum diligat? Atqui lutum jam videtis præſentia ſua vitam, abſentia non dubiam mortem præſtare. quo fit, ut ad vitam conſervandam ſit omnino neceſſarium: aurum autem, ſi quis recte conſideret, ad nullam vitæ commoditatem conducere prorſus inveniet, quin

potius

potius ingentium ac prope innumerabilium malorum ſæpenumero cauſam eſſe. Hinc enim cædes, incendia, rapinæ, bella inteſtina, civitatum direptiones, agrorum vaſtitates, tumultus, inſidiæ, fraudes, patriæ proditiones, quicquid dici, aut excogitari ſceleris poteſt: cum interim à luto nihil mali, nihil detrimenti, ſed, ut ab optimo parente, vitam, fortunas, commoda, voluptates habeamus. Quod ſi quid etiam aliud præter lutum, utile fortaſſe reperitur, quod fieri non poſſe inficior, id tamen quicquid eſt utilitatis, acceptum ferri luto neceſſe eſt, quoniam ab eo, ſicuti antea docui, cuncta proveniunt. Age vero, quale ſit in cæteris etiam rebus erga homines lutum: videamus. Non enim ſolum nos educat, alit & oblectat, verum etiam ita ſeſe rebus omnibus accommodat, ut nihil ſit, in quo nobis prodeſſe non poſſit. Quis enim ignorat, ædificandi rationem omnem prope luto conſtare? Quis non intelligit nullam poſſe civitatem ſine luto, nullum oppidum, nullam domum extrui, nulla Deis immortalibus templa dedicari? Quis non videt, cæmentum, bitumen, cretam, calcem, cætera, quibus omnes fieri ſubſtructiones ſolent, lutum eſſe? Jam non longius ab inſtituto

digrediar in declamando, ne me putetis aliquid Rhetorum more confingere. Sed profecto videtis, Quirites, quem orationis splendorem prætermittam? Possem enim dicendo subjicere oculis, quod ornamentum, quæ venustas, quæ dignitas, terrarum orbi deesse videretur, nisi essent domus, oppida, nisi civitates: nam aut in sylvis ferarum more pervagari, aut in cavernis ac terræ foraminibus, ut Troglodytæ feruntur, habitare necesse esset. Sed quoniam ad finem jam spectat oratio mea, tantum unum illud addam, quod à multis etiam antiquis eruditissimis viris animadversum est, esse mirificam quandam in luto vim ad omnes è languenti corpore morbos depellendos: pleni sunt omnes Medicorum libri, plena omnia pharmacorum quæ de luto componuntur. Quod si quis mihi fidem minime habendam putet, Plinium legat & Galenum, & quicunque de arte Medica scripserunt: tum demum intelliget, quid ægris corporibus utilitatis lutum afferat. Quid? quod etiam ea luti species, quam nos maxime fugimus, quæ de nostro egeritur corpore, maximi est usus in medendo? * Nam Plinius

* *Nat. hist. lib.*1. *cap.*27. *lib.*8. *cap.* 27.

nius certe ſtercus hominis inter magna morborum remedia connumerat. Et Dioſcorides tradit, hominis & canis ſtercus, cum exaruerit, melle permixtum & gutturi annexum, anginis mederi cura nunquam fallente: quod etiam mihi belluæ quædam intelligere præclare videntur. Nam Pantheram ajunt, cum aconitum guſtaverit, quod venenum eſt ei lethiferum ac perniciosum, hominis ſtercus diligentiſſime quærere, quo deguſtato, faciſſime ſanatur. Jam upupam tradit * Ariſtoteles ex hominis ſtercore ſibi nidum conſtruere: credo quod in eo maximam & ſibi & pullis ſuis utilitatem experiatur. Has tam ſingulares & eximias Luti virtutes etiam à majoribus noſtris, quamvis ruſticanis hominibus, aliquo modo perſpectas & cognitas fuiſſe, facile crediderim, quippe qui mutato nomine atque genere Lutum divinis honoribus dignati ſunt. Cum enim viderent ſummum deorum Jovem marem eſſe, Lutum etiam ſuum eo genere inſigniri voluerunt, Stercutiumque Deum appellarunt: cumque de luto viderent omnia creari, Jovem etiam ex eo prognatum crediderunt: itaque Stercutium & Saturnum eundem eſſe dicebant: atque hac(ut opi-

nor

** De hiſt. anim lib. 9. cap. 15.*

nor) de causa pedes lecti, in quo Flamen Dialis cubaret, luto tenui, sicut * Gellius scribit, circumlitos esse oportebat. Neque vero expectetis à me, Quirites, ut hac extrema orationis parte, quod à Rhetoribus fieri solet, ea repetam amplificando, quæ de Luti laudibus à me commemorata sunt. Quid enim ea repetam aut amplificem, quæ ne semel quidem satis pro rei dignitate potuerunt explicari? Quid an iterum ea dicam, quæ nemo penitus inficiari potest? nihil esse Luto nobilius, quod à clarissimis parentibus terra atque humore satum sit, quibus Deus ipse, rerum omnium curam atque administrationem demandavit: nihil esse Luto præstantius; unde quicquid est in orbe terrarum, eximium generetur; unde non tantum belluæ, sed etiam homines ipsi formati sint; quod ab immortali Deo mirifice diligatur. An iterum commemorem, utile atque necessarium esse Lutum? quod nullum animal eo privatum, vivere diutius potest? quod eo frumenta, segetes, arbores nutriantur & fœcundiores efficiantur? quod ex luto fiant, quæcunque sunt ad victum necessaria? quod ex luto civitates, oppida, domus, templa construantur? An iterum tot tantasque

luti

* *Noct. Att. lib. 5. R. cap. 15.*

luti utilitates, quas nemo cogitatione, nedum oratione complecti poteſt, exponere contendam? Non faciam, Quirites, non diutius incredibiles atque divinas Luti laudes ingenii mei culpa diminuam. Quamobrem hanc ultimam orationis partem integram cogitationi veſtræ totam relinquam. Vos quicquid excellens eſſe exiſtimatis, quicquid in rerum natura pretioſum, quicquid amplum, quicquid magnificum, ante oculos ponite. Ponite ante oculos hanc admirabilem naturæ varietatem, tot & tam egregio sterrarum fœtus, tot animantium genera, tot res & tam varias ad uſum hominum procreatas, ipſos denique homines: & cum diligentiſſime rerum omnium præſtantiam atque utilitatem conſideraveritis, tunc ad Lutum mentium veſtrarum aciem revolvite, & cogitate, niſi Lutum eſſet, nihil earum rerum tam excellentium potuiſſe generari. tum facilius apud vos ipſos ſtatuetis, quantis laudum præconiis digniſſimum eſſe putandum ſit; & quantopere fallantur homines in opinionibus ſuis: tunc omnino decernetis, non eſſe temere cuiquam aſſentiendum; cum in hac re luce clarius videatis, univerſos fere mortales maximopere decipi.

FINIS.

JVLII CÆSARIS SCALIGERI, DE LAVDIBVS ANSERIS DECLAMATIO.

Quum omne studium sapientiæ duabus legibus comprehendatur, cognoscendi, & judicandi, cognitio non paucis brutis, judicium paucis hominum contigit. Quocirca plurimæ atque maximæ res in abdito & sæpe & diu latuerunt. Omitto quæ recentibus eruta sæculis ex ipso medio naturæ gremio præ oculis nostris erant, neque cernebantur. In iis erat, quod scires, & te nescire profitereris. Scilicet magna quædam res est, modus ipse, quo metiamur ea, quæ intellectioni nostræ opponuntur. Quare quod ab antiquis omnibus omissum est, in præsentia est mihi declarandum: ac cujusmodi operam illi posuere in rebus non necessariis ostentandi gratia mihi hodierna die instituendum est, & ut, quoad fieri possit, par ponatur sed merito. Nam quantum illi eloquentia me anteivere, tantum materia ipsa fuerunt inferiores:

riores: quantumque accessionis ab ingeniis ad causam factum est in illis, tantum apparatus ostentetur ab re ipsa mihi. Dicendum enim mihi est de naturæ consiliis quæ ipsa expedivit in orbis hujus supplemento, quod ad rerum numerum, magnitudinem, plenitudinem tantum fuit, quantum ipsa esse & voluit, & velle potuit. Nam qui MVSCAM ante nos laudarunt, rem quidem naturæ placitam proposuerunt, verum exiguam sane: ingentes autem ingenii sui laudes explicarunt. Ego vero ante cogitationes vestras ponam ea, quæ per se magna eo in periculo versantur, ne oratione mea deteriora fiant. Nam quum hominum genus per se vel magnum vel princeps sit rerum omnium mortalium, ita secundum se habuit ab opifice summo creatum genus avium, ut secum haberet quiddam, sine quo minus commode ageret semper, sæpe etiam cui Lares patrios, vitam, dignitatem deberet ipsam. Hoc est quod me valde afficit, quum naturam contemplor hanc, ne par sit (prope dixi) humanæ, re ipsa etiã eloquentiam superet. Etenim si constitutionem concretionemq; ipsius corporis latius consideremus, fuere philosophi, qui terrestria hæc nostratia è terra potissimum constare crederent, ex aqua

piscis,

piſces, ex aëre volucres. Neque enim fieri poſſe, ut naturæ principia rebus ipſis, quarum principia ſunt, non reſpondeant. Quod ſi ita eſt, avium genus (pace non tam veſtra, quam etiam mea dixerim) etiam nobis nobilius ſit. Sin hoc eſt ambitioſius ac veritati ſuſpectum, habeatur, quod reliquum eſt, neque ab ullo expugnari poteſt, cives ſaltem eſſe aves puriſſimi elementi. Neque enim omnibus in locis aërem ab æthere diſtinxit Plato. Et eſt æther, in quo DII ſunt, ut ſint aves indigenæ aeris, incolæ ætheris, accolæ deorum, non ſolum magnum munus, ſed & rarum, & illis tantum à principe rerum datum. Nam ſi montanas herbas & Arabes & Græci potiores ſunt arbitrati idcirco, quia cœlo ſunt propiores: cujuſmodi naturam iis in rebus exiſtimemus, quæ ſuis principiis cœlo propinqua ac cognata, DEORUM immortalium è cœlorum ſinu conſilia deducere ad nos conſuevere? Aves dico ipſas, ſine quibus imperium generis humani, quod maximum ac ſanctiſſimum penes ROMANOS fuit, vel nihil egit, vel etiam fuiſſet nihil. Non ineptiam apud vos. Scio vos non ignorare, quæ in AUGURUM libris olim ſcripta eſſent ad ſcientiam, quæ obſervata ad ſalutemque, neglecta ad interitum. Sed hæc

omnia

omnia omittimus; alio majora vocant me. Nam quanto excellit genus hoc cætero generi animantium, tantum est quo superet genus divinum animal illud, cui pop. Ro. salutem, Camillus gloriam, imperium Ro. po. jam debeat: neque id solum verum ortum originemque novam, sed veram, & quæ plus quam inchoata sit. Quid enim loqueremur nunc nos, si tunc Romanæ eloquentiæ semina perdita fuissent? Si qua in me sunt inde profecta, si qua in vobis gloria, eam universam sanctissimæ ac sapientissimæ aliti acceptam referre debetis. Age vero, quum vos video attentioni propiores, deposito fastidio ignobilitatis, ut vanitas cedat veritati, ab ipso nomine mihi est incipiendum; quod ea cætera superat excellentia, quo beatius est dare, quam accipere: ipsa res vobis nomen dedit secum natum, non acceptum à vobis aut inconsulto, aut etiã temere (ut plæraque sunt) à natura allatum ad cogitationes vestras, quo rem intelligeretis ex nota vera, nõ à vobis ficta. Nam quo cantu vigiles, tanquam tuba, excitavit, quo dejecit hostes, quo IMPERII domicilium, patriæ auspicia, summam rerum servavit, eo cantu offert nulla ambitione sese cognoscendum. Nã est ANSER.

Reliquæ desiderantur.

JOAN-

IOANNIS PASSERATII ENCOMIVM ASINI.

TANTVM approbationis, ſuo quodam quaſi genio, Plauti fabulæ conſequutæ ſunt, auditores, ut nullam acclamatione adverſa vel paſtoritia fiſtula, omnes incredibili plauſu populus ſemper exceperit: neque verba facturis magiſtratibus plus ſilentii præcones in foro, quam attentionis, earum ſolo nomine, hiſtriones in theatro à multitudine impetrarint. Id autem ſive Plauti fato, ſive, quod probabilius eſt, lepore atque urbanitate contigerit, mihi perſuadet, tam elegantium fabularum ut lectori ſic interpreti, minime de colligenda benevolentia eſſe laborandum. Vereor tamen, ne quis inſulſe facetus hoc meum irrideat conſilium, quod ab Amphitruone, gravi Tragicomœdia, profectus ad Aſinariam recta contenderim: vetuſque verbum in me contorquens, à diis ac regibus, tamquam ab equis ad aſinos me tranſ-

transiisse cavilletur. Quamobrẽ officii ratione admoneor, ut pervagatum vulgi sermonem quo asini tantopere abjiciuntur ac conteruntur, falsum esse demonstrem: & cum opinione tot sæculis inveterata, cominus argumentis congrediar: etsi difficile est errorem, qui tam alte radices egerit & propagarit, statim evellere: sed quo difficilius, æquum est ut hoc me benignius attentiusque audiatis. Quæramus igitur cur auctor ejus proverbii, quisquis tandem fuit, sane obscurus & ignobilis, vilissimos esse asinos somniarit, nec ulla ex parte cũ equis comparandos. An propter tarditatem? At in India, Syria, & ad Euphratem, pernicissimi reperiuntur, quemadmodum Ælianus & Xenophon memoriæ prodiderunt. An propter virium imbecillitatem? At equis ipsis judicibus, asini caussam suam obtinebunt; qui si loqui possint, ut Achillis equi apud Homerum, laudẽ istam asinis ultro concedant, ac sponte fateantur, nisi asininum semen equarum semini mixtum esset, mulos, omnium animalium, quæcumque collo dorsove domantur, validissimos, non esse nasci turos. Unde cum alia multa, tum hæc sequerentur incommoda, quod medici ægrotos visentes, ubi properato est opus, suis, nõ alienis pedibus

bus, ambulare cogerentur : & innumerabiles futuri essent senatores pedarij ; lunæque currus, quem mulæ junctæ trahunt, ingenti mortalium damno, frugumque calamitate, consisteret. An quod equi strenuam in bello navant operam, asini ad committendum prælium, & rem gerendam, parum idonei existimantur? Facile hoc dici patior, equos ad hominum perniciem plurimum, asinos nihil conferre nisi ad salutem, & ad pacis artes recolendas atque retinendas. Huc accedit quod equos plerosque omnes refractarios, succussatores, umbram metuentes, mordaces, sternaces, calcitrones, videmus: quibus à vitiis nemo nescit abesse asinos longissime. Idcirco magna mater, sive illa Cybele, sive Isis, sive Ceres, sive quo alio gaudet nomine, asinis, non equis, se ac sua mysteria committit. Insidentem asino Silenum prætereo ; ad te venio

cui prima frementem
Fudit equũ Tellus magno percussa tridẽti
Neptune.

Tu consualibus, festo tibi die, asinos non minus quam equos floribus coronari voluisti, licet in equos inclinatione voluntatis magis propendeas. Nec immerito hic asino habitus honos, qui tot tantisque

labo-

laboribus in varios humanæ vitæ usus exercetur. Ex ea enim segete quam stercoravit, aravit, iteravit, tertiavit, ac liravit, collectam messem convehit in horreum; post trituram in pistrinum defert, ibi molam versat, inde domum refert farinam: &, ut ait Virgilius:

Sæpe oleo tardi costas agitator aselli,
Vilibus aut onerat pomis: lapidemque revertens
Incusum, aut atræ massam picis urbe reportat.

Quas in miserrimi quadrupedis ærumnas, non absque magna justaque commiseratione, intuenti, venit mihi Ptolemæi regis in mentem, cui cum Heraclides Lycius librum obtulisset quẽ inscripserat πόνου ἐγκώμιον, primam rex urbanissimus literam delevit, ut ostenderet πόνου ἐγκώμιον re vera ὄνου esse ἐγκώμιον, eamque virtutem, qua tolerandis rebus adversis gloriamur, asinum sibi posse jure suo vindicare. Quid ego de temperantia dicam? Postquam immanissimos labores exantlavit, & quibus ne Hercules quidem par fuerit, vix sub multam noctem ab opere dimissus, & sub dio relictus, carduis, tribulis, paliuris, vescitur: tam arido horridoque pastu contentus, ne ad singularem patientiam non

adjun-

adjungatur frugalitas in philosophorum scholis, qui eam profitentur, inaudita. Ex qua frugalitate fructus capit uberrimos; quando & tardius deficit quam ullum aliud armentum, & morbis rarissime tentatur. quibus assidue conflictantur nostri Philoxeni, Apitii, Gallonii, ejusmodique gurgites atque ventres, qui, ut Pliniani sues, animam pro sale videntur accepisse, ne tantisper dum sunt in vita, putrescant. Nisi forte ficus ab asinis quondam appetitæ in gulæ ganearumque loco ponantur: quod tamen spectaculũ prodigii simile ex admiratione nimia risum immodicum, ex immodico risu repentinũ interitũ Philemoni Comico fertur attulisse. Ejus porro virtutis quæ jus suũ cuiq; tribuit, & cæterarum Regina sapientum suffragiis constituitur, in asino præcipue vis & splendor elucescit; qui pabulo semper abstinet alieno, prodest omnibus, nocet nemini: insignis adeo cultu deorum, ut religione numinum, & simulachrorum quæ gestat sanctitate, consecratus sit. Ob eximiam quoque, & valde spectatam in dominos fidem, vagatur sine custode, non cohibetur ergastulis, vinculis non coërcetur: cum necesse sit equum asservare, haud minore studio quam fugitivum aliquod mancipium: quoniam

noctes diesque fugam meditatur, in qua impotenter exultantem, & similem furenti Q. describit Ennius.

Et tum sicut equus qui de præsepibus actus,
Vincla suis magnis animis abrumpit, & alte
Infert se campi per cærula lætaque prata
Celso pectore, sæpe jubam quassat simulatā:
Spiritus ex anima calida spumas agit albas.

Summis vero laudibus tollenda est asinarum in fœtus suos caritas, ad quos per medios ignes penetrant, ut eripiant periculo, nec ullum ardorem flammæ pietas materna pertimescit; Tantum abest ut mulierum scelus, importunosque mores imitentur, quæ partus suos interdum projiciunt: ne facinus horribilius eloquar, & cujus solam cogitationem mens mea reformidat. Sentio non defuturos qui doctrinæ omnis expertes asinos esse contendant, & in nos velitentur arreptis ex trivio maledictis, quæ à pueris aviculisque vulgo jactantur, *asinus ad Lyram, asinus ad tibiam,* & id genus quisquiliis, atque ineptiis. Horum me certe miseret, qui non animadvertunt se in apertum stultitiæ crimen incurrere, cujus alios insimulant, dum adversus asinorum prudentiam stolidæ plebeculæ levissimis sermonibus & testimoniis utuntur. Verum

istuc,

istuc, quicquid est quod objicitur, diluamus. Asinus, ut ajunt, neque lyræ modulis afficitur, neque tibiæ cantu mulcetur. Sit ita sane. Lyra delectatus est scilicet! Themistocles; & fortissimus ille Jovis filius, qui Linum præstantissimum ejus artis magistrum, à quo erudiebatur, plectro interfecit, haut eo minus rerum gestarum gloria floruit quod lyræ molles infractosque numeros pro nihilo putarit. De tibia duo sunt quæ respondeantur. Unum, optimas ex asinorum ossibus fieri tibias; nec ejus rei contemptum vel inscitiam vivis exprobrari oportere, cujus materia petitur a mortuis. Alterum, asinos, si maxime tibiam negligant, se deæ sapientissimæ exemplo tutari posse, cui tibia vehementissime displicuit: &, si Propertio credimus,

vado Mæandri jacta natavit
Turpia cum faceret Palladis ora tumor.

Quod si quis acumine ingenii, & celeri mentis agitatione præditum esse nescit; doctissimorum hominum, Origenis & Porphyrionis, fuisse condiscipulum ignorat: vitisque putandæ rationem abroso palmite vinitores primum docuisse: ob id lapideum asinum Naupliæ grata posteritatis memoria dedicatum; eademque de caussa Romæ asellorum capita vite al-

 ligata

ligata fuisse in tricliniorum fulcris; ac liberum patrem eos in fidē suam & clientelam recepisse. Præterea, nullis hostiis æque litatur Apollini apud Hyperboreos, ubi

τέρπουσι λιπαραὶ Φοῖβον ὀνοσφαγίαι.

inquit Callimachus: non quod invisi sint Asini Phœbo, ut Cereri porca, & caper Bacho, sed quod esse constet κλειτὰς ὄνων ἑκατόμβας, sicut à Lyricorum principe nominantur, quæ Apollini immolantur ut Junoni pavones, & Veneri columbæ. Diis, inquam, asinus carissimus est, nec ullum lætius feliciusque augurium asini occursu, ut tritus Aristophani sermo declarat, ὄνος ὄρνις. Testis ille qui C. Mario in summa rerum desperatione spem salutis ostendit, cum esset Minturnis in Fanniæ custodia. Testis & alter cum Eutycho agasone literarum monumentis nobilitatus Nicon, qui Augusto in aciem descendenti obviam factus, certam ei de M. Antonio victoriam portendit. Liberatus variis, indignisque calumniis asinus, auribus adhuc tenetur, quarum magnitudo irrisione multorum immerito luditur, cum eadem in leporibus nequaquam reprehendatur. In promptu tamen est quod contra referam: Nimirum id asinis vitio verti, quod à geographis universis

versis quibusdam nationibus, Scythiæque populis, usui & ornamento tribuitur, quorum aures tam late patent ac diffusæ sunt, ut iis totum hominis corpus facile contegatur. Liceret etiam exclamare,

Auriculas asini quis non habet?

nisi mallem tenebricosi Satyrici versiculum leviter immutare:

Auriculas asini quis sanus nolit habere?

Legimus enim in Græcorum Commentariis, ἡ ἐπεὶ ὄνος μᾶλλον τῶν ἄλλων ζώων ἀκούει πλὴν μυὸς: hoc est, nulli animantium, uno mure duntaxat excepto, acriorem audiendi sensum quam asino largitam esse naturam. Unde explicandum est quod integumentis fabularum à poëtis implicatur, Midam Phrygiæ regem asininas aures habuisse: in quibus involucris latet hæc historia: Midæ omnia quæ à suis agerentur dicerenturve comperta explorataque fuisse, prudentiaq; ac consilio res suas ita composuisse, ut florentissimum beatissimumque regnum ejus extiterit. Hinc alia nata & sparsa fama est, aurea solitum efficere quæcumque manibus contrectasset. Superesse nihil eorum video quę asinis obiici solent pręter vocem Quam ut raucam & asperam qui minus probant, meminerint, in Gi-

gantum adverſus Deos pugna, inclinata jam deorum acie, rudentem Sileni aſinũ rem reſtituiſſe, terribilique ac ſtentoreo ſtridore perterritos Titanas in fugam vertiſſe; Jovique plus in aſini voce tum præſidii quam in ægide & fulmine fuiſſe. Idcirco, parta conſtitutaque victoria, Juppiter tam bene de ſe & de diis omnibus meritum aſinum inter ſidera collocavit. Quæ cum ita ſint, auditores, ne quis veſtrum excandeſcat, ſi forte aſinus vocetur; non magis quam Cleanthes, qui cum ab iniquis aſinus appellaretur, placide reſpondit, quod nullam ſubeſſe exiſtimaret ei verbo contumeliam, ſe aſinum quidem eſſe, ſed qui ferre poſſet ſarcinam Zenonis. Longum eſſet faſtos Romanorum evolvere, ut indę Aſellii viri conſulares, Aſinæ prætorii, Aſelliones hiſtorici, Vinnii Aſellæ, Aſinii Galli, Aſinii Dentones, & Aſinii Polliones proferantur: quibus omnibus antiquiſſimis nobiliſſimiſque familiis id cognominis honoris cauſſa inditum fuit. Præſtat huic aſininæ laudationi modum adhibere, ne copia rerum obruar: de quibus me, garrientem verius, quam diſſerentem, minime mirum eſt ſi benigne & attente audiviſtis. Nam ipſum eloquentiæ lumen, ac prope numen, Demoſthenes, abalienatam à ſe,

abeun-

abeuntemque concionem, ſola aſini umbra revocavit; & ad aſinum, tanquam ad aſylum, ſummus orator confugit, ut languentes jacenteſque Athenienſium animos ad ſe benevole audiendum excitaret. Habetis orationem, ſi temporis anguſtias quibus urgemur ſpectatis, ſatis longam: ſin, exploſa imperitæ multitudinis opinione, rei dignitatem expendatis, nimium brevem: & in qua præſtantes ingenio viros, multiplici doctrina inſtructos, longoque uſu confirmatos, par eſſet omnem vim dicendi conſumere. Sed quia neque eruditione, neque uſu, neque orationis ubertate, abundamus, rem incompte & inornate complexi ſumus, ut ipſa, quæ ſimplici ſermone delectatur, veritas poſtulabat. Hanc ſi quis melius exornandam ſuſcipere velit, haud equidem invidemus, & illi majore artificio expoliendam, vel etiam calamiſtris inurendam, libentes relinquimus. Nobis enim ſatis eſt purgaſſe & aperuiſſe viam, ut ad interpretationem Plautinæ fabulæ, quæ ab aſinis nomen accepit, ſine ulla offenſione perveniremus.

FINIS.

IANI DOVSÆ F. IN LAVDEM VMBRÆ DECLAMATIO ET CARMEN.

V. C. JUSTO LIPSIO.

Et admiratio eruditionis tuæ, & beneficiorum erga nos frequentium recordatio tantum potuit, ut non ſolum ad grati animi ſignificationem animum adderet, ſed & viam ad hanc audaciam, ineptias tibi noſtras inſcribendi, præmuniret. Qui enim ita Philoſophiam cum politiori literatura conjungeres, ut & illius inexhauſti fontis perennes aquas per nitidiſſimos Eloquentiæ alveos derivares, & iſtos Adonidis hortos limpidiſſimis irrigares Sapientiæ rivulis, ſciebam te hanc opellam noſtram, quum & primo aſpectu arriſerit, propius inſpectam non rejecturum, quæ tum in ea diſciplina, quam philoſophiæ ipſi, & inprimis divinæ illi, maxime convenientem

dixit

*dixit * Aristoteles, versaretur, tum argumenti genere adhuc intentato luderet ad animi nostri remissionem. Ac tametsi tenuioris operæ & pene abortivæ esset, tamẽ quum summos omni ævo & viros & Philosophos istiusmodi lusus sibi permisisse viderem, æquum fuit eam, sive bona videretur, optimo doctissimoque viro inscribi; sive bonitatem eam per se tueri non posset, tenebrarum suarum caliginem nominis tui splendore discutere.*

QUOD si summus orator Demosthenes, quum in capitali caussa vix illis dicendi fulminibus, quibus Græciam permiscere dictus est, sibi judicum attentionem posset impetrare, non aliunde quam ab umbra & ipsius quidem umbra asini præsidium imploravit: neque mihi eam rem fraudi futuram spero, si maximorum virorum exemplo, qui muscas, pulices, scarabeos, & istiusmodi quisquilias in cœlum sustulerunt, aliquam & ipse super umbræ laudibus declamatiunculam instituero, quum inter eximios illos artifices, & Zeuxidis Parrhasiique ad omnem æternitatem consecrata nomina, etiam Pyreicus celebretur, qui tonstrinas sutri-

* 12. *Metaphys.*

nasque & asellos ac opsonia atque id genus vilia exprimendo summam adeptus est gloriam. Nec plus credo laudis meruissent imperiti pictores, si pulcherrimos homines deformiter expressissent, quam Pausias aut Euphranor, si deformes pulcherrime. Neque vero ego, ut Myrmecides aliquis aut Callicrates, minutissimorum operum, ac tantum non visum effugientium, fabricatores, in apum formicarumve perfectione elaborabo; sed rem omnium latissime fusam, & quæ pene cum universa hac inferiore rerum natura finium regundorum agere possit, ex jure manu consertam in possessiones suas restituam, & terminos per contemptum vel invidiam propulsos vel exaratos reponam. Quum autem in vindiciarum actione antiquitus observatum fuerit, ut in una gleba, quam inde attulerant, velut in toto agro vindicarent; idem mihi hoc tempore faciundum censeo, ut quum vix millesimam partem ac ne umbram quidem laudum umbræ attigero; in iis tamen ipsis, quæ in solum, quod dicitur, venient, tanquam in universa vindicem possessione. Sed jam tempus est vos in rem præsentem perducere, ut totam hanc de præscriptionibus controversiam accuratius cognoscatis. Quum vero omnis,

quæ

quæ via & ratione procedit oratio, à definitione debeat proficiſci, placet ante omnia definire quid ſit UMBRA. Umbram itaque nihil aliud eſſe ſtatuimus, niſi privationem lucis impeditæ ab opaco corpore.

* *Nimirũ quia terra locis ex ordine certis*
Lumine privatur Solis, quacunque meantes
Officimus: repletur item, quod liquimus ejus.
Propterea fit, uti videatur, quæ fuit umbra
Corporis, è regione eadem nos uſque ſequuta.
Sẽper enim nova ſe radiorũ lumina fundũt,
Primaq; diſpereunt, quaſi in igne lana trahatur.
Propterea facile & ſpoliatur lumine terra,
Et repletur item, nigraſq; ſibi abluit umbras.

Ridebitis credo me in re tam nihili, & in ea re, quæ ne res quidem appellanda videatur, ſic omnium aures arrexiſſe, & taciti vobiſcum muſſabitis:

Quid dignũ tanto dabit hic promiſſor hiatu?

At ſi penitius introſpiciatis, non ſecus atque in Silenis ſuis Alcibiades, divina omnia atque admirabilia reperietis. Umbra enim, ſeu generis antiquitatem ſpectemus, nobiliſſima eſt: ſeu ingenium, acutiſſima; ſeu virtutem, fortiſſima; ſeu gloriam denique, honoratiſſima. † Ac de anti-

* *Lucret. lib.* 4.
† PARS I. *De Nobilitate Vmbræ.*

antiquitate primum videamus. Quum enim non ſolum inter Philoſophos ac Poëtas, ſed etiam inter Theologos ſatis conſtet à privatione & Chao omnia incepiſſe, & ante orbem conditum tenebras abyſſum opacaſſe Moſes ipſe teſtetur, atque hac ratione noctem die priorem extitiſſe dubium non ſit, quod & * Thales affirmabat, nox autem aliud nihil ſit, niſi terræ umbra, Umbram rebus omnibus antiquiorem eſſe neceſſum eſt. id quod Achillis ſcutum depingentem principem Poëtarum † Homerum non latuit, neque Heraclidem Ponticum fabularum ejus diligentiſſimum interpretem, nec Orpheum quidem, qui in Hymnis noctem omnium antiquiſſimam appellat, & eandem alibi rerum cunctarum generatricem. ut optima ratione illi mihi feciſſe videantur, qui Æquinoctiali circulo à nocte potius quam à die appellationem tribuerunt. At occurret mihi quiſpiam : quomodo umbra tum potuerit eſſe, quum lumen nondum fuerit, ſiquidem umbra ubicunque eſt, ibi eſſe & corpus & lumen oſtendit. cui pro me abunde reſpondebit * Baſilius : Solem quidem ac Lunam & illa cœli inſignia nondum

dum

* *Apud Laert. in ejus vita.* † *Iliad. E.*
* *In Hexem. Homil. 2.*

dum fuisse, sed spiritus & cœlestes exercitus Angelorum in ea luce, cui nec stellarum fulgor, nec Solis claritas comparari potest, constitutos. neque tenebras illas per se exstitisse, sed aliorum comites corporum cogitandum est. Itaque quod ad Nobilitatem attinet, videtis quâ origine glorietur umbra, ea videlicet, quæ ante omnem rerum originem fuit. Et quis parentes ejus aut genus invenire possit, quæ ante nata sit, quam ille humani generis parens omnem occasionem posteris ostentandi sanguinis claritatem præripuisset? nisi forte Absentiam, Umbræ matrem fuisse dicamus: nam pater cum in cæteris fere incertus, tum hic incertissimus est; & absurdissimum esset credere, quod tamen *aliqui prodere ausi sunt, Tempore genitam, quum Tempus ipsam aviam suam jure possit agnoscere. etenim & ab eo motu, qui à cœlo sideribusq; conficitur, fluit tempus, & Umbrã Hesiodus Ætheris, Tibullus siderum esse matrem testatur. Quod si locum quoque natalem requiritis, quandoquidem id vel inprimis ad Nobilitatem facere existimatur; non illius primordia aut instabilis Deli aut mendacis Cræte finibus circumscripta; sed in ipso primum, in ipso, in-

quam,

* *Vt Heracl. Pont. in Alleg. Homer.*

quam, parturientis Naturæ ſinu eſt edita. ut veriſſime illi competat id quod Socrates ſibi falſo adſcripſit, qui mundanum ſe ferre & gloriari ſolebat. Nec per quoſdam infantiæ & pueritiæ gradus ad adoleſcentiam ac deinde ad juventæ maturitatem pervenit, ſed ſtatim totum hoc univerſum complexa ferrugineo ſuo pallio opacavit,

† *Quaque die partu eſt edita, magna fuit.*

* Jam quod ad ingenii laudem pertinet, certe ea apud vos omnes, qui in excolendo eo plurimum laboratis, quam maximum momentum habere debet. Cur enim non vel inprimis ingenioſam umbram dixerim, potiori certe jure, quam aut timorem Ovidius, aut gulam Petronius; cum illa ingenium non dormientibus, ut Parnaſſus, ſed vigilantibus ſubminiſtret? unde & præ çæteris εὐφρόνης id eſt ſapientis cognomine digna eſt habita à Poëtis. Hæc eſt, quæ Demoſthenem ad id eloquentiæ faſtigium eduxit, qui antelucanas fabrorum operas prævertere magna cum ambitione conſueverat. nec ingratum ipſum experta eſt, quum in ſanctiſſimo Judicum conſeſſu ſeriis maxime rebus mentionem ejus intexere non fuerit dedignatus. Hæc mortales animos ſub-

† *Ovid. 5. Faſtor.* * PARS II. De ingenio.

ſubducit in cœlum, ac velut inde contemplantibus trium nobiliſſimorum in rerum natura corporum amplitudinem detegit. Namque cum ſint tres umbrarum diverſitates; conſtetque, ſi par lumini ſit materia, quæ mittit umbram, utique æqualem columnæ effigiem jaci, nec habere finem: ſi major, in turbinis formam diffundi, ut à cuſpide incipiens in latitudinem creſcat; ſi minor materia opaci quã lucidi corporis, metæ exiſtere effigiem in mucronem deſinentis: cumque talis umbra cernatur deficiente Luna: hinc primum Mathematici conſtantiſſimis rationibus nixi collegerunt, ut nulla amplius dubitatio relinquatur, terram à Sole magnitudine ſuperari, atque ab illa Lunam. neque enim hæc poſſet in metam noctis incurrere, quæ ipſa multis partibus minor terra eſt, niſi plurimum hujus magnitudini cederet. Eadem quoque formam telluris, quaſi in ſpeculo, oſtendit mortalibus: quum enim illi tympani Leucippus, trapezii Anaximenes, Heraclitus ſcaphæ, cylindri Anaximander figuram tribuerent; & cavam Democritus, planam Empedocles exiſtimaret: illa velut mediam ſe interponens juſto cum univerſis ſacramento contendit, & æquitatis fiducia ſatis freta Lunam in eam rẽ, quam-

vis

vis infestissimam sibi, arbitram cepit; quæ veritatis & oculorum testimonio victa litem secundum ipsam dedit, terramque rotundam esse pronunciavit. Umbra enim, quæ corporis sui figuram imitatur, & in Lunæ deliquio obscuratam semper à lucida partem absoluta circuli rotundatione secernit, Sphæricam esse telluris superficiem declaravit. Sed & situm ejusdem, de quo non levis controversia inter Philosophos fuit, evidentissimis rerum argumentis patefecit, ac duplici ratione in medio universi positam hominibus demonstravit; * tum gnomonum umbris, quæ in æquinoctiis orto & occaso Sole in eandem rectam lineam congruunt; tum Eclipsium indicio, quæ etiam in locis Soli non oppositis, terra extra medium constituta, viderentur. Nimis exigua adhuc dixi. neque enim illa Solis amplitudinem modo, sed excursus omnes, seu in dextram attollatur, seu in sinistram devergat, permensa est. illa segmentorum æquidistantiam, quæ turbinata vertigine funiculi instar in spiram collecti sibi mutuo adhærescentia stellarum altitudinem monstrant, illa analemmatum rationes invenit, illa dierum no-

* *Vtriusque rei demonstrationem pete à Theone in lib.1. μεγ. συντάξ cap.4.*

ctiumque atque horarum dimenſionem Mathematicis oſtendit. Nam & Sciothericis etiam nomen dedit. Quin & Eccentricorum ſubtilitatibus cauſam præbuit. Eſt enim Sole Cancrum luſtrante, ubi ſupremam aſida conſtituunt Aſtrologi, productior, brevior hieme circa brumalem circulum, ubi proximum terræ ſidus. quum ex opticorum demonſtrationibus conſtet: ſi opacum corpus lucido opponatur, tam magis umbram in longum diffundere, quam magis à lumine removetur, Quæ obſervatio & ad defectuum moras pertinet. ſiquidem æſtivis menſibus acutiore umbra Lunam hebetari, brumalibus contractiore compertum eſt. Idque ipſum maxime * Peripateticos quoſdam ad Eccentricos, quibus tamen acriter renituntur, admittendum invitos coëgit. Quid? de umbræ ingenio in cœleſtium rerum inveſtigatione quod dicamus, nihil eſt præterea? imo maxime. Nam quum Sol irrequieto lapſu per orbem ſuum diſcurſans, licet eundem ambitum reciproco ſemper volumine metiatur, tamen tum propter † appulſus ad Æquatorem propiores aut ab eodem receſſus,

** Vt Averroë in 2. de Cœlo comment. 32.*

† Mutationem maximarum declinationum intellige.

ceſſus, tum propter variantē earum ſtel-
larum, quas fixas dicimus, progreſſum,
ægre ad certas metas & quaſi carceres
quoſdam aſtringi poſſit, ideoque nec cer-
ta anni quantitas liquido definiri; um-
bra non indignam ſe judicavit, cui pul-
cherrimæ rei diſceptatio deferretur,
quæque exactiſſimam ejus temporis
rationem, quo Sol ad eadem Signiferi
diverticula revertatur, oſtenderet. ita-
que, cum tempore meridiano alicu-
jus diei ex Sciothere in planiciem ca-
dens lineæ ſuæ extremitatem certo ter-
mino deſignaſſet; ad eandem notam non
niſi Sole ad idem Zodiaci ſcruplum re-
verſo redijt; dieſque & horas toto hoc
temporis ſpatio elapſas velut digito in-
dicavit. Huic igitur ſoli tribuendum vi-
detis, quod mens hominis in hunc cor-
poris carcerem conjecta eo uſque ſeſe
attollere atque alas primogeniæ ſuæ divi-
nitatis potuerit reparare, ut dædalæ ra-
tionis ſubvecta remigio ad ſpatioſi illius
ætheris campos, & ad cœli potius quam
ad Cumarum templa penetraret. Et ta-
men, quæ tam diligenter cœli plagas ac
cœleſtium corporum dimenſiones ſcru-
tatur, optime ſibi cavit ab eo convicio,
quo anicula quædam Thaletem perſtrin-
xit. Quis enim credat eorum curam ne-
glige-

gligere, quæ ante pedes ſunt, & in hujus inferioris mundi diſquiſitione verſantur, qui ſciat, quemadmodum * terræ univerſæ ambitum ex umbrarum diſcrimine ac proportione ad ſuos umbilicos collegerit; ut cœli inclinationes ſuas, quæ climata & parallelos vocant, Soliſque metas & temporum viciſſitudines continent, unicuique loco aſſignarit; utque in ipſo Lunæ deliquio ex horarum differentijs locorum interſtitia computare conſueverit? ita ut non minus in cœlo terreſtrium, quam in terra rerum cœleſtium rationes exquirere videatur. Quid quod rerum humanarum faciem immutat hominum cauſſa, profligataque luce cœli tectum nobis pulcherrime laqueatum ac ſupremas illas imagines repræſentat? Quum enim oculos non alii uſui, quam ad cœli palatium ſuſpiciendum, datos hominibus dixerit Plato, fruſtra certe nobis tot pulcherrimarum rerum ſpectaculum Natura paraſſet, abſque hac Editrice & quaſi Muneraria fuiſſet. Adhæc quis tam bardus, ut non ſentiat hanc varietatem & diſtinctam tenebrarum viciſſitudinem iucundiorem multo & gratiorem efficere

lucis

* *Vide Cicom. lib. 1. cap. ult. Vide Ptolem. lib. 2. μεγ. συντάξ. c. 5. & 6. & Theonem. ib.*

lucis usuram? Quod igitur Solem laudant, æquo animo ac libenti accipimus, dummodo sciant: id ipsum, ut laudari possit, umbræ esse tribuendum. id quod & Hesiodus intellexisse videtur, ubi diei ortum atque natales ad noctem refert. Ita enim movetur umbra, ut, post terras Solis ardore vexatas, easdem modo his modo illis partibus opacet. Neque vero metuendum est, ne quis hac lege cum ea experiatur, quæ adversus desides & otiosos ab Atheniensibus lata est; siquidem haud unquam quiescit; sed cum Solis progressu semper mobilis altitudinē ejus ac celeritatem conversis anni temporibus imitatur, cumque eo non minus circumagitur, quam flos ille qui ab ea ipsa conversione nomen accepit: ut non immerito alas ei veteres affinxisse videantur. Inter quæ omnia moderationem ejus ac modestiam admirari licet: nam & iis, quos videt beneficio suo maxime indigere, diurni vaporis damna noctium opacitate compensat, & his, quibus Sol remissior incumbit, sub noctem brevius decurrit: atque ita frigoris & caloris modum temperat, ut, quum sub Æquatore partitis vicibus dimidiam fere anni partem tenebræ occupent, subpolares contra regiones vix trimestri spatio Solis ac crepusculorum

rum luce destituantur. nam si absque hoc esset, quis aut sub frigidis plagis hyemem aut sub torrida æstus toleraret? Quorum omnium recordatio facit, ut Ægyptios magnæ arguam inscitiæ an ingratitudinis dicam nescio: qui cum aspidem & scararabeum, hunc quod rotundam sphæricamque materiam cessim in contrarium impellendo Solis Symbolum representet; illam, quod ad motum nullis utens instrumentis se facili lubricaque convolutione contorquens sideri comparetur, utrumque divinis honoribus consecrarint; umbram, quæ tam lubricas siderum obambulationes non modo assequuta est, sed & Solis ac Lunæ magnitudines dimetiendo & quasi ad libellam ac normam expangendo cœli ipsius interpretationem sibi vendicavit, ita penitus extra numerum habuerint: quæ tamen ipsos Pyramidum mensuram citra funiculi aut decempedæ præsidium edocuerat in plano. Sed optime injuriam suam ulta est umbra, cum certis anni temporibus, ut Sole ad lineam supra caput permeante, penitus sui copiam Ægyptiis denegaret; quæ loca ἄσκια id est sine umbra dixerunt veteres. His adde quod si magni Reges immortalitatem sibi paratam putavere, quod de suo nomine quasdam herbas appel-

appellaverint; quanto præclarior præſtantiorque umbra exiſtimari debet, quæ non herbæ uni aut floſculo; ſed hominum, quadrupedum, piſcium generi nomina à ſe dederit? Primum enim orbis univerſi incolas triplici umbrarum genere diſtinxit. Amphiſcios in zona torrida collocavit, quibus meridiana umbra, ſi tamen ulla eſt, nunc ad Septemtriones, nunc ad Auſtrum procedit. Periſcios in frigidis, inde dictos, quod eorum à Solis vertigine incertæ umbræ molarum modo circumagantur. Heteroſcios in tẽperatis, qui alteram ſolum habent, Arctoam vel Auſtrinam. Quin & regnum ſibi peculiare ſub ipſa torrenti plaga, ubi tamen minime illi locus eſſe videtur, conſtituit; nempe apud Sciopodas populos, ſeu quis *Vmbripedes* malit dicere, ita appellatos, quod in majori æſtu jacentes reſupini umbra ſe pedum protegant, quos toto corpore majores habent. Nec in ea re hominibus ſolis eſt gratificata, ſed & beneficium hoc cum quadrupedum genere communicavit: inter quæ animalculum Sciurus (ſic dictum à cauda villoſiore, qua ſupra dorſum reflexa ſub dio pro tecto utitur) ea eſt ſollertia, ut in maximis Solis fervoribus ad frangendum calorem inſtar pavonis erecta cauda ac patula ſeſe

opacet

opacet & inumbret. Et quis Sciænã ſeu Umbram piſcem expetitum unicè divitum menſis ignorat? ſive à colore id nominis adeptus ſit; ſive à celeri ſuo natatu, quo aciem oculorum effugiens umbra piſcis magis, quam verus piſcis intuentibus appareat; ſive potius à lineis quibuſdam obliquis & obſcuris à dorſo deſcendentibus, quæ aliarum videantur umbræ. Ut ut ſit, calculos quos hic piſcis in capite gerit, collo appenſos, colico dolori abigendo præſentiſſima remedia eſſe volunt medici. Cæterum & ſolennibus in conviviis Paraſiti, honorificum olim nomen, qui venirent non ipſi quidem vocati ſed comites eorum qui vocati fuerant, UMBRÆ dicebantur: id quod à Socrate natum exiſtimant, qui Ariſtodemo perſuaſerit, ut invocatus ſecum ad Agathonis convivium accederet. Accidit autem Ariſtodemo ridiculum quiddam. Siquidem cum inter eundum non ſentiret Socratem à tergo relictum, prior ingreſſus eſt, plane velut umbra corpus præcedens lumine à tergo ſequente. Sed & homines, quum homines eſſe deſinunt, in umbras abîre creduntur. & fratrum illa ſors tertia, regnum inquam Plutonis, non niſi umbris conſtat. Quin Scenæ olim, cum è ramis & frondibus conficerentur,

rentur, ita ſunt ab umbris appellatæ. & UMBRÆ apud Feſtum vocantur Neptunalibus caſæ frondeæ, pro tabernaculis. & nox ipſa apud Poëtas Umbræ nomine ſæpiſſime deſignatur: eamque ab Homero θοὴν, id eſt acutam, appellatam Heraclides Ponticus tradit; non tam quod curſu acuta ſeu velox ſit, quam quod figura ejus in acutam lineam & quaſi mucronem terminetur. Prorſus; ſicut in fabulis, quidquid Midas tetigiſſet, aurum erat; & ut illa apud † Perſium optat, *quidquid calcaverit hic, roſa fiat*; ita, quidquid umbra contigerit, etiam ejus appellationem ſortitur. Nam & huic architecti Sciographiam; & pictores inumbrationes ſuas acceptas ferunt. Itaque maximũ illud in pictura, quod, quo loco ſuperficies turgeant, quove in cavum recedant, flexuſque omnes corporum & declinationes appareant, umbrarum adminiculo pictores efficiunt, & earum aptiſſima temperatione in rerum natura quaſi alteram naturam adumbrare conantur, inter quos Pauſias ſpectatam poſtea in Pompeii porticibus boum immolationem ea gratia fecit, ut eam deinde imitati ſint multi, æquaverit nemo. idque hac potiſſimum ratione, ut tradit * Plinius:

Quum

† *Sat*. 2. * *Lib*. 35. *cap*. 12.

Quum enim alii, quæ volunt eminentia videri, candicantia faciant, coloremque condiant nigro; hic totum bovem atri coloris fecit, umbræque corpus ex ipsa dedit, magna prorsus arte in æquo exstantia, in confracto solida omnia ostendens. Sed quid mirum, cum huic artis totius debeatur inventio? Siquidem picturam ipsam primum repertam umbra hominis lineis circumducta, in confesso est.

Atquæ hæc quidem satis ad ingenii commendationem essent, nisi id clarius multo in futurarum rerum præsagiis eluceret. Quod si Beroso ob divinas prædictiones statuam inaurata lingua Athenienses publico in gymnasio posuerunt, quæ hujus divinitate, quam tot sæcula comprobarunt, digna statua reperiri posset, nisi eam ipsa sibi magnificentius multo, & quidem in cœlo, erexisset? ibi enim vitas, fata, fortunasque mortalium moderatur. Nam & morbum letalem esse indicat ejus anni, quo in alicujus genitura deficere coëgerit Lunam, ac multo magis, si id eo in loco qui vitæ index est, quem Græci Aphetam, Barbari Hylech vocant, contigerit. * & si quando eandem

M

* *Vide Pontanum in Ptol. Centil Enunt. 24. & 96.*

dem in cardinibus genituræ obnupſerit, certum aliquod infortunium nato portendit; utque diu ante prævisum consilio poſſit averti, menſem diemque ex defectus ipſius ſpatio colligendum præmonſtrat. ut interea taceam, * quantam vim in natalium aſtrorum obſervationibus obtineant, quamque multos ſiderum effectus ſignificationeſque ab aſpectibus non indicatas patefaciant ea quæ ἀνλίσκια appellant Aſtrologi, adeo ut eorum ratione ignorata quamplurimis erroribus ſe involvant, qui de cœtu poſituque ſtellarũ futura prædicunt.† Magna ſunt hæc ingenii decora, quæ audiviſtis. accipite nunc virtutis, propemodum in ſuo genere non leviora. Neque enim rem leviculam aut contemnendam eſſe umbram judicabit, qui conſideret, quantopere ſe adverſus eam Luna munierit. Ante omnia autem ſummus ille architectus optime conſtituit, ut Sol multis partibus terram magnitudine excederet. Quod ſi enim adeo exiguus eſſet ad orbem terrarum, quam oculis videtur, ut cenſuit Epicurus, vix unquam Luna lumen haberet, niſi omnino propinqua Soli: ſed & ille ipſe lim-

* *Vide Firmicum lib.2. cap.32. & Pont. in Ptol. Cent. Enunt.78.*

† PARS III. De Virtute.

limbus pictus bis ſex ſignis Stellimicantibus, ut Varro inquit, cœlumque tot luminibus diſtinctum, quotidie deliquium paterentur. Quare cum umbra ita ſit in arctum redacta, ut audiviſtis; nondum tamen ſatis ſibi ab ea cautum exiſtimat Luna, ſed ne uſpiam in eam cogatur incurrere, flexuoſo draconum meatu inæqualis, paulumque à Solis & umbræ orbita declinans, curſus ſuos nunc in Auſtrum, nunc in Septemtriones detorquet: unde & TRIVIA dicta, teſte * Varrone, quod præter duos illos motus, qui in Sole ſpectantur, etiam in latitudinem moveatur. quod niſi faceret, numquam non defectioni eſſet obnoxia,

* *Menſtrua dum rigidas coni perlabitur umbras*,

inter quam nunc ad minimum quinque ſemper interjici menſes neceſſe eſt. Sed cum neq; hac cautione umbræ ingruentis definito tempore inſultus poſſet eludere, ſaltem ut maturius evaderet, quoties neceſſitas incidiſſet, ita ſe comparavit, ut in omni oppoſitione & † altiſſimum deferentis ſui locum obtineret, &, præter reliquorum ſiderum naturam,

M 2 motu

* *Lib.6. de Ling. Lat.* * *Lucret.lib.5.*

† *Ex Ptolemæi Hypotheſi loquor, licet à Copernico emendata.*

motu quam velocissimo citaretur. Tamen, quum & tam cautam adversariam nacta sit, & hanc ipsam tam raro assequi possit Umbra, nunquam cum ea conserit manus, quin victoriam consequatur. Terra namque in medio sita, cum umbræ suæ pyramide longe ultra Lunarem globum exporrigatur, si eam in ipsis signorum articulis, aut intra dimidium dimetientis umbræ spatium deprehenderit, tantisper occupat, donec illa eluctata per horas plurimum tres, aliquando quatuor, vix evadat. Nec Luna ipsa, quamvis minime muliebri cesset ignavia, & quasi injuriã ulta erepti luminis * Solem ipsum obscuret ac demat nobis, ulla ex parte retaliationis æquilibrium adamussim in eo perpendere aut æquiparare potest. Primum, quod tam parvum sidus ignem adeo vastum non nisi raro, & paucis, & ad exiguum tempus possit auferre. deinde, quod in Lunæ defectu lumen non opinatione sed re ipsa extinguitur, in Solis dumtaxat impeditur; ut significantius *obstaculum* dici possit, quam defectus. tertio quod ille ubique locorum conspicuus sit, quæ quidem hoc orbis hemisphærio continentur: Solis autem illis tantummodo, inter

* *Inter Solis & Lunæ defectum quintuplex discrimen.*

inter quos & ipſum Luna interponitur. tum, quod ille univerſis hominibus eodem temporis puncto videatur, hic vero minime. poſtremo, quod Lunæ deliquiũ omnibus locis ex æquo duret: Solis, quoniam major aliis, aliis minor portio tegitur, nequaquam. Sed quo non invidia pervadit? etiam hanc umbræ gloriam, cum in Luna veneficia argueret, detrahere ſunt conati mortales: & inter illos ipſos venatores inveſtigatoreſque naturæ, * alius defectum fieri perſuadere conatus eſt cœrula Lunæ parte ad nos obverſa: † alius rotę ore, quo, velut per guttur, occultum exſpirat ignem, obturato: * alius corporum quorundam ſublunarium objectu: † nonnulli per ſcaphæ, cujus formã Lunæ dederant, converſionem. Neque id profecto mirandum; cum videamus, quo quidque magis arduum & in excelſo poſitum, hoc vehementius ab omnibus invidiæ ventis circumflari. Præaltam autem umbram eſſe nemo ibit inficias, qui norit eam ad Mercurii uſque globum pertingere: in quam ne incideret, multo ſibi ille melius, quam Luna, conſuluit, callidus alioqui & verſutus, qui, Solem nunc antevertendo, nunc ſequendo, nunquam

* *Beroſus.* † *Anaximander.* * *Anaxagoras.* † *Alcmæo & Heraclitus.*

ab eo XXIX. partibus longius diſcedit. Neque objiciat hic mihi quiſpiam; umbras à Pyramidibus Ægyptijs, quarum ultra omnem altitudinem, quæ quidem hominum manibus confici poſſit, faſtigiata eſt excelſitas, vinci; cum nihil tam ſit illis contrarium, quàm ignis: hæc autem figura, quod paribus angulorum lateribus ab imo in acumen deſinens flammæ ſpecie in conum extenuetur, in elementorum compoſitione igni adſcribitur à Platone. Quod tamen ipſum de Pyramidum nullis umbris Ammiano ac Solino traditum in controverſiam merito vocari poſſit ex illo * Plinii, ubi inquit: *Menſuram altitudinis Pyramidum deprehendere invenit Thales Mileſius, umbram metiendo, qua hora par eſſe corpori ſolet.* Atqui id ibi ſingulis diebus bis contingit, quando Sol ad quadrageſimumquintum gradum aſcendit. itaque illud de umbris tantum meridianis, aut paulo poſt meridiem intelligendum eſt. At neque illud poſſum ſilentio præterire, quantum Sciamachiæ, ſeu umbratili pugnæ veteres tribuerint, cujus & Cicero aliquoties mentionem facit, & Satyram eo nomine inſcriptam à doctiſſimo Romanorum Varrone conſtat, & à medicis recenſetur inter

* *Libr. 36. cap. 12.*

ter exercitamenta, quæ intensione carent & violentia. Vnde & lepida fabella conficta est de eo, qui cum umbra sua inimicitias exercebat, atque ita cum illa, quasi cum hoste, colluctabatur. & apud Ovidium bellua illa, cui Andromede erat exposita, * --- *ut in æquore summo*
Vmbra viri visa est, visam fera sævit in umbram.

Et quid quæso aliud quam umbratilis pugna est hodie eorum lanistarum, qui digladiandi artem profitentur? qui omnes numeros impetendi cedendique, vulnera inferendi ac declinandi, ubi cæsim, ubi punctim feriendum, in umbra & ab umbra ediscunt; quæ postea non modo in Solem atque pulverem; sed ubi usus venerit, in ipsum discrimen aciemque perducant. quod & umbra ipsa egregie præstitit pro Romanis, quum insignem victoriam in nocturno prælio contra Mithridatem Pompeio peperit; ita ut potentissimus Rex denuo non in mari, sed in umbra gloriæ imperijque naufragium faceret: acie sic constituta, ut Ponticorum quidem oculos adversa Luna præstingueret, Romanis autem à tergo in occasum devergens commilitaret. quo factum ut per errorem Pontici longius cadentes

* *Metam.* 4.

umbras quasi hostiũ copora impeterent, ipsique, telis semper citra cadentibus, conspicui Romanis & illustres ex occulto jaculantibus offerrentur. Videtis, quanto plus in bello valuerit objectum illud umbræ velamentum, quàm paulo ante fulgor ille auri atque argenti, quo insequentium se Romanorum aciem præstinxerat Mithridates, in id tantum ut vivus posset evadere. itaque hoc ad salutem duntaxat, illud etiam ad victoriam profuit. quo eodem stratagemate postea haud minus feliciter contra Vitellium usus est Vespasianus. Nec minore cum hostium detrimento ante utrumque eorum, quos dixi, umbræ ac tenebrarum, officium contra Iugurtham expertus est Marius. Siquidem cum Numidæ crebris ignibus factis plerumque noctu more suo lætarentur, exultarent, streperent vocibus, quæ cuncta Romanis per tenebras facilia visu erant, plurimum hostium imperitia confirmatum ducem quam maximo silentio eos invasisse, & omnes fusos fugatosque, pluresque eo prælio, quam superioribus omnibus, interemptos refert Sallustius. Iam meridiano Sole clarius liquere existimo, ut hostes ignis detexerit, Romanos umbra protexerit. Quare ipsam ita, Varronianis verbis inflexis, alloqui lubet: * *Non*

** Non subsilis ac plaudis, &*
Ab Arato poscis astricam coronam ?
nunc etiam à Romanis civicam ; ut illa victoriæ, hæc defensionis, virtutis utraq; sit ad posteros monumentum. † Atque hactenus quidem ea fere, quæ ad umbræ ipsius interna bona, ut ingenium, industriam, sagacitatem, ac fortitudinem, pertinebant, absolvimus. quibus virtutibus in pretio certe ac dignatione ab omnibus haberi meruit, & habita est, iis presertim sæculis, quibus neque virtuti honor, neque bonis artibus sua præmia defuerunt. cujus rei vel hoc certissimum argumentum est, quod platanus antiquis, umbræ solius gratia, tantum non ex alieno petita orbe, atque inter primas Italiæ donata, ad tributarium etiam pertinuerit solum, ut gentes vectigal & pro umbra penderent. Quod tamen Imperatores Romani (ut vel hinc colligatur, qualis umbræ fuerit prærogativa) æquissimo animo tulerunt, nec ullum supplicium in eos, qui istam venderent, excogitarunt; cum tamen Thurino tam male cesserit, quod fumum vendidisset, ut eo ipso Alexandri Severi jussu sit necatus. at quis umbra enecari potuisset tam placida ac amœna? nisi forte taxi arbo-

 ris,

* *Sat. γνῶθι σεαυτ.* † PARS IV. De honore.

ris, ſub qua cibum ſumſiſſe aut obdormiviſſe letale eſt. certe ejuſdem non potuit. Hinc platano tantum poſtea acceſſit honoris, ut non niſi mero infuſo eam enutriri fas eſſe putarent. Sed & Xerxes ille, cum montes claſſibus pervios, maria equitibus feciſſet; in Lydia integrum diē juxta proceram platanum, caſtris circa arborem poſitis, commoratus eſt; ex eaque torques & armillas auro gemmiſque fulgentes ſuſpendit; ac diſcedens ei curatorem reliquit. Jam neminem ignorare exiſtimo, quanta ambitione olim Dii ipſi, ac poſtea Imperatores Romani, menſibus nomina à ſe dari cupiverint, quamque id à paucis & quam ægre ſit impetratum. Nam inter illos Venus & Juno utroque pene menſe Junio atque Aprili excluduntur: inter hos Domitianus & Commodus aliique complures extortum quidem metu, dum viverent, honorem, poſtquam occiderant, recentibus odiis amiſerunt; qui tamen umbræ jam per duo annorum millia & amplius abſque ulla controverſia eſt continuatus; ſiquidem menſis σκιῤῥοφοριών, qui Majo noſtro reſpondet, ſive, ut * alii cenſent, Julio, ab umbellis ſeu umbraculis nomen invenit; ea enim σκιῤῥα appellant, quæ ex arce

* *Ioſ. Scaliger lib. 1. de emend. temp.*

ex arce Minervæ ſacerdos ſollenni pompa cum Neptuni & Solis flaminibus certum in locum deportabat ædificandi argumento. Præterea quid aliud lucis religionem conciliavit, quam umbra, utpote nomen inde ſortitis, quod non luceant? unde Virg.

Lucus in urbe fuit media lætiſſimus umbra.

Hæc illis priſcis mortalibus fuerunt numinum templa. Nec magis auro fulgentia atque ebore ſimulachra, quam lucos & horrore ſecreto venerabiles umbras adorarunt. unde & Euclio ille Plautinus, ambigens ubi aurum reponeret, Sylvani luco magis confidit, quam Fidei templo. ut non immerito *Fatalem umbram* inter Deos poſuiſſe videatur * Chryſippus. Nec quiſquam velim hoc nomine umbram reprehendat, quod Marcellus Octaviæ filius ea ſit abuſus: qui forum, quod Cato muricibus ſternendum cenſuerat, velis inumbravit; cum nihil hominum generi tam ſit utile aut neceſſarium, quod non aliquando in abuſionem trahat perverſa mortalitas. Quin & gloriam nihil aliud eſſe quam virtutis umbram appetentiſſimus gloriæ † Cicero ipſe teſtatur: & omnes philoſophos de aſini umbra inter ſe digladiari * Lucianus eſt auctor.

&

* *Cic.1.de Nat.Deor.* † *Tuſcul.1.* * *In Sectis.*

& *umbræ somnio* Pindarus; ac *fumi umbra* Æſchylus, pulcherrime uterque, humanam conditionẽ expreſſiſſe videntur. Verus enim homo animus eſt; corpus autem, ut Plato in Menone adſeverat, non homo, ſed hominis umbra & receptaculum. & quod ſi diligentius res noſtras pertractemus, propemodum agnoſcemus ferme omnes in eo Platonis ſpecu poſitas; ut tantum umbræ ac rerum ſimulachra ſeſe averſis ac conniventibus nobis offerant, res ipſæ lateant, minimeque ſub manum veniant. Quam multos enim hodie eſt invenire, qui Æſopici canis exemplo umbram corpori præferant? Quod ne & in nos retorqueri poſſit, finem dicendi faciemus; id unum prius vos obteſtari, ut, ſi qui nævi hic occurrerint, ſub umbra iis liceat deliteſcere.

IN EANDEM REM CARMEN.

PROSOPOPOEIA VMBRÆ.

ÆMVLA Dis, Divisque prior; Diva ipsa
futura,
Me nisi perpetuum tenebris damnasset opacis
Iam Deus à prima crescentis origine Mundi,
Quum Solis radios & cœli accenderet ignes;
Illa ego sũ terreni imitatrix corporis Vmbra,
Cœlestisque inimica: mihi ultima Tartara
parent,
Plutonisq; domus, Atlantæique recessus.
Neu proavos quæras, primamve ab origine
gentem,
Ipsa tero membris semper redeuntibus ævũ.
Atq; mihi proprio vires reparantur ab hoste.
Dant vitam, queis vitam adimo: nutricia
præstant,
Queis ego quotidie exequias & funera duco.
Maxima Naturæ populis arcana retexi,
Sideraque & vasti laqueata Palatia cœli
Admovi astrorumq; choros mortalibus oclis.
Quod tenebræ luces, quod lux optata tenebras
Excipiat, nostrũ est: requiẽ præbemus amicã
Omnibus, alterno recreantes frigore terram.
Quin &, dum nigris orbem circumvolo
pennis,
Musarum quicunque sacris doctæq; litarunt
Palla-

Palladis, ingenii condũt monimenta, viamq;
Affectant liquido super aurea sidera cœlo.
Per me Pyramidum quondã fastigia mensus
*Dicitur esse Thales. per me, * qui fulmine lingua*
Fregit Alexandri patrem, sibi judicis aures
Attentas fecit. nec me tam credere vilem,
Quã videor, par est; & me Narcissus amavit.
Cæteraq; ut desint; quantũ est, ostendere cœli
In terris faciẽ? quid, quod neq; cætera desunt.
** Seu formã aspicias; non me Cepheia virgo*
Pulchrior, aut blando vates dilecta Phaoni.
† Seu rapit attonitũ generis te fama vetusti;
Ante fui, quã tempus erat seu pectora tangit
** Ingenii sollertis honos: mihi Cynthia, fratre*
Cũ nitido, & magni debent præcordia mũdi,
Naturæ in latebris penitus penitusq; repostæ,
Detecta esse oculis per me mortalibus ultro.
† Sive es mirator rerum; mirabere nostras.
Nempe triumphatum Ponti de Rege superbo
Præsidio unius nostro quis nescit? ego ictus
Sustinui cunctos, quum tu, Romane, lateres,
Illustrem ex tuto jaculis dũ conficis hostem.
Haud aliter molem clypei septemplicis unus
Opposuit ducibus Teucrisq; ruentibus Aiax.
Et tamen huic pugna, si verum quæris, in illa
Plus laudis merui. clypeũ nẽpe ille: ego memet
Hostibus obieci; &, quod plus mireris, inermem. Nec

* *Demosthenes.* † Forma Umbræ.
† Antiquitas. * Ingenium. † Virtus.

Nec virtus hæc una mea est. scit Flavius olim
Se mihi te victo multum debere, Vitelli:
Scit Marius, fusis Numidis, captoque Iugurtha.
Quin ducibus magno stetit ignoratio nostri:
Quos inter * *Niciæ, qui, classem educere portu*
Dũ pavet Actæam, magico cantamine victũ
Credens rorifluæ vultum intabescere Lunæ,
Cecropias afflixit opes, quæ Martia corda
Romulidũ simili faceret trepidare tumultu,
Docti animos nisi firmasset sollertia Galli.
Quid referã, quantos usus mortalibus ægris,
Quos pecori præstem? quis non umbracula, quis non
Audivit gratas platani potantibus umbras?
Munere quis nostro Phœbæã lampada nescit
Villosæ sylva caudæ prohibere Sciurum?
Quin, quibus usque pedum Titan defenditur umbra,
Vmbripedes populi, qua Sol violentior arva
Æthiopum recta despectat cuspide, nostrum
Agnoscunt meritum. Quin & decus addimus illi,
Quidquid Apellæi gaudent animasse colores.
Vtque artis pars nunc tantũ, sic debuit olim
Tota mihi, ad radios quũ circũscribere Solis
Humanã docui propria sub imagine formã.
Sed taceo: ne, quod reprehẽdit † *Tullius, omnes*
Falsæ gloriolæ videar sectarier umbras.

IN

* *Plin. lib. 2. cap. 12.* † *Orat. in Pisone.*

IN PICAM
Oratio funebris.

Neque frustra quicquam, & in usum humanum omnia produxit natura. Itaque tametsi pica non tam est esui, quam perdix, nihilominus voluptatem homini magnam conciliat. Neque enim avis est hæc, præter psittacum, ulla docilior, quæque ad nostrum sermonem accedat propius. Unde per proverbium nonnulli tanquam picæ garrire dicuntur. Hujus porro animalis elegantias ex hac Oratione non sine voluptate percipite.

QUÆNAM aut Stentoris vox, aut Q. Catuli facundia, verbis ullis dolorem, quem picæ meæ mihi adfert interitus, unquam possit exprimere? Equidem perpetuo lacrymaturus posthac videor, Auditores, quanquam vestrum pauci fortasse misericordiam mihi tribuunt. Sed quis unquam picam aut loquaciorem nostra, aut suaviorem vidit? Nihil enim non perdiscebat, tantumque fabulabatur, ut servorum nequitias interdum proderet. quo factum est, ut eam illi tandem loquacitatis pertæsi fame necarint. Quod cum comperissem, lingua quidem illos verberavi, sed brachiis, quoniam infirma

firma ſunt, parcere ſum coactus. Ceterum quid ego non tum facere, tum pati, hanc ut avem mihi compararem, ſuſtinui? Certe non ſemel & Thulen & Phaſin, ſola ejus fama percelebri commotus, luſtravi. Quid quod, ut à priore illam domino redimerem, tum Apellis Venerem, tum Jalyſum Protogenis, tũ Cleopatræ uniones, tum alia illi precioſiſſima dona obtuli. tandem quidem jam non ſine maximo diſcrimine ſum conſecutus. Atque ea cum naſceretur, non pauca cælitus extitere præſagia, quemadmodum ab iis, qui tum interfuere, cognovi. Nam & arcus triumphales, coloſſi, pyramides, trophæa, coronæque multis in aëris locis apparuerunt; & cometa ſplendidiſſimus Orientem verſus fuit conſpicuus; & volucres omnes concentum edidere ſuaviſſimum. O beata, quæ picam protuliſti meam, regio! major ſiquidem tibi de hoc animali gloriandi ſuppetijt occaſio, quam vel Smyrnæ de Homero, vel de Pindaro Thebis, vel Mantuæ de Virgilio, vel de Catullo Veronæ. Unde porro tantam poſthac delectationem capiam? unde tam lethalis vulneris remedium ſumam? Nemo me poſthac hilarem, etiamſi vel cervi ætatem vel corvi implevero, conſpiciet. Sed plura nunc hac de re ver-

ba non

ba non faciam, posteaquam gravissimus mihi dolor & ingenium perturbat, & memoriam corrumpit, & sermonis adimit usum, neque me calamitates meas ex animi mei sententia verbis complecti permittit. Dixi.

FINIS.

CASPA-

CASPARIS BARLÆI
ORATIO
De
ENTE RATIONIS,

Habita in Auditorio Theologico cum Logicam auſpicaretur, IV. Non. Febr. Anni 1618.

Quemadmodum citharœdi præluſiones ſuas in anteceſſum populo dare ſolent, tibicines in tibiarum inflatione τὸ ἐνδόσιμον ordiuntur, oratores à procemio auſpicium faciunt, poëtæ prologum in ſcenam præmittunt, adeoque ſua cuivis ſolenniori operi præit προδιοικησις; eundem quoque ad modum in profeſſionis Logicæ anteceſſum quaſi præcinere, præludere, ac præfari inſtitui; ne ſuo quoque apparatu careat hæc noſtra inauguratio, aut ſolus damnaſſe videar morem tot clariſſimorum virorum exemplis veluti lege comprobatum. Verum ne ſeria magis apud vos loqui, quam præludere videar, nequaquam de rebus honoroſis, aut ſplendidis, aut obviis verba

faciam,

faciam, etiamsi morosum forte vobis videbitur, & venustatis omnis expers argumentum. Etenim cum hactenus, quotquot vel legere vel audire contigit Oratores, de rebus omnes dixerint, ego, ut novitate aliqua vos afficiam, de nulla re dicam. quid stupescitis? nec tamen de nihilo. Dicam tamen. at quædam subtilius, quia aliter se tractari non patitur id, de quo dicere institui; quædam ad delectationem, ne suo condimento nostra oratio, vester animus honesta careat refectione, plurima vero ad eorum utilitatem, qui Philosophiæ sacris operantur. Desideratis opinor orationis meę cognoscere argumentum. Nondum dicam. Libet enim paulisper vobiscum in atrio & peristyliis orationis oberrare. Poëtæ fabulas vix triobolares modo admiranda carminis majestate illustriores reddunt, modo incredibili dictionis suavitate veluti nectare ac myrothecio perfundunt, lectori ut placerent, quas fecissent fabulas. Viri Oratores prisci juxta ac recentioris ævi res nauci & umbra asini viliores sæpenumero laudibus decantare amant, & ingenii pariter sui ac eruditionis specimen circa illa edunt, quæ in Velabro teruncio emas, hoc gloriosum arbitrati, si è re vilissima maximam laudem

consc-

consectarentur. Murium & ranarum pugnam ante tot secula lusit Homerus, Culicem & Moretum Virgilius, nucis miseram sortem Ovidius. Est qui muscā laudavit Lucianus, qui comam Dion, qui calvitium Synesius. Non deest qui porcelli testamentum conscripsit, cujus D. Hieronymus meminit; qui Grylli cum Ulysse Dialogum, & asini aurei infandam calamitatem. Inter recentiores de laudibus anseris dixit Julius Scaliger, de umbra Janus Douza. uterque in re, naturæ quidem placita, at exigua, ingentes ingenii sui laudes explicavit. Heroem Polypoda, quem Græci φθεῖρα vocant, erudita dissertatiuncula æternitati consecravit Vir clarissimus Daniel Heinsius. Idem num Philosophi possint in suis experiri libet. Sed experiri tantum. neque enim tantorum virorum egregios conatus exæquare nostræ opis est. Proposui de Ente Rationis, ejusque natura ac indole dicere. Quod ipsum si Metaphysicorum more facere aggrediar, inter nubes Socraticas versari, & ignoto multis sermone loqui videbor, aut caballistica mysteria reponere: sin oratorum stylo, rem inceptabo arduam & novam,

Vnde prius nulli velarunt tempora Musæ.

Quare mixto dicendi genere utar, & cum

thema

thema mihi ſumpſerim philoſophicum, dicam quamplurima quæ ex intimis Philoſophiæ penetralibus depromta res difficillimas expedient. Cumque apud eos mihi dicendum ſit, quorum alii dicendi facultate excellunt, alii his ipſis artibus delectantur, omnes vero orationem potius, quam Philoſophicam διατριβὴν expectant, ita dictionis meæ filum moderabor, ut ea quæ dicturus ſum à Philoſophia, modum quo dicturus ſum, aliunde petita eſſe intelligatis. Vti enim jejuna eſt & exſucca oratio ſalutaribus Philoſophiæ præceptis deſtituta, ita putida eſt Philoſophiæ, quæ cum Iavello, Scoto, Lombardo βαρβαρίζειν, quam cum politioris ſapientiæ principibus recte loqui mavult. Vos Auditores animos advertite, & quod in Agyrtarum facitis concionibus, ac ludis circulatoriis, quoties ſaccarias iſtas artes excutiunt ingenioſi impoſtores, attentum nobis ſilentium commodate, donec de Entium Rationis natura, origine, parentibus, antiquitate, commodiſque diſſeruero.

* Ens nomen eſt barbarum, ſic fictum à Philoſophis, non linguæ Latinæ ignorantia aut penuria, ſed conſulto. Licet enim huic hominum generi ὀνοματοποιεῖν,

& vo-

* *De Vocabulo Entis.*

& voces fingere, ut res planiores dent. Atque hoc jure freti, quod tamen nullo Principum edicto aut Imperatoria facilitate obtinuerunt, ſed velut αὐτοκράτορες uſurparunt ipſi, in Scholas dimanarunt Scoti hæcceitates & quodlibeta, Iavellicum ly, Thomæ aliorumque quidditates, formalitates, inſtantia, ubicationes, communicantiæ, realitates, modalitates, ſuppoſitalitates, aliaque Ciceronis ſeculo inaudita nomina. Hæc inter Ens eſt, vox licet minus Romana, tamen hoc cum Agamemnone populorum principe commune habens, *quod ſit ἐυρυκρείων, hoc eſt, late dominans, aut ſi Horatium mavultis interpretem, late tyrannus: cujus tanta eſt amplitudo, ut ne quidem illis, quibus Solis curſus, terminis claudatur; tanta evidentia ac perſpicuitas, ut vel balbutientibus infantibus, conceptum ſui primo omnium ingerat; tanta antiquitas, ut cum antiquiſſimo dierum ætatem ſuam computet. Verum Rationis Ens cum dico, nonnihil majeſtati veri Entis derogo, & licet plus quam nihil dicam, parum ultra id, quod non eſt, dico. Eſt enim hoc Ens ingenioſæ mentis perutile figmentum, & veri Entis ſimulacrum quoddam ac imago, nec exiſtentiæ

aliam

Ejuſq; amplitudine, evidentia, antiquitate.

aliam μορφὴν, præterquam quæ fingitur, habens. Philosophi lata significatione * Secundam notionem, non Primam, vocant. Hæc enim ipsissima ac genuina est rei imago, atque exstistentiæ extra mentem in mente repræsentatio. Illa vero mentis conceptus est ac fœtus ejusmodi, cujus extra illam in universo nec vola est nec vestigium. Et cum prima omnium nostrum de rebus sit cogitatio, hæc circa hanc ipsam occupatur, & altera est mentis velut παρέκβασις & digressio. † Magna est materiæ primæ excellentia, si cum hoc ipso Ente comparetur. Et tamen illam puram potentiam vocat Aristoteles. Atomi quid sunt? corpuscula insectilia, quæ volitantibus in solis lumine pulvisculis comparare solent Philosophi. At his minus est id, de quo loquimur. Puncta Mathematica ne quanta quidem sunt, sunt tamen, nec à mente dependent. Hoc ens nec sine mente est, & cum per mentem est, ne res quidem est. Lineæ Appelleæ, quæ miraculo fuere toti mundo, tantæ fuisse dicuntur subtilitatis, ut visum pene effugerent, at videbantur tamen. Hoc Ens nemo oculis vidit unquam, nisi forte tam Lynceus, ut ea quoque per tenebras videat,

* *Ens rationis quid sit.*

† *Quam debilis ejus sit essentia.*

videat, quæ nuſquam apparent. * Atque ob hanc pene οὐδένειαν deſpectiſſimum eſſe cœpit, iis omnibus, qui præter hoc alia omnia admirantur & ſuperſtitioſe curant. Qui de rerum Natura ſcripſerunt, & æthereæ pariter, ac elementaris regionis opes chartis explicuerunt, hujus nuſquam meminerunt. Metaphyſici ſcientiis hoc ſubſterni velut prætorio edicto cavent. Logici omnibus prædicamentis, ſed ſociis partibus integrantibus, punctis, momentis, totaque arte factorum congerie additis, miſellum embryonem, exulare jubent. Ambroſius Calepinus vir de quovis argumento breves diſcurſus faciens, ſilentio quoque hoc ipſum præteriit, & num mas ſit, num fœmina, num neutrum, nuſquam expedit. Cum vero artificum & operariorum tanta ſit ubique locorum copia, quanta vel æſtivo tempore in campis cicadarum, nemo tamen horum in hoc Entium genere artis ſuæ documentum dedit unquam, cum & ſordidam lanam ſint qui tractent, & in bovis tergore ingenioſe luxurietur ſutor, & in vilibus Oceani conchis ſe torqueat argentarius. Ipſe rerum opifex Deus omnia cum conderet hoc ipſum non condidit, id unum veritus, ne ſi non

* *Quam in nullo apud quoſdam precio.*

† Entia crearet, contradictionem imprudenter implicaret. Et Plato qui omnium rerum ideas esse dixit, hujus ullam extare non dixerit. Nolite mirari Auditt. Cum enim omnia vel substantiis vel accidentibus definiantur, hoc Ens neutrũ est. Amplius dicam. De Transcendentibus multa audivistis disserere Philosophos, qualia sunt Ens, Unum, Verum, Bonum, Res, Aliquid. At hoc Ens bonum non est, quia verum non est: verum non est, quia unũ non est: unum non est, quia Ens non est. At idem cum Ente est res & aliquid. Magis mirabilia audite, de quibus nec in Tusculanis quæstionibus disputat Cicero, nec in moralibus suis Plutarchus. * Super hæc Transcendentia finguntur Supertranscendentia, opinabile, cogitabile, intelligibile, augusta vocabula, ad quorum recitationem assurgat ipse de curuli sella Cato, aut ñupescat C. Marius. Inter hæc num referri possit sedulo disquiritur. Non referri debere, nisi adhibitis circumspecte distinctiunculis aliquot, omnes clamant. Adeo in ejus perniciem cuncta conspirant. Quamobrem cum Ens voco, aut contradictoria ipse

† *Cum nec accidens sit nec substantia, nec inter transcendentia.* * *Aut supertranscendentia locum mereantur.*

ipſe loquor, aut ὁμωνύμως verum dico, uti hominem pictum hominem dicimus. Nebulas Ariſtophanicas legiſtis opinor. His ſimile quid habet, evanidam nempe nec ſtabilem naturam. Qui ſomniorum generationem capiunt, norunt, opulentiſſimos & feliciſſimos ſæpe ſibi videri ſomniantes. Pariter qui hæc entia fingunt, dum fingunt, magnum aliquid ſe moliri credunt, ac plus Homero ſibi ſapere videntur, cum umbras ſolummodo rerum captent, & imaginaria cœna ſtomachum deludant. † Nec minus tam tremendæ interdum ſunt eſſentiæ, ut Hircocervus, Chimæra, Cerberus, Geryon, Minotaurus vocentur, modo tam debilis, uc cæcitas, vacuum, tenebræ, privatio dicantur, modo tam nullius, ut qui exempla horum daturi ſunt, purgatorium, Platonis rempublicam, Apuleii aſinum, ac univerſalem omnium Eccleſiarum Epiſcopum Pontificem è pergula pictorum depromant, modo tam variæ, ut his caſus, declinatio, figura, aliis theſis, hypotheſis, ſtatus, aliis ſubjectum, prædicatum, ſpecies, aliis æquator, horizon, polus (cogor reſpirare,) aliis par, impar, impariter par, aliis aliis vocetur nominibus, prout quiſque rebus ſuis expedire

† *Ejus varietas.*

novit. quæ omnia in occulto erant tunc, cum rebus singulis nomina imponeret protoplastus Adamus.

Ne tamen vos vocis fallam æquivocatione, scitote à Philosophis quædam Entia Rationis sic dici, quia à ratione formantur, qualia sunt ea, quæ primo Epigrammate recenset Martialis: quædam quia in ratione sive mente velut domicilio alte resident, uti sunt scientiæ omnes, & rerum conceptus genuini: quædam quia soli menti objiciuntur, nec, si cogitare de iis desinat mens, quicquam vel in mente vel in universo sunt. Illa Scholasticis Entia Rationis effective, ista subjective, hæc objective, dicuntur, habita argute paranomosias ratione. De his posterioribus nobis sermo est. Quæ subtilius philosophantes in * Entia Negationis, Privationis, & nescio quas relationes ac denominationes extrinsecas distinguunt. Ens Negationis Pegasus est, adeoque totus ille Deorum poëticorum cœtus tam frequens, ut turbam ipsam vix capiat cœlum, tametsi capacissimum. Ens privationis est Claudius Cæsar, sed ea corporis parte, qua Drusillam euntem in cœlum sequitur non passibus æquis. Entia Relationis sunt Præmissæ & Concul-

* *Species tres.*

clusio, aut ut vetera reponam, Antistrephon, Ceratine, Crocodilites, Utis, Pseudomenos, Cacosystata, Asystata, aliæque monstrosæ ac terribiles Stoicarum argumentationum formæ. Quæ quidem omnia in hoc conveniunt, quod cum vera essentia careant, ad similitudinem tamen rerum concipiantur: in hoc autem differunt, quod Entia negationis in universo nihil sint; privationis, rem connotent perfectione sua destitutam; Relationes vero ex varia rerum inter se comparatione effingantur. Atque inter has primas tenent eæ relationes, quæ vocabulis technicis exprimi solent, & secundæ notiones presse dicuntur, quas modo umbræ de gnomone in scioterico sparsæ, modo monetulis illis æreis institorum, quarum cum nullum sit precium, aurei tamen nummi ad eas expenduntur, comparare solet B. Keckermannus, sedulus horum Entium coordinator. qui in Logicis suis institutionibus per tot hæc ipsa Entia dissecuit διχοτομίας, ut qui in chartа eas, sed sine intestinis ac ornamentis, hoc est, sine commentariis depinxerit, imaginem se videre jurabit istius exercitus, quo Alexandro occursavit Darius Persarum Rex. Tanta illic horum Entium copia, ut vix plura Hellespontum

cum Xerxe capita trajecisse credam, aut tot Ægyptum vexasse locustas, aut Mario consule profligatos Cimbros. Ita cuneus cuneum, phalanx phalangem, acies aciem premit, quarum omnium dux primipilus est Terminus. Diceret Socrates in pulverem ipsum secuisse. Ego laboriosum viri otium suspicio, non carpo.

† Sed quoniam non perinde multis notum est, quo genere prognatum sit Ens rationis, id jam Musis bene juvantibus exponere conabor. Non ego hujus Entis, licet spurii, natales ad Rheam, ad Venerem, ad Iovem, Martem, aut id simile genus minime castorum numinum referam, quia qui primi ejus parentes, nec ex annalium memoria, nec ex Patrum nostrorum traditione habetur. Quod cum expedire me non posse ingenue fatear, gentem, familiam, ordinemque indicabo. Multum enim interest, utrum purpuratis regibus, an cucullatis sacerdotibus, an lucernariis Philosophis ortus sis. Natum est Ens rationis non unius sed varii ordinis parentibus, unde & istud varium ac multiplex. Alia Mathematicus, alia Grāmaticus, alia Rhetor, alia Poëta, alia Logicus, alia aliarum artium sibi finxerunt professores, quos omnes philosophorum

† *Quibus natum sit parentibus.*

laxo nomine complector. Quid ni? ipſe Homerus in Margite terræ foſſorem ſapientem vocat, eodem opinor jure, quo Eumæum ſubulcum divinum (δῖον) appellat. Maximam tamen horum partem ſibi Logicus vendicat, qui non leve ad capeſſendas ſcientias præſidium fore putavit horum Entium formationem. Gloriatur apud Homerum Pallas ſe Mentem eſſe Antilochi filium: & hodie ad nobilitatem vel id inprimis intereſſe putant, qua familia, qua ſtirpe originem trahas. At hæc noſtra Entia eo hominum genere ſe nata gloriantur, quorum maxima eſt per univerſum terrarum orbem famæ celebritas. * Mathematicis, inquam, qui radio totum orbem gentibus deſcribunt, aut ſi quando terram faſtidiunt, inter aſtra ipſa & cœlos habitant, & ſtellarum numerum, magnitudinem, diſtantiam, tanquam pollice filove metiuntur. * Oratoribus quoque, quorum tanta ſubinde in dicendo vis eſt ac dexteritas, ut (ac ſi parum foret res laude dignas deprædicare) Buſiridem ipſum, Therſiten, Phalariden, injuſtitiam, quartanam febrim, aliaque malorum nomina laudare, * ſi velint, poſſint. Poëtis; quorum tanta ſubinde divinitas pectus occupat, ut poëtæ

* *Mathematicis.* * *Oratorib.* * *Poëtis.*

cum esse incipiunt ac Deo agitante incalescere, homines esse desinant. * Grammaticis, quos licet ingeniorum pueriliũ carnifices quidam per odium vocent, ego tamen omnibus sapientiæ numeris perfectos esse arbitror. Quod ipsum ne sine ratione à me dici putetis, rotunda & veterum fulta principiis argumentatione evincam. Qui bene cœpit, dimidium facti habet. Qui Grammaticam didicit, bene cœpit, Ergo dimidium facti habet. Progredior. Dimidium plus toto, Qui Grãmaticam didicit dimidium facti habet. Ergo qui Grammaticam didicit plus habet toto. At totum quo contenditur à litterarum studiosis Sapientia est. En ergo Grammaticũ sapientem. * Dixi, à Logicis quoque formari Entia rationis. Sed de his parce mihi loquendum video, ne immodicus proprii ordinis laudator habear. At qui hi? rationis sunt directores, veri & falsi judices, sine quorum arte capiuntur Theologi, errant Physici, palabundi incedunt Medici, cæcutiunt non raro Iure consulti, adeoque omnes disciplinæ ac artes velut Ariadneo filo destitutæ,

Errabunda legunt dubio vestigia gressu.

* Atque hos omnes Philosophos esse dixi,

* *Grammaticis.* * *Logicis.* * *Aliisque Philosophis.*

dixi. genus hominum ab eruditione, curis & acri cogitationum agitatione pene exangue,

E tenebris tantis tam claram attollere lucem

Qui primi potuere augentes commoda vitæ.

Licet eos dicaciſſimus Ariſtophanes ſolius Socratis odio hoſtiliter inſectatus fuerit, & ſceleſtiſſimus Lucianus auctione publica viliſſimo ſubinde precio tanquam ſub haſta diſtraxerit. Certe Platonis magis hic ſtandum elogio, qui beatas fore reſpublicas ajebat, ſi aut imperarent Philoſophi, aut Imperatores philoſopharentur. τέτων πολέμων εὔχεται εἶναι.

* Verum cum apud Phyſicos variæ ſint rerum productiones, aliæque per generationem, aliæ per accretionem, aliæ per alterationem gignantur, hoc Ens nullo horum modorum producitur. Non per generationem, quia ſubſtantia non eſt, non per accretionem, quia quantum non eſt, non per alterationem, quia qualitas non eſt. niſi quintam ejus quis ſpeciem comminiſcatur. Localis adhæc mutationis expers eſt, licet ad † Angelorum & ſpirituum modum definitive ſit in loco,

 hoc

* *Quis Modus productionis.* † *Quomodo in loco ſint, definitive ſcil.*

hoc eſt, non coëxtendatur partibus cranii, aut cum in Ariſtotelis reſidet cerebro, in Platonis reperiri non poſſit, aut, ut planiſſime loquar, cum Platonis occupat ſinciput, occiput deſtituat. Quare produci & fieri hæc Entia cum auditis, rurſus ὁμωνύμως me loqui cogitate. Non itaque ad horum formationem argilla aut luto Promethei opus, non Leucippi ebore, aut metallorum principiis, quia à mente ſola, & in mente finguntur, eademque hic patris, matris, obſtetricis officia ſunt. nec tamen vel de mentis ſubſtantia ſunt, vel prorſus ex nihilo fiunt, ſed ex rerum attenta obſervatione in mente efflореſcunt. Sic è cerebro ſuo Palladen olim genuit Juppiter, licet hoc diſcrimine, quod hæc non niſi obſtetricante ſecuri Vulcania in lucem edi potuerit, illa vero Entia minus periculoſo partu nec ruptis cerebri panniculis per ſolam vocem in apertum erumpant. Sed exemplis horum generationem illuſtriorem reddamus. Chimæra Ens rationis eſt, πρόσθε λέων, ὄπιθέν τε δράκων, μεσσόντε χίμαιρα. Libet interdū Græcos verſus intertexere, ut hirundinum in morē biſulcam quoque mihi linguam eſſe ſciatis. † At ubi quæſo terrarum tale monſtrum paſcit alias

† *Quomodo Entia negationis formentur,*

alias monſtrifera tellus? Nuſquam. At quod nuſquam eſt, vel ipſo Auguſtino Theologo teſte, non eſſe putandum eſt. Fingit tamen hoc Ens ratio, ac ſi eſſet, & ex ſimplicibus, quæ natura committere exhorruit, audacula unum facit. * Tenebras quæ mens concipiat? cum omnis cognitio intellectualis à ſenſu originem ducat, hæ vero in ſenſum non incurrant, ne quidem aquilæ, aut Epidaurii ſerpentis, niſi forte eas in Luna ſedens Menippus oculis aſſequatur, quoties terræ umbram illa excipit, aut animæ, quæ in ſpecu Platonico rerum umbras pro rebus admirantur. Mens tamen noſtra ut eas concipiat, neſcio quam illis formam ſpiſſam, caliginoſam & nigricantem inducit, ut ſub hac ſaltem imagine apprehendat, quas ſub propria concipi impoſſibile erat. Jam vero Genus & Species quid ſunt? Non ſunt. † Vult tamen ea eſſe mens, & dum in animalis natura meditabunda hæret, eam leoni, equo, piſci communem eſſe obſervat, imo ut communis ſit ipſa facit. At neque ex hoc altero mentis conceptu quicquam rebus ſolidi aut perfectionis accedit. Nec enim rectius valet animal ſi genus eſſe fingas, nec pejus, ſi non

* *Quomodo Privationis.* † *quomodo ſecunda notiones preſſe ſic dictæ.*

non fingas. Profecto lamiarum artes exerceri putes, & magicos vultus pro veris reponi. Vti enim illæ spectris solummodo & præstigiis nos ludunt, quoties Æneam, Hectorem, Andromacham oculis spectatorum sistunt, ita & mens nostra vere præstigiatrix est, & dum circa horum Entium non entium productionem ingeniose somniat, Morphei domum adornat, & novam rerum cudit Metamorphosin. Scilicet post creatum à Deo hoc universum illa quoque potentiam suam explicare voluit, & creatoris sui æmula novum quasi orbem meditari, in quo aliud creaturarum genus non invidendam prioribus essentiam, hoc est, fictam & exanguem, prorsus sortiretur.

* Quanquam autem aut nulla, aut ficta solum huic Enti sit essentia, tanta tamen hoc ipsum fœcunditate nascitur, ut cum aliis omnibus rebus definitus sit in natura quoad speciem numerus, huic sine fine ac modo nasci datum sit. Causam hanc esse autumo, quod ea omnia, quæ in natura generantur, à primæva creatione legem hanc acceperint non multiplicandi ultra species, quæ vero rationis sunt Entia, in infinitum augeri & multiplicari possint,

* *Quanta horum Entium sit fœcunditas,* † *& quæ ejus causa.*

possint, utpote nullis Creatoris sui legibus adstricta, uti numero semper unitatem addi posse tradidit Aristoteles, & lineam in infinitas partes resolvi. Ea enim vis soli inter omnes creaturas menti concessa est, ut supra se ipsam reflectatur, & de cogitatione cogitationem formet, plane uti à Sole parelius, ab hoc ipso alius refulget parelius, ab iride iris, ab hac tertia iris; aut uti projecto in aquam lapillo circulos posteriores ex prioribus nasci videmus. Nomen cum finxit mens, subjectum esse concipit, subjectum speciem esse dicit, hanc terminum facit, terminum extremum vocat, hoc majus vel minus extremum, hoc causam cognoscendi. Enunciationem ubi fecit ratio, finitam esse concipit, finitam categoricam judicat, supra hanc universalitatis conceptu reflectitur, ex hoc puram Enunciationem elicit, hæc porro meditanti propositio fit, hæc definitio, hæc ipsa principium vel conclusio demonstrationis; atq; ita meditando finem suæ meditationis non habet; sed uti araneæ ex tenui ac gracili corpusculo telas indesinenter trahunt, ita dædala architectrix ratio ex semet ipsa imagines alias supra alias format fingitque.

Sed tempus est, ut de horum Entium

digni-

dignitate, antiquitate & commodis nonnihil dicam. Sed confuse hæc omnia, ne aciem instruere videar, aut ulmos in quincuncem digerere. Profecto dignum & excellens aliquid sit oportet, in quo occupari superis, inferis, cœlestibus, terrestribus, & inter hos sapientissimis, doctissimis, sanctissimis non indigna res visa fuit. Ab ipso Jove, quia auspicatum hoc, ordiar. Etenim ii, qui de rebus divinis disputant, & Deum, quem universitas non capit, tribus solent explicare chartis, quoties objecta scientiæ divinæ definiunt, inter alia Entia scitu possibilia, quæque uninico intuitu novit Deus, etiam hæc ipsa entia rationis locant. * Tota Angelorum cohors, quoties peccatorum nostrorum recordatione afficitur, toties Entia privationis meditatur. Ipsi Dæmones quot peccandi formas, quot nocendi artes instillant, tot ἀνομίας fabricant. Verum (ut ad Homeri exemplar relictis superis ac inferis in terras dimigrem) quotusquisque mortalium est, qui non in his entibus versari amat, sive dormiens aureos montes somniat, sive vigil optat nec invenit. qualis fuit Micyllus ille Lucianicus, cui nisi galli cantus dives illud & aureum somnium abrupisset, non erat cur

aliam

* *Quæ Entium rationis sit dignitas.*

aliam optaret felicitatem. Plaustra mendaciorum quoties congeri auditis, toties plaustra horum entium vectari credite, quorum agaso est fama. Qui stupendis ac prodigiosis gaudent eventibus vel audiendis vel narrandis, cui quæso arti, quam huic nostræ operam locant, cujus tanta est suavitas, ut quo à vero absunt longius, eo & credantur lubentius & jucundiore prurita titillent aures. Pontificii quam suaviter sibi blandiuntur, dum pœnarum in purgatorio tempora velut clepsydra metiuntur. Alcumistæ, qui novis & arcanis artibus rerum species vertere moliuntur, Ens illud rationis sibi fingunt, cujus rem invenire etiamnum desiderant. Adde his quadraturæ circuli investigatores anxios, eosque omnes, qui esurire malunt, quam non fingendis Entibus operam dare. Plato quam altum sibi sapere videtur, dum Ideas cogitat, & equinitates, bovinitates, & asineitates suas contemplatur. Et Aristoteles dum motores orbium facit intelligentias. Poëtæ si in hac arena se non exerceant, minus poëtæ, hoc est, nimis serii videbuntur. Tota Ilias & Odyssea quid habent, quam eruditam horum entium farraginem, à quibus tamen ita inclaruit iste nugarum pater, ut de patria ejus contenderint *Smyr-*

Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamis, Ios,
Argos, Athenæ.

Virgilius, qui Æneidem suam filis Homericis texuit, quam feliciter sæpe mentitur, quum Æneam per Elysium nemus ad superos reducit, sed ea porta,

Qua falsa ad cœlum mittunt insomnia manes.

Transmutationes scripsit ingeniosissimus Naso. Sed hæ fere omnes entia negationis sunt. dico fere, nam cum cæcitatem Tiresiæ, & detractam Marsyæ cutem, & sine veste Dianam canit, Entia privationis facit. Sine his quoque Entibus vix quicquam jucundi ac faceti habent Vatum monumenta. Quis ille γελωτοποιὸς Vulcanus, qui sola recti incessus privatione querulæ Iunoni risum movit ? quis Silenus, Pan, Priapus, Satyri, Najades & Hamadryades, tantum ad jocos & facetias comparata nomina? Hujus certe ordinis sunt & ociosæ mentis erudita figmenta. quæ quantum æstimaverint prisci, vel ex hoc uno patet, quod vastam cœli machinam, cujus periculosissimus foret lapsus, ficto Atlante, hoc est, Rationis ente, libraverint. Quod si ea intueri libeat Entia, quæ vocabulis technicis exprimi solent, jam Palæmonem, Didymum, Donatum, ac vetustissimos sapientiæ

tiæ magiſtros, Socratem, Platonem, Ariſtotelem, Themiſtium, Theophraſtum, totamq; Philoſophorum turbam in medium producam, qui ex his Entibus æternam nominis memoriam conſecuti ſunt. Et ſi ſacri magis placent, Auguſtinus, Damaſcenus, Hieronymus, & Chryſoſtomus de his ipſis præcepta dedere. * Ex quibus de horum Entium antiquitate judicium quoque ferre licet. neque enim χθὲς καὶ πρώην nata ſunt, ſed cum antiquiſſimis Philoſophis nativitatis ſuæ supputant primordia. Promethei ſæculum noſtis. At huic Plato in Philebo laudem tribuit inventorum præceptorum Logicorum. Et veriſimile omnino eſt horum Entium ope diſputaſſe acutiſſimum Salomonem.* Quanquam vero Pythagoræi, teſte Ariſtotele, nulla vi Dialectica inſtructi philoſopharentur, tamen ex horum ſecta fuit Empedocles, qui Rhetorum artem his notionibus inſtruxiſſe perhibetur. ut nihil jam de Chryſippo dicam, qui plures de rebus Logicis conſcripſit libros, quam Sol anni ſpacio conficit parallelos.

* Cum autem Deus, Natura, Ratio, nihil fruſtra faciant, ſed ſuos ſingulæ ſibi proponant fines, etiam operæ precium erit

* *Antiquitas.* * *lib.* 13. *Metaph. cap.* 4.
* *Neceſſitas & utilitas.*

erit videre, quid ad hæc rerum imitamina Rationem impulerit. Ac primo quidem innatæ nobis cupiditati, qua in cujuslibet scibilis scientiam fertur intellectus, satisfactum oportuit. Parum enim menti visum fuit, si rerum solum cognitionem adipisceretur; in ipsas quoque negationes ac privationes aciem curiosa intendit, quas cum per se nosse non posset, rebus ipsis assimilavit. Deinde cum res in natura omnes pro innata sibi virtute suos edant effectus, Intellectus quoque noster, ne degener habeatur mundi accola, suæ quoq; potentiæ documenta dare voluit. Accedit, quod subinde ea fingere necesse habeat mens, ut res minime distinctas distincte concipiat, cum aliter earum sibi parare notitiam ne possit quidē. * Quid? quod per omnes scientias ac artes sese diffundat horum Entium utilitas usque adeo, ut sine his tenebræ illæ sint, ingeniorum tortura, atque inordinata rerum congeries. His sermo noster à barbarie & vocum striboligine tanquam à ferrugine ferrum vindicatur. Iamque dudum misere occidisset Priscianus, nisi irruentes in ipsum barbarorum insultus sustinuisset Grammatica. Ab his eam capit vim

* *tum respectu scientiarum in genere, tum in specie respectu dictionis congruæ & ornatæ,*

vim Rhetorum dictio, ut vel cœlo possint deducere Lunam, & regum flectere supercilia. Hujus ordinis sunt Exordium, Propositio, Narratio, Confirmatio, Confutatio, Peroratio, quæ amplissimum dicendorum exercitum disponunt. Duces Alexandri Magni mihi enumerare videor, aut eos, qui Agamemnoniam classem διεκόσμεον ἔνθα, καὶ ἔνθα. Rursus Græcisare incipio, quia de Græcis forte loquebar. Quid toties Romanorum rostra, detinuit, flexit, terruit? hyperbole fuit, exclamatio fuit, συμπλοκὴ fuit, apostrophe fuit. At hæc Rhetoricorum pulpam sapiunt.† Ii qui cœlum, quā terram intueri malunt Astronomi, ut vere ἄνθρωποι sint, hoc est ἄνω ἔχοντες τὴν ὦπα, sæpe in quibus cœli regionibus versentur ignorabunt, nisi prius ejus spatia per imaginarios circulos distinxerint. Hi ipsi, ne forte præscriptos sibi limites excedat Sol, fascia, quam Zodiacum vocant, qua eundum illi sit, designant, & ne quatuor anni tempora præpostere currendo confundat, quo ordine currendum illi sit, monstrant, primo per Arietem, mox per Taurum, inde per Geminos, & ita deinceps quæ tamen omnia ipse, de quo modo dicebam in Luna sedens Menippus, tanto-

que

† *Nec non Astrologorum.*

que primo mobili vicinior, nunquam sibi visa esse constanter affirmabit, vel per ipsum δῖα.* Geometræ ἐπιχθόνιοι verius quã ἄνθρωποι; suam materiæ quantitatem sola ratione suffurantur, quam cum materia auferre malunt fures nostri, vixque ullam demonstrationem expedire audent nisi alphabeto angulos omnes, aut circulorum diametros, ac linearum terminos tanquam præsidiariis militibus munierint. Nec tamen hęc commenta quisquam in fundis agrorumque dimensionibus unquam repperit, sive longitudinem, sive latitudinem, sive profunditatem eorum spectes. His nostris Entibus instructus circulos suos in arena conscripsit Archimedes, & Geometriæ elementa expedivit Euclides, apud quem hypothesis, apodixis, figura, συμπέρασμα, definitio, artis instrumenta sunt, quæ in Logicam suam transtulit φιλογεωμέτρης Aristoteles.* Arithmetici his destituti stipem petant oportet, apud quos numerorum distinctio, variæque horum affectiones utramque paginam faciunt. Etenim quæ extra mentem sunt, multa sunt, & dum multa sunt, nec binario magis quam ternario, aut quaternario definiuntur. Quæ itaque hic paris, imparis, divisoris & divisi numeri sunt

* *Geometrarum.* * *Arithmeticorum.*

sunt notiones, à mente solum dependent. † Metaphysica utcunq; aliarum scientiarum sit princeps, tamē secundarum quoque notionum adminicula non aversatur, præcipue cum de rerum unitate distinctionibusque philosophatur. * Theologi vero, cum quibus aliqua mihi intercedit cognatio, quam sine horum Entium cognitione talpæ sunt, quam in Scholasticarum disputationum lectione hospites. Quoties his ducibus destituti in principia impingunt, quoties sub veritatis supparo falsum sibi obtrudi sinunt, quoties perperam definiunt, dividunt, discurrunt, resolvunt, ordinant, ab horum scientia imparati. * Idem de Jureconsultis, Medicis, totoque Philosophorum ordine dictum putate. Nunquam Plato hominem implume animal ac bipes definivisset, aut animam numerum dixisset, si definitionis modum probe novisset. Nec Jureconsulti (quod ipsorum pace dictum volo) Juris præcepta partiti fuissent in tria hæc: Honeste vivere, alterum non lædere, suum cuique tribuere, si ad legitimæ divisionis, quæ membra coincidere non patitur, leges attendissent. Et cur se ridiculum præbuit suis argumentationibus

† *Metaphysicorum.* * *Theologorum.*
* *Iure consultorum, Medicorum, &c.*

bus Chrysippus, cur veteres Physicos toties incusat Aristoteles, nisi quia δι' ἀπαιδευσίαν hallucinati sunt? † Quare unum hoc ad horum Entium commendationẽ & laudem addam, quod meo judicio felicissima sint omnium, quas Sol adspectat creaturarum. Nam cum aliis rebus sua sit miseria, suus labor & calamitas, hæc nec agunt quicquam nec patiuntur. Cœlum utcunque corruptionis expers sit, tamen perpetuo motu moveri necesse habet. Elementa mutuis pugnis occidunt. Mixtorum alia putrescunt, alia uti metalla igni & flammis torrentur, alia senio confecta tabescunt, uti plantæ, alia mactantur, jugulantur, secantur, aut ad stivam ac rhedam ablegantur. Hominum vero alii corporis morbis languent, alii ira, invidia, metu, spe, desiderio lancinantur, aut fament aut sitiunt. At nostra hæc Entia ætatem agunt lætissimam & ab omnibus malis immune domicilium inhabitant. Etenim cum in mente sola, cui in natura contrarium hostem non dedit Deus, velut umbræ volitent, nec extra eam reperiantur, nullis contrariis qualitatibus infestari queunt, & cũ corpora non sint, οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσ' οὐ πίνουσ' αἴθοπα οἶνον. Quod si tamen sub imagine

Martis

† *Quanta deniq; horum Entium sit felicitas.*

Martis belligerari, Invidiæ dolere, Fortunæ mutari, & claudicantis Vulcani misera quædam videantur, omne hoc rationis quoque esse credite & imaginariū prorsus. Et licet pereundum aliquando ipsis sit, nulli tamen hosti succumbunt, sed menti, cui essentiæ suæ principium ac originem, eidem quoque mortis ac interitus sui caussam debent, denuo ubi illa volet vel in instanti ac nullo negocio renascitura.

Atque hæc quidem de Ente rationis dicenda habui, quod essentiam non nisi precario habet, & in toto hoc Vniverso nusquam apparet. Dixi, fateor, non eo sermonis ornatu, quo de rebus splendidis ac præclaris dicere solent oratores: neque enim hoc argumenti patiebatur morositas: aut ea gravitate, qua de regni rebus oratum veniunt Principum legati: sed adhibito aliquo voluptatis & festivæ dictionis auctoramento. Vt enim nihil nugacius, quam res serias nugatorie tractare, ita nihil festivius quam ita tractare res humiles, imo pene nugas, ut nihil minus, quam nugatus fuisse videare. Si tamen ea quæ dixi displicent, uti catapotia nauseantes solent pueri, expuite. Dixi.

FINIS.

CASPARIS BARLÆI

NVPTIAE PERIPATETICÆ,

Sive

Vniverſæ Philoſophiæ ad ſtatum Conjugalem feſtiva applicatio.

CASPARIS BARLÆI

NVPTIÆ PERIPATETICÆ.

SI citharœdos, ſi tibicines & choraulas ad feſtum hoc tuum admiſiſſe minime nefas eſſe putas, GRAVI dilectiſſime, ut cantus ſuavitate delicias auribus faciant, etiam mihi inter geniales hoſce ſtrepitus lætæ ac feſtivæ vocis uſuram concedere non gravaberis. In turba non loquar, ubi longis menſis diſcumbitur, nec attentis eſſe vacat commeſſantibus. Tecum ad ſecretiora me conferam, ubi Veneris genio pervigilium debetur, nec ferias te agere patitur tempus. Dum novam rem inceptas & arduam, non fraudabo te Sapientiæ monitis, verum optimis ac ſalutaribus præceptis pergam animum tuum componere. Præivi olim verba Juveni, & ad doctrinæ templa contendenti iter monſtravi. Jam virum ſequar, & ſuaſoria oratione compellabo novum Amoris candidatum. Dum filio regnum parat Cyrus, ea

loquitur, quæ poteſtatem regiam ſpe-ctant. Hectori ad bella ituro permixta baſiis monita in caſſidem ingeſſit Andromache. Peregre profecturis maritis ultima verba loquuntur ſollicitæ conjuges. Tibi nuptias meditanti, & maritale imperium capeſſenti, hic in promulſide ſperatæ voluptatis militabit ſermo. Fecit idem in nuptiis Polliani & Eurydices Plutarchus, in nuptiis ad Paulinum Auſonius. Nec temere veteres in eodem ſacello Venerem & Mercurium collocavere, quod voluptas genialis præcipue ſermonem poſtulet, Suadamque & Gratias. Quo tempore (uti jam dicere incepi) in illuſtri Batavorum Academia præclaris artibus operam navabas, per varias Philoſophiæ partes circumduxi omnis diſciplinæ capacem animum. Per Dialecticorum ſalebras & abrupta ad ipſam Sapientiam ibas, & verum à falſo diſtinguere doctus, torquebas catum Enthymema, formabas immobilem apodixin, diſcutiebas ſpecioſum Sophiſma. Hinc ad Naturæ ſacra admiſſus, ſupera, infera, cauſas & ex iis nata, tot rerum formas ſpecieſque, ſimplicia & compoſita, animata & inanimata contemplabaris. Mox à natura digreſſus ad morum doctrinam deflectebas, & quid turpe, quid utile, mecum

cum meditabaris. Breviter, hoc agebas, quod in perfecto viro requirit Chæroneus philoſophus, ut eſſes θεωρητικὸς τῶν ὄντων, καὶ πρακτικὸς τῶν δεόντων. Ecce, libet jam hæc ipſa, quæ tum docui, apud Sponſum, apud conjugem, inter faces, tædaſq; repetere, & totius Philoſophiæ ſummam tibi ob oculos ponere; & eo quidem tempore, quo ἀπροσδιόνυσον judicabit Sponſa gravem ſapientię orationem. Nempe, hoc agere inſtitui, quod familiare eſt Medicorum filiis, qui ne nauſeam moveant, catapotia ſolent ſaccharo condire, aut melle edulcare. Et uti poëtarum mos eſt, ſub fabularum involucro res ſerias tradere, ita & mihi propoſitum alium vultum tetrico argumento inducere, & ex tenebris ac fumo philoſophantium lucem thalamis tuis inferre. Legiſti, cum puer eſſes, apud Naſonem, mutata in novas formas corpora. Legiſti, inquam, & ſtupuiſti, hic arboreſcentem Daphnen, mugientem Iſidem, illic lachrymantem in marmore Nioben, alibi canentem Philomelam, latrantem Hecubam, & quæ ſunt plura ejus generis. Jam grandior mirare, ſed non ſine riſu, converſam in conjugales artes Logicam, Phyſicam, Ethicam, Politicam, Oeconomicam, Mathematicam, totamque Philoſophiam in

Γαμικήν. Tibi, nuptiisque tuis istam metamorphosin sacramus, dum maritali ordini initiatus nominis vitæque metamorphosin ordiris. Scio, te Poemation expectare. sed pudet semper eodem ludo includi, & qui exhaustam nuper paludibus suis Sylvam-Ducis fusius cecini, una exarui totus. Quid, quod aucta recentibus victoriis patriæ Libertate, servitium omne orationis compedesque odisse incipiam, & serenæ liberrimæque mentis impetus non impeditos amare. Quod si convivio intersint, qui riserunt nunquam, qui cũ magnis virtutibus adferunt grande supercilium, qui theatra ingredi solent, ut mox exeant, Catones, Marii, Timones, Heracliti, Momi, Demeæ, eos omnes ab horum lectione abstinere jubeo: aut, ut ridere discant, spectare attentius Nympharum γυμνοπόδια, Sileni κόρδακα, & Polyphemi petulantissimum τρέζανολὸ. (*Saltationis ridiculæ genera sunt, apud Lucian. Aristophan. & Pollucem.*) Tibi vero si tam prolixum sermonem inpræsentiarum perlegere non vacabit, dum insueta cogitas, vacabit sane postea, ubi prima tempestas desævierit, &, ut Hippocratico verbo utar, periculum nullum erit ab orgasmo.

Ac primum quidem, ut à Dialecticorum

rum ferculis Nuptias Peripateticas ordiar Porphyrii vide Iſagogen, quam præfigere Organo ſolent ii, qui metuunt ne ἀκέφαλον ſequantur Ariſtotelem. Tractat ille Vniverſalia, eaſque naturas, quæ aptæ ſunt pluribus ineſſe. Tu, mi Gravi, velut è Scotiſtarum Schola progreſſus, totus in amabilem Hæcceitatem juras, & ab Vniverſalitate, velut inani Morphei vultu, alienior, ſingulari Sponſa gaudes, quæ non pluribus, at ſoli tibi conjugii federe adeſſe amat. Et cum Prædicabilia de multis dici poſſint, tu unius BICHERÆ vir, illa unius GRAVII uxor appellari gloriatur. Multa ille de Individuo philoſophatur. ſed Individuum quoque eſſe conjugum par, aut neſcivit ipſe, aut præterivit ſtudio. Illud ſolum nota, individuum, quod vagum vocant, ab Vniverſalium numero ſecludi; nec minus honeſto conjugum numero eximi, quotquot vagas libidines ſectantur, & plures amando conjugii ordinem infamant. Inter Univerſalia familiam ducit Genus, non Heraclidarum aut Arſacidarum, ſed illud, quod de pluribus ſpecie differentibus prædicatur. At hæc naturarum in ſpecies multiplicatio conjugio magna ex parte debetur, cujus beneficio, ut eſt apud Lucretium,

genus omne animantum
Concipitur, visitq́ꝫ exortũ lumina Solis.

De Specie citatur ex Euripide,

Εἶδος μὲν ἐστιν ἄξιον τυραννίδος,
Speciosa regem forma corporis decet.

Ego mutata vocula de virgine dixero,

Εἶδος μὲν ἐστιν ἄξιον παρθενίτος,
Speciosa nuptam forma corporis decet:

nec ego solum, sed & Satyricus;

Si verum excutias, facies, non uxor amatur.

Licet nihil vetet, utrumque amari. & Propertius,

Omnia formosã propter Briseida passus.

Verum illud magis ad rem: Speciem de pluribus singularibus dici, quo tacite moneris, operam uti des liberis, non solum, ut trium liberorum jus adipisci possis, verum etiam, ne, si ἄτεκνος vivas & ἄπαις, degener mundi accola habearis. Quod si marem primum, mox feminam tibi indulserit favens Lucina, optatã conjugum votis Differentiæ notionem aliquã contemplaberis. Nec deerit Propriũ, si in patrias virtutes filii, in maternas filiæ adolescant. Jam vero illa Accidentis indoles, qua citra subjecti corruptionem, modo illi adesse, modo abesse amat, ideã exhibet earum omnium rerum, quæ salva conjugalis copulæ fide vel prosperæ vel

vel adverſæ nuptiis accidere ſolent.

Οὐ πάντες οὔτε δυστυχοῦσιν ἐν γάμοις,
Οὔτ' εὐτυχοῦσι.

Non conjugali ſemper Infelicitas,
Felicitaſque ſemper eſt comes thoro,
Adſunt, recedunt, mobiles loco Deæ.

Excipit Porphyrium Ariſtoteles, qui Categoriarum doctrinam in προθεωρίαν, θεωρίαν & ὑποθεωρίαν dividit, plane uti conjugii apparatus Sponſalibus præludit, matrimonio perficitur, & ſua habet ἐπόμενα. Fugiunt Homonymiam Sponſalia, non minus, quam laudabilis quævis dictio. Amant Synonymiam, cum corpore mixti nomina quoque ſua confundant, alterque alterius titulos cum dote ſibi vendicet. Nec Paronymiam faſtidiunt, cum uti à juſtitia dicitur juſtus, à fortitudine fortis; à ſponſalibus ſponſus, (ignoſcite Grammatici) à conjugio conjunx dicatur. Et licet Simul natura ſint conjuges, illud tamen non minus certum, alterum & ordine & dignitate eſſe priorem. Affirmat Tragicus:

Γυνὴ δὲ νικῶσ' ἄνδρα κακὸν ἐστι μέγα.
Vxor marito dignior res peſſima eſt.

Inter Habendi vero modos illum maxime improprium eſſe perhibet, quo uxorem habere dicimur, cum, interprete Ammonio, uxor non minus habeat, quam

habeatur, præcipue apud Ægyptios, teste Herodoto, & hodie apud Belgas, quibus familiare est γυναικοκρατεῖσθαι. Illud fateor, cum Substantiæ nihil esse contrarium perhibet, longe eum à præsenti re abire. Plurima enim in amore contraria insunt vitia, injuriæ, suspiciones, inimicitiæ, bellum, pax rursum, &, ut ex Plauto suppleam, insomnia, ærumna, error, terror & fuga, ineptia, stultitiaque adeo, & temeritas, incogitantia, excors immodestia, cupiditas, desidia, inopia & dispendium. At alterum illud, quod Substantiam neget recipere magis & minus, ego contra de Amore verissimum esse affirmo, qui à virtute, blanditiis, fortunæ risibus, prole, incrementa capit, remissior valde futurus, si illis ipsis destituatur. Ita sentit magnus ille amorum præco & arbiter, qui sublatis otiis perire ait Cupidinis arcus. &, ut majus aliquid afferam, generosa Carthaginis conditrix, ab obitu Sichæi frigidior, viso Ænea,

Huic uni rursum potuit succumbere culpæ.

In Quantitate illud reperio, magnum ab ea ac parvum Amorem dici, verum non ab ea quantitate, quam molis, sed virtutis vocant: eundem longum quoque dici, ac brevem, ratione Temporis; cœlestem & terrenum, ratione Locorum, in quibus

vel

vel Dii, vel homines amant. Et Numerum quod attinet, didici jampridem celebrem illum denarium Pythagoricum, inter alia, ex Mare & Femina conſtare: didici amplius, numerari vulgo dotem, non virtutes, aut ſi in cenſum veniant, non niſi poſt nummos. Vltima, (ſeculi vitia taxo,) de moribus quæſtio eſt; prima, quot ſervos paſcat, quot agri jugera poſſideat, quam multa, pulchraq; paropſide cœnet. Qualitatis vaſtiſſimo ambitu mirum quã multa contineantur, ſine quibus virum uxor, hæc virum faſtidiat. Annon ſapientiæ, probitatis, modeſtiæ Habitibus illos ornari ſatius, quam armillis, gemmis, torquibuſque? annon generandi Potentia totum hoc opus abſolvitur? uſque adeo, ut, ſine illa, matrimonia diſſolvi patiantur Iureconſultorum rubricæ? Annon Cupido conjugalis neceſſitudinis autor oculis captus fingitur? Annon fervidos eſſe amantes oportet, & ſuaves, & blandos, & molles & candidos? non moroſos, zelotypos, procaces, aridos, deformes? *Rufamne illam virginem, Cæſiam, ſparſo ore, adunco naſo? non poſſum pater,* dicebat adoleſcens apud Terentium. Annon inter qualitates contrariæ ſunt? & *lites habet ac jurgia lectus, In quo nupta jacet?* Annon idem eſt velle ac nolle a-

man-

mantibus? ut & iis proprium ſit, quod de qualitatibus dicit Ariſtoteles, res ab ea ſimiles & diſſimiles dici. Relatorum quoque definitio non alia eſt, quam ipſius matrimonii. Non ovum ovo magis ſimile, aut ficus ficui. Quid enim? Relata ſunt, quorum alterum ſine altero eſſe non poteſt. Matrimonium vero legitima eſt ac individua viri & feminæ cõiunctio. Illuſtrabo rem exemplis. Sublato Bruto conjuge, ſupervivere noluit conjunx Portia: mortuo Capaneo, in rogum mariti ſe præcipitavit Euadne: in amplexibus non Proteſilai, ſed ſolius umbræ, (en dependentiam) expiravit Laodamia, & ſublato ex oculis Mauſolo mœrore contabuit Artemiſia. Relata πρὸς ἀντιστρέφοντα ſunt, hoc eſt, inter ſe reciprocantur. Etiã conjunx & conjunx. Relata alia æquiparantiæ ſunt, (ô verborum floſculos & globulos mellitos) alia diſquiparantiæ. Etiam conjugio modo pares, modo indole, dote, genere impares jungi videmus. Non omnia Relata mutua ſunt, nec qui amant, ſemper mutuum amant. Sunt relata κατὰ τὸ λέγεσθαι, *ſecundum dici.* Etiam amantes. Sunt quæ Rationis vocantur, utpote à mente conficta. Sic & qui amant, ipſi ſibi ſomnia fingunt, & ſi vel ſubrideat dictis virguncula, vel paulo obli-

obliquius ocellum torqueat, ſtatim ſe amari credunt. Et ut reliqua minorum gentium Prædicamenta cum Philoſopho percurram, cum oſculantur, jocantur, ganniunt, ludunt, philoteſiis certant, canunt, ſaltant, Agere aliquid putandi ſunt. Cum triſtantur, iraſcuntur, metuunt, aut, ut mollius aliquid dicam, cum baſiis bona fide exactis vacant, Pati. Cum de Ubi ſermo incidit, thalamum raſtro, cubile foro præferant, & Illic, quam Hic, eſſe præoptent. Si Quando roges, nullum dicent intempeſtivum amantium furoribus tempus, licet neſcio quis Catullus, aut alius inclamet: *Cras amet, qui nunquam amavit*. In Situ (piget referre) ſua dicent eſſe vocabula. In Habitu nihil ſe invenire, quod huc ſpectet, præter eas forte denominationes, quæ à flammeis, zona virginea, annulo pronubo, ſimilibuſque nuptarum inſignibus deſumuntur. Extat porro apud Ariſtotelem libellus περὶ Ἑρμηνείας, quem cũ ſcriberet, calamum non in atramentum, ſed mentem tinxiſſe fertur. Hic multa differentem audimus Philoſophum de copula Verbali, ejuſque virtute ac facultatibus, prorſus ad ſimilitudinem copulæ jugalis. licet hoc diſcrimine, quod illa à mente ſit; hæc minime: illa ea quoque, quæ ejuſdem ſunt

ſexus

ſexus generiſque copulet, ut cum dico : Thaidem eſſe Alexandri filiam, ſponſam, nurum; hæc vero non niſi ea, quæ diverſi ſunt ſexus, ἄῤῥενα puta καὶ θῆλυ, Thaidem cum Alexandro, Catullum cum Leſbia. Illud ibidem appoſite Stagirites ait: Res ubique eſſe eaſdem, eoſdem rerum conceptus, ſed voces diverſas, quaſi dicat, feminam ubique feminam eſſe; nec eorum, qui ejus imaginem mente formant, alios ſub leænæ, alios ſub tigridis, alios ſub laſcivæ capellæ conceptu eam apprehendere, (quanquam nihil vetet, eas, ſi malæ ſint, tales eſſe) verum omnes ſub feminæ. At voces omnium eædem non ſunt. aliæ blandiuntur, aliæ ganniunt, aliæ vociferantur. *Quot linguæ, totidem ora ſonant.* Ex tot Orationum formis ad Rhetores & Poëtas ablegantur Epiphonemata, Imprecationum formulæ, & Imperioſæ orationes, à quibus quoque abſtineat oportet, qui pacatam volet conjugem. Sed quam aptæ conjugibus Subalternæ enunciationes, & placide conſpirans hinc mariti, hinc uxoris oratio. Quam conveniens domeſticæ ſocietati illud τὸ ὑπάλληλον, licet & Ἀσύστατα illi attribuat Ovidius, cum canit: *Non bene conveniunt, nec in una ſede morantur, Majeſtas & Amor.* Divellit ſubjectum à prædicato, & prædicatum

tum à ſubjecto τὸ Non. Mutuos & ſuaviſ-
ſimos amantium amplexus dirimunt tri-
ſtes querimoniæ, at quam maxime moro-
ſæ conjugis pertinax ἀπόφασις. Quod ſi
Syllogiſmum, nobiliſſimum Logicæ artis
actum, expendere libeat, quid quæſo ille?
Diſcurſus eſt, in quo poſitis quibuſdam
diverſum quid à poſitis ex neceſſitate
accidit. Nec aliud profecto quid Conju-
gium eſt, in quo diſpoſitis ſecundum le-
ges divinas & humanas viro & femina,
diverſum quid ab illis, chara nempe ſo-
boles, magnum patris incrementum ἐξ
ἀνάγκης συμβαίνει. Habet ratiocinatio ſuas
præmiſſas. habet & generatio. Illa majo-
rem minori præfert. Hæc virum feminæ.
Illa concluſionẽ vel ſolius formæ neceſ-
ſitate infert, hæc non niſi formæ & ma-
teriæ neceſſitate ſuaviſſimam liberorum
turbam elicit. Libet philoſophari ſubti-
lius. Ex puris negantibus nihil ſequitur.
Hic nihil, ſi vel alter conjugum ſit ne-
gans. Optima eſt argumentatio ex puris
univerſalibus. Hic nulla bona, niſi ex
puris ſingularibus, Cajo & Caja, Sem-
pronio & Sempronia, Alcmena & Iove.
Vniverſalia generare, nuſquam, quod
ſciam, memoriæ proditum. Concluſio ſe-
quitur partem deteriorem. quod & mul-
tis retro ſeculis conjugio probatum. Ci-

cero-

ceroni ac Meſſalæ oratoribus ſummis, parentibus optimis, degeneres fuere filii, illi M. Cicero, huic Cotta Meſſalinus, à pejore matre vitium trahentes. Et Socrates omnium mortaliū Apollinis oraculo ſapientiſſimus, liberos habuit patri diſſimillimos, matri Xantippe ſimiliores, ut eſt apud Senecam. Vicium eſt, ſi plus ſit in concluſione, quam in præmiſſis. Nec minus naturæ error fuit, cum Ciceronem parentes genuere cum cicere. Denique ex veris nil niſi verum, uti ex fortibus fortes creantur & boni. Porro ab Exemplo qui argumentantur Oratores & Poëtæ, gaudent à thalamis, uxoribuſque exempla petere. Tale eſt illud acuti vatis, quem non nomino, *dabat hoc Cornelia Graccho, Iulia Pompeio, Portia, Brute, tibi.* Tritum etiā illud apud umbraticos Enthymema ἀπὸ τοῦ εἰκότος, *Pallet, ergo amat.* Illud indignor, tam acri Dilemmate virginum ſpem oppugnaſſe Biantem, cum *uxorem ducendam negat*, ob hoc, *quia net formoſa ſit ducenda, utpote* κοινὴ, *nec deformis, utpote* ποινή. cui conſona dixit alter quidam, qui juveni nondum, ſeni nunquam ducendam uxorem contendebat, τῷ νέῳ οὐδέπω, τῷ γέροντι μηδεπώποτε. At vide, ut etiam lepida Inductione concludat Bilbilicus, *lib.* 3, *Epigr.* 53.

Et

Et vultu poteram tuo carere,
Et collo, manibusque, brachiisque,
Et ne singula persequi laborem,
Tota te poteram Chloë carere.

Quam vero oportunum hoc Dialecticis dissertationibus sit argumentum, inde constat, quod probabilium quæstionum suppeditet luculentam penum. quales sunt: (*Plutarchus in Moral.*) *An sapienti ac literato sit ducenda uxor. An ducta jam uxore sit philosophandum. An præstet cum Scævola manum habere in flamma, an cum Aristippo in sinu Laidis. An recte à Demosthene responsum sit, Non em it anti pœnitere. An ducenda sit uxor oculis solum, an etiam auribus: hoc est, an ad formam solum sit respiciendum, an etiam attendendum ad famam. An præstet nobilem ducere, ignobilem & divitem, an nobilem nudam agris & nummis. An juvenculam, an plenis annis nubilem. An tenui & angusta fronte insignem Lycorida, qualis Italis placet, an lata & tuberosa, qualis nostratibus. An Venusinam, an Corneliam pro dote triumphos numerantem. An indoctam, an quæ docta tenebit Dicendi genus, & curtum sermone rotato Torqueat enthymema, vel historias sciat omnes. An expediat uxori subinde liticulam movere, ut mox amoris fiat, cum lucro, redintegratio. An viri in familia dominium*

monar-

monarchicum ſit, an Ariſtocraticum, ita ut in partem imperii admitti debeat uxor. An viri in illam imperium civile ſit, an herile. An phantaſiæ uxorum indulgendum ſit in ornatu corporis. An ſolas deambulare fas ſit: An ἑλικῶπις, βοῶπις, γλαυκῶπις *pulchra ſit.* & quæ plura *loquacem Delaſſare queant Fabium. (Horat. lib. 1. Odar. 33.)* Quod ſi Demonſtrationem τετράγωνον, quæque ſcientiam animo ingeneret, ab amantibus exigas, dicam cum Philoſopho, exquiſitas Demonſtrationes in materia contingenti, & tot caſibus obnoxia perperam exigi. Sed ut Sophiſtarum cavillis expoſita ſit, docent Scholæ, quæ ad Amphiboliam referunt: *Audio uxorem habere te.* ad fallaciam accidentis, illud Comici, Θάλασσα, καὶ πῦρ, καὶ γυνὴ, κακά τρία. *Tria ſunt mala æquor, ignis atque femina.* ad fallaciam, à dicto ſecundum quid ad dictum ſimpliciter, πᾶσα γυνὴ χόλος ἐστὶν, ἔχει &c. *Femina tota furit.* ad fallaciam à non cauſa ut cauſa, *Ventricoſa eſt*, ergo *in utero gerit.* ad fallaciam plurium Interrogationum pro una, *Clœlia, Agrippina, Scribonia, fueruntne matres fecundæ?* Ex quibus omnibus patere arbitror, quanta Logicæ & rationalis doctrinæ cum conjugali ſtatu ſit cognatio, ut toto cœlo mihi errare videantur, qui à

ratio-

ratione alienum putant, imperatorem Vniversi virum in conjugis se gremium demittere. Iamque ista scripseram, cum tædium ignobilis ac ancillantis disciplinæ obrepere cœpit. mox cantillare exorsus, dum, fessam ab intentiori meditatione mentem relaxo, ilicet ad ingenium redii, & hisce versiculis margines libelli conspurcavi.

Ite graves ferro clypei, galeaque, ducesque,
Et quicquid, Bellona, probas. Tu sæve facesse
Mars pater, & Paphius furialia prælia bellis,
Et facibus secerne faces, atque ignibus ignes.
Non ego jã Sylvæ muros, non subruta flãmis
Tot circũ castella canã, non matribus arma,
Detestata piis, crudæque incendia pugnæ.
Molle melos Cithereæ cupit, levibusque Camœnis
Dici Cypris amat; grandesq; exosa cothurnos
Gaudet Acidalio thalamos percurrere socco.
Ille mihi quondã Sophiæ deductus in hortos
Virginis os tenerum, & blandæ promissa puellæ
Cogitat, insolitoque furens incanduit æstu.
Tu celerẽ in flãmas juvenẽ Sapientia dictis,
Consilioque juva. vellem prudenter amari,
Quã jã Sponsus amat. vellẽ sapienter amari,
Cui debet se Sponsa, virum. sine lege maritũ
In thalamos inferre faces insania lecti est.

Vesti-

Vestigant secreta Duces, belliq́ue labores,
Vt noceant prævisa minus. discrimina Nerei
Navita, & in cæco scrutatur saxa profundo,
Ne noceant occulta rati. tu pectore, Gravi,
Dum Cyprum, totamque Paphum, Gnydii-
que recondis
Arma Dei; primoq; ferox incumbis amori;
Barlæi præcepta tui, monitusque suâves
Accipe. Iamq; gravis credas commenta Lycei
Insanire tibi, tetricos mitescere vultus
Doctorum, & rigidæ dici convitia barbæ,
Grajaque Romanis impleri pallia nugis.

Quare Physiologiæ quoque, & rerum naturalium capita perstringam, cum Physici corporis affectiones laudatissimę sint, amare & amari. Sed pręeat Stagirites ipse, qui de informi materia obscurius disputans, ut intelligi possit, eam Feminæ comparat, quæ virum appetit. Evolvam latius Peripateticum sensum. Materia per se rudis, indecora, turpis, sine forma sordet. Nec sine viro mulieri suum decus ac splendor constat. Materia sine forma distingui ac secerni nequit, cum unus idemque ubique ejus sit vultus. Nec uxor Catonis, Attici, Cæsaris nuncupatur, nisi postquam suo quæque marito placuit. Materia indifferens est ad omnes formas. Etiam mulier nulla naturæ necessitate huic

huic magis, quã illi, se ipsam debet. Cum materia ut maritet forma, illam disponi oportet ac alterari. Etiam mulierem blandimentis deliniri necesse est, ut hunc præ illo admittat. Materia nullam rei naturalis speciem parturit, nisi ab Efficiente mota. nec mulier ulla sobolem, citra viri opem. Noli mirari, formæ simul & Efficientis analogiam induere virum, cum in Physicis nihil vetet, unum idemque formæ & efficientis officio fungi. Materia & forma totum compositum sunt. *Masculus & totum*, ait Propertius, *femina conjugiũ.* Ergo, uti insatiabili formæ desiderio tenetur materia, ita & Æneæ amore *Vritur infelix Dido, totaque vagatur Vrbe furens:* & Pyrami desiderio Thisbe in invidum parietem invecta fuit: Phaonis amore, è scopulis se præcipitem dedit Sappho. Cujus quidem desiderii causam ex Platone discite, qui homines fingit ex mare & femina constitisse, postea facta partium divisione, ac sectione, mansisse in iisdem veteris junctionis & copulæ appetitum. Nec secundam formam admittit materia, nisi extincta priore. Neque Tiberio jungitur Livia, superstite Marcello. Privationem mariti debiti adesse, erudita Epistola deplorat Icari filia. At illam absentiam formæ debitæ inesse definit Peripatos.

Idem

Idem privationem & formam contraria vult esse Principia, at Empedocles Amorem & Litem. De Natura, quæ causa motus est & quietis, deque principio Activo & Passivo, nihil attinet dicere. Sunt Veneri non minus sua sacra, quæ revelare nefas fuerit, quam Cereri. Flammeis Sponsam velavit antiquitas, ne, quod vult illa, appareat velle. Illud solum dicam: Naturam quoque esse, quæ ad licitas voluptates nos invitat. unde Venerem quidam dictam putant, quia nec vocata sponte ad nos venit, *Omnibus incutiens blandum per pectora amorem.* Causas generationis externas apud eundem philosophum leges, ubi inquit, *Sol & homo generant hominem.* nec alio fine hominem amat homo, quam ut homines esse non desinant. Fortunam & Casum in his rebus ludere dicerem, nisi obstaret Satyrici autoritas, qui ait, *Fatum esse in partibus istis*, &c. Magis Physica sunt, quæ de Motu disputat. Ut alia omittam, illud ad ravim inculcat, tanquam Physicæ κεφάλαιον, Motum fieri successive, generationem contra in instanti, cum minus hac in parte acutus Maro dicat, natum Pollioni filium, postquam *Matri longa decem tulerunt fastidia menses.* Perpetuum & grande esse, ait, odium Naturæ & Vacui. stupenda illam

illam hujus metu moliri, ima ſurſum, ſupera deorſum protrudere, obſtantia perrumpere, frangere ſaxa, moles attollere, aut motum ipſum invitis motoribus prohibere. Habent & ſuum Vacuum, quod metuant, Lares domeſtici, habent, quod optent. Metuitur bonæ mentis ſoror paupertas, ut quæ vacuis loculi sambulare ſolet, nec ſi plenos illos ſors dederit, valde de corporum penetratione cum Democrito & Meliſſo ſollicita ſiet. Contra optant Vacuam à lite, aſperitate, ſuperbia domum. Poſſem infinita huiuſmodi congerere ad hanc rem, ſed cum Infinitum nullum dari contendant Phyſici, vereor, ne Præceptorum incurram offenſam. Verum ut ad Te convertam orationem, Gravi doctiſſime, Cœlum, cui aliquando deberis, contemplare, orbeſque ſupra mundum hunc poſitos percurre. Apparet inter ſidera cum conjuge ſua Cepheus, ut locum quoque conjugibus in cœlo eſſe poſt fata docearis. Apparent tot virginum, ac matronarum faces, Andromedæ, Aſtrææ, Veneris, Dianæ, ut ſcias etjam cœleſtibus placere ſexum iſtũ, quem hic mortales tædio optimarum rerum ſequiorem vocamus. En locum, à quo læva dextraque omina novis nuptis petere ſolent Aſtrologi, fecunditatis ac ſteri-

ſterilitatis, longi breviſque ævi præſagia. Hic genituræ tuæ dominos vides, vitæ moderatores Planetas. Ex his Saturnum cave, inimicum amantibus ſidus, ob frigus. Jovem venerare (ab hoc Joviales dicti) divitiarum, honorum, lætitiæque datorem. Martem fuge, igneum, ferocē, iracundum. Omnibus dignior Sol, cui tot virtutes ineſſe perhibet Ptolomæus, quot reliquis ſtellis. Venerem, in cujus jam ſtas horoſcopo, ſuſpice, quæ, ubi ad Bichæram acceſſeris, plus ſatis dabit incaleſcere. Mercurium probo, ſapientiæ & eloquentiæ autorem, patriæ urbis tutelarem Deum. Sed Lunam averſare, amentiæ, inſtabilitatis, ignorantiæ, ignaviæ matrem, ideoque Endymioni dilectam. Eam quoties vultum mutare vides, variam ac mutabilem vitæ rationem cogita. Vbi Sol in Geminis fuerit, gemellos expecta, Caſtori & Polluci pulcherrimis juvenibus ſimiles. Vbi in Virgine hærebit, filiam ſpera, Helenę forma non diſſimilem, ſed moribus ac fato. Hæc ex Zoroaſtris, Apollonii, Eudoxi, Zamolxidis diſciplina hauſimus. Pene oblitus eram ſuaviſſimi iſtius ac harmonici concentus, quo præterlabentes invicem orbes Pythagoreorum auribus accinunt. Exhibet is ſpeciem ſuaviſſimæ inter vos conſpirationis, &

nis, & in vita, ſermonibus, factiſque laudabilis conſonantiæ. A cœlo ad Elementa deſcende. ab Igne nonnihil caloris peti ſuaſerim, caveri illud τὸ ξηρότατον. Aëris multum, & quanta potes laterum contentione imbibe. φυσώδεις enim expedit eſſe amantes, & ſpirituum plenos. At cur ἄριστον eſſe ὕδωρ inquit Pindarus noſter? forte ob hoc, quod cum Platone credidit, mundum eſſe animal, ad hujus vero generationem conſervationemque maxime facere humidum, annuente Homero,

Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν.

Oceanum matremque Deum, Thetynque parentem.

Nec terram faſtidi, quam Aſcræus poëta in ſua Theogonia cœli conjugem, omniumque communem matrem vocat. Ex his quatuor alteratis unione quadam fit mixtum, uti neque male miſceri dixeris fide conjugali nexos amantes. Magni poetæ hemiſtichiũ eſt, *Mixta Deo mulier.* Quæ ipſa mixtio uti in natura abſque Reactione non fit, ita reciprocis quoque amoris & benevolentiæ officiis Aphrodiſia ſacra conſtant. Etiam hic valebit illud Martialis,

Vt præſtes Pyladẽ, aliquis mihi præſtet Oreſtẽ.
Hoc nõ fit verbis. Marce, ut ameris, ama.

In Meteorologicis fumi & vapores

utramque paginam faciunt. Sed & amantium ſunt fumi, & vaporum inſtar evanidæ voluptates. quod infitias non ibit, qui ſecum reputabit, quas vir cum uxore dicat ineptias, quas agat nugas, quoties de poſteritate ſollicitus humani generis jacturam reſarcit. Ibidem audio de Draconibus volantibus, de fatuis ignibus, de lancea ardente, de fulmine & tonitru, de ventis, tempeſtatibuſque, imbribus, grandine, mari, ac ſimilibus terrorum plenis nominibus graviter diſceptari. Sed an unquam ita bene compoſiti fuere conjuges, quos non ſui ſubinde tranſvorſum rapuerint turbines, accenderint irarum faculæ, de ſtatu tranquillæ mentis dejecerint fluctus? Non credo verum eſſe, quod monumento ſuo inſcribi juſſit P. Rubrius Celer: ſe cum uxore vixiſſe XLIII. annos, menſes VIII. ſine querela. De Fatuis conjugum ignibus nihil dicam, cum de iis prolixe ſatis totum jam ſeculum declamaverit Moria Eraſmi. Iridem quoque ſcis evanidæ eſſe naturæ, ut diſcas evaneſcere ſubito amantium iras: eandem varios colores induere; & jam blando, jam torvo vultu opus eſſe patrifamilias, prout vel poppyſmo lenienda eſt uxor, vel objurgandi liberi, vel coërcendi famuli. Metalla, alte terræ viſceribus repo-

reposta, scrutatur pallidus fossor, sed non invenit, nisi præeunte virgula divina. Nec fidem aut amorem conjugis recte exploraveris, nisi salutari afflictionum virgula tactus. In lapidum genere Smaragdos tibi commendo. soli enim grata viriditate oculos fessos Candidæ tuæ intuitu reficient. Florum, herbarumque fragrantiam in hortis amamus, quæ si in moribus quoque vestris renideat, gratissimum quaquaversum odorem spargent. Sunt & amoribus sui horti & viridaria, in quibus sollicite à te velim observari, Parthenium, myrtum, euphrasiam, pomum amoris, sempervivum, & si necessum sit, erucam & satyrion. In Avium genere cornicem ac columbas ama, amoris symbola: ad hæc Piscium genus omne, in ipsis aquis frigoribusque exardescens. Ante omnia, Animam, sine qua trunci sumus & lapides, intuere. Est ea actus corporis organici potentia vitam habentis. quod quidem totum viro convenire arbitror, qui conjugi unitus, ἐντελέχεια est σώματος ὀργανικοῦ τῇ δυνάμει παῖδα ἔχοντος. Officium ejus naturalissimum est, τὸ γεννᾷν. quod & tuarum jam est partium. Illi visum, auditum, gustum, olfactum, tactum acceptum fers. At quid est, ait Varro, *quod homo libentius videre debeat, quam*

 bellam

bellam uxorem, addam ego, & rotatorios amantium oculos, duri ac illachrymabilis Plutonis illices? Quid audire impensius amat, quam eandem ὑποκοριστικῶς loquentem? Nihil quoque salsum, nihil suave esse potest, ubi amor non admiscetur. Idem, qui dat dulce, amarum ad satietatem usque oggerit. De olfactu dixi, cum de morum fragrantia verba facerem. Et nisi per Tactum fuisset, immerito tantis animis Paridi succensuissent Atridæ. Quanta Memoriæ in mulierculis sit vis, inde liquido constat, quod sine illa lentum suum Ithacum jamdudum plorare jussisset Penelope. quanta vero Imaginationis, ex eo, quod illius impulsu Hellespontum toties tranaverit Leander, & visam semel Cleopatram amare sustinuerit Antonius. *Hærent infixi pectore vultus, Verbaque*. Jam vero Animæ distinctioni in Vegetativam, Sensitivam & Rationalem, annon respondet amoris distinctio in Naturalem, Animalem, & Rationalem? Affectuum insuper, quos Græci πάθη vocant, historiam cum leges, cogita, sine Amore nec patrem te unquam fore, nec jam Sponsum, cras maritum esse posse. Gaudio vero ac voluptate non minus carere poteris novus amator, quam umbram non jacere, qui cis ultraque Solem

positi

positi sunt. Totius conjugii moderatrix est Ratio, qua uti aliis imperamus, ita & illi parti potissimum imperare nos necesse est, quæ rationem non nisi invita audit.

Formant cuncta virum, docent maritum
Cœlum, sidera, terra, pontus, aër,
Occultumque aliquid thoro loquuntur.
Saturnus gravis incubat cubili,
Emollitque senem sereniore
Vultu Cypris, amicior puellis.
Promittunt sobolem, negantque stellæ:
Promittunt facilem, negantque Sponsam.
At non ista, minantiumque duros
Moratur sapiens Deum labores.
Astris imperat, applicatque lecto
Totum Zodiacum sagax amator.
Et quibus ratio faces ministrat,
Mens exercita, masculumque pectus,
Cœlum, sidera, terra, pontus, aër,
Totum prospera donat Vniversum.

Illud quoque non semel me dixisse recordor, Socratem philosophiam, è cœlo ac astris, in domos urbesque deduxisse. Ego dum

Avia Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita pede,

eam è cœlo & Naturæ sacrario in thalamum & amplexus tuos deducam. Magna est & acris apud morales Philosophos de Beatitudine disceptatio. Inter ducentas

& octoginta opiniones, si Varroni fides, placet illa, quæ eam in virtutis actione ponit, & ea quidem, quæ individuam secum trahit animi corporisque voluptatem. at hanc ipsam si à conjugali vita distraxeris, non vita ea, sed mors appellanda est, licet è Zenonis porticu dimissi perpetuis illam convitiis dilacerent, forte, ut deterritis aliis, ipsi soli fruantur. Multa apud eosdem de utili, honesto & jucundo est contentio. quæ omnia in tuos usus converte. Nam & augendæ rei familiari studere te oportebit, quod utilitatis est; & ea sectari quæ sine ullis præmiis fructibusque propter se expeti merentur, quod honestatis est; nec aversari suavem conjugis fruitionem, *Et tot millia basiationum*, quod jucundum interpretor. Recensebo Virtutes, veræ beatitudinis media & causas, omissis iis, quæ de Spontaneo & Invito, Electione ac Consultatione in medium proferri solent. Neque enim dubium est, te Sponte hoc vitæ genus elegisse. Et quis credat, in Veneris servitium concessisse δι' ἄγνοιαν aut διὰ τὸ βίαιον prudentissimam & humanæ imbecillitatis probe consciam Virginem? Fortitudo cira τὰ φοβερὰ καὶ θαρραλέα occupatur. Quare, tu Virgo, *Volscorum egregia de gente Camillam* imitare, quæ viris ausa

fuit

fuit concurrere, ut est apud Maronem. Virginitati si metuis, age, ut de te ipsa victoriam & triumphum reportes, sine, eam rapiat maritus. Vinci velle, vicisse est; & simulasse animi ægritudinem, ea demum vera sexus vestri laus est. Hic virum non alloquor, cui fortius ad res tantas ingenium suspicor esse. At Temperantia omnium virtutum fidissima custos, utriusque vestrum erit. Quisquis conjugem amas, serio ama, aut amari si illa se frigidiuscule sentiet, mox in amore tepescet. & quem minus amare desinet, odisse incipiet. Ita tamen, mi Gravi, amare te velim, ut, contra quam, post obitum Terentiæ, fieri posse dicebat Cicero, & uxori & sapientiæ operam dare possis. A Sponsa redamari te cupiam, sed caste, sed sobrie, sed verecunde. Quæ flagrat, minus modesta erit, quę furit, minus tranquilla. Ardentes in amore vidimus, sed mox zelotypas, quę si maritus alio oculum torserit, si osculum vicinę indulserit, si ridenti non subriserit, si rure tardius reversus fuerit, anguntur animo, & se negligentius haberi putant. Vetus hoc legi,

Quæ mulier suum virum vult sibi obsequentem esse, & diutinum, modice atque parce ejus serviat cupidines.

Quam illa sapuit, quę rogata, *ecquid*

maritum complexa esset, respondit, *Non ego illum, sed ille me*. Etiam Justitię hic locus, cujus officium est, unicuique suum dare. Quę vero conjugum mutua sint debita, ex lege innata, non scripta, habere facile est. Sed hanc moderabitur Æquitas. quę faciet, ut in meliorem omnia partem sumantur; & quod deforme est, formosum; quod vile, preciosum appareat. Ad proprias magis conjugum virtutes me confero. Sunt eę, Concordia, Fides, Castitas, Mansuetudo, Patientia, Comitas. De concordia Nasicaam audite Ulyssi loquentem,

Οὐ μὲν γὰρ κρεῖσσον καὶ ἄρειον
Ἢ ὅθ᾽ ὁμοφρονέοντε νοήμασι οἶκον ἔχητον
Ἀνὴρ ἠδὲ γυνή, πόλλ᾽ ἄλγεα δυσμενέεσσι,
Χάρματα δ᾽ εὐμενέτῃσι.

Nam nil pulchrius est meliusque,
Quam cum vir, mulierque suam concorditer una
Aetatẽ degunt, in quo dolor hostibus horũ,
Sed sit gaudium amicis.

Ea ut sarta tecta inter vos sit, opus est amore, sed à quo nec verecundia, nec reverentia absit. secus servitutis ille illecebra est. Novi maritos, qui in publico nugari, jocari, os libare amant. novi, qui non nisi ex uxoris imperio loquuntur, & ambulant. Tales, cum imperium dote vendi-

vendiderint, aureis compedibus ambulare scripsit Petrarcha. Exclamandum his cum Comico, *Vxorem duxi; quam non ibi miseriam vidi?* Alterum accipite Concordiç authoramentum, pati multa, connivere ad multa. Diomedes scribitur ab Homero in bello ne Veneri quidem pepercisse. Tales viri quidam sunt ferocientes & lævi, qui tenellum sexum exasperare immiti sermone malunt, quam blando demulcere. Castitatem exigo. Improba siquidem vox est, etsi Imperatoris & arguta: *Patere me alias exercere cupiditates meas. Nam uxor nomen est dignitatis, non voluptatis.* Data mutuo Fides non nisi cum morte divortium faciat. Comitatem impero, qua alter alterius animum dejectum eriget, tristem exhilarabit, languentem exstimulabit, ægrotum levabit, ferocem franget. Si exempla vultis, Clytemnestras, Danaides, Faustinas, Rosemundas detestor. Laudo Creusas, Artemisias, Julias, Æmilias, ardua exempla, ceterum cognosci utilia, quia excellentissima animadvertenti ne mediocria quidem præstare difficile putabitur.

Vado ad Politicam, scientiarum omniũ principem & Architectonicam. Hæc sine statu conjugali nulla est. Nec enim civitas, nisi ex familiis coalescit, nec hæc per-

fecta esse potest sine viro & uxore. Discrimen tamen ingens utriusque societatis observasse mihi videor. In illa gravitatem omnia, & severitatem sapiunt; hæc risibus, jocis, lusibusque temperari amat. Sæviat in Capitolio Nero, hic mitescet. In Areopago frontem corruget judex, hic eandem explicabit; adamantinas leges edicat, hic delirandi spatium quæret. In Curia quamvis gravis Cato, hic parum pensi habet, & dum uxori vacat, de Carthagine excindenda minus cogitat. Politica conjunctio hominibus tutandis, hæc generandis servit; illa ut bene sint, hæc, ut sint, facit, humani generis architectrix unica. In illa ruptam pacem aut legum rigore, aut ferro reparamus. hic urbanitate & intima admissione sopitis amantium iris recrudescit amor. Et quanquam Politicorum judicio Respublica melius regatur à viris, quam à feminis: nihil vetat tamen de Republ. & has bene mereri. Cum angeretur valde Augustus, & insomnes noctes ageret, deprehensa in se conjuratione L. Cinnę, sensit, & blande exquisivit Livia, *Et potes*, inquit, *feminam audire? Omitte consilia de puniendo, cogita de ignoscendo. Vindicta & severitas quod hactenus non perfecere, vide an benignitas ac clementia dabunt.* Paruit Augustus,

igno-

ignovit, & in posterum muliebri consilio liber ab insidiis vixit. Oeconomica doctrina tota vestra est. Partes quippe ejus sunt, parentes, liberi : maritus uxor: dominus, servus. De singulorum officiis erudite in Oeconomicis suis differit Aristoteles. Unum excerpam, idque emphaticum valde: *Viri erga uxorem eam esse rationem, quæ principis erga subditos.* Quid, quod lib.I. c.I. *Oeconomiam Monarchiam esse pronunciet* , & lib.I. Polit. cap. VIII. *Mulieris principatum non per se, sed præter naturam esse.* Quare cum Thelemacho, velut in majestatis tuę throno sedens, exclama:

Αὐτὰρ ἐγὼν οἴκοιο ἄναξ ἔσομ' ἡμετέροιο.

Sum propriæ Rex ipse domus, princepsque meorum.

Lycios nihil morare, qui majoribus honoribus mulieres prosequuntur, quam viros: neque Sauromatas, qui, genus hominum barbarum, in universum fere parebant uxoribus. Mathematica superest. Ab hac normam & amussim bene vivendi capite. Uti enim illa omnia ordine, numero, pondere, & mensura facit, ita & à conjugibus hæc ipsa observari æquum. A Geometria specialius discite, toto cœlo ab amantium studiis differre lineas parallelas : Ab Arithmetica, quid sit propor-

tio Arithmetica & Geometrica, cum illius in dote rationem haberi non repugnaverim, hujus in vita, moribusque haberi necesse sit:. Ab Optica discite, reflexum amoris radium simplici efficaciorem esse. Catoptrica non commendo iis, quibus ob virtutem solam, pulcherrimosq; ejus vultus conjuges placent. A Metaphysica studio abstinui. Quia cum proprium ejus sit, ea considerare quæ ἐξ ἀφαιρέσεως sunt, à materia abstracta; vos vero ea quæ ἐν προσθέσεως sunt & materiæ permixta, ametis: veritus fui, ne in modum considerandi res Metaphysicas peccarem, & δι' ἀπαιδευσίαν dicar hallucinatus fuisse.

De sinam itaque philosaphari, & læta comprecatione Nuptiis Peripateticis finem imponam, illud solum si dixero: Felicem esse Sponsum, cui uxor talis contigit, in qua cum forma mixturam fecit pudicitia, cum opibus humilitas, cum honestis natalibus modestia, cum facundia morum candor: Felicem quoque te Sponsam, tali marito, in quo eruditio cum prudentia, cum probitate pietas, cum comitate gravitas optimo fœdere coiere. Vivite læti, & inter hasce vitæ ærumnas, & mundi lubricos casus, pie ac jucunde ætatem transigite, liberosque in

sola-

ſolatium ſimul veſtrum & ſubſidium, amicorum & patriæ ſpem plurimos gignite.

Hæc dum remiſſo diſputamus otio;
Foris ſub ipſis præliatur Alpibus,
Et ſigna tollit præpotentium furor.
Domi triumphos, fracta Rheno cornua,
Victumque Moſam, fataque indomabilis
Miramur urbis. ire retro Cæſarem,
Aquilas fugari, lætiorem Marſzcum
Frontem receptis explicare finibus.

In Batavis, tu noſter, amas, primuſq; tuorũ
Ordiris, Theodore, virum. dulciſſima res eſt
Conjugiũ, conjunxq; tibi. poſt bella neceſque
Tranquillũ meditaris opus. diſpendia mundi
Tanta cupis ſarcire pater, belloq; cadentes,
Pro patria, reparare animas: proferre nepotũ
Nomina. Virginitas, & Virginitatis honores
Sordent cuncta tibi. pudor eſt, ſine conjuge, lætos
Effluxiſſe dies, pigram traxiſſe juventam,
Et magni genuiſſe nihil. Nunc verba mariti
Ingeminat Bickæra tibi, mutataque de te
Adſueſcit matrona loqui. ſic Portia fecit,
Cum ſua in ingenti defigeret oſcula Bruto.
Nec ſapuit Druſilla magis, prudenſq; Serena
Pectus, & Auguſto recubans Vipſania lecto.

C. BARLÆVS.

LAVS PEDICVLI,

ad Conſcriptos Mendicorum Patres.

LAVS PEDICVLI,

ad Conſcriptos Mendicorum Patres.

Sacrum morbum eſſe opinionẽ, vere pariter ac eleganter, Patres Mendicorum, ab antiquis proditum memoriæ eſt. Cujus tan-a vis eſt, ut ſi quem vel leviter afflarit, um, tanquam vinctum conſtrictumque eneat, neque ad veritatis lucem oculos ttollere permittat. Id vero vel inprimis eplorandum, quod judicia, in quibus de alute agitur mortaliũ, cum ſemel tenuit, uffragia ſententiaſque moderetur, & in artem alteram, quodcunq; animo con-epit, ferat ac decernat. imo hercules pro udice ſe gerat. Quod in cauſa rei noſtri nanifeſtum eſſe, quis tam nullo præditus ſt ſenſu, qui non fateatur? Pediculum unc, celebre animal ac cuivis notum, oſpitem ipſius hominis domeſticumque, rtum ex homine ac creatum, in iiſdem ocis ac laribus eductum, ejuſdem Fortu-æ, Penatium, & ſi quæ domeſtica ſunt

vobis

vobis ſacra, omnium participem, veſtrum vero comitem fidiſſimum, premunt libenter homines, & in contemptū, quantum poſſunt, hactenus adducunt: neque terra jam & mari, ſed quam unam habet vitæ atque fortunarum ſedem, corpore humano interdicunt ac proſcribunt. Cujus rei cauſam ſi quis quærat, nullā præter unicam inveniet opinionem. quæ ut penitus ex animo tollatur, ad ſalutem rei intereſſe exiſtimo. Quem ut vobis diligenter commendem, ſatis eſt, ſi laudes ejus non ignotas vobis eſſe ſinam. Ajunt primo omnium, infame eſſe nomen. Dii veſtram fidem! quod à parte honeſtiſſima deſumptum eſſe, ipſi ne negare quidem audent. Unde Pedem primo, mox, ut blandientes ac amantes ſolent, merito Pediculum dixerunt. non profecto minus caſta voce, quam, aut Oedipum aut Polypum: in quibus eadem vox extat. Opinionis ergo vim videte, ac ſemel penitus perſpicite. Pediculorum montem, populos Pediculos, Pediculorum ſive agrum ſive flumen, dici nemo turpiter exiſtimat, ne de foliorum & fructuum pediculis hic agam. Quanquam equidem Romani, ne præclara quidem & magnifica deeſſe illis voluerunt nomina. Ut cum Serpentes & Sexupedes dixerunt. Multo vero minus Græci.

Græci. qui ab ipſa rationis officina, cere-
bro humano, unum inter cætera impo-
suere. Hebræi quoque ab efficaci voce
canan, quod fundare illis (unde *can*, quod
est baſis, pes, ſive fundamentum) dixe-
runt. Vel quod, puncti inſtar, animalium
majorum fundamenta ſint: vel quod mul-
tis pedibus, ut baſi, nitantur. Ergo *cin-
nim* genti antiquiſſimæ vocantur. Græci
interpretes Sacrorum, σκνίπας, non ut di-
verſa animalia, quod nobis ſemper viſum,
sed à ſpatio dixere. quia σκνιπὸν, id quod
est exiguum, aut parvum. Unde & Chal-
dæis, à contracto corpore, & conciſo
quaſi, *cimlin*. A quo & *camla* Arabum.
qua voce hoc animal deſignant. Neque
est quod quenquam horum pudeat. cum
subtilitatem corporis ac modum, virtus
vel excuſet vel commendet. Quam & in
formicis quiſque admiratur. quibus ſum-
mam quoque antiqui prudentiam aſſcri-
punt. Neque minus noſtri, cum humana
corpora invadunt, ſtrenue rem gerunt.
Ut de ſingulis eorum dici poſſit, quod de
maximo heroë ſummus vates,

> Τυδεὺς μέν τοι μικρὸς ἔην δέμας, ἀλλὰ
> μαχητής.
>
> *Corpore parvus erat Tydeus, ſed maxi-
> mus armis.*

Quanquam ſane reus noſter, nihil ad ſe

perti-

pertinere quo dicatur nomine, existimavit unquam. Quam præclaram ἀδιαφορίαν, sine dubio è Stoicorum barbis superciliisque, in quibus olim vixit, idem traxit. Porro cum à patria plerumque fontem laudis ac originem, & oratores & philosophi deducant, (quod Platoni quoque in Menexeno probatur) noster, neque Athenis neque Romæ natus est. quarum civitatum laudes sæpe ad fastidium jam usque magni oratores celebrarunt. Patria pediculi est Homo. Cujus merita ac laudes prædicare velle, putidi sit & inepti. Sicut autem solus ratione præditus est homo, ita ratio in summa ejus editaque parte, domicilium ac sedem habet: capite nimirum. Quam profecto sibi, tanquam arcem quandam, minime, ut reor, contemnendam, merito delegit. In hac nascitur ac educatur: in hac opes stabilitas ac fundatas habet. Hujus incola & civis est: non inferiora, hercule, secutus. Cum vero, quod antiquus vates eleganter cecinit, vicino bono nulla res sit melior: ille mentem, ille intellectum, ille prudentiam ac sapientiam, vicinas, ac propemodum domesticas; hic habet. A quibus cum longissime absit asinus, obtusum animal ac hebes, solus pediculos, ut vulgo creditur, non novit. Contra autem

em prudentiſſimi mortales, præter ho-
ninem, divinum animal ac vere primum,
anem quoque ac philomelam ardentiſ-
ime ſectantur: quos ingenio præſtare
norunt. Ne non verum ſit, quod primum
bHomero, mox ab Ariſtotele eſt dictum,
Cum ſimilibus plerumque ſimiles con-
ungi. Soli ex felicitate ingenii divinitatis
ocabulum Platoni impoſuit antiquitas:
ujus pediculi proverbio circumferuntur.
Ne de Pherecyde, & Alcmane, quos ad
necem uſque comitati ſunt, hic dicam.
Porro nobiliſſimi in capite morantur:

Plebs habitat diverſa locis.

Nam colonias, ut plurimum, ubique, in
eſtibus, in ſuperciliis, in barba, dedu-
unt: licet non ejuſdem omnes generis ac
ormæ. Antiquitatem ſi ſpectes, ſupra E-
ichteum ac Cecropem, ad Deucalionis
empora continuabis. Simul enim ſpiritu
humano incaleſcere cœperunt ſaxa, hunc
alorem reus noſter eſt ſecutus. Qui ut
quam longiſſime ab omni frigore verſe-
ur, ſua ſemper intereſſe exiſtimavit. Ho-
no igitur, è ſaxis, ex homine prognatus
ſt pediculus. tanto nobilior origine,
quanto ſaxis ac lapidibus nobilior eſt ho-
no. E carne naſci Ariſtoteles, è ſanguine
utem Theophraſtus voluit. Utramque
nobiliſſimam ac primam eſſe corporis
huma-

humani partem, nemo nescit. Ajunt vero è corruptione nasci. & hoc telum contra innocentiam valere, crudelissimi actores arbitrantur. Nolite pati, Patres, imperitiam in foro vestro ad calamitatem rei, ultra veritatem posse. Idem enim homini, si pergant, idem cunctis animalibus eveniet. Ex corruptione enim sanguinis ut semen, ita è corruptione seminis, cum homo, tum & animalia nascuntur cætera. Quid formosius pavone? è corruptione ovi nascitur. Quid apibus prudentius, quid fœdum minus, magis autem necessarium in terris? è corruptione bovis nascuntur. Nihil enim generat ex alio Natura, nisi ista lege, ut aliquid corrumpat. & hac lege omnia conservat. Unde omnia mutari, nihil interire, à Pythagora præclare dictum. Contra vero, ita me Dii ament, mira ratione factum dicas, ut eodem modo duo celeberrima nascantur animalia; Pediculus & Phœnix. Alter è parentis sui cinere: è lende alter. Ut non sine causa utriusque originem scriptores nobilissimi conjungant. At vero, Aristoteli si credas, Nihil fieri è lende, jam vicarium divinitatis, primum feceris Pediculi autorem. Calorem nempe universalem: quem non sine causa creatorem Arabes dixerunt. cui, cum hoc

ani-

animal eſt procreandum, naturalis quoque accedit. Jam ſi educationem quæras; ſimul ac uſuram lucis pediculus uſurpat, is artibus ac diſciplinis inſtituitur, in quibus utilitatis plurimum ad inſtitutum vitæ repoſitum exiſtimat. Natare non dicit. in continente enim habitat. Neque literas & diſciplinas. quippe quas prodeſſe parum ad virtutem doctoribus plerunque videt. Igitur in re familiari & domeſticis negociis plerunque occupatus, quicquid ab edendi exercitio ac cura reliquum eſt, contemplationi ocioque impendit. Facilitate autem vitæ, ad Homeri Deos ῥεῖα ζώοντας, quam proxime accedit. Cibum enim quo ſe ſuſtinet, non quærit ſed in promptu habet: qui, quocunque ſe convertit, ſine apparatu fruitur paratis. Ut omittam aliud, quod cum Homerica divinitate habent commune.

Οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσ', οὐ πίνουσ' αἴθοπα οἶνον.

Nec fruges comedunt, nec libant munera Bacchi.

Terram non exercent aut arant, ſed humanas carnes vellicant leniſſime ac pungunt. Conſtitutionem corporis ſi quæras; pene oculorum aciem excedit. Membra quidem certe maxima ſubtilitate artifex natura texuit. ita ut ad intellectum proxime accedant: viſum autem vix admit-

mittant. Quod cum incorporeis propemodum commune habent: quæ nobilitate sua sensus excedunt. quare & sola ratione penetrari possunt. Etiam cum atomis. è quibus architectus olim Leucippus, fabri Democritus & Epicurus, orbē construxerunt. Quas idcirco *corpora materiaï, corpora prima, primordia, rerum semina*, item, *materiem*, familiaris Epicuri Romanus poëta dixit. Sed præsertim Acari, notus Aristoteli, qui & nomen idem fere, certe ab eodem, traxit: cæterum nec dividi, nec findi, & propemodum videri non potest. Qui si incurreret in oculos, neque modo ipse sed & membra sub aspectum singula, inprimis autem pedes, venirent, saxo protinus hamatum illud, asperum ac leve atomorum spectares. Jam vivendi genus placidum delegit ac tranquillum. Non volatile, ut aves, neque desultorium, ut pulex: sed pro dignitate vitæ suæ, stabile ac quietum. Passu tardo ac composito incedit, neque quicquam è philosophia tam amplecti quam silentium Pythagoræ videtur. Intentionem enim mentis nihil æque ac strepitus offendit. Quæ si est continua, felicitatem quidem certe humanam excedit. Neque ab actione tamen prorsus abstinere solet. semper enim epulatur. Socialo animal

esse

esse hominem, ideoque civitatis fundamentum esse ac Reipublicæ, præclare dixit Aristoteles. Quod inprimis nostro convenire, nemo ignorare potest nisi qui non vidit. Nam & inter se, & cum homine libenter sociantur. De forma Reipublicæ qua vulgo utuntur, haud perinde pronum judicare est. nisi quod à populari minimum recedat. Nam & numero censentur, & judicio à plebe ac dignitate non vincuntur. In bello, non tam cuneatim quam globatim incedunt: neque inter sese, quod & furiosum est in homine ac dirum, sed cum ipso homine confligunt. De quo & sæpissime triumphant. Neq; minus cum eodem amicitiam constanter colunt. fide vero ipsum vincunt. Siquidem

--- fugiunt cadis
Cum fæce siccatis amici;
Ferre jugum pariter dolosi.

At Pediculus constanter manet: nec fortunam venientem sequitur, aut fugit recedentem. nisi quod adversa, hoc est, vestra, (ea est præclaræ mentis generositas) inprimis delectatur. Paupertatis enim comes est & assecla,

Forumque vitat, & superba civium
Potentiorum limina.

Quare, ut olim Scipio, de quo antiqui,

nunquam minus ociosus erat, quam cum ociosus esset: ita vos, Conscripti Patres, nunquam minus esse solos reor, quam cum soli in compedibus ac carcere versamini. Adsunt enim vobis comites perpetui ac fidi, qui in crucem usque vos sequuntur. ac præsertim, Pessulatas sive Plactulas quas vocant: quæ plerunque in pube, axillis, barba, palpebrisque stabulantur: quemcunque semel invasere locum, ejus ad supremum usque spiritum tenaces. At de cæteris, inprimis mirum est ac prope supra fidem, quod dicturus sum. Nam ut Trojanorum Deos Magnos & Penates, cum jam urbem invasuri essent Græci, eam reliquisse nobilissimi autores tradidere, ita isti, cum quem moriturum vident, agminatim cedunt. Neque id medicos prudentes unquam aut philosophos fefellit. Unde hariolos nonnulli & divinos autumant. Res eorum gestas, si mensuram corporis intueare, paucas esse aut nullas, credes.

> *At simul heroum laudes ac facta parentū*
> *Iam legere, & quæ sit poteris cognoscere*
> *virtus.*

in diversum protinus abibis. Ipsi enim, sive ingenua, ut arbitror, modestia, sive quod Annalium memorias intenti rebus aliis contemnunt, laudes suas, & quæ forti-

fortiter gessere, non nolentibus homini-
bus, dissimulant. Syllam quidem, hercu-
les, terrarum principem, ac Romanorum
ducem, qui bis Marium bis Mithridatem
profligavit, qui Athenas expugnavit ac
evertit, ferro Italiam ac cædibus miscuit,
facto simul agmine invasere. Ne Arnul-
phos, Antiochos, Herodas, Maximinia-
nos, Pheretimas, Honorios, Cassandros,
hic commemorem; Reges omnes Prin-
cipesque; ne nunc ad privatos eam. Cum
quibus, sine ferro aut milite congressi,
illustrissimam victoriam ab iis retulere.
Ut merito, si quicquam judicare possum,
usurpare de se illud reus noster possit,

Εἰμὶ φθεὶρ, ἀνδρῶν δαμάτωρ, δαμάτωρ
δὲ τυράννων,
Τῆς μεγαλαυχήτου φθεὶρ Θέμιδος θερά-
πων.

Quos Latine reddidissem, nisi carmen
Romanum fugeret pediculus; Græculis
non sine causa æquior. Quanquam sane
& reliquos, cum quibus contrahit, beni-
gne ac familiariter habere solet. Non e-
nim lancinat aut lædit quenquam, sed ti-
tillat. nisi si quos facto agmine expugnat.
Qua in re, ut recte in Phædone ait So-
crates, majorne sit voluptas dubites an
dolor. nisi quod ex ipso (si quis tamen
dolor hic est) oritur voluptas. Quā qui-

dem titillationem, ita vobis gratam esse equidem confido, Patres, *ut* præcipuum ac maxime jucundum paupertatis vestræ ac calamitatis condimentum esse arbitrer. Sæpe vidi, quanta delectatione, modo tergum, modo caput, modo latus, modo partem aliam, quam leniter sollicitare hospes vester cœperit, fricare soleatis. Si voluptas enim, Platone teste, mera est repletio, ea autem nascitur ex indigentia, causam voluptatis vestræ quæ in frictione summa est, ullā præter hunc quem accusatis, miror si adferre potestis. Quem (quod lepidum est dicam) caput dum scalpitis, membra fricatis, hoc ipso non extinguitis, sed generatis. Cujus rei causam vos philosophi docere possunt. Quid quod medici officio funguntur? Sanum enim optimeq; constitutum iis esse caput quos invadunt, ipsi medicorum principes fatentur. Iam in morte qua constantia, Dii boni, qua præsentia est animi! Sæpe enim fato jam vicinus, & in pectine ipso situs, in quo diem claudere supremum solet, spatia securus aliquot sine ulla mentis perturbatione conficit: ne quid præter vitæ anteactæ dignitatem agat, aut existimationi suæ maculam inurat. cujus magnas præclarasque animas, præcipuam habere semper rationem constat.

ſtat. Auguſtus quidem Cæſar εὐθανασίαν, hoc eſt, mortem facilem ac repentinam exoptaſſe fertur. Quam, me judice, unus hic conſequitur. Non enim lentis, non acutis conficitur doloribus. Non laterum, non renum, non veſicæ morbos experitur. Puto, quod, naſcente illo, Venus in octavo ab horoſcopo loco conſtituta fuerit. quæ, ut mathematici præclare docent, mortem facillimam, & ab omni immunem dolore, generi mortali, in quo non poſtremum noſter locum obtinet, decernit. Ille autem pollice converſo, protinus extinguitur. Ea tantum parte deplorandus, quod immerito. Quanquã nec idcirco miſer dici poteſt. Nemo enim innocentem & calamitoſum, recte infelicem dicat. Quod & ante mortem Socratem dixiſſe ferunt, cum amici quidam ideo dolerent, quod immerito id evenire viro optimo exiſtimarent. Et plerique morte acerba extinguuntur: ideoque, ſine pompa, ludis, ac præcone, tacito, non indictivo funere, exponuntur verius quã efferuntur. Forte, quia intra tyrocinium, & ante ſumptam publice virilem togam, moriuntur. Unde & inteſtati, ut plurimum, diſcedunt. Atque hæc quidem pauca ſunt de multis. Nam quis omnia ſe poſſe ſperet? Cum præcipuus ſcien-

tiarum omnium consultus ac interpres maximus, Homerus, si quid Græcis creditur, naturam ejus cum quo semper vixerat, ænigmate delusus, explicare non potuerit, reique tam excelsæ victus tędio, cum vita mortem commutarit. Forte & in pœnam. Sunt nonnulli quippe, qui de dignitate ejus parum reverenter alibi locutum ferunt. Grammatici inprimis: qui à reo nostro nunquam alieno animo fuerunt; hospites paterni ejus ac familiares. Vos vero, Patres Principesque Mendicorum, etiam atque etiam in posterum videte, quid agatis. Quippe si supplicium delectat; relegatio in promptu aut exiliũ. Possunt enim aut in terram comiter deponi, aut, quæ vestra est civilitas, in aliũ, honoris specie, cum voluptate ac judicio, transferri. ubi ævum, sicut prius, agant, neque quicquam præter locum mutent. Exemplo sane res non caret, & proficere in re magna, serum nunquam esse debet. Prudentissimos mortalium ac prope solos sapientes, Indos, inde à Gymnosophistis, habitos, nescire non potestis. Gentem apud eos esse ferunt, Bancanam quam vocant, ea parte quam nunc Guzzaratã dicunt, qui cum admirandi hujus animalis soli prope intelligant præstantiam ac dotes, fovent, quantum possunt,

&

& hoſpitio indulgent. Cæterum, ut mire eſt fœcundum, ubi generis propago jam diffundi cœpit,

Et nati natorum, & qui naſcuntur ab illis,

è deſerto ſacerdotem vocant, qui divinis eos manibus cum cepit, ſuo ſibi capiti imponit, ac deinceps liberaliter educit. Sunt qui captos in parietum ruinis ponunt ac occultant: ſi quis autem mortem, dum aſſiſtunt, inferat aut tollat, lachrymis ac precibus plerunque intercedunt, ne in oculis atque in conſpectu ſuo tantum facinus patretur. quæ ſi nihil poſſunt, auro vitam ſingulorum redimunt, quod protinus perſolvunt. Cum quibus prudentiſſimi mortalium Iudæi faciunt. a quibus, ut eorũ ſapientes tradunt, הַהוֹרֵג כִּנָּה בְּשַׁבָּת hoc eſt, *qui ſabbatho pediculum trucidat,* reprehenditur. quos & ad luminaria, quæ tum accendunt, perſcrutari nefas habent. Hæc ſi nunquam audiviſtis, ſaltem nunc vos tangant, & religione animum commoveant. Miſereamini per ipſas cenſeo eorum umbras atque manes, qui crudelitatem veſtram ſunt experti. Parcite miſeris, ſupplicibus, victis, conſanguineis veſtris ac propinquis: qui e vobis nati, à vobis educati ſunt. Qui vos colunt, vos ſequuntur, vobis hærent: qui

utranque vobiſcum fortunam experiri ſunt parati. Cavete, ne dum ſolam hic, ut alibi, opinionem ſequimini, modis plurimis a veritate aberretis. aut dum nihil quam perſuaſionem fortiter tuemini, ſcelere eam cumuletis.

GRAM-

GRAMMATICALE

BELLVM,

Nominis & *Verbi* Regum,

De principalitate Orationis inter se contendentium, nuper editum à R.D. Andrea Salernitano, Patricio Cremonensi.

GRammaticæ provinciam cæterarum omnium, quæ ubique terrarum fama celebres sunt, pulcherrimam, felicissimamque esse, nemo ferme vel mediocriter eruditus est qui ambigat. Quippe cum amœnitate situs, salubritate cœli, frugum omnium copia, rebusque aliis, quibus mortalis hæc vita carere non debet, nulli cedat, tum illustrium virorum nutrix semper extitit & alumna. Sicuti enim ætate hac, ita priscis etiam temporibus inviolabiliter observatum fuit, ut quicquid ubique gentium (Barbaras & desides nationes semper excipio) gigneretur ingenii bonæ indolis, alicujusve spei, eò sanctissimis imbuendum disciplinis mitteretur: ex hac siquidem ad sublimiores regiones, bea-

tioresque habitationes Dialecticam scilicet, Philosophiam, Theologiam, cæterasque illis similes provincias unicus aditus patet: & nisi eam peragraverit, in illarum sacraria minime quis valeat penetrare. Quæ quidem licet tanta polleat amœnitate, & rerum copia, est nihilominus altissimis circumdata montium cristis, & inaccessis eousque circumsepta Alpium jugis, ut nisi peritum habeas itineris ducem, ad ejus plana, cultaque nunquam valeas pervenire. Fuit proinde, ut & nunc est, ejus provinciæ regibus laudabilis & pius mos, ne mortalium genus tam necessario bono privari queat, ex suis militibus veteranos (quos pædagogos vocant) in omnes mundi partes dirigere, qui tenerioris ætatis adulescentes (nam adulti & provectiores haud facile disciplinam recipiunt) ad ipsa usque regum palatia incolumes perducant, ubi & Latiæ & Cecropiæ Minervæ artes eruditi prædictas, postea sublimiores regiones scandere valeant, & expeditius penetrare. Ibi Græci omnes, Latinique, quos vel propria scripta, vel aliena celebrant monumenta, tyrocinia sua prima exercuere, ibique edocti, atque instructi, tantis postmodum floruere gestarum rerum præconiis, ut viventes ætatis suæ hominibus

maxi-

maximo ad virtutem fuerint adjumento: & vita functi, posteris tanquam extenso digito, recti ad laudabilem vitam callis semitam demonstrarint. Provincia hæc itaque licet unica sit, & individua, geminos tamen habet qui in ea imperent, potentissimos reges, *Verbum*, scilicet & *Nomen*, & prior quidem *Amo*, posterior vero *Poëta* nuncupatur: qui diutissimis temporibus tanta simul regnavere concordia, ut in conficienda oratione ex qua utriusque imperii vectigal omne consistit, nullum unquam dissidium, nulla dissensio, nullum denique litigium inter eos fuerit auditum. Nihil autem in omni grammaticæ solo gignitur oratione præclarius, nihil dignius, nihil salubrius, quæ jucundissimis compacta florum coloribus, pulcherrimis ornata rerum figuris, ac suavissimis redimita rosarum nexibus, tantæ est auctoritatis & virtutis, ut cum mortales omnes, (modo recte apteque peroretur) in sui admirationem trahat, tum à diis ipsis quicquid voluerit, valeat extorquere. Unde est illud Euripidis dictum, Omnia conficit oratio, quæ hostile ferrum conficere non potest. & Pyrrhus plures à Cygnea oratione quam à se armis urbes captas dicere consueverat.

In-

In hac igitur regum concordia, cum Grammaticæ totius res optime procederent, felicique prosperarentur successu, accidit, ut orta inter eos ex parva causa dissensione, cuncta tumultibus, & inexpectatis bellorum anfractibus involverentur. quid enim non faciant vinum, & immoderatius sumptæ epulæ? Tantam animorum conjunctionem unius convivii ebrietas, in eas impulit utrunque Regem inimicitias, ut immoderata dominandi libidine, tanquam silvestres tauri asylo acti propria regna, & tam nobile Grammaticæ imperium pene everterint.

Referam autem quonam pacto gesta sit res, ut sciant omnes, nullum esse tam arctum amoris vinculum, quod regnandi libido non solvat. Quapropter Dionysium seniorem dicere solitum ferunt, ab amicis etiam cavendum esse ei qui præsit, quando ignarus nõ sit eos imperare malle quam servire.

Cœnantibus itaque aliquando prædictis Regibus in medio æstatis fervore, secus placidissimum & perennem fontem, cujus ripas undique virides fagi & altissimæ platani opacitate eximia adumbrabant. Postquam abunde ventri factum est satis, cum incaluissent omnes mero, orta est inter eos quæstio, cujus nam partes in con-

conficienda oratione potiores cenſerentur. Et *Verbo* quidem digniorem locum ſibi aſcribente, acriter reſiſtebat *Nomen*, aſſerens ſine ſe ſtare orationem non poſſe, ex ſeque procedere, quod intelligibilis habeatur, & grata. Quid enim (ajebat) facis tu in oratione ſine me? ſi paululum præſentiam meam ſubtraxero, non ſecus te intelligant audientes ac mutum loquentem: confice illam pauliſper ſine me, fac ut ſciant audientes quid tibi velis, certe niſi ipſe interpres accedam, vel ipſa intentionis tuæ primordia nullus valeat penetrate. Sed & illud notari eſt dignum, quod quo te antiquior ſum, eo etiam dignior debeo comprobari. Quis vero neſciat fuiſſe prius *Nomen* quã *Verbum*? aut quis non intelligat *Nomini*, quam *Verbo* vetuſtiora adeſſe exordia? Deum certum eſt feciſſe omnia: quod ſi omnia, utique & *Verbum*. Deus autem *Nomen* eſt, non *Verbum*. Igitur à *Nomine* facta ſunt omnia, etiam ipſa oratio. Legiſti ne aliquando, Inter natos mulierum non ſurrexit major Joanne Baptiſta? Dei hæc eſt ſententia. huic refragari, minime tibi fuerit fas. Si Joanne nullus eſt major, Joannes autem eſt nomen ejus, & cui nomen erat Joannes, apparet certe nihil majus *Nomine* poſſe reperiri. Sexcenta

ſunt

sunt testimonia quæ possint afferri, quibus luce clarius diffinitur, sicut dignitate, antiquitateque, ita & auctoritate *Verbo* longe *Nomen* esse præstantius: quę omnia sponte prætereo, ne verbositate nimia, non causa, *Verbum* ipsum videar superare.

Mirabar, respondit *Verbum*, ô *Poëta*, quod te Plato ille divinus sua ejecisset Republica: nunc animadvertens quanta impudentia, temeritateq; divinas auctoritates tuis ineptiis involvas, sapientiss. Philosophun recte judicasse satis animadverto. Nam nisi te ea, quam constituebat, Rep. exsibilasset: cum aliis multis, tum falsis religionibus, portentosisque diis omnium civium tuorum mentes pervertisses. quid enim non audeat tua arrogantia, tua mentis elatio, quando possessa à me diutissimo tempore prioris loci in hac provincia dignitate, vel cum fictis inversis & intortis sacræ paginæ testimoniis exturbare me conaris? Enimvero ne solus literas scire videare, manifestissimis & planissimis ejusdem paginæ dictis auctoritatem meam conservabo. Proferam autem ipsum veteris scripturę caput, ubi dicitur, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. arrige aures, cur faciem capetas? Deus inquit erat verbum, omnia per

ipsum

ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Non igitur *Nomen* fecit omnia ſed *Verbum*, Deus autem erat verbum non nomen: ſed & verbo Domini cœli firmati ſunt & omnis virtus eorum. Quid igitur dices? non eſt quod te divinis tueare teſtimoniis, quæ pro me ſtare, tibique adverſari intellexiſti. Verum ad ea, quæ ad noſtram vere attinent cauſam, revertamur.

Quænam eſt per immortalem Deum hæc tua inſania? unde hos tibi tam repente ſumſiſti ſpiritus, ut audeas in oratione digniorẽ tibi locum uſurpare? an te præterit omnem decorem, pulchritudinem, ac ſuavitatem ex me uno procedere? à Verboque Nomen, non à Nomine Verbum, regi conſueſce? Verborum varietas, verborum elegantia orationem exornat, & illuſtrat: ſed & niſi te regam ac dirigam in oratione, tu ipſe mancus & debilis reperiare. poteris ne tu conſtructionem unam connectere, in qua non continuo mihi principales partes tribuantur? ſed & me ſolum, qui inter verba principatum teneo, ſine alterius adminiculo orationem perfectam cum voluero facere poſſe, nemo permittitur dubitare. quid ergo blatis, & quod ille ait tuus, *Projicis ampullas, & ſexquipedalia verba?*

verba? quis vero es tu? qualiſve? aut quantus? qui hæc jactas, qui tam alte reboas, qui eouſque inflatus incedis, ut periculum ſit, ne medius dirumpare?

Nominum (inquies) rex ſum. Sed quod tibi eſt nomen? Poëta reſpondes. quid autem aliud eſt poëta, quam nugigerulus, nugivendulus, fabularum inventor, ſcelerum magiſter, loquax, nugax, mendax, ebrius, & fatuus? qui vera invertas, falſa ingeras; totumque orbem garrulitate inficias, & perturbes, qui loquacitate tua tantam tibi apud imperitũ vulgus auctoritatem uſurpes, ut cum clariſſima verborum progenie de dignitate audeas diſceptare. Quid ex te habent unde ad virtutem incitentur adoleſcentiores, quos ſtulte ſatis erudiendos parentes eorum tibi tradidere, niſi adulterum Jovem, zelotypam Junonem, meretricem Venerem, mœchum Martem, reliquaque tuæ ſapientiæ præclara commenta: qui cum plus juſto aliquantulum biberis, tanquam deo non mero plenus, ad inſtar larvati, ceritique, cœlum terræ, terram cœlo audeas permiſcere.

Adhæc ira vehementiore excandeſcens Rex Poëta, ignominiamque ac jactata de ſe probra ferre non valens, ô improbum (inquit) caput, talia de nobis temerario

ore

ore dicere præſumſiſti? ſimulque arreptū poculum in illum furibundus immiſiſſet, ni ex circunſtantibus quidam apprehenſam ejus dextram ab ictu divertiſſet. Minime dubium eſt, quin irritatis utrinque animis ex verbis ad verbera, vulneraque deveniendum fuerit: niſi intervenientes ſeniores, & ſaniores viri utrunque Regem furore ebrium in ſuas ædes reduxiſſent.

Quo cum poſtridie ambarum partium ſtudioſi conveniſſent, maxima apud omnes de pridiana contentione diſputatio habebatur. Lacerabatur præcipue inter nomina regis verborum maledicentia, major eorum pats, & juniores præcipuo mirum in modum fremere, malo domandam regis *Amo* loquacitatem dicere, docendumq; illum ampliſſimam *Nominum* majeſtatem nunquam contumeliæ fuiſſe opportunam: & licet ætate provectiores, & Terentius præcipue, qui ibi tunc aderant, ſuaderent nihil præcipitata ſententia fieri debere, & Omnia conſilio prius quam armis ſapientem experiri oportere. Tantus nihilominus fuit omnium *Nominum* cum ſuo rege ad arma conſenſus, ut in eam frequenter ſit itum ſententiam, omnibus *Verbis* continuo bellum indici debere.

Miſſo

Miſſo igitur tubicine ad regem *Amo*, inimicitias, bellumque manifeſtum confidentiſſimis animis denuntiarunt. Nec ſaniora quidem apud *Verborum* regem agitabantur conſilia, ad quem convenientes ſuæ partis ordines omnes, longa diſceptatione agebant de retinenda in Grãmaticæ regno *Verborum* dignitate, deque deprimenda *Nominum* præſumptione, cum interim ſuperveniens *Poëtæ* regis nuncius de bello, quæ ſibi mandata fuerant, diligenter expoſuit. Enimvero læto ſe animo accipere illis reſpondentibus, ad belli cogitationes verſi ſunt omnium animi.

Miſit itaque *Verborum* Rex tubicines, & nuncios ſuos ad omnes nationes, & gentes, quæ ſuo parebant imperio, juſſitque ut cuncti armis idonei ad conſtitutam diem adeſſent.

Omnium autem primus adfuit Adverbiorum dux Quando, cum centurionibus ſex, videlicet Vbi, Quo, Vnde, Qua, Quorſum, & Quouſque. Quos ſequebantur manipulares ſui, & ſub primo quidem hi erant, Hic, Illic, Iſtic, Intus, Foris, Ibi, Ibidem, Sicubi, Necubi, Alicubi, Alias, Alibi, Vſquam, & Nuſquam. Sub ſecundo: Huc, Illuc, Iſtuc, Intro, Foras, Alio, Nequo, Aliquo, Siquo, Illo,

Eo,

Eo, & Eodem. Sub tertio: Hac, Illac, Istac, Alia, Aliqua, Nequa, Illa, Ea, & Eadem. Sub quarto: Horsum, Illorsum, Istorsum, Introrsum, Extrorsum, Dextrorsum, Sinistrorsum, Aliorsum, Aliquorsum, Sursum, & Deorsum. Quintum sequebantur Hactenus, Hucusque, Eousque, Vsquemodo, & Vsquenunc. Sextus centurio signum ferebat manu propria, ibatque medius omnium, ita ut duo præcederent ordines, ipse sequeretur, tres clauderent agmen. Multa alia Adverbia antecurrebant, quædam procedentium acierum tegebant latera, illa itinera explorabant, hæc curabant ne ordines interrumperentur, quorum nomina hæc sunt: Peregre, Pone, Super, Supra, Intra, Extra, Citra, & Vltra: cum aliis pluribus.

Venere post hæc alia Adverbia, qualitatis, quantitatis, & numeri: cum quibus erant Adverbia jurandi, ut ædepol, enimvero, ecastor, mehercule, medius fidius, & profecto. Adverbia vocandi, ut heus, & o. Respondendi, ut hem. Ridendi, ut ha ha he. Negandi, ut minime, & nequaquam. Qui quidem Nequaquam licet strenuus in bello esset, & diu exercitatus, omnium nihilominus mendacissimus habebatur & fallax, nec nisi coactus verum fateri didicerat, hunc & Græci Olophanta

appel-

appellabant. De hoc Nequaquam truc
& mala beſtia, plura eſſent dicenda: qua
quoniam liberæ non ſunt voces, volentes
omittimus, id potiſſime perſuaſum ha
bentes, ſuperfluum eſſe, lupum ovibus
cavendum nunciare. Omnia hæc Adver
bia triplici muniebantur armatura, fere
bantque pro ſcuto Speciem, pro lorica
Significationem, pro enſe Figuram.

Multæ aliæ nationes *Verborum* venere
in auxilium regis ſui, videlicet natio In-
dicativa, Frequentativa, Meditativa, De-
ſiderativa, Invitativa, Diminutiva, & De-
nominativa, cum copiis non ſpernendis.
Affuere etiam fortiſſimi ſatrapę Anomali,
qui late dominabantur in confinibus
Grammaticæ, bellicoſiſſimi quidem, ſed
qui nullo poſſent ordine contineri: eorum
nomina hæc ſunt, Sum, Volo, Fero, &
Edo, quibus conceſſum à rege fuit, ut in
quocunque caſtrorum vellent loco ſua fi-
gerent tabernacula, modo inter milites
nullum tumultum concirent.

Poſt hos advenit natio verborum De-
fectiva, diſtincta, & pulcherrime per tur-
mas ordinata, videlicet, Memini, Novi,
Cœpi, & Odi. Item vale, ſalve, ajo, in-
quit, inquam, faxo, cedo: omnes arma-
ti, & ad pugnam animis præſentiſſimis,
quæ quidem ſequebantur omnia verba
Activa

Activa vestita in o, & Passiva in or. Neutra quoque cum Deponentibus, Communibus & Impersonalibus, cuncta diversorum idiomatum, & variarum linguarum: erantque armata generibus, temporibus, modis, speciebus, figuris, personis, & numeris.

Congregato hujusmodi exercitu Rex *Amo* omnes copias deduxit in latissimos campos Conjunctionum, in loco quodam qui dicitur Copula, ibique castrametatus est juxta flumẽ Disjunctivarum, nomine Sive: divisitque omnia sua Verba in quatuor Conjugationes, unicuique tribuens in castris proprium locum, exceptis quibusdam familiaribus verbis, quibus injunctum fuit, ut sarcinas ferrent Infinitivorum, quorũ hæc nomina sunt, Incipit, Desinit, Debet, Vult, Potest, Iubet, Audet, Nititur, Tentat, & Dignatur. Vltima omnium venere in castra quædam Verba maximæ auctoritatis, ut Pluit, Ningit, Fulgurat, Tonat, Fulminat, & Advesperascit, trahentia post se cohortes fortissimorum militũ suorum. Sed & Gerundia cum Supinis relictis Nominibus transfugere ad Verba.

Audiens vero *Nominum* Rex *Poëta*, quanta contra se præparassent adversarii ii, veritus ne subita vi aliqua ingruente

oppri-

opprimeretur, si imparatus tantarum vi-
rium impetum expectaret, omnibus im-
perio suo subditis indixit, ut quam pri-
mum fieri posset, armati & instructi pro
viribus adessent. In cujus auxilium ut
pote propinquiores primi affuere Psonc
minum duces, Ego, Tu, Sui, consangu
nei ipsius regis, & ex eodem Arsacida
rum sanguine procreati, cum quibus e
rant Meus, Tuus, Suus, Noster & Ve
ster, Nostras & Vestras, Ille, Ipse, Iste
Hic, & Is. Omnia autem Nomina divis
erant in plures cuneos, & sub variis signi
centuriata. Aliqua quippe erant Primi
tiva, alia Derivativa, aliqua Relativa
quædam Possessiva, quædam Gentilia.

Venere insuper tres Articuli pugnacis
simi & longo belli usu exercitati. Primu
erat, Hic, Hæc, Hoc. Secundus, Hic &
Hæc. Tertius, Hic & Hæc & Hoc: qu
speciebus, generibus, numeris, figuris
personis, & casibus armabantur. pos
hos, duces magni Relativorum, Quis
Quæ, Quod vel Quid, eisdem se castri
junxere, & erant ii Referendarii genera
les regis nominum in omni suo regno
cum quibus fuere omnia relativa, & sub-
stantiva distincta in duas turmas, videli-
cet Identitatis & Diversitatis. In prima
numerabantur, Is, Suus, Ipse, Sui, Ille, &
Idem.

Idem. In ſecunda, cæter, alius, reliquus, & alter, Princeps Relativorum accidentium erat Qualis, cum quo militabant Quantus, Quot, Quotuplex, Quotenus, Quotifariam, Cujates, & Cuigena.

Venit etiam Regina Præpoſitionum Ad, cum qua erant Ab & In, conjunctæ Nominibus caſualibus, ducebantque ſecum tres phalanges ſtrenuorum militum. In prima erant, A, abs, cum, coram, clam, de, è, ex, pro, præ, palam, abſque, tenus, ſervientes ablativo caſui. In ſecunda fuere, Apud, ante, adverſus, cis, citer, citra, circum, circa, contra, erga, extra, inter, intra, infra, juxta, ob, pone, per, propter, prope, ſecundum, poſt, trans, ultra, præter, ſupra, circiter, uſque, ſecus, penes, omnes ſervientes accuſativo caſui. In, ſub, ſuper, & ſubter, ſerviebant utrique caſui, ablativo ſcilicet & accuſativo. Sub ſignis tertiæ phalangis militabant, Di, dis, re, ſe, an, & con. eratque eorum proprium officium compoſitionem facere in uſum militum: nanque tunc dies quadrageſimæ erant. Atqui nomina omnia in ſuas acies diſtributa pulcherrimo ordine ptocedebant, videlicet Subſtantiva, & ſimiliter Adjectiva, Propria, Appellativa, & Partitiva. Poſt quæ comparativa, ſuperlativa, poſſeſſiva, patro-

tronymica, gentilia, numeralia, & multiplicia: ſingula eorum diſtinguebantur per declinationes quinque, ſcilicet primam, ſecundam, tertiam, quartam, & quintam: quorum arma erant ſpecies, genera, numeri, figuræ, & caſus.

His igitur omnibus in unum coactis, rex *Nominum Poëta* copias & ipſe ſuas deduxit in eandem planiciem Conjunctionum, poſuitque caſtra ab altera parte prædicti fluminis Sive, ita ut tantos exercitus unicus divideret alveus fluminis, unde & fiebat ut inter aquatores nõ levia interdum prælia inirentur: nunquam tamẽ totis copiis in aciem deſcenſum eſt, prohibentibus id utriuſque partis regibus, quoniam necdum ad pugnam neceſſaria omnia parata intelligebant.

Satagebatque uterque eorum Participium in ſuas partes traducere. Erat vero Participium maximæ in tota Grammaticæ provincia auctoritatis, & poſt reges potentia & dignitate plane primus: qui in quancunque partem cum ſuis viribus inclinaſſet, hauddubie victoriam ſecum trahere poſſe videbatur. Quapropter non tam *Verbum* quam *Nomen*, ut hunc ſibi adjungeret, nihil intentatum prætermittebat.

Præoccupans autem *Nominum* rex

Poëta

Poëta hujuſmodi ad illum literas dedit. Nō arbitror te præterire frater mi, quanta inſolentia, quo animi tumore contra me *Nominumque* dignitatem inſurrexerit *Verborum* rex *Amo*, quave temeritate conficiendæ orationis primas partes ſibi uſurpare præſumat, propter quod, licet inviti, arma ſumere & copias cogere coacti ſumus, ut illius contuſa ſuperbia, auctoritatem noſtram illibatam conſervare valeamus. Enimvero cum optime ſcias quantum *Nominum* gentibus debeas, quæve ab illis acceperis beneficia, feceris pietate & fide tua dignum opus, ſi communem exiſtimationem, communē rem, communes ſpes, nobiſcum protecturus cum tuis te legionibus nobis adjunxeris: nam everſo *Nominum* ſtatu atque imperio, nihil eſt quod in Grammaticæ ſolo tutum tibi poſſis arbitrari. Vale, & quantum potes tuum feſtina adventum.

Scripſit vero & rex *Amo* ad Participiū in hæc verba. Non me latet amice cariſſime, ſollicitari te maxima inſtantia ab adverſariis noſtris, ut contra nos bellum geſturus ſecum in campum deſcendas: & licet pro tua prudentia nihil temere te geſturum confidamus, neceſſarium tamen duximus admonere & hortari te, ut mente reputes, quæ à nobis habeas commodi,

moda, quanta ex *Verbis* dignitati tuæ fiat adjectio: & licet minutula quædam à *Nominibus* accepiſſe videaris; potiora, amplioraque nihilominus ſunt, quæ tibi à nobis tribuuntur. Juſtius itaque feceris, ſi non nos modo, *Verborumque* imperium, ſed te ipſum tuaſque res defenſurus, ad felicia hæc noſtra perveneris caſtra: nam nec veriſimile eſt, ſi ſuccubuerimus ipſi, hoſtes à rebus tuis temperaturos, quin victricia (quod Deus avertat) in te convertant arma, quo ſoli tandem in omni Grammaticæ ſolo pro effrenata animi libidine graſſari queant. Vale.

Ambarum igitur partium lectis literis aliam Participio mentem eſſe, alia moliri, diverſa animo voluere: cogitabat ſiquidem neutri ſe parti adhærere poſſe ſine manifeſtaria rerum ſuarum pernicie: è contrario ſi medium gerat, vel amborum ſervare gratiam, vel quod magis deſtinabat animo, utriuſque res bellotum cladibus ita affligi poſſe penſabat, ut illis depreſſis, rerum ipſe in Grammaticæ regno ſine controverſia potiretur. Verum diſſimulandas hujuſmodi cogitationes cenſebat, ducendoſque utroſq; verbis, quoad certaminum eventum poſſet inſpicere.

Reſcripſit itaque utriſq; in hæc verba.

Acce-

Accepi literas veſtras illuſtriſſimi Reges, eaſque non ſine ingenti animi dolore perlegi, audiens inter adeo conjunctos principes tanta exorta diſſidia, ut contineri minime poſſitis, quin propria regna, Grammaticæ tam celebre imperium cruentiſſimo bello ſitis everſuri. Quæ vos occupant intemperiæ? Vnde ea mentium alienatio? Per immortalem Deum, quo progrediamini paululum cogitate: quantum lætabuntur adverſarii cõmunes noſtri Ignorantiæ petulci habitatores, & Barbariſmorum incompoſiti populi, intuentes hoſtium ſuorum vires mutuis diſſidiis lacerari. Adjuro vos per Deos omnes, ſuperos, medios, infimos, regredimini: abſtinete funeſtis & abominabilibus armis, ne damnabili dominandi libidine pulcherrimam totius orbis provinciam tumultibus & cladibus involvatis. Atqui ſi ita in fatis fuerit, ſi omnino obfirmati eſtis bello decernere; meum minime arbitror veſtrum alicui adhærere: partem quippe juriſdictionis meæ capio à *Verbo*, partem à *Nomine:* & cum utrique multum debeam, utrunque commeatu, aliiſq; ad victum rebus neceſſariis quantum potero adjuvabo. Abſtinebo autem armis, tantumque ad id meas cõgam copias, ne in hac bellorum licentia, fines

imperii mei aliquatenus possint devastari. Dent vobis dii ut saniora cogitetis. Vale.

Licet vero hæc rescripserit, alebat nihilominus versipellis & vafer, quibus poterat modis, regum discordias, concitabatque occultis literis utriusque gentis animos ad pugnam, sperans ex eorum internecione facilem sibi aditum ad totius Grammaticæ imperium posse parari. Dieque quo milites sui ad se convenirent indicto, non contemnendas & ipse copias aggregavit. Affuere in primis desinentia in Ans & in Ens, in Tus, Sus, Xus, Rus, & in Dus: cum nominibus verbalibus in Tor, & in Trix, & similia. Quæ incolebant loca vicina *Verbo* & *Nomini*, Participio se adjunxere. sed & Gerundia, Supinaque, ut civilia bella declinarent, à *Verbo* iterum ad Participium transfugere.

Rebus hoc pacto dispositis, quo se utrique parti Participium gratum exhiberet, destinavit utrisque munera precii non exigui, & *Verbo* quidem primum misit infrascripta Neutro passiva, videlicet, Gaudeo, Soleo, Audeo, Fio, Prandeo, Cœno, Juro, Titubo, Placeo, Nubo, Careo, Mœreo, Poto, Taceo, & Quiesco. *Nominum* autem regi dedit desinentia in Tor & in Trix. Misit etjam pro pedamẽto exercitus *Verbo* plaustra centum Præteri-

torum

torum Præſentium & Futurorum, camelos mille figurarum Simplicium, Compoſitarum, & Decompoſitarum. *Nomini* vero per flumen Sive, tranſmiſit decem onerarias naves caſuum nominativorum & genitivorum, & totidem numerorum ſingularium, & pluralium, multaque alia genera maſculina, fœminina, neutra communia, & omnis. Quibus peractis continebat ſe cum legionibus ſuis intra proprios confines, expectans, quonam inclinaret fortuna. At bellicoſi reges cum abunde prælio opportuna præparaſſent, nihil cogitabant aliud quam ut ex præclara aliqua re, belli initia ordirentur.

Accidit autem ut ex nobilioribus civitatibus totius Grammaticæ, duæ furto interciperentur à *Verborum* rege videlicet A & V. nam in eam diem urbes omnes utrique regi ſuum ſtipendium exſolvebant, nullam uni magis quam alteri de cætero ſervitutem ſervientes. Quod audiens rex *Poëta* eiſdem artibus tres alias occupavit, ſcilicet E, I, O, Reliquæ civitates cautius invigilantes ſua ſervata libertate utriſque ſe communes exhibuere; quarum nomina hæc ſunt: b, c, d, f, g, l, m, n, p, q, r, ſ, t, x: ex quibus omnes Grammaticæ nervos conſtare certiſſimum erat. De diphthongis binæ cuilibet regum datæ ſunt,

tæ ſunt, ut tubicinum officium exercerent: edoctæ quippe erant ære ciere viros, Martemque accendere cantu. æ & œ *Nominum* regi ceſſere: au vero & eu *Verba* accepere. Sequebantur inſuper utraque caſtra mulierculæ quædam mimæ variis affectibus militum mentes afficientes: earum quędam flebant & lamentabantur Grammaticæ communem ſtragem, quam imminere proſpiciebant, ut, oh oh oh, & heu & hei: aliæ indignabantur & carpebant regum diſcordias, ut, vah, veh, & atat: pleræque admirabantur inter tam conjunctas perſonas ea orta eſſe diſſidia, ut Pape. Sed & quædam ob mentis levitatem gaudebant, hortabanturque milites in prælium, ut Hea, & Evax.

Cæterum omnibus ad pugnam inſtructis, viſum eſt *Verborum* regi, quo civiles clades quantum in ſe eſſet, declinare videretur, honeſtaretque aliqualiter factum ſuum, hujuſmodi regi *Nominum* epiſtolam ſcribere. Intelligere potuiſti ô *Poëta*, quam paratus, quam robuſtus tecum certaturus in campum deſcenderim: nec ignarus es eas tibi minime adeſſe vires, ut legionum mearum impetum poſſis expectare: tuis prudenter conſules rebus, ſi mihi cedens tuis te continueris terminis. quod ſi inſanire pergas, ſtatque ſententia

ferro

ferro decernendi, die tertia omnibus copiis tecum congressurus in campum descendam.

Has literas cum *Nominum* regi dedissent tubicines Au & Eu, ex consiliariorum suorum sententia: ita & ipse respondit. Semper tibi verborum est plusquam satis ô *Amo*, nec novum est quod verbositate tua audientium aures obtundas: jactas tu pugnaces exercitus, & tuos terribiles apparatus, quasi nos pumiliones locustasve nobiscum habeamus: possessio tibi parva fuit semper in oratione, & nunc eo te impulit tua insania, ut effugere nequeas, quin male parta, pejus gesta, pessime retenta, hac tua regni portione justis armis ejiciare: & ut scias quanti nón tam ipse quam milites mei minas tuas faciamus, tubicines nostri Ae & Oe, nomine nostro nudatos tibi lumbos porrigent. Si ut velim valeas, extremum valeas.

Hujusmodi literis irritatis utrinque animis futuri prælii diem ardentissime cuncti expectabant: creverat interea ex temporum occasione (ut fit) facinorosorum licentia, exjerantque latrunculorum non spernendæ manus, quæ omnem Grammaticæ provinciam, & præsertim loca saltibus, montibusque præpedita, quę transeuntibus angustum iter pręberé

confuevere, obſidentes itinerantes, aut alias in utraq; caſtra commeatum ferentes prædabantur: quapropter creſcente indies apud utrunque exercitum annonæ inopia, intellecta ejus rei cauſa, de utriuſque regis conſenſu miſſi ſunt duces quidam peritiſſimi cum militum opportuna manu, ut vel captos latrones interficerent, vel fugatos omni Grammatica procul expellerent. Qui ad ea pervenientes loca circundato militibus quodam ſaltu, in quo pleroſque ex illis latere compererant, omnes ad unum intercepere. Inter quos fuit quidam nomine Catholicon, qui grandem aſinum vocabulis Græcis Latiniſque confuſe permixtis onuſtum in Italiam agebat: & cæteros quidem cum laqueo necaſſent, hunc ſolum vinctum cum ſuo aſino in caſtra duxere. Qui tormentis coactus (quod alioqui manifeſtiſſimum erat) confeſſus eſt ſe omnia vocabula in Grammaticæ terris furto ſurripuiſſe. Cum vero eum quis Græce interrogaſſet, ingenueq; reſpondiſſet ſe Græce nihil ſcire, Latine autem parum: quid ergo (inquiunt judices) græca tecum defers vocabula, quæ non intelligis? Ad quæ ille: tanta apud noſtrum pleroſque (inquit) literarum eſt imperitia, ut etiam ſi barbare loquar, facile illis perſuadeam
me

me Atticæ eloquentiæ angulos omnes penetrasse: risere vehementius adstantes cuncti hoc audito: & mehercle inquiunt, quando tam faciles auditores habes, quę tua sunt, aut alias quorum domini non comparebunt tecum, ad illos ferens ibis incolumis. Quæ vero certum dominum habere dinoscentur, ea ut restituas, dignum judicamus.

Facta igitur diligenti inquisitione, omnia ferme Græca Isidoro cujus fuerant restituere, cætera Latinis & ipsis marcidis mucidisque permixta ut asportaret permittentes: illum dimisere cum suo asino jam levius incedente, jubentes nihilominus ne unquam nisi inter imperitos, & indoctos auditores suos Grammaticum se profiteri auderet.

Priscianus vir præstantissimus, & in omni Grammatica apprime honoratus, cum ægre ferens civilibus bellis Grammaticam devastari, seditiones sedaturus in castra festinus pergeret, à latronibus Catholicon sociis captus, spoliatus, ac fustibus pulsatus tale in capite vulnus accepit, ut nullo unquam medicorum studio curari potuerit: ex his non multo post captus fuit quidam qui se falso historiographũ publice profitebatur, congesseratq; innumeras in volumen quod-

dam ineptias, atque eum librum Supplementum cronicarum appellaverat, quem quæstionibus omnia furta fateri coactũ, in ignorantię terras perpetuo relegarunt.

Dum hæc agerentur, egressi ex *Verborum* castris quidam ex genere Anomalorum, videlicet Sum, Volo & Fero, cum cohortibus tribus intercepere unum ex centurionibus *Nominum* dictum Cæter, qui erat de genere relativorum, latebatque cum manipularibus suis in quadam spelunca posita in bivio conjunctionum Quod & Cum: ipsumque, cum omnibus suis singularibus trucidaverunt: plurales vero in tali discrimine constituti, cum se magistri Pasquilli statuæ, quæ Romæ in Parione est sub ædibus Reverendissimi Cardinalis Neapolitani, grandem cereum oblaturos voto obligassent, ejus sancti meritis præter omnium opinionem incolumes evasere.

Quod cum *Poëtæ* regi nunciatum fuisset, iratus est vehementer, tulitque ægerrime, quod talem centurionem amisisset: erat quippe is Cæter fortitudine insignis, audacia celebris, & militaris rei peritia nulli secundus. observabat igitur omni studio, si quo pacto acceptum damnum bene cumulatum hostibus posset retribuere. Verum fortuna, quæ cum omni-
bus

bus in rebus plurimum poteſt, tum in bello plane dominatur, optimam læſis vindictæ prębuit occaſionem: nam eiſdem diebus ab levis armaturæ militibus *Nominum* captivi in caſtra adducti ſunt complures ex *Verborum* legionariis, non levis inter ſuos autoritatis: inter quos ex imperativorum genere fuere Dice, Face, & Duce: quibus ignominiæ cauſa poſteriores veſtium partes præcidi juſſit, ita ut nudas nates conſpicuas gererent, & dimitti, vocatique impoſterum ſunt Fac, Dic, & Duc: Fuo & Specio ſimiliter captos necari juſſit. Quorum bona à *Verborum* rege accepere eorum per rectam lineam legitimi deſcendentes, inter quos Futurus, & Fui, cum aliis à Fuo oriundis: & à Specio Conſpicio, & Deſpicio, cæteriſque à Specio deſcendentibus.

Detecta eſt interim in caſtris verborum grandis proditio: conjuraverant enim quidam monſtroſi milites de genere Prętoritorum perfectorũ, quibus bina erant capita, moliebanturq; inſidias *Verborum* regi: qui quidem capti, convictique, damnati ſunt perduellionis, ſive crimine læſæ majeſtatis, nomina eorum hęc fuere, Momordi, Cæcidi, Cucurri, Pepedi, Spoſpondi, Cecini, Peperi, Tutudi, Pepuli, & Fefelli. Quibus juſſu regis in præſenti tempore

pore unum caput abſciſſum fuit, & ſic ubi prius in præſenti dicebant Momordeo, Cæcedo, Cucurro: poſtmodum dixere Mordeo, Curro, Cædo, cum cæteris.

Adveniente demum pugnę die uterque rex in eminentiore caſtrorum loco palliũ rubrum poni juſſit, quo milites admoniti futuri prælii curarent corpora, præpararentque arma ac reliqua in hoc opus neceſſaria. poſtridie ſummo mane pranſis militibus ex omni parte copiæ ſummo ſilentio in campum deductæ ſunt, explicatiſque ordinibus ſuos quiſque ut viriliter agerent, efficaci oratione excitabat: minime vero opus erat accenſos per ſe ſatis verbis accendere, quin ipſi ultro criſpantes tela furibundi ineundi prælii ſignum expectabant. Poſtquam id actum eſt, tubæ utrinque canunt: contra conſonat terra, clamorem utrinque efferunt, Imperator utrinque hinc & illinc Iovi vota ſuſcipere, hortari exercitum, pro ſe quiſque Id quod quiſque poteſt & valet, edit, ferro ferit, tela frangunt, boat cœlum fremitu virûm, & ſpiritu atque anhelitu nebula conſtat, cadunt vulnerum vi & virium utrinque multi.

Videre erat inter cæteros Defectiva verba pugnantia cum nominibus Heteroclitis, & hæc quidem ſuis nominativis

caſibus,

caſibus, & generibus, genitivis numeriſque pluralibus acriter feriebant adverſarios, illi vero reſiſtebant audacter, repercutiebantque nomina Heteroclita Indicativis, præteritis perfectis & pluſquamperfectis, confringebantque eorum numeros & genera conjugationibus ſuis. ex quibus quidem verbis unum cui nomen Ajo, ſingulari utens audacia duorum nominum heteroclitorum impetum diu ſuſtinuit. Verum cum reſiſtere non potuiſſet, ſpoliatum fuit multis perſonis, modis, temporibus, & numeris: remanſereque illi ex omnibus ſuis hi tantum Ajo, ais, ait, ajunt. Ajebam, ajebas, ajebat, ajebant: cætera hoſtium gladiis cecidere.

Pugnantibus hoc pacto utrinque legionibus, atque adeo ſimul permixtis, ut vix hoſtes à ſociis poſſent diſcernere, tantus fuit omnium in prælium ardor, tanta animorum intentio, ut cum eadem hora terribilis terræmotus in ea provincia vicinas urbes proſtraverit, amnes curſu rapidiſſimo averterit, mare fluminibus invexerit, montes lapſu ingenti proruerit, nullus tamen eorũ id ſenſerit. Eant nunc qui fabulas cenſent hoc idem accidiſſe eo prælio, quo Romanos apud Thraſimenum Pœni maxima ac memorabili illa affece-

fecerunt clade: nec fidem facit Cortona civitas, quæ teste Luciano in lib. de veris narrationibus, cum prius in Thrasimeni littore sita esset, eadem hora ventorum turbine in eum collem, in quo nunc est, translata dignoscitur. Hoc novissimo exemplo maximum sibi certe veritatis testimonium accessisse Livius gloriari poterit. Obscurabatur Sol multitudine sagittarum numerorum singularium & pluralium, obtundebantur aures omnium clamoribus figurarum compositarum & decompositarum, vulnerabantur innumeri jaculis specierum primitivæ & derivativæ. Sed & tubicines utriusq; partis clangore rauco & terribili taratantara concinentes, militum animos in pugnam mirum in modum incendebant. Mulierculę mimæ, Interjectiones scilicet, pugnantium ordines circumeuntes, cuncta suis affectibus perturbabant, ex quibus quidem frequentius audiebantur gementes illæ, heu & hei, & oh oh oh. Atrox magis quam longum fuit prælium illud: & nisi coorta subito tempestate ingens superveniens aquarum vis pugnam diremisset, actum sane fuisset de universis Grammaticæ viribus: tanta namque erat omnium in mutuam perniciem rabies, ut ingruente imbre, ac signo receptui dato,
vix

vix tamen atque ægre in caſtra reduci potuerint. Incertitudo & ambiguitas fuit maxima, penes quos ejus pugnę victoria ſtaret: ingens utrinque clades, ingens cædes, ingens non tam militum quam ordinum apud utroſque ducentium jactura: nec facile fuerit amborum detrimenta ſermone complecti. Contendam tamen, ut poſterorum conſulam utilitati, ſi non omnium, multorum ſaltem diminutiones, augmentumve, quantum potero, liquide demonſtrare.

Ex parte in primis *Verborum*, defectivum verbum Infit amiſit omnes ab eo deſcendentes, omnia ſua genera, tempora, modos, perſonas, & numeros, qui fuerant conjugationis quartæ, figurę compoſitæ: ſingularique ipſe Dei munere (quoniam in periculo poſitus nullius ſe unquam religionis probatę improbatæve habitum ſumpturum voverat) ſalvus evaſit. Sed & tanto ex eo caſu terrore perculſus fuit, ut poſtmodum in Grammaticæ regno prodire in publicum raro ſit viſus.

Forem ſpoliatus fuit rebus ſuis omnibus præter foret, forem, & fore, quæ ſunt de modis optativis, conjugationis tertiæ. Vale, Ave, Salve, de genere imperativorum, grandem commilitonum

ſuo-

ſuorum ſtragem accepere, paucis conſervatis, qui & nunc comparent, alios amiſere. Faxo ex eadem gente activorum, omnibus ſuis manipularibus circa ſe trucidatis, cum tribus tantum, videlicet faxit, & faxint, fuga elapſus evaſit. Inquio de genere neutrorum, conſervavit inquis, inquit, inquiunt, inquam, inquies, inquiet, inquient, & inque: reliquos bellum abſumpſit. Inquiens cum in caſtris Participiorum eſſet, periculo non interfuit. Apage & Apagete, cunctis commilitonibus amiſſis ſoli evaſere. Diet univerſos ſocios amiſit, præter dieſcit. Facio orbatus fuit filio ſuo Facior, qui tamen prius quam expiraret, militari teſtamento hæredem ſibi inſtituit Fio. Poſco, Diſco, Metuo, Timeo, Renuo, Reſpuo, Compeſco, Vrgeo, & Linquo, omnes de genere activorum, perdidere ſua ſupina. Occaſum beneficio noctis ſalvus evaſit. Nonnulla verba quæ amiſerant præterita ſua tertiæ Conjugationis, in ſupplementum accepere poſtmodũ præterita quartæ Conjugationis, in quorum numero fuere, Cupio, peto, quæro, arceſſo, faceſſo, & fero. Quædam amiſſis futuris in am, ne futurorum omnino abjicerent ſpem, emerunt in nundinis Recanatenſibus alia futura in bo, ut Eo, Queo, & Veneo.

Veneo. Sed & Horatius auctoritate sua Lenio dedit Lenibo. Omnia verba pertinentia ad splendorem, spoliata sunt supinis. Inter quæ Luceo, Fulgeo, Splendeo, Polleo, & similia. Fulcio singulari usus audacia, excussit periculum, & retinuit suum Fultum.

Enimvero posteaquam ea enumeravimus, quibus adversi aliquid evenit: minime æquum fuerit suis carere laudibus illa verba quæ re strenue acta, vel ex hostilibus spoliis, vel sui regis munere ad priorem statum aliquid addidere. Inter cætera eminent, Cœnatus, juratus, cassus, mœstus, nuptus, & pransus, quibus ultra propria vocis activæ, accessere etiam præterita vocis passivæ. Redimo duobus auctus est sensibus: possidet ex ea hora tria significata, videlicet liberare, conducere, & ornare. Solor obtinuit duo significata, videlicet solus esse, & hortari.

Explicat, ultra proprium sensum qui est explicare atque emittere, obtinuit ut explanaret, ostenderet, extraheret, exhiberet, & proferret. Valeo ultra proprium sensum qui est sanus esse, obtinuit etiam ut cum diceret vale, salutaret.

Præsto similiter duos habuit sensus, scilicet mutuari, & superexistere. Haurio majori ditatus est præda, quatuor videlicet

licet ſignificatis, trahere, vulnerare, audire, & videre. Quæ tamen omnia, cum opus fuerit, in unum ſenſum redeunt. Paſco geminos recepit intellectus, rodere & alere. Vaco, licet minime ſe prælio immiſcuerit, nam (ut apud Plaut. ait Soſia) cum pugnabant maxime, fugiebat maxime. Fortuna tamen, quæ & deſides plerunque coronat, illius ignaviam pinguioribus exuviis voluit decorare. fugientes enim ex pugna hoſtium quoſdam conſpicatus, tabernaculo exiliens intercepit; quibus poſtea grandi ſe pecunia redimentibus, ſex ſibi ultra priorem ſenſus acquiſivit, ſcilicet, Intendere, ceſſare, ſervire, ſuperfluum eſſe, licere, carere, & vacuum eſſe. Studeo tria lucratus eſt ſignificata, videlicet ſollicitare, operam dare, & conari. Pango tres ſenſus accepit, videlicet, cano, & tunc in præterito facit panxi: paciſcor, & tunc facit pepigi: & conjungo ſive figo, & tunc facit pegi. Sapio ex ea die binos tenet ſenſus, videlicet, ſaporem reddere, & ſcire. Fero ex Anomalis, quatuor auctus eſt ſenſibus, ſuſtinere, cupere, dicere, & portare. Confiteor triplicem accepit intellectum, laudare, purgare, & manifeſtare. Supero dati ſunt ſeptem, ob illius eximiam inter verba omnia potentiam, videlicet, reſtare, vincere,

cere, imminere, transire, evadere, supervivere, & supergredi. Fuere quædam verba quę amissis propriis præteritis, acceperunt postea à rege suo præterita quorundam passivorum, quæ in bello ceciderant, ut Audeo, fido, gaudeo, soleo & fio. Verba illa pestifera, perniciosa, mendacia, aliud semper in lingua, aliud in corde, clausum habentia, licet nullum lucrum eo fecerint bello, tamen prætereunda non sunt, nec eorum reticenda arbitror nomina, ut ab illis caveant cuncti, quoniam passionem continue afferunt sub specie actionis, quorum hęc nomina, Exulo, Veneo, Nubo, & Vapulo. Ultìmi hujus insidias adulescentiorum quisque quo fuerit cautior, eo enixius declinabit, si suis recte consultum volet natibus.

Verborum aliqua ex parte exposita fortuna, *Nominum* res Orationem ad se trahere videntur, in quorum castris diligenti omnium censu habito, cognitum est inter ea non minus quam inter verba variasse fortunam. Et ut à positivis incipiamus, fuere ex illis nonnulla, quę in comparativis suis sauciata, medicorum diligentia aliquale fomentum accepere, *melior*, *major*, *minor*, *dexterior*, *sinisterior*, *plus*, *munificentior*, & *magnificentior*: o-

mnia

mnia irregularia, & à ſecunda declinatione deſcendentia, ſed & *pius, arduus, egregius, tenuis,* & ſimilia perdidere propria comparativa. Nomina deſinentia in *er*, in ſuperlativo amiſerunt *imus*, & pro eo poſtea acceperunt *rimus*, ut *tener* & *ſaluber*: quibuſdam pro *ſimus*, quo ſpoliati fuerant, conceſſum eſt *limus*, ut *humilis, facilis, gracilis, agilis*, & ſimilia. *Veteri* datum eſt *veterrimus*. Fuere inter arborum nomina quædam, quæ dum in prælio viriliter agerent, derepente miraculoſe mutarunt ſexum, & ex fœmininis facta ſunt maſculina; mirantibus omnibus qui aderant, interrogantibuſque unde illis eſſent illa nova crepundia, quæ præter ſolitum pendebant ex ventre, ex quibus ſunt, *Rubus* & *Oleaſter*; quæ Livius ut monſtruoſa & mali ominis in altum vehi & mergi, aut Grammaticæ ſolo omnino exturbari ſuadebat. Verum Rex *Poëta* nimiam illius in procurandis prodigiis ſuperſtitionem irridens prohibuit, inquiens, non eſſe mali ominis fœminas in viros mutari, quando ex malo ſexu in optimum fiat iſta converſio.

Quibuſdam Heteroclitis nominibus dum cum defectivis verbis pugnarent, abſciſſi ſunt omnes teſticuli cum pene in plurali numero, quem caſum Deus à nobis

bis avertat. deincepſque in eo numero neque fœminina fuere, neque maſculina, ſed neutra, quod certe miſeratione dignum fuit. Nomina eorum hæc ſunt, *Sibilus*, *Avernus*, *Infernus*, *Supparus*, *Balteus*, *Tartarus*, *&* *Dindymus*. Alia feliciorem ſucceſſum ſunt ſortita: nam cum in eodem plurali numero eſſent neutra, cum maximo ipſorummet gaudio, continuo maſculini generis apparuere, ut *Porrum*, *Raſtrum*, *Frenum*, & *Cœlum*. Enimvero, *Porrum*, & *Frenum* dum Romæ per Emporium Agonis tranſirent, reperta ibi ſua neutra pluralia grandi pecunia redemere, illiſque uti maluere, maſculino genere repudiato. *Balſamum* ex omnibus arborum nominibus ſolum remanſit neutri generis, unde eſt quod cum nec generare, nec parere queat, tanta illius eſt raritas ut unico in Iudæo ſolo reperiatur. Id quod ipſa arbor ægre ferens in lachrymis omnem ſuum fructum mœſta repoſuit. Alia nomina neutro plurali ſpoliata, fœmininum accepere: ſicut *epulum*, *oſtreum*, *veſper*, & *cepe*. *Oſtrea* (quod ex omnibus animalibus ſolum reperitur neutri generis) Ovidius reddidit & alii Poëtæ, & præſertim Plinius etiam plurale neutrum cum dixit lib. Faſtorum.

Oſtreaque in conchis tuta fuere ſuis.

& ſic

& ſic deinceps fœmininum etiam & neutrum tenuere. Aliis, quæ erant generis incerti, in plurali datum eſt maſculinum, videlicet *Margo, Cardo, Bubo*, & ſimilia. Quædam omnibus caſibus in plurali ſpoliata, deinceps mutilata, & manca remanſere, inter quæ, *Fumus, Limus, Fimus, Puluis, Sanguis, Mundus, Pontus, Sol, Sal*, & *Vnus:* quæ omnia ſunt maſculini generis. *Soles* tamen apparuere aliquando, ſed cum id accidit, contra naturam fuit, & pro prodigio habitum eſt. Similiter & fœminina nonnulla pluralibus caſibus truncata ſunt, unde verſus:

> *Lux, ſitis, & labes, mors, vita, fames, quoque tabes,*
> *Gloria, fama, ſalus, pax, humus, cum lue, tellus:*

& cum illis, *ſenecta, juventa, ſoboles, indoles*, & *proles*. Quædam alia fœminina amiſere in eo bello omnem numerum ſingularem, ſcilicet *Argutiæ, Habenæ, Bigæ, Blanditiæ, Cimæ, Deliciæ. Exequiæ, Exuviæ, Excubiæ, Facetiæ, Genæ, Gades, Inſidiæ, Induciæ, Calendæ, Lachrymæ, Latebræ, Minæ*, & complura alia. Nonnulla neutra toto plurali numero exuta ſunt, ut *Cœnum, Fœnum, Ævum, Solum, Pus*, & *Virus*. Inſuper alia Neutra totius ſingularis ſui numeri jacturam ſunt paſſa,

ſcilicet

ſcilicet *Arma, caſtra, exta, cunabula, conchilia, crepundia, paſcua, mœnia, magalia, mapalia, ilia, ſeria, præconia, præcordia, ſponſalia*, & fere omnia nomina feſtorũ, ut *Saturnalia, Dionyſia. Aphrodyſia, Bacchanalia, Floralia*, & *Neptunalia.* Nomina ea vana, quæ ſemper plura dicunt & tantum unum ſolum ſignificant, amiſſo omni ſingulari, fuga elapſa ſunt, ſicut *Venetiæ, Piſæ, Cumæ, Athenæ, & Thebæ.* Nomina metallorum omnium, pluralem numerum amiſere, ut *Aurum, aurichalcum, argentum, plumbum, ferrum, & ſtannum. Æs* vix *æra* retinuit. Sed & *oleum* & *frumentum* ſimilem cladem accepere. Alia extremis ſuis membris Genitivis ſcilicet & Dativis pluralibus mutilata remanſere, videlicet *jura, thura, æra, maria, & fora.* Sed nec omnia nomina in eo bello jacturam fecere: fuere ſiquidem complura quæ ſpoliis hoſtium ditata majorem exinde auctoritatem obtinuere: ex quibus quædam ultra primum nominativum alium etiam adepta ſunt, ut *arbor*, quæ & *arbos, honor*, qui & *honos, labor*, qui & *labos, odor*, qui & *odos, cucumer*, qui & *cucumis, ciner*, qui & *cinis*, & *pulver*, qui & *pulvis*: quæ tamen ambobus nominativis non induuntur quotidie, ſed quod conſpicuum & ornatius eſt, & ex præda

habuere,

habuere, ad dies reſervant celebriores & feſtivos. Plaga ultra primum ſignificatum quod proprium eſt, dum vulnus percuſſionemve ſignificat, quatuor alios ſenſus accepit, videlicet, ut pro rete accipiatur, pro ſpatio cœli vel terræ, pro linteo illo grandi quo Romanæ etiam nunc matronæ utuntur, dum in publicum prodeunt: pro lecto & parte etiam ipſius lecti. *Ops* ab ea die tres ſenſus habet. *Ops* nanque terram ſignificat, ſub *ope* auxilium præbet, ſub *opibus* divitias. Gerundia & Supina quoniam toties transfugerant, multata ſunt poſt confectam pacem ab utroque rege, orante contra ea Demoſthene, legeſque Solonis proferente, quibus ſtatutum fuerat Omnibus patrię honoribus privandos eſſe eos, qui ſeditione in civitate exorta, neutri parti adhæſiſſent: quoniam privatis fortunis plus juſto proſpicientes publicas patriæ res deſpexiſſe videbantur: & vivebatur tunc quidem ut plurimum in Grammaticæ terris Atticis legibus. Nomine igitur multante, gerundiis caſus omnes præter tres adempti ſunt. Supina vero duos tantum retinuere, ægre id ferentibus univerſis Grammaticæ incolis, carpentibuſque maledictis non tam Solonis legum indiſcreta præcepta, quam Demoſthenis impiam loquaci-

quacitatem, dicentibuſque illum faſcias & lanam domi reliquiſſe, nec gutturis morbum ſimulaſſe, quoniam à Gerundiis Supiniſve non fuerat unde aurum, ſicut ab Harpalo quondam, poſſet accipere.

Cæterum, ſi ſingulorum clades, aut rei bene eo prælio geſtæ adepta decora ſingulatim percurrere nitar, nimis longos afferam logos: ideo dicendi compendium faciens, illud aſſeruiſſe ſufficiat.

Quicquid in omnibus Grammaticæ terminis auctum diminutumve reperitur, ex illo cruento, execrabili, & funeſto bello proceſſiſſe. Multa ſunt in ea temporum licentia & introducta verba nova, & exploſa vetera: & niſi præſtantiſſ. tres viri (quos paulo infra harum litium arbitros electos fuiſſe narrabimus) ſingulari ſolertia Grammaticorum quorundã petulantiæ obviaſſent, tanta fuiſſet Latinæ linguæ immixta Barbaries, ut de illius decore elegantiaque fere deſperatum foret. Poſteaquam igitur utriuſque partis legiones in caſtra reductæ ſunt, deſideratorum ſauciorumque cenſu habito, intellecta utrinque accepta clade, omnes paſſim ingemuere: queſtique acriter ſunt, quod nimia dominandi libidine rebus propriis tantã cladem intuliſſent, & pœnitentia adducti, quiſque eorum quæ pa-

cis sunt, enixius cogitabat. Primum vero rex *Nominum Poëta* advocata concione, non sine lachrymis ita locutus perhibetur: Scire vos arbitror commilitones mei, quam invitus ac restitans pro decore proque amplitudine (ut tunc arbitrabar) & nominum tuenda auctoritate, contra fratres nostros Verborum gentem arma susceperim, quantisque sategerim modis, ut illis nobis cedentibus civilia bella longius submoverent. Verum cum non tam nostra quam verborum etiam metior damna, cum utriusque partis strages intueor, flere libet magis quam loqui. Operæ precium fuerat reminisci, quæ de Græcorum, Romanorumque civilibus odiis bellisq; scripserint cives nostri, quantis eorum ambitionem laceraverint probris. Profecto ea si in mentem venissent, nunquam in tantam insaniam à nobis processum fuisset: nec ira & furore obcæcati, quid ageretur non intelligentes, nostramet viscera propriis manibus discerpsissemus. Sed præterita (ut ille inquit) magis reprehendi possunt quam corrigi. Et melius est regredi quam male cœpta sequi. Si ferro decernere perrexerimus, si in finem usque insanire voluerimus, actum sane est de Grammaticæ imperio, tantaque ignorantiæ & barbarismorum

motum genti fiet acceſſio, ut nemine obſtante, nemine eorum temeritati obviam eunte, ubique ipſi pro animi libidine dominari valeant. Quocirca commilitones; ut utriuſque regni utilitati conſulatur, ultro à verborum rege pacem petendam cenſeo, ultro dextras porrigendas. Neque hoc dixerim, quod labar animo, quod timore concutiar, ſed quoniam luce clarius cerno, res *Nominum Verborumque* non ſine mutua, ſtabili, & inconcuſſa animorum concordia poſſe conſiſtere. Fungor ergo officio meo, ea adducens, quę communem ſalutem concernere minime dubito, audacter nihilominus quod volueritis executurus. Vos itaque quod facitis, Deos omnes fortunare velim. Placuit mirum in modum univerſæ concioni non utilis minus quam opportuna ſui regis oratio, omneſque militum ordines ingenti ſublato clamore, ut quod rex tam ſapienter ſuaſerat, ſine mora exequeretur, enixius petiere.

Miſſi itaque in *Verborum* caſtra legati ex *Nominibus* prudentiores, abſq; aliqua difficultate conſtitutis primum induciis, in hanc poſtremo cum verborum rege, ejuſque proceribus devenere ſententiam, ut ſcilicet tres eligerentur viri, omnium Grammaticæ uſuum, regularum & ter-

minorum periti, quorum decisioni, arbitrioque utraque pars persancte jurata stare deberet. Enimvero grandis fuit difficultas, & maxima inter partes contentio, quibusnam id munus potissimum demandaretur. Multis eam provinciam ambientibus, aliis alios nominantibus & nominatos aliis improbantibus: demum Prisciano, Servio, Donatoque approbantibus, in infrascriptos cuncti unanimiter consensere. Phædrum scilicet Volaterranum, canonicum basilicæ Apostolorum principis, singularis eloquentiæ virum, & extra omnem ingenii aleam positum. Petrum item Marsum, Laurentii in Damasco canonicum eruditissimum, ac Raphaëlem Lippum Florentinum, Oratorem insignem. Qui cum in castra vocati advenissent, partis utriusque juribus auditis, re inter ipsos accuratius considerata, hanc postremo sententiam protulere: Quod Grammaticæ Regibus, Satrapis, Civibus, Studiosisque universis, faustum felixque sit; Nos Triumviri tollendarum litium causa constituti, omnes contentiones, maledicta, injurias, damnaque, quæ in hanc diem inter Grammaticæ Reges, eorumque milites intervenere, revocamus, tollimus, & obliteramus: & si oblivioni tradi nequeant, at saltem silen-

tio tegenda decernimus, ſtatuimuſque ut de cætero in conficienda ſolemni oratione, uterque Grammaticæ rex cum ſuis ſequacibus conveniat, *Verbum* ſcilicet & *Nomen*, Pronomen, Participium, Adverbium, Præpoſitio, Interjectio, & Conjunctio. In quotidiana vero & familiari oratione, ſoli *Nomen* & *Verbum* onus ſuſtinebunt, accerſentes in patrocinium ſuum quos ex ſuis volent: cæteris parcentes, ne toties citati nimis graventur. In oratione igitur volumus *Nomen Verbo* ſupponi, & cum apponuntur, à *Verbo Nomen* regi debere decernimus, quantum ad caſum; quantum vero ad perſonas & numeros, *Verbum* ſuppoſito cedere, quod ſit vel *Nomen*, vel Pronomen, vel Participium. Item volumus quod Participium revereatur *Nomen* & *Verbum*, habeatque regimen à parte poſt ſui verbi, à parte ante, imitetur & nomen. Si vero neceſſitas urgeat, concedimus ſoli verbo, ut in prima & ſecunda perſona, & in quibuſdam verbis exceptæ actionis in tertia perſona faciat orationis ſenſum, ſemper nihilominus ſubintelligendo nominis auctoritatem, ſed non exprimendo.

Hæc itaque ſententia partibus præſentibus lata eſt atque promulgata, receptaque ab omnibus Grammaticæ incolis

miro omnium ordinum consensu: quam etiam omnia Italiæ Gymnasia approbavere, & præcipue Bononiensis docta civitas, & sublimium ingeniorum parens fœcunda: quæ cum alias multos, tum maxime ætate hac Alexandrum illum Zambecarium, virum integerrimū, quem nec spes nec timor unquam movit à recto, Romanæ dedit curiæ. Studium vero Parisiense cætera recipiens, hoc suis provincialibus speciale reservavit, pronunciandi scilicet tam verba quam nomina libere, & sine aliqua syllabarum quantitatis discretione. Et quoniam vetus erat quæstio inter Relativum & Antecedens, inter Adjectivum & Substantivum, inter dictionem regentem & rectam, determinantem & determinatam, necnon inter orationem perfectam & imperfectā (eorum enim unusquisque de præeminentia certabat) ut hujus quoque dissensionis materiam tollerent, decrevere, quod Relativum substantiæ identitatis cum suo antecedente concordaret in Genere, Numero, & in Persona. Item quod Adjectivum Substantivo deserviret in Genere, Numero, & Casu. Et quod dictio recta naturam regentis sequeretur. Relativum vero accidentis solum antecedens referret, quantum ad tale accidens sive pro-

prie-

prietatem, in quo modo referibilis & referentis tantum concordaret regula diversitatis cum antecedente, quodque oratio imperfecta penderet à perfecta, & dictio specifica à specificata: & inter adjectiva, duo substantiva, duo verba modi infinitivi, duas orationes perfectas: & inter duas imperfectas, nulla esset obligatio servitutis. Hortabatur præterea Petrus Marsus, ut inter facta dictaque pacem & concordiam ponerent. Verum dissuadente Phædro, dicenteque, hac sublata discordia nullum tonsoribus popinariisque linqui negocium, rem intentatam dimisere. Ignorantiæ studiosos omnes ac Barbarismorum ridiculam gentem, inviolabili decreto omnibus Grammaticæ finibus submovere, & Barbarismos quidem ad se profectos Cisalpinæ gentes civitatibus suis donavere. Ignorantiæ vero deditos quorundam Principum favore protectos, non Italia modo, sed urbs etiam ipsa bonarum literarum parens, & vel invita tueri perseverat: inter quos nonnullos etiam præbendis pinguioribus honestatos, rudes adeo & imperitos reperies, ut si eos interroges, *Amo* quæ pars est? dicturi sint: *Parla che te intendo.* Usqueadeo mulas ipsas quibus tam sublimes vehuntur, inscitia & obesitate

animi ſupergrediuntur. Prædictis inſuper arbitris omnium conſenſu irrevocabilis poteſtas & perpetua cenſura data eſt, grammaticulos omnes Grammaticę corruptores, ſemilatinoſque & ſemigræculos, tanquam naturæ monſtra; inquirendi, puniendi, relegandi, omneque id faciendi, quod bonarum literarum cultum augmentumque concernere animadverterint. Quod ut facilius aptiuſque exequi poſſent, juſſi ſunt, ut curiam Romanam continue ſequerentur: quo non tam bonorum virorum frequentia confluit, quam malorum feces ſe frequentes exonerant. Quæ quidem auctoritas, Pontificialibus Imperialibuſque ampliſſimis privilegiis corroborata dignoſcitur: & præcipue Sanctiſſ. D. noſtri Julii Pontificis incomparabilis, cujus memoria nunquam intermorietur.

FINIS.

JVSTI LIPSII
LAVS
ELEPHANTIS.

IVSTI LIPSII
LAVS
ELEPHANTIS.

A Lipſio tuo ſalve. Suaves here convivas habuimus (auribus enim meis inerrat ille ſermo) elephantos. Multa de ingenio eorum deque mira indole garrivimus: omnia jucunde, niſi quod in pleriſque indignabar haud plenam mihi eſſe fidem. Quid cenſebatis madidum eſſe me? non fui. Quin ſiccus nunc & ſobrius ingeram tibi eadem: & laudum hunc campum ſtilo paullo certius decurram quam lingua. Nonne Hilarium iſti dies ſunt? lubet ludere hunc luſum. Sed fides mihi prius ſtabilienda veterum, quibus præcipue innixa mea fides. Non nemo enim eam here elevabat: & nimios harum rerum ajebat fuiſſe, aut vanos. Itane? quibus igitur hæc res notior? Nobiſne, qui omni hoc noſtro ævo vix (Illum qui anno LXII. donum Cæſari miſſus ab Hiſpaniarũ rege.) unum.

unum vidimus, eumque pusillum juvenem, bonarum artium rudem: an illis, quibus cotidie bellua in ore, in oculis; quibus tam crebra de ingenio & moribus ejus pericula facta, in libellis, in ludis? Habebant enim & docebant magna cura, Afri, Asiani, Græci, ad prælia: Romani magis ad spectacula & Venationes. Quãquam Europæis tarde sane innotuit: & ἐλέφαντες (Pausaniæ verba sunt) πρῶτος τῶν ἐκ τῆς Εὐρώπης Ἀλέξανδρος ἐκτήσατο: *Elephantes primus inter Europæos Alexander habuit.* qui victa scilicet India, intulit sive immisit. Sed ab ejus tamẽ morte statim crebri: & transportavit in Italiã ipsã Pyrrhus bello quod cũ Romanis. Hinc quoque jam Romæ nobiles. & magis per Punica bella: quib. tanta copia ut uno tempore centũ quadraginta duos ceperit & in urbem miserit L. Metellus. Nam Critolaus apud Plutarchum in Parallelis aperte mendax, qui à Paullo Æmilio, bello Pyrrhi, centum sexaginta Romam missos vult, & quidem turritos. At postea sane Romæ semper: sive capti, sive magis pretio parati ad populi voluptates. Vides initia, vides frequentiam. quæ magis expressa apud Plin. quem si voles, lege. De fide igitur veterum cur ambigimus? Nonne noverunt hoc animal? intime atque optime.

optime. An fallere nos voluerunt de compacto? nec potuerunt quidem in re cottidie omnium oculis ſenſibuſque expoſita: & in qua miracula milleni aliquot homines ſimul viderunt, id eſt theatra tota. Iſta ipſa ætas fidem fidei illorum ſtruit, etſi in alio illo orbe. Luſitani navigationibus ſuis terras eas aperuerunt. in quibus animal hoc crebrum. Inſula Madegaſcar eos habet, & quidem Indicis majores. habet Zeilam, ubi venales ſunt miro modo. Ad menſuram enim admetiuntur, ut pannos, aulæa, telam tanti palmos ſingulos. ita cũ magnitudine pretium creſcit. Habet provincia Malabar, Goa, & tota illa ora, itemque regnum Benamen inferioris Æthiopiæ, omnes (quod notes) albos. Qui adierunt, qui viderunt: eadẽ aut ſimilia narrant de ingenio bruti hujus non bruti. Quæ ut ſerio aliquando noſcas ac credas, cape à me de natura eorum & moribus. quæ nihil aut paullum ab homine abire, miretur aliquis, imo indignetur. Sed prius univerſe commemorabo elogia de iis veterum, inde facta ipſa diſtincte, & exempla. Ariſtoteles Lib. IX. Hiſt. cap. XLVI. inter alia de elephante: ἔστι δὲ εὐαίσθητον, καὶ τῇ συνέσει τῇ ἄλλῃ ὑπερβάλλον. *eſt autem apprime bonis acutiſq; ſenſibus, & cetero intellectu excellens.* Cicero:

cero de Natur. deor. III. *Esse illi belluæ quandam cum genere humano societatem.* Strabo de Devinat. II. ἐγγὺς εἶναι λογικῷ ζώῳ *adsidere animali ratione prædito.* Philostratus: τοῦτο γὰρ ζῶον δεύτερον ἀνθρώπου τάττω κατὰ ξυνέσιν τε καὶ βουλάς. *hoc enim animal proximum ab homine loco, prudentia & consilio.* Plinius: [Animalium maximum elephas, proximumque humanis sensibus. quippe intellectus illis sermonis patrii, & imperiorum obedientia, officiorumque quæ didicere memoria, amoris & gloriæ voluptas. imo vero, quæ etiam in homine rara, probitas, prudentia, æquitas, religio quoque, siderum solisque ac lunæ veneratio.] Et Plinius sane effuse: tamen vere. ad cujus occupatam laudationem videor non inepte diducere posse & adducere lecta mihi testimonia aut exempla. Tribuit primo,

Intellectum sermonis patrii] Quod mireris. Nam cum duo velut limites sint, quibus Hominem à Bruto disparamus, Sermo & Ratio: prior iste vide quam vacillet. Sermonem patrium ait ab iis intelligi: id interpretor. Indorum, Æthiopum, Afrorum, & ubicumque nati. Præter Plinium, Lib. IIII. C. XXIIII. Ælianus: συνιᾶσι γὰρ ἐλέφαντες καὶ γλώττης ἀνθρωπίνης τῆς ἐπιχωρίου. *capiunt & humanum*

num sermonem elephantes, sed indigenam. Etiam Dio: Libro XLIIX. ἤδη καὶ ἐκεῖνο εἶπον, τῆς φωνῆς τῆς πατριώτιδος αὐτοὺς ἐπαΐειν. *Et jam hoc ajunt, eos patriam vocem audire atque intellegere.* Nec alia res certior. Institutionem eorum vides? lingua fit. Domituram? lingua. Incitationem, revocationem? lingua. Denique ut clavus navim: sic animal hoc impellit dirigitque quo libitum humanus sermo. De institutione, Ælian. lib. XV. audi: *Docentur*, inquit, *atque instituuntur ad varia* φωνῇ τινι ἐπιχωρείῳ, ἧς περ αὐτῶν ἐπαΐειν εἰλήχασι, φύσει τινὶ ἀπορρήτῳ καὶ μάλιστά γε ἰδίῳ τοῦ ζώου τοῦδε *sermone vernaculo, cujus miro quodam & ineffabili modo ac velut peculiare natura sunt capaces.* De domitura. Strabonem: in libello de Aromatibus. *Primũ* ait *captos vinclis ac fame domant.* μετὰ δὲ ταῦτα πειθαρχεῖν διδάσκουσι, τοὺς μὲν διὰ λόγου, τοὺς δὲ μελισμῷ τινι καὶ τυμπανισμῷ κηλοῦντες, [deinde cicures eos reddunt mansuetosq;, hos sermone, alios cantu aliquo aut tympani sonitu deliniẽtes.] De regimine toto: cottidiana olim exẽpla in bellis, in pace, atq; itẽ hodie. Quin furere etiã cum incipiunt & à se abire, ad mentẽ reducuntur oratione. Credere ita serio Christ. Acosta me jubet: cujus assertioni præstruenda breviter fides. sæpius enim testimonio ejus utar. Is

gente

gente Hiſpanus, ad novum illum orbis tractum abiit, quem Orientalem Indiam vocamus. Diu illic egit, luſtravit, ſcripſit: & inter alia de elephantis non pauca, viſa ſibi aut à viſoribus accepta. Crebrum enim valde & cottidiani uſus animal in iis locis. Is igitur (Plin. & Ariſtot. meminere ejuſdem morbi. ſed Plinii locus malus, cui corrigendo non hic locus.) refert, Genere morbi tentari elephantos quotannis quod haud diſtat à furore. cauſſam, amorem eſſe, & venire cum venit ad eos Venus. Tum bacchari eos, furere, lædere, incurrere: niſi quidem vinclis coërceantur. quod fit ab incolis ſtudioſe. [Sed eum morbum haud ferme aliter tolli, quā pharmaco verborum. Adſiſtere belluæ magiſtrum, increpare acriter, & oſtendere fœditatem. Tantamne belluam & reginam aliarum ita dementire per adfectum? Vilitatem eam eſſe, degenerationem à natura & à ſtirpe. Rediret ad ſeſe, & conculcaret amorem, qui turpiter ipſum. Et his talibus, quæ etiam homini utiliter adhibentur, fieri medicinam.] Quomodo autem poſſunt iſta, niſi ſi non audit ſolum, ſed imbibit, & capit? Nec vero, ut aliquid mirius dicam, audiunt ſolum ſermonem, ſed edunt. Oppianus diſerte Elephantos colloqui inter ſe vult:

Φήμη

Φήμη δ' ὡς ἐλέφαντες ἐπ' ἀλλήλοις λαλέοισι.
Φθογγὴν ἐκ στομάτων μεριστὴν τονθρίζοντες

Fama eſt inter ſeſe ſermocinari elephãtas,
Diſtinctaſq; ſuſurrare atq; emittere voces.

Acoſta ille idem nihil certius in regno Malabar eſſe ait, quam quod hæ belluæ communicent inter ſe ſermone. Denique vis in hac re aliquid miriſſimum; (ignoſce. tanta novitas egebat novo verbo.) edunt & loquuntur etiam humanam vocem. Boves inter prodigia Romæ locuti olim? junge & elephantum. Atque audi ipſum Acoſtâm: [Erat, inquit, in urbe Cochin elephas, qui operas diurnas præbere ſolitus ad portum & res marinas. Eum forte jam feſſum urgebat nihilominus urbis ejus Præfectus, ut Liburnicam, quã commovere cæperat, deduceret porro in mare. Ille abnuere, inſtare alter multis blandiſque verbis, & ad extremum in gratiam Luſitani regis ut id vellet, orare. Hic (immane dictu) elephas motus, clare hæc duo verba ingeminat, Hoo hoo: quod Malabarum lingua eſt, Volo, volo. ac ſine mora navim traxit in mare.] Trepidas ad hæc & nutas? Age, age, movebo tibi in iſto exemplorum mari magis majores fluctus: & ambiguũm relinquã, non dicam an hominem capiant, ſed ad hominem imo ſupra hominem ſapiant ele-

elephantes. Dixi enim de priore limite, qui discriminat obscure: alterum vide, Rationem. qua ego omnino carere me fateor, si prorsus ille. Audi igitur è Plinio, quæ huc spectant. Ait:

Imperiorum obedientia.] Clara, & quam nemo neget. Semel domiti, omnia ab homine, & pro homine perferunt: & tanta illa moles vel à [Philost. tradit li. II] pusione regitur ac dirigitur tredecenni. idque sine vi, bacillo tantum (καλαύροπι in Philostrato scriptum) aut [Falcem sive δρέπανον Aristoteles Elephantistæ attribuit: Ælianus eadem mete ἅρπην.] levi ferro. Et quid non imperentur? Etiam jugum subiere, & traxere currum. Oppianus id tradidit, & Romæ primus ostendit Pompejus, ac postea sæpe Principes secuti. Nummi docent. Tertia in Plinio laus.

Eorum quæ didicere memoria.] Tenax sane memoria, & ad humanam, ut mox dicam. Sed ingenium, Plini, cur omittis? Prævaricaris in hac caussa: quia si ulla propria & magna iis laus, hæc est acuminis & ingenii. de quo, te silente, non ego silens. Ingenium igitur iis docile, facile, flexile, aptum ad omnes artes. & artes Belli dico, sive Pacis. Quod vide mihi & disce è paucis his effectis. Ac de bello, quis non ingenium eorum admiretur: sive cum

cum belluis pugnam, ſive in homines juſſu hominum habent? Dirigunt enim velut [Plin. VIII. cap. VII. Ælian. VI. CLVI.] conſilio aciem, defeſſos aut infirmos in medium agmen recipiunt, in [Ælian. VII. cap. XXXVI.] fuga ipſa ſuos non deſerunt, ſed gregatim abeuntes circumdãt & propugnant. Jam læſis medicinam faciunt: ſpicula aut infixa tela leviter manu ſua extrahunt, & ut [Libello, πότερα τῶν ζώων.] Plutarchus ait, ἄνευ σπαραγμοῦ ῥαδίως καὶ ἀβλαβῶς, *ſine convulſione & ſine damno*, prorſus ut [Ælian. lib. VII. ὥσπερ ἔργων χειρουργίας ἐπιστήμονες.] peritiſſimi chirurgi. Quin & proprium medicamentum, aloës lacrymas, inſtillari vulneribus ab iis Philoſtratus adſeverat. At pro homine quis homo neſcit acres eorum pugnas? Inſtituuntur, velut milites ad prælia, bellatores non dorſo ſolum ferunt, ſed & ipſi bellant: propugnant ſuos, impugnant hoſtes: denique eo veniunt, ut munia etiam omnia militaria uſurpent. Li. XIII. ca. XXII. Ælianus quidem mihi auctor, Elephantos decore etiam motus bellicos edere: ex iis viginti quatuor Indorum regi adſiſtere, & excubias agere, ut fidiſſimos quoſdam corporis cuſtodes. atque ita agere, ut alternis in ſtationem ſuccedant, ſine ſomno quidem aut conniventia oculorum.]

A peri-

A peritiſſimo milite, dic ſodes, quid aliud exſpectes? Jam quanta fides eorum in dominos, quam ad extremum ſpiritum pro iis pugnent, ſatis tibi claruerit vel ex uno elephanto illo Pori, qui decantatus: & ab eo diſce omnes. Hæc de belli artibus. At in pacis quid hominem doceas, quod non iſtos? Quorum tanta in diſcendo (Æliani verbis & ſententia utar) εὐπείθεια καὶ εὐμαθία, ut eas diſciplinas arteſque hauriant, quas ægre homo ipſe. Circa corpus, circa animum hoc conſidera. De corpore: conformant id ad omnem ex arte motum aut geſtum. Ingeniculare, ſubmittere, & adorare reges docentur. Ariſtot.: πολλὰ γὰρ καὶ παιδεύεται καὶ ξυνίησιν. ἐπεὶ καὶ προσκυνεῖν διδάσκονται τὸν βασιλέα. *multa erudiuntur & ſciunt quando & regem adorare condiſcunt*. Saltare etiam & choræas ducere. Plutarchus. IX. Hiſt. CXLVI. ὀρχήσεις τε μανθάνει, καὶ χορείας, καὶ προσκυνήσεις. *ſaltationes diſcit, & choræas & adorationes*. Ad ſcopum jaculari, armis uti. natare. Strabo: οὕτως δὲ εὐπειθεῖς αὐτοὺς εἶναι, ὥστε καὶ λιθάζειν ἐπὶ σκοπὸν μανθάνειν καὶ ὅπλοις χρῆσθαι, νεῖν τε κάλλιστα. *adeo autem manſueſcere, ut & lapides ad ſcopum jacere, arma uſurpare, & natare optime diſcant*. Vbi tamen τὸ νεῖν ſive Natandi verbum mihi

mihi anceps: quia nec alteri id traditum, & alienum à natura elephantis qui aquas profundiores horret. Ventilare, gladiatorios militaresque motus edere docentur. Plinius: *Vulgare erat arma per auras jacere, non auferentibus ventis,* (ut scilicet iterum jacta reciperent) *gladiatorios congressus edere aut lasciviente Pyrrhice colludere.* Denique in theatris eos gestus effingere, quos vix Pylades aliquis aut Bathyllus. Plutarchus. lib. πότερα τῶν ζώων. ἐν τοῖς θεάτροις ἐπιδείκνυται σχημάτων εἴδη καὶ μεταβολὰς, ὧν οὐδὲ ἀνθρωπίναις μελέταις τὸ ποικίλον καὶ περιττὸν ἐν μνήμῃ καὶ καθεξῆς ἀποδοῦναι πανὺ ῥάδιόν ἐστιν. *in spectaculis ostendit elephas eas gestuum figuras & varietates, quarum copiam atque concinnitatem difficile sit humanæ ulli industriæ exprimere, aut memoria complecti.* Itaque & funambuli elephanti reperti sunt, irrisum vobis here explosum. Plinius: Lib. VIII. c. II. *Postea & per funes incessere.* Eod. l. cap. III. iterum: *Mirum maxime, & adversis quidem funibus subire, sed regredi magis, utique pronis.* Quorum verborum mens: quod & ascendant per extentos funes adversi: & regrediantur etiam per eosdem proni. Seneca: Epist. LXXXVI. *Elephantem minimus Æthiops jubet subsidere in genua & ambulare per funem.* Suetonius Nerone: *Notissi-*

Notiſſimus eques Romanus elephanto inſidens per catadromum decucurrit, id eſt, per funem in theatro extentum, interprete Dione de hac ipſa re: Καὶ ἐλέφας, inquit, ἀνήχθη ἐς τὴν ἀνωτάτω τοῦ θεάτρου ἀψῖδα καὶ ἐκεῖθεν ἐπὶ χοινίων κατέδραμεν, ἀναβάτην φέρων. *Elephas ad ſuperius theatri faſtigium conſcendit, atque illinc per funes decucurrit, ſeſſorem ferens.* Quod genus ſpectaculi primum exhibuiſſe Galbam, qui poſtea Imp. Suetonius idem monet: *Prætor*, inquit, *commiſſione ludorum Floralium novũ ſpectaculi genus, elephantos funambulos dedit.* Et quæ frons ultra obduret contra tot & tales teſtes? Atque hæc tanta cura & intentione diſcunt (id quoque valet ad vim teſtandam & indolem acrem animi:) ut ſæpe deprehenſi ſint noctu velut dictata ſua ruminantes & meditantes. Plutarchus cum Plinio mihi auctor, quendam tardioris ingenii, & verbis verberibuſque male ſæpe acceptum, inventum ad Lunã geſtus illos & motus præſcriptos exercentem. Grandia hæc, grandia: tamen de illis artibus quid dices, quæ non niſi propriæ videntur humanæ mentis? Legere aut ſcribere, quis ab homine ſejunget? ego: niſi ſi elephas inter eos. Nam is quoque ſcribit. Rides? time potius. æmulus repertus muneris tui, & tuæ artis. Plin. è

Muciano

Muciano clare adfirmat *quemdam Græcas litteras pingere didicisse, eaque lingua scripsisse.* IPSE EGO HÆC SCRIPSI, ET SPOLIA CELTICA DICAVI. Et Philostr. *Scribunt igitur, atque tripudiant, & ad fistulam saliunt.* Quod si hos duos testes elevas (here ita memini Æliano [Libro 11. Var. ca. XI.] quid facies, qui oculis suis id spectasse pæne per oculos suos jurat? *Vidi,* inquit, *ego ipse quendam in tabula litteras Romanas promuscide scribentem,* [ἀστραβῶς καὶ ἀτρέπτως.] *recte & non contorte. Quin etiã cum scriberet, oculi ejus cum rigore dejecti in tabulam erant: ut plane intentos diceres & scriptitantes.* Sed jam concludam hæc de artibus, insigni & nimis certo exemplo, cuique milleni aliquot oculi spectatores. munere, quod Romæ publice dedit Germanicus Cæsar. Plin. cap. 11. tangit, & magis ubertim narrat Ælian. lib. 11. cap. XI. exque iis ego, *Ludis igitur illis, Tiberio Principe 12. elephanti theatrum inducti sunt sive Circum, induti floridas & histrionias vestes Ac primum ad vocem Magistri dividebantur in diversas Circi partes, inter eundum molli & saltatorio gressu inundantes: iterumque ad eandem vocem coibant, & efficiebant saltatorium quendam orbem. Sed & flores spargebant, & corollas, & ad cantum terram pedibus leniter*

&

& numerose pulsabant, & omnia præstabant quæ peritissimi ludionum. Iam iidem (quod insanum mirum) docti mensas accumbere, cibum potumque sumere, parce, modeste, ordine, humanum in modum. Lecti erant humiles (agnoscis Romanum ritum) *instrati purpura & aulæis. mensæ ad eos, vario & dapsili instrumento: disposita pocula aurea, argentea, minuta, grandia: cibi in lancibus, panis, caro, fructus. Ecce ingressi duodecim elephantes, sex mares, totidem fœminæ: illi togati, hæ stolatæ. Decore & verecunde in lectis se reclinant, mensam accumbunt. tum signo dato (non enim ante) in mensam promuscides sive manus suas extendunt: summa modestia cibos capiunt, delibant. non voracitas ulla in iis, non aviditas visa, non majoris meliorisve partis appetitio, præreptio. denique cum bibendum, pateram pueri porrigebant: iique promuscide eamdem genialiter hauriebant &* (jucundę potioni hoc adnexum) *reliquiis vini circumstantes aspergebant, velut cottabum facientes.* Hæc meis verbis texui, sententia germanissima Æliani. Et effare. potuitne spectaculum magis ad Gratias, ad Venerem, ad Naturam? cui utinam his oculis arbiter paullisper ego! id mihi ante omnes theatrorum opes, luxum, nugas. Atque hæc nisi promptissimi cu-

jusdam

juſdam & acutiſſimi ingenii ſigna ſunt, tardus valde & cæcus ego. Quid illa, quæ non à doctrina inſita ſunt, ſed emicant & ſubſiliunt naturæ ipſius ſponte? Cujuſmodi ſpectata in iis ſæpe ad prodigium uſq; ſagacia & acuta. Quale illud Plutarchi libello πότερα τῶν ζώων. [In Syria elephas quiſpiam alebatur. ſeruus curator additus, cottidie de dimenſo ſubtrahebat & dimidio belluam malo furto fraudabat Fors fuit, ut hero præſente cibum daret: & admenſus igitur eſt totum. Elephas ut injuriam diu ſibi factam, qua poſſet, detegeret, accurate hordei partem ſeparat: dimidium ſibi ſervat, altero repulſo.] quid niſi clamans, callidiſſimo invento, illud diarium ſibi hactenus fuiſſe? *Alius* (refert idem ſcriptor) *cum rudera & terram magiſter ad explendam menſuram pabulo identidem miſceret: fraude fraudem hanc ultum jens, in ollam ejus carnium plenam, è foco correptum cinerem injecit.* Sed exemplum quod ab Acoſta, fidem omnẽ ſuperat, etſi ex fide. Palam enim & ſpectante populo res geſta eſt. [Elephanti cuidam in urbe Cochin ad horam cibus non oblatus. Queritur & barrit. Magiſter excuſat, & vas æneum ejus cibarium oſtendit perfluens & pertuſum. cauſsã hanc moræ eſſe, quod cibi non ultra tenax.

jubet igitur, si esse velit, ad fabrum ærarium ferat reconcinnandum. Ille paret: promuscide aufert, fabro offert. Faber sive per negligentiam, sive ludos belluam faciens, infideliter reparat atque obstipat. Elephas refert. Herus vitium videt, & indignatur. inclamat illum absentem, hunc præsentem. denique redire jubet cum illo ipso vase. Facit. & fabro querulus impingit. Ille homo suavis iterum imponere conatur, & admoto malleo claudere rimam simulat, non claudit. Nec tamen imponit. Nam ille catus lebetem resumptum ad flumen defert, immergit, & aqua implet periculi faciendi caussa. Videt effluere. Plenus igitur irarum ad fabrum recurrit, intonat magna voce. Confluunt vicini, & inter eos Vicarius regis. Faber blandis verbis demulcet (nescio an ultra audeam dicere) belluam: vas denique sumit, & refingit probe atque ex fide. Sed ille ne tum quidem fidens, iterum ad flumen, & ad haustum. dum contineri aquã videt, vertit se ad astantes & ostendit, velut testes eos advocans in hoc factum. ita demum abiit domo. Quid addam? nec verbum: quia revera datus sum in stuporem. Et cur jam Æliano Li. XIV. cap. VI. non credam, qui jure optimo duplex cor tribuit tam cordatis; Sed satis ad ingenium

nium iſta: redeo ad Plinium m̃eum, qui ſuggerebat.

Memoriam] Ea autem pars tam magna in hoc animante, ut homini non dicam nihil cedat, ſed eum excedat. Vnum exemplum vetus dabo, pauca nova. Michaël quidam Glycas inter Græcos, Annales ſcripſit haud improbe nec indecenter. Is in parte prima prodidit: [Elephantum quendam cum in Circum deduceretur, ſedentem in foro ad Milliarium aureum, Magiſtrum ferarum, ſubita ira atque impetu interfeciſſe. Cauſam non aliam violentiæ fuiſſe, quam quod ante annos totos decem, eodem illo loco, idem Magiſter, eumdem elephantum ferro percuſſiſſet. quam injuriam tot annos recondens, tum demum iit ultum.] Aliud ex Acoſta: Miles quiſpiam in urbe Cochin elephantum, per laſciviam, in fronte putamine nucis percuſſerat: (grandem illam Indicam intellego, quam incolæ Coccum appellant.) Elephantus putamen ſtudioſe tollit: illud, atque iram, recondit poſt dies pluſculos, in via quapiam publica obambulantem militẽ conſpicit: accedit, & elatum ex ore putamen, promuſcide ſua acriter in illum coniicit. tum exultabundus abiit, quaſi talione illa injuriam probe ultus.] Iterum ex eodem:

[Miles elephantem in eadem urbe cum rectore obvium habuit. noluit decedere. elephas ſuam & rectoris contumeliam id interpretatur : ulciſci tamen à rectore prohibetur. Poſt dies aliquot, in ripa Mangatæ fluminis (id urbem alluit) militem fabulantem otioſe repperit. Cum rector non adeſſet, corripit illico hominem, in altum tollit. nec precibus nec clamore adſtantium motus, aliquotiens flumine merſit, allevans ſubinde & demittens. Cumque luſum eum ſatis diu luſiſſet, contentus hac vindicta, hominẽ vitæ ſuæ jam diffidentem, rectum & illæſum deſtituit eo ipſo loco unde ſuſtulerat.] Sed hæc in deteriorem & vindicem partem Memoriæ exempla : ecce etiam in beneficam & benignam. Acoſta idem mihi ſuggerit : [Elephantum in urbe Goa fuiſſe, qui annuo illo & ſolemni furore correptus catenas abruperit & vincla. Fugientibus omnibus ſeruulũ quempiam qui ulnis infantem dominicum geſtabat in ædes propere irrupiſſe, oblitum ſarcinæ quam depoſuerat in illa trepidatione ante ædes. Elephas adeſt. mortem omnes & obtritum pueri exſpectant. Ille contra manu ſua leviter attollit, in humile tectum, quod è regione ædium, collocat, reſpectans curioſe, ſatiſne puer illic ſine

lic ſine damno. Dein furibundus curſum ſuum exſequitur. Id datum omnes interpretabantur veteri beneficio, quia mulier earum ædium domina & infantis mater, elephanti tranſeunti ſæpius panem aut fructus obtulerat.] Et alia quædam legere tibi fas, ſi lubet apud eumdem Hiſpanum. Ego in Plinio pergo, qui admonet.

Amoris.] Quod ipſum jure mirum. Nã ſicut Sermo & Ratio homini peculiaria videntur, ſic certi Adfectus. Inter quos avidus ille & varius amor, pro leni tormento ſoli huic animantium datus. Sed abnuit elephas, & hac quoque parte ſociat ſe nobis. Serio enim amat Trita & nota [Narrata Plinio cap. v. & Plutarc. in libello πότερα τῶν ζώων.] hiſtoria eſt illius qui Ariſtophani Grammatico præbuit ſe rivalem.

[Uterque enim Alexandriæ in Ægypto corollariam quampiam amavit, nec minus ſtudii aut ingenii elephanto fuit ad declarandum & mitigandam ſuam flammam, quam illi acuto & litterato. Forum, in quo ea deſidebat, crebro abire: adſiſtere, ſuſpirare, poma aut flores offerre: manum intra ſinum blande penetrare: & ea omnia, quæ Venereus aliquis nepos.] Alia ſimilis in Æliano. lib. VII. c. XLIII.

 [In

[In Antiochia urbe Syriæ, elephas inter cicures more suo ad pastiones jens, vidit forte mulierem haud inscitam: pariter corollariam. Vidit, periit. Assiduus ille apud eam, promuscide faciem, manus, lambere, tergere, & quacumque poterat, blandiri, insinuare. Quin & illa redamavit, corollas & flores aliasque amoris illecebras sæpe offerens. Cum perseverasset mutuus hic amor, mulier ecce ad plures abiit. elephas desiderium non tulit, nec mentis suæ ultra compos, datus est in furorem. Sed & honesti fidique amoris non deficiunt me exempla. Habe unum. [Athenæus l.13. cap.xxx. Ælianus lib.x.c.xiv.]Antigono regi elephas fæmina fuit. Evenit ut in obsidione opidi Megarensis, puerum pareret uxor Indi elephantistæ. Is sua lingua commendat infantem inter bellicas turbas elephanti(ita nomen ejus fuit) Nicææ. Capit illa serio in fidem. & omnia officia exhibet, quæ piissima aliqua nutrix sive mater. Infans ante pedes ejus deponi debebat. nisi fieret, cibum non capere, iram omnibus signis ostendere & dolorem. Gaudere contra, eo adjacente & tum cunas movere ad oblectandum, aut somnum conciliandum, tum ventilare & pellere muscas. quod faciebat sane scite, arundinis ramũ

pro-

promuſcide ſua motitans. Atque hæc officia interdum etiam uſurpabat elephas maritus. Pergit Plinius, & addit,

Gloriæ cupididatem.] Qui ſane ipſe affectus hominum proprius, & inter eos, animæ cujuſque maxime ſapientis. Exempla ejus in hac bellua pluria. tu unum vetus à Plinio cape, novitium alterum ab Acoſta. Plinius: [Erat, inquit, Antiocho regi elephas, cui (ita enim hominum canumque exemplo diſtinguuntur) nomen Ajax. Is dux plerumque agminis, generoſus, celſus, & velut rex in regio illo grege. Evenit ut flumen tranſmittendum eſſet. renuit infelix, & mala ſua ſorte Ajax. Pronunciatum enim illico à Magiſtris, Principatũ ejus fore qui prior tranſiſſet. Intellexit, & arripuit Patroclus (& hoc elephanti alteri nomen) fluviumque transmiſit. Præmio igitur donatus eſt, phaleris argenteis, quibus mire gaudent, ornatus, & velut in poſſeſſione poſitus principis loci. At Ajax noſter propere ab hoc Ulyſſe circumventus, fatum etiam qua poteſt, illius veteris exſequitur: & mortem ignominiæ præferens, inedia ſe confecit] Acoſta autem infit [in litore vicino urbi Goæ tormentum grande æneum commovendum erat. conatur elephas, non poteſt. Inſtigante magiſtro, &

 duos

duos juniores elephantes oſtentante, qui id facerent ni ipſe faceret: iterũ iterumq; conatur, tanto niſu. ut medius illico creparet] En! dum gloriam illam præreptum alteris ivit, miſer ſibi vitam. Sed proſequitur laudationem ſuam Plinius, & adjungit magis alta. Eſt enim, inquit, elephantis, quæ etiam in homine rara.

Probitas.] Ergone virtutes elephanto? virtutes. ut nequid ſcilicet ad perfectum omnibuſque numeris hominem deſit. Et de probitate plane verum eſt. Innoxium enim, pudens & pudicum hoc animal: probæ mentis, probi oris. Vis ei ut omnibus noceat: ut nemini, voluntas. Homini occurrit? [Plin. cap. IV.] vitam non adimit, oſtendit viam. Feræ alteri? tranſit. Quin niſi irrites & impugnes, nec in Arena quidem excitabis ad lædendum. In magiſtros rectoreſque ſuos mira illis pietas. [Strabo XV.] quos aliquando per calorem aut furorem interfectos, ita luxerunt, ut inedia interfecerint ſeſe ipſi. Eadem in natos: quos [Ælian. lib. VI. ca. XV.] urgentibus venatoribus adeo non deſerunt, ut milies capi, cædi malint, quam ipſos. Adde reverentiam in grandiores & ſenes. quibus de loco, de potu, de cibo juvenes concedunt, bonæ ſuæ Naturæ legibus non Lycurgi ullis minis adducti.

Adde

Adde pudorem & caſtitatem, quia non niſi occulte & ſilvis tecti coëunt, & ſane rarenter. Nam quod Plinius & ex eo Solinus prodiderunt, *non amplius quam ſemel parere, nec plures ſingulis*: valide refutat ratio. quia ſi unus ſaltem è duobus: jamdiu, minuente numero, defecerit id genus. Ælianus tamen lib. VIII. cap. XVII. uſum veneris ſemel item iis tribuere videtur. Sed ea ex Ariſtotele hauſta, male aut lecto aut intellecto. Nam lib. V. Hiſt. Anim. cap. XIV. ille hoc tradit: [Marem quam ſemel injerit, non ultra tangere. interpoſito tamen triennio coitum repetere, ſed nimirum in alia. Fæminam uterum biennio gerere, parere ſingulos.] Strabo etiam de initu eorum & partu, magis caute & vere. Adtexitur in Plinio,

Prudentia] Quam non dilato, ſatis mihi in Acumine & ingenio dictam & doctam. Oſtendunt tamen & hanc proprie in Acie inſtruenda, in tardandis ſecutoribus fracto dente, in flumine tranſmittendo. quæ apud Plinium, Philoſtratum & Ælianum vide. Sequitur,

Æquitas] Quam in ſe, quam in aliis amant. Retegunt imo ſcelera, & alienas etiam injurias vlciſcuntur. Hiſtoriam Æliani duplicem te non celo. Lib. x. cap. xv. Narrat Romæ eveniſſe, Imperatore Ti-

to: [ut uxor elephantistæ malo jure cum altero mœcharetur. Videt Elephas, non fert domini hanc injuriam : irruit, & in ipso complexu, utrumque dentibus transfigit. Denique provide ita copulatos relinquit, stragulo tegit. & cum dominus advenisset, stragulo rejecto facinus ostendit, & se ultorem] Hoc pro magistro, sed probo. Narrat lib. III. cap. XVII. iterum in ullum, sed improbum. [Fuisse magistrum elephanti, qui adulteraret: nec contentum furtiva libidine, uxorem suam clam sustulisse, & ad præsepe elephantis sepelisse, altera illi mox inducta. Elephantum hoc scelus tacitum non habuisse, uxorem novam illuc traxisse, & cornibus pedibusque refossæ cadaver tantum non rebus ipsi mulieri inclamantem, cui, & quomodo, innupsisset.] Extrema laus est.

Religio.] Quam veteres omnes tribuunt consensu. Lustrari aqua, orientem solem ab iis adorari, Plutarchus Libello πότερα. & Ælianus lib. VII. cap. XLIV. mihi auctores: Lunam novam, Plinius, & Ælianus lib. III. cap. X. Sed & hoc ad Religionem, quod mortuos è suo genere sepeliunt, & prætereuntes iniiciunt humũ. Ælianus ille idem hoc tradidit lib. 10. cap. XLIX. Homines ecce, mi Haurene, elephantes feci: Sermone, Ratione, Adfectibus,

ctibus, Virtutibus præditos: quid ſupereſt, niſi ut etiam divinos? Divinant enim & Oppianus de hoc animante dixit:

Μαντικὸν ἐν στήθεσσιν ἔχειν κέαρ.

Divinum cor habere in pectore.

additque præſcire eos fatalem ſuam horam. lib. XXXIX. Dion amplius, ſcientia, eos ornat cæleſtium rerum. ἤδη γάρ τινες, inquit, καὶ ἐκεῖνο εἶπον, ὅτι πρὸς τῷ τῆς φωνῆς τῆς πατριώτιδος αὐτοὺς ἐπαΐειν, καὶ τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ γενομένων συνιᾶσιν. *Quidam hoc etiam ajunt, eos, præter quod ſermonem patrium intellegunt, ſcire etiam quæ in cælo gerantur.* Sed inter quoſdam illos, ne te fallam, non ego. Habes luſum, natum non importune mihi ex heſterno luſu & joco inter vina. cui ut ſeria multa & vera ineſſe nihil ambigo. ita quædam majora vero: nec uſquequaque in his talibus veteres illos Fidei litaſſe, facile tecum credam. Quis enim tam magni oneris ſit, ut quidquid illi imponunt, vehat? Nec tamen mali quidpiam in iſtis etiam falſis: quia innoxia mendaciola ſunt, & volente deo Riſu nata. Qui ſi te non aſpexit dum hæc legis, jam nunc me imponente licet uſurpes cognomen priſci illius Craſſi. Iterum ſalve.

FINIS.

ENCOMIVM FEBRIS QVARTANÆ,

Gul. Menapio Insulano autore.

ENCOMIVM
FEBRIS
QUARTANÆ,

Gul. Menapio Insulano autore.

Etsi decere videtur eum, qui Paradoxon aliquod proponere velit, remotum à sensu opinioneque uulgi, quique rem communibus mortalium votis atque studiis damnatam cupiat commendare, insigni aliqua & exquisita variarum rerum cognitione esse præditum, paremque ad scribendum adferre facultatem, ne forte opinatam vulgo paradoxi absurditatem absurdior viciet oratio, & omissa illecebra suavitatis gratiæque omnis, fastidium & contemptus sequantur lectoris: Ego tamen in hoc novo argumenti genere fretus sive mediocri illa rerum à me lectarum observatione, quarum sicuti me delectari fructu fateor, ita queror paucitatem: sive parta qualicunque vi scribendi, quæ sane ipsa præceptis & usu confirmata quum

fuerit,

fuerit, efficere interdum valeat, uti non doctiſſimus homo diſerte tamen & luculenter ſcribat: ſive ſedulitate contemplationis denique fretus, quæ profecto neſcia inertiæ, multas & utiles ſæpe cogitationes ex ſeſe parere ſolet, ſecedentibus forte in ſolitarium ocium: His, inquam, rebus omnibus confiſus, conſtanter propoſitum exequar argumentum. Non quia unus ego è multis aptiſſime illud à me tractari abſoluique poſſe confidam, quatenus in medium proponatur, ac non potius aliis exiſtimem delegandum, quos hodie orbis terrarum doctiſſimos habet: ſed quia ſpes judiciorum æquitatis animum meum ſuſtentat & confirmat, quæ ſane facit, uti perſuaſum habeam, non poſſe non probari conatus promptitudinemque, cum eaque compenſatam iri raram operis difficultatem, ut modo incœptum opus non fœliciſſime terminetur. Nec ego quidẽ ipſe ſtatim ab initio tentati ſtili mihi auſus eram promittere, quod omnium, qui mihi daturi forent operam, poſſem explere expectationem: nec adhuc quidem alium quenquã tam inſolentem & arrogantem puto futurum, qui, ſi meam perſonam hic aſſumat, id ſe facturum confidat: verum ita demum me ſum officio ſatisfacturum ratus, ſi, ut

pro

pro natura argumenti, infœcundi videlicet & ſterilis, aliquis ſaltem fructus meorum ſtudiorum ad lectorem perveniret. Quod ſi cui omnium facilis & expedita ratio videtur præſentis pertractandi argumenti, eidem lampada trado, facileq; me in hoc æmulationis certaminiſque genere vinci patior. Quandoquidem ſicuti hic viciſſe, ſingularis quædam victoris eſt gloria: ita victum fuiſſe, victi dignatio, & honoris ſpecies aliqua eſt, à quo ſcilicet evocatus fuerit antagoniſtes ad æmulationem honeſti exempli & ad curſum provectus victoriæ. Nulli enim unquam inſignis gloriæ palma contigit, ubi contentio defuit honorum, & illa certaminis concitatrix æmulatio. Et interim tamen prima ſequentem (ut ille inquit) honeſtum eſt in ſecundis tertiiſque conſiſtere. Quod ſi utique mei ſunt exempli poſthac futuri imitatores, ſicuti fortaſſe ſuccedent, eorum tamen nemo (puto) tam mihi erit iniquus, qui ubi viderit materiæ duriciem ſtilo ductuique ſuo difficulter cedere, proprio admonitus exemplo, partim à reprehenſione vindicet operam meam, partim collaudet conatum: operam tanquam arduam & difficilem, conatum autem tanquam liberalem & bonæ cujuſdam ſpei plenum. Sed inuti-

liter

liter fortaſſe facio, qui vel in deprecanda occupor invidia: quaſi vero locum habere invidia poſſit, ubi deſunt tumor & arrogantia: vel ut metuendum mihi putem à ſeverioris judicii cenſura, quandoquidem tentata exempli noſtri æmulatio quemque ſcriptorẽ nobis ſit factura propicium. Ergo tota hac diſputatione præciſa, omnique poſito metu, noſtrum inſtitutũ ſecuris animis perſequemur, promiſſamque laudationem exhibebimus febris illius, quam veteres, quod quarto quoque die recurreret, Quartanam dixere. Advertenti igitur mihi animum ad genus febris quartanæ, totamque ejus naturam conditionemque conſideranti, apparet ipſam non alia magis ratione mortalibus inviſam atque infamem, quam diuturnitate ſua. Quam ideo accidere neceſſe eſt, quia quartana ſuſcitatur à materia maxime lenta ac tenaci: nempe atra bili, haud quidem ea apta facile ac cito attenuari, diſſolvi, revelli. Veruntamen ſic exiſtimare oportet, quod quicquid in quartana ineſt moleſtiæ ac doloris, plus proficiſcitur à teneritudine ac mollicie animorum noſtrorum faſtidium continuationis ferre nequeuntium, quam quod efficiatur morbi culpa ſenſuque doloris, qui ſane de ſe non eſt omnium acutiſſi-

tiſſimus. Neſcio enim quomodo naturæ noſtræ comparatum ſit vicio, vel potius perverſitate judicii, ut diuturnitatis continuatione plus ſatis afficiantur & affligentur animi, nec magis ſoletur nos ſpes, quam diſcruciat expectatio bonorum. Quo argumento videre licet, ut ſi detur optionis libertas, potius magno aliquo malo nos ſubito perfunctos velimus, quam ut ſuſtineamus diuturnam moram levis alicujus mali, breve tormentum cũ longo cruciatu libẽter commutaturi. Cęterum ſi totum illud genus quartanæ febris recta ratione æſtimaremus, non perinde affecti doleremus, aut certe doloris ſenſum ſecuritatis fiducia magna ex parte ſublevaret mitigaretque. Namque ſi fidẽ habere volumus ſummo & antiquiſſimo medico Hippocrati, ſunt hujus verba in libro de Epidemiis, ſive morbis communibus: Quartanam omnium eſſe febrium facilimam tutiſſimamque. Quam tanti viri ſententiam multo veriſſimam quotidiana vitæ noſtræ confirmant exempla, quamvis gliſcente ſubinde ingluvie minus forte quam olim frequentia. Quod ſi nobis inter laborandum deeſſe noluerimus, atque noſtram diætam attemperemus ad conſilium boni & prudentis medici, ea eſt propoſita ſecuritas, uti nec re-

pente

pente nos quartana jugulet, nec revolutione periodorum conficiat. Illud interim excipio, nisi aliquod externum ac violentum symptoma superveniat, quomodo etiam annotatum est ab Hippocrate in libro de Natura hominis, quo de etiam postea dicemus suo loco. Quod si ad reliquas febres conferatur quartana, est ipsa quidem imparibus modis securior atque tolerabilior illis: præsertim de numero acutarum, quod hæ intensissimos dolores secum afferant, & violentissimæ quoque sint, crisin habentes brevissimã, cito terminantem vel in vitam, vel in mortem. Ex quo fieri necesse est, ut animus inter ægrotandum ancipiti spe solicitudineque distractus, mirum in modum paveat & angatur, atque ita necessario ceu altero illo animi morbo corporis quoque morbus interea gravetur, tanquam duplici auctus malo. In hac autem nostra, quoniam magna promittitur securitas, nullæ ejusmodi affectiones, unde merito conturbemur, incidunt. Quocirca recte facimus, metum omnem deponentes futuræ perniciei, quando caussa omnis abest metuendi. In quo illud etiam commemorandum, quod sicuti plures causæ sperandi offeruntur diætam suam recte instituentibus, sic etiam gravius in-

stat

ſtat periculum intemperanter ac vicioſe viventibus. Nec tamen tam gravi periculo delinquitur in hac noſtra, ſicuti in aliis illis acutis febribus: qua ratione illis, quoque victus exquiſite tenuis imperatur, quod illic vitæ atque necis diſcrimen in brevi momento verſetur: Quartanæ autem finem afferunt, mora, & diuturnitas. Quod ſi ipſa utique vicio malave aliqua fortuna ægroti longiſſime continuetur, vel deſinit in alium chronicum morbum, & ſui (quaſi ita diceres) congenerem, putes hydropen, teſtante Galeno in Comment. ſuper 11. Aphoriſmum Hippocratis, particulæ 3. vel ſuimet ſimilis manens, longiſſimo tempore nos affligit, nec tamen iccirco neceſſario interimit. Quin fuiſſe aliquos legimus, quibus incubuerit quartana diutiſſime, in duodecimum prorogata annum. Autores habemus Avicennam, & Marſilium Ficinum: hunc in libro de Triplici vita, illum 4. Fen. 1. Ex quo conficiunt, quartanam in cenſu morborum chronicorum tenere principatum, propterea quod continuatione tanta annorum multorũ nullum alium morbum in par conſortium admittat. Volo autem, ut interea vires utcunq; conſtent laboranti: quibus prorſus collapſis atque proſtratis, inutilis eſt

ſpes

ſpes omnis reſurgendi. Simul & illud volo, quod in omni reliqua vita eſt neceſſarium, uti ægrotus diætam ſuam legitime moderetur. Atqui fortaſſis incredibilis alicui res videbitur, poſſe quartanam in plures perdurare annos, eo quod dolor omnis exoluat vires: modo viribus exolutis minus atque minus quotidie proficitur. Hanc dubitationem tollit doloris diſtinctio, quod dolor omnis vehemens & acutus, & continua ſerie productus, vires minuat exhauriatque: qualis ſane non ſentitur à quartana correptis febri. Quod ſi utique velimus perſentiri dolorem gravem, tendentem tamen magis quam pungentem, quæ natura eſt pigræ & lentæ materiæ, talem ſuſcitantis dolorem: vel illud quoque, quod oſſa ceu confracta contuſave ſint ægrotanti, ſive ipſo ſenſu videantur, patiuntur autem ipſa tale quiddam per συμπάθειαν reliquorum membrorum melancholicorum, tum eo magis quoque, quod ipſa ſint membra melancholica. Reſpondeo, illud noſtro propoſito ſervire, & ad cumulum quartanæ laudum facere: quod quum dolor aliquis ſentiatur æſtimatione dignus, non tamen valeat robur naturæ ſibi perpetuo conſtans deiicere atque ſuperare. Liceatque nobis ſic exiſtimare.

mare, quod dolor quartanæ exemptus sit à reliquis magnis doloribus, singulari quodam beneficio naturæ, omni vi conservare hominem cupientis: quod alii plerunque dolores sint perniciosi, istius exitus sit salutaris. Sed quid illud? Quod natura non valens sese celeriter expedire à febribus acutis & erraticis, (quia non sustinet mutationem subitam de contrario in contrarium) ad præsidium confugit quartanæ? ut quoniam liberari per ἀντίστασιν ægrotus nequit, quod proximum restat, auxilio subveniat παρεγχέσεως. Observatum namque est à Galeno libro primo Artis curandi ad Glauconem, itidemque traditum ab Hippocrate libro tertio Prognosticon, febres omnes errabundas seu inordinate vagantes fere in quartanam finiri. Causa etiam ibidem à Galeno apposita: Nam quum atra bilis, inquit, in quibusdam partibus insuper moveatur, in quibusdã immota maneat, in aliis putrescat, aut feruere incipiat, inordinatas fieri febres necesse est. At vero quoties in cunctis venis eadem fiat affectio, exuperante atra bile, quartana consistit febris. Hæc ille. Nam quod aliquis fortassis accuset officium naturæ, non subito sese expedientis, sed quod interjectu quartanæ tandem liberet detentum febri-

febribus errabundis: ego profecto censeo eam accusationem esse injustam, & hominis plus satis queruli. Nam quatenus vis ingruentis morbi est inevitabilis, eatenus nihil nobis optandum est ultra potestatem naturæ: quæ dum, quod valet, præstat, quocunque tandem modo beneficium præstetur, gratum nobis & acceptum esse debet. Satis igitur nobis liberalem & beneficam arbitrari naturam debemus, dum quando nec subito, nec aliter valet, sumpto aliquanto temporis spacio & advenientis vim morbi fortiter excipit, & eandem coalitam atque firmatam strenue expugnat. Beneficii igitur sui laus est quod maleficam febrim commutarit in salutarem, & quod quietem quandam (ut in illo genere) natura sumpserit ad concoctionem morbi profuturam: non eam quidem perpetuam ac placidam omnino, sed tamen pauciora habentem intervalla exacerbationum, quam ulli reliqui morbi. Videturque mihi haud inepta similitudine intelligi quartanæ conditio, comparata ad homines saltum facturos. Solent enim ii aliquantum spacii retrosilire, jactatisque brachiis quasi libramentum aliquod adhibere, quo ad constitutam metam robustius commodiusque prosiliant: Ita quoque mihi natura

tura parte temporis ſolito ampliore ſumpta, ceu retrorſum abire videtur, quo adverſus morbi graſſantem vim fortius valeat inſurgere. Jam vero quod ad febris quartanæ inveſtigationem attinet, promptiſſima ſane faciliimaque ejus eſt cognitio. Nam id quidem ad commoditatem & ad compendium ſanationis magnopere pertinere, nemo unquam dubitavit: intereſtque plurimum tum medici, tum ægroti, morbum penitus deprehenſum fuiſſe, ne hic de ſalute, ille de honore ſuo periclitetur. Quanquam multo majus periculum hic imminet ægroto, ubi morbi conditio fuerit ignorata, eo quod tum ipſi ſimul & medici & morbi ſit experienda fortuna. Quocirca non immerito veretur Timæus Platonis, errorem aliquē forte admitti in conſectatione cauſarum ſecundarum, quouſque ad primas perveniatur. quin illud quoque ſeſe metuere ſignificat, ne contrariæ interdum cauſæ à medicis præſumantur: quod quoties accidit, periculoſa ſequatur medicatio neceſſe eſt. Atqui extra illud periculum noſter hic eſt poſitus, ipſo morbo certiſſimam ſui cognitionem præbente, quoniam ſtatos retinet paroxyſmos quarto quoque die redeuntes, perpetuo nos vel nominis ſui titulo admonens. In quo il-

lud etiã operæ precium agnoſcere, quod aliquid occultæ vis & religionis docta olim antiquitas obſervavit in numero quaternario ſimul & ſeptenario, idoneoſque ambos habuit ad conſtitutionem abſolutionemque rerum quarumque maximarum: quemadmodum pulchre attingitur à Platone in Timæo, & à Macrobio in Somnio Scipionis. Quam ego nunc mihi vellẽ dari aliquos ex ſectatoribus iſtis ac magiſtris Platonicæ diſciplinæ, ceu Macrobium, Marſilium Ficinum, & Leonicum Thomæum Venetum, qui vim ordinemque numerorum ac cuborum Platonicorum mihi perſequerentur & explicarent. Papæ quam ſupra humanum illi modum diſputarent, quam cœleſtia mundanis aptarent & componerent, quam circuitus ſiderum configurarent cum periodis humanorum morborum. Sed enim ut in propoſito noſtro maneamus, quaternus & ſeptenarius numerus repræſentantur in quartana febri. Nam præterquam quod ipſa cum quibuſdam aliis morbis quartum & ſeptimum decretoriũ diem habet communem, ſi tamen tres periodi numerentur à primo aſſultu morbi, inveniemus quatuor fuiſſe dies quietos, tres ægros, quæ viciſſitudo durat quouſq; febris hominem reliquerit. Itaque

que

que perpetua quadam ſerie quaternus & ſeptenarius numerus illic conficiuntur. Nam quod aliquis forſan obiiceret, eum tenorē non neceſſario in omnibus quartanis febribus retineri, propterea quod quandoque viſę ſint in quintum aut ſextum diem prolixiuſve deſinere: hic primum reſpondeo, rariſſimum eſſe illum caſum: deinde, eſſe eas quartanas nothas, ac veris ipſis magna ex parte immitiores perículoſioreſque idque propter extremam craſſitudinem cruditatemque atræ bilis, quæ tum revulſioni, tum coctioni attenuationique omni maxime repugnet. quamvis ſubſtantiæ habita ratione, illis nonnihil cum veris quartanis conveniat, reliqua autem diſſimilimas confitemur. Sed pergamus recenſere laudes quartanæ. Inter quas haud ea quidęm in poſtremis habenda, quod plures interveniunt dies ſalubres, quam ægri: contra quam in tertiana, quippe in qua dies ſalubres & inſalubres æquali portione tempus inter ſeſe partiantur. Nam illi quidem è diverſo morbi, qui continenter nos affligunt, nullam intermiſſionem quietis, nullũ ſpacium reſpirationis concedentes, nihil habent quamobrem ad quartanam febrim comparentur, multum ſcilicet largientem ocii atque laxamenti,

quo minus nos moræ & expectationis cujuſcunque pigeat: quum & in illis acutis ac continentibus morbis, & etiam aliis quibuſdam chronicis, vitæ noſtræ nos ſæpenumero tædeat: atque idipſum vitæ pœnam putemus, quod ſic vivimus. Libet autem hic citare certos hendecaſyllabos verſus Martialis, quod elegantes ſint, & huc commode referri poſſint. Is enim in ſexto libro Epigrammatum, cum aliquo ſtomacho conqueritur æquali ſuo Martiano, quod uſque in ſenectutem vitam tranſegiſſet doloribus languoribuſque plenam, vix ſe legitimam expleſſe ſenectutem deputans. Sunt hi verſus ipſius:

At noſtri bene computentur anni,
Et quantum tetricæ tulere febres,
Aut languor gravis, aut mali dolores,
Ameliore vita ſeparentur.
Infantes ſumus, & ſenes videmur.
Ætatem Priamique Neſtoriſque
Longam qui putat eſſe, Martiane,
Multum decipiturque fallliturque.
Non eſt vivere, ſed valere vita.

Quod ſi in reliquis rebus mortaliũ nulla eſt fœlicitas ſine aliqua mixtura malorum, ſi læticiæ dolor eſt finitimus, voluptati proximum faſtidium, & quemadmodum proverbiali illo Græcorum verſu dicitur,

Ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.
Quod ſic à quibuſdam vertitur,
Ipſa dies quãdoq; parẽs, quãdoq; noverca eſt:
Quid eſt ergo, quod miſere affligemur, aut quod impotenter feramus caſum febris quartanæ? quum numerus dierum infœlicium & malorum ſuperetur à fœlicium & bonorum, & inter quoſque paroxyſmos intervallum quietis toto biduo continuatæ interveniat. Quo etiam alia commoditas concurrit, faciens ad diminutionem doloris haud contemnendam, quod laborans ipſe dies ſuos ſtatos atq; numeratos habeat. Etenim minore omnino doloris ſenſu percellitur, cui ſuum malum eſt exploratum atque prævifum, quam qui imprudens aliquo malo corripitur: propterea quod, quemadmodum veriſſime Plato in Timæo docuit, πάθος omne ſubitario impetu in nos irruens, ſpiritum animalem ſtatim conſternat, & quaſi præfocat. Cujus rei fidem haud aliunde quam à nobiſmetipſis, quam à ſenſu & experientia quotidiana liceat ſumere. Porro vertamus nunc animum ad prognoſtica ſigna medicorum, & perſcrutemur, nunquid illinc aliquid ſpei ac ſalutis promittatur affectis febri quartana. Scribit Hippocrates Aphoriſmo 33. particulæ 2. optimum haberi ſignum de-

 bere,

bere, ſi languens ipſe ſibi bene conſtet mente, ſique bene ſe habeat ad ea quæ offeruntur, eo quod illinc datur ſignificatio robuſti cerebri, partiumque nervoſarum, ac membrorum principalium, ceu cordis, hepatis, & renum, tanquam probe valentium, uti in Comment. ſuper dictum Aphoriſmum confirmat Galenus. Quod quum ita merito cenſeatur, quid eſt quod magnopere metuendum putemus laboranti quartana? Quandoquidē nulla in eo cernitur mentis alienatio, vel (ut iſtorum verbis utar) permixtio rationis: quaſi conſcia ſibimet natura ſecuritatis, & ante tempus edocta, nullam eſſe conſternationis cauſam, ubi nullum adſit violentum aut vehemens malum. Deinde in languentibus à quartana febri plærunque manet cibi potioniſque æquabilis appetentia. Corporis etiam habitudo ſimilis quodammodo priſtinæ videtur, quoniam non adeſt intenſus ille & continuus feruor, carnem excoquens & colliquans. Non æſtuant præcordia ſiti perpetua: aut ſi quid ejus eſt, illis fortaſſe nonnihil accidat, quibus peruſta flava bilis morbi materia eſt: nec tamen ea ſitis tam affligit, quam quæſentitur in illis febribus, quas cauſones priſci, hoc eſt ardentes, rectiſſime nominaverunt. Non lan-

languens ſtomachus cibi faſtidio vexatur, quomodo uſu venit in cholericis & ſanguineis frebribus, ſic ut invitanda ſit appetentia aliqua varietatis illecebra, condimentorumve gratia: aut etiam quatenus hoc parum procedat, aſtus & vis ſit adhibenda, ut illic, qua cum interminatione aliqua ægrotus ad capiendum cibum cogatur, eo quidem conſilio id in aliis certis febribus fieri ſolitum, ne vires prorſus concidant, quarum ſane reficiendarum prima medicorum conſuevit eſſe cura. Pronuncio autẽ hoc loco de quartanæ natura ac conditione, quatenus per ſeſe ſola ſit, nec aliquo violento ſymptomate ægrotus interim adobruatur. Nam quatenus bonus & diligens medicus dabit operam amoliendæ ſplenis obſtructioni, profecto ſatis acetoſæ bilis derivabitur à ſplene ad ſtomachum per venã illam quam mulgentem iccirco dicimus, unde acuatur appetentia ſtomachi, quo ſatis ipſe valeat ſufficiendo nutrimentum corpori. Quod ſi utique juſtum modum excedat medicus, ob copiam aggeſtæ bilis acetoſæ notandam aliquam edacitatem provocans, veniam tamen iccirco facile promerebitur, quia in partem peccavit tutiorem. Namque poterunt malo ſuccurrere vomitio & vacuatio inferne

facta, eo videlicet futura remedia certiora, quo fuerint vires robuſtiores repertæ: tanto tutiora, quanto facilior repletionis eſt quam inanitionis curatio. Jam vero diætæ obſervatio par prope ac ſimilis ſanorum hominum, ſatis indicat, non aliquo ſumme formidabili periculo in quartana laborari. Imperatur namque à medicis victus nec exquiſite, nec mediocriter tenuis. Non etiam interdicitur uſus vini, ſicuti in aliis febribus: ſaltem omittendum craſſum rubrum. Galenus autem in Arte curandi ad Glauconem, libere indulget album tenue ac mediocriter calidum vinum, ob cauſam quæ facile coniiciatur: quod quærenda ſit corporis humectatio, modo vina præcalida plus ſatis deſiccant. Et quamvis dubiam apud aliquos intelligo eſſe cenſuram, ſit ne vinum ſiccitatis an humiditatis magis particeps: cum iis tamen ego libenter facio, qui vinum natura humidum cenſent, accidenti quadã ſua qualitate ſiccum, quod calor, quum ſit qualitas actuoſa, efficiat ſiccitatem: ſicuti etiam humiditas nimia cum tempore frigus corpori parit, ex ſententia Galeni in libro de Temperamentis. Infeſtatis igitur quartana vinum porrigitur, futurum videlicet melancholici humoris temperamentum & attenuatio,

ros & irrigatio membrorum, sanguinis fomentum, instauratio virium, naturæ solatium. Quod vero ad cibos attinet, ex præscripto Galeni, saltem ægroto subducimus suillam carnem, edulia tenacia, tardique meatus omnia, quæque corpus exiccare refrigerareque creduntur. Libenter autem ministramus cibum valenter nutrientem, boni succi, facilisque concoctionis: sub mole tamen mediocri. in quo censu fere sunt, caro volucrum montanarum & sylvestrium, non tamen pastum suum in locis palustribus quærentium. pisces saxatiles laudatiores: in totum autem damnati, qui pingue & glutinosum aliquid insertum habent. Proderit & jurulentum aliquod laudatæ carnis, pullus gallinaceus, ovum sorbile. Nec tamen adeo præcise carnem sale maceratam denegamus: quin, sententiam Galeni complexi loco statim citato, salsos & acres cibos concedimus quietis diebus, ob vim quam habent, incidendæ atræ bilis. quod quidẽ Avicenna sic moderatur, ut faciendum velit, quatenus non timeatur incrementum caloris. Breviter tandem, cibus quem nostro isti offerimus, moderatæ erit humiditatis atque caloris. Nec eundem subtrahemus ægroto, præterquam sub tempus exacer-

bationis: ipſumque tanto intervalli receſſu exhibebimus ante recurſum paroxyſmi, quo appareat interea temporis plene concoctum. quod qui breviſſime definiunt, ſex horarum ſpacio metiuntur. Aërem porro temperatum quęrimus, modice vergentem ad calorem. Acres & continentes curas ac ſolicitudines abiiciendas ſuademus. Somnum largiuſculum indulgemus, non ita multum à mediocri exeuntẽ. Intermediis illis diebus inter quoſque paroxyſmos conſuetæ exercitationes permittuntur, alias quies ſumma requiritur. Ex quibus omnibus jam facile pateſcit, nullum grave periculum inſtare laboranti quartana, quum victus ei concedatur concors ferme cum victu illorum, quorum craſis vel leviter modiceque ab optima temperie receſſerit. Iis igitur omnibus quæ ad victus rationem attinebant, ſatis intellectis, veniemus ad alteram illam diætam, pharmaceuticen dictam, cognituri etiam quid illa in ſe artis ingeniique habeat. Minimum in ea eſſe periculi, vere fateri poſſumus: ſaltem artificis prudentiam, uſum, diligentiam requirimus. Nam quod Plato ipſe in Timæo quartanam febrim ægre ac difficulter ſanabilem putavit, reſpexiſſe illum video ad copiam atræ bilis, non aptam facile

cile

cile ac cito ſive revelli, ſive rarefieri: ut hic Columellæ verbo utar. Sed enim ego, plurimis ac maximis cauſis adductus, ſic affirmo: Si hactenus aut edicto aliquo fuiſſet vetitum, aut aliqua forte fortuna ſic accidiſſet, aut is ſcholarum omnium conſenſus extitiſſet, ne certa de Platone ferretur ſententia, me tamen unum in hac opinione perſtiturum, illum uti ego ſummum fuiſſe philoſophum profitear. Illud etiam addo, divinam hominis mentem pleraque contigiſſe, nec hactenus plene humanis perſcrutata ingeniis, nec forte unquam penitus perſcrutabilia. Quod quam ipſi liberaliter concedo, tam rurſus nolim artis curationiſque medicæ parem attribuere cognitionem atque peritiam. Eſt namque in confeſſo apud omnes, Unicuique artifici in ſua eſſe arte credendum, cedendumque. Et certe ſi ad medicam artem reſpiciamus, multa ſunt in quibus philoſophis & medicis nō convenit inter ſeſe. Extatque ſingularis aliquis libellus Hippocratis, ubi placita medicorum & philoſophorum confert, & à ſe invicem diſtinguit. Et quanquam in eo quidem Platoni nonnihil aſſentior, quod in eodem Timæo ſuo nolit bilem atram medicinis fortioribus irritari, quaſi indicaret, quod res ac experimenta te-

ſtan-

ſtantur, peccatum, ſi quod illic fit, ſtulto errore & inconſulta audacia medicorum admitti: verum illud ipſum dogma de atra tractanda bile nequaquā adeo promiſcue & indefinite ipſi medicorū ſchola conceſſerit. Etſi enim à primis initiis noſtra febris ſit mite pacateque habenda, & quieti quamplurimum largiendum: ubi tamen paululum curando proceſſerimus, ſignaque aliqua apparuerint concoctionis, fidenter medendum ſuadent noſtri medici: purgantibus quin etiamſuccurrunt pharmacis, ſubveniunt quoque vomitionibus. Interim miſcent ægroto aloen, ſiliculam, mirobalanos, epithymum, tripolium, colocynthiden etiam, aliquo adhibito temperamento ſervienti partim ſuavitati, partim ſecuritati. His nos pharmacis laborantem levamus pro præſenti ſtatu morbi, idq; ſemel, iterum, ac ſæpius quoq; ſi ita oportere ſit viſum. Phlebotomian etiam adhibemus ab initio progreſſuve febris, magna quidem cum fiducia, ſi vires fuerint utcunque robuſtæ repertæ: majore adhuc, ſi in manus noſtras venerit aliquis habitiore corpore præditus: maxima autem, ſi nacti erimus pleni ſucci atque ſanguinis hominem. Ergo non eſt quod conſtans ac perpetuum haberi debeat dogma Platonis, mon-

ſtrantis

ſtrantis non eſſe agitatu multo movendam atram bilem. At qua in re tandem peccavit vir ſapiens & doctus? Quia, inquam, ſuo tempore à rudibus inchoata medicina principiis, nondũ noverat Empiricos: quos ſic nominant, quaſi diceres experimentales. Enimvero quum tota methodus & obſervatio artis conſiſtat in attenuatione atræ bilis, Plato, qui ſaltem ingenium ſuum intendiſſet ad difficultatem materiæ revellendæ, attenuationis compendium & formam nondum viderat. Vidiſſet autem, ſi æqualem fere ſuum Hippocratem habuiſſet doctorem: illuſtrius etiam, ſi hujus interpretem Galenum. Et tamen ille ipſe Plato, quamvis pronunciavit febrim quartanam difficilis eſſe curationis, ſanabilem tamen intellexit: effecitque ſua illa ſententia, ne plane devium à noſtra putare poſſimus. Et quoniam conſequentia rerum nos in phlebotomiæ mentionem deduxerat, neceſſitate ſic exigente, ſcire licet, certiſſimã propemodum ſanguinis miſſionem eſſe ſtantibus adhuc naturę viribus, nec ullum ingruere medico metum furentis choleræ, ſicuti fit, ſecantibus nobis venam febri tertiana pura vel cauſone vexatis: nec rurſus formidandam cruditatem futuram, quomodo uſu venit remittentibus ſanguinem

guinem phlegmatica pura infestatis. Quã securitatem uti phlebotomiæ, ita reliquæ medicationis adjuvat & confirmat, quod non suspicemur futurũ abscessum, (apostemata vocant) si justa fuerit adhibita opera digerendo cruditatem ipsam. Quod etsi alias quoque locum habeat, in quartana tamen fit tutius, propterea quod atra bilis propriæ siccitatis frigorisq; beneficio, putrefactioni minime sit obnoxia. solent enim putredines sequi ad humiditatem, superantem parte aliqua calorem: si recipimus sententiam tum aliorum, tum inprimis Aristotelis libro de Generatione & corruptione. Et certe morbi omnes continenter nos torquentes, putes febrim synochon, (ideo id cognomen sortitam) & quotquot ejus generis sunt, à putredine intra venas collecta fiunt: vel si defectus adsit caloris, putredo autem circa membra principalia colligatur, nascuntur, aut certe formidantur morbi pituitosi generis, ceu apoplexia, epilepsia, hydropsue: sicuti annotatum video quum alias quoque à Galeno, tum vero præcipue libro nono Methodi curationis tum vero in Comment. super 16. Aphorismũ Hippocratis, part. 3. Cæterum iis nos periculis vacamus, quod & extra venas malum omne sit, & futuri

absces-

abſceſſus ſuſpicione vacemus. Huc confer benignitatem prudentiamque naturæ, quam iccirco atram bilem, quartanæ materiam, diſſipaviſſe per univerſum corpus ſunt imaginati philoſophi (quamvis princeps ejus ſedes ſplen ſit) ne ſi uni alicui membro prorſus inſerta atrabilis fuiſſet, tota mole in unum contracta, quod mali deciditur, id uni illi membro incumberet: unde neceſſario & dolores magni efficerentur, & valetudinis incommoda multa ſequerentur. Sed revertar ad commoditates curationum, quarum ſane cumulum illud quoque auget, quod ordo medendi haud facile invertatur, quodque nulla ſit præcipiti feſtinatione opus. Quãdoquidẽ pedetentim eſt inchoanda continuandaque medicatio: id quod ſecus in multis aliis morbis accidit. (Omittimus autem hic illos, de quorum eſt ſalute conclamatum: namque hos nullus unquam prudens medicus libenter attigit, ne artem ſuam ludibrio & contemptui exponeret.) At ſubitariis & acutiſſimis morbis audacter manum medici admovere conſueverunt, propterea quod, ſicuti ipſiſ in ore eſt, Melius eſt anceps experiri auxilium, quam nullum. Atqui ab utroque hoc diſcrimine nos liberi, tuti, ſecuri extamus. Non deplorata, non infirma,

non

non ambigua ſpes ſalutis offertur, non repentinum & validum occurrit malum, ſed à debili orſum initio ſenſim intenditur, eodemque tenore remittitur. Itaque à prudentia medici naturæ aſſectatoris illud quoque requiritur, ne noſtrum iſtum præcipitet, tempore autem & mora rem totam moderetur, utq; à lenioribus medicamentis ordiatur, atque partitis ſubinde vicibus digeſtionem cum vacuatione mutet atque variet, donec melius habuerimus. Ita ſiquidem medico ipſi paulatim licebit ægrotum & explorare curando, & curare explorando. quo genere medicationis, quod adhiberi queat certius, ſuavius, melius? Jam vero nolo in eo multis perſiſtere, ut doceā facile poſſe ægrotum haberi obſequentem medici præceptis, ac minime moleſtum & importunum aſſidentibus, ne ſingula quæque curioſius colligere voluiſſe videar. Tametſi nec illud quidem parvi faciendum, nactum te fuiſſe ægrotum facile tractabilem: quum multos paſſim videre ſit difficilimis præditos moribus, malorū ſuorum impatientiſſimos, ſtimulante morbi natura iracundiſſimos. At quid ejuſmodi in quartana febri? Pigra namque & lenta quum ſit morbi materia, nullas furioſas concitat commotiones. Denique quum

ſuapte

ſuapte natura melancholia efficiat ingenioſos & induſtrios, ex ſententia philoſophorum omnium, norunt melancholici ipſi regere & domare animi impetum, non facile inſultaturi aſſidentibus, & curam ſui fidelem gerentibus: non rabie, furore, tumultu omnia permixturi: contra quam frequenter fieri videmus in febri ſynocho, ac cauſone, & aliis formidabilibus morbis. Noſter autem hic ſecuritate fretus maxima (quam certe noſtro hortatu ſuaſionibuſq; adductus merito ſumat) omnes ejuſmodi moleſtias de animo quaſi expuere videtur. Quod quum de aliis, tum vero de illis facile præſumimus, quorum tetricam atræ bilis naturam atque ſpeciem ſanguinis benignitas fovet, condit, temperat, melancholicos ſanguineos iſti vocant: vel qui ſanguinei, quum à primo ortu ſint, caſu forte aliquo in quartanam inciderunt. Sed quid magnopere laborandum nobis ſit, ut ſpem reſurgendi & animos faciamus patienti quartanam? An non eſt ſententia Hippocratis Aphoriſmo 34. particulæ 2. In omnibus morbis minus periclitari, quorũ naturæ aut ætati, aut tempori, aut habitui congruat morbus, quam quibus ſecus accidit? Agedum & gradiamur per illum numerum, & partes ſingulas

gulas attingamus, profecto reperiemus nullum, aut certe minimum suscipiendum nobis metum, suspicionemve mali. Namque si naturam attendamus, quam Galenus in Commentario super dictum Aphorismum interpretatur temperaturam, crasin: Natura, inquam, concors est cum quartana. ut hæc ab humore est melancholico, ita illa quoque. Ætas autem ipsa in id fere vitæ tempus incidit, quo plurimum accrescit atrę bilis. Hippocrates in libro de Natura hominis, inchoat ab anno vitæ nostræ 25. definitque in 45. ostendens inter has ætates intercurrere quartanam. quod si citius seriusve superveniat, futurum affirmat, ut quã ocyssime finiatur. Galenus autem initiũ capit à 35. anno. Utcunque tandem sit, in eo conveniunt ambo, quod quartana fere à 45. vitæ anno nobis minime sit molesta, quodque non facile incidat in ætates infirmas & imbecillas. id tamen si forte contingat, propinquam fore liberationem. Ergo jure existimare possumus, ab ipsa natura esse comparata præsidia salutis ad congressionem certaminis, ad expugnationem & victoriam, eo quod quartana saltem incurrit in ætatem robustiorem, &, quasi ita putares, tacito quodam suo beneficio parcit debiliori.

Huic

Huic annumeres alterum illud (commodo enim noſtro quodam fit, ut ſtatim de tempore ipſo anni dicamus, alterius adhuc commoditatis atque fœlicitatis admoniti) quod quartana plerunque nos invadat in ipſo autumno, autumnus à ſalubriori tempore hyeme excipitur: hyems in ver, adhuc ſalubrius anni tempus, exit. Nam id quoque interim neceſſario referendum, quod quartana autumno inchoata, plerunque in vernum tempus prorogetur, ſi Cornelio Celſo fidem habemus, id confirmanti libro tertio Rei medicæ ſuo. Galenus non adeo definite pronunciat, atque Celſus: eadem tamen propemodum mihi ſentire cum illo videtur. Namque afferens rationem Aphoriſmi 25. particulæ ſecundæ Hippocratis, quare quartanæ autumno advenientes ſunt longæ, maxime autem quæ ſub hyemem, ſic inquit: Sicuti vero æſtate & diſcuti humores & vires diſſolui contingit, ita hyeme contraria eveniunt, & humores intus remanere, veluti latibulis incubantes, & vires ſervari robuſtas. Neque igitur morbi ſoluuntur manentibus his qui eos afficiunt humoribus, neq; ægroti moriuntur viribus interim ſufficientibus. Hæc ille. Eſt igitur, cur reſervatos & acceptos ver humores noxios excernat, eo

quod

quod quemadmodum iterum docet Galenus ſuper 20. Aphor. Hipp. part.3. veris natura eſt, profunda quæque corporis expurgandi. Illud quoque memoratu dignum, niſi forte experientia rei miraculum redarguat, quod Plinius ſcribit de quartana febri lib. 7. Natur. hiſtor. c.50. Morbis, ait, leges quaſdam natura impoſuit. Quadrimi circuitus febrim, nunquam bruma, nunquam hybernis menſibus incipere. Sed quod pene exciderat, ipſum etiam tempus autumni eſt familiare & amicum quartanæ, uti hæc, ita illud quoque melancholicum, quo minus hinc reſtare putemus periculi. Nam quod aliquis diceret, æſtate etiam advenire quartanas febres, id ſane magno ad laudem quartanæ eſt adjumento: quod quũ vires naturæ tum habeantur debiles, tamen & ambientis aëris & temporis conſtitutio ſatis ſint diſſoluendæ rarefaciendæque atræ bili. Ex quo etiam fit, ut æſtivæ quartanę magna ex parte ſpacio ſint breviſſimæ: ſicuti etiam prodidit Hippocrates Aphoriſmo 25. particulæ 2. Sed progrediamur ad reliqua. Scribit Hippocrates, minus etiam periclitari, quorum habitui convenit morbus. Habitus paucis verbis definitur à Galeno, ut ſit affectio quædam ſtabilis & perpetua. Nihil

hil

hil igitur nobis nec boni nec mali commercii cum habitu, propterea quod quartana probe curata tempore finitur, non autem firmatur in habitum. Quippe tantæ ipsa est securitatis, ut, quemadmodum verbis Hippocratis citatur ab Aëtio Amideno libro quinto rei medicæ, ut, inquã, idem aliquis homo non bis laboret quartana, nec unquam laboraverit, nec etiam futurum sit ut bis laboret. Ut jam apud me in minore admiratione esse incipiat sententia Platonis, testimonio roborata medicorum principis Hippocratis. Citat namque Aulus Gellius libro 17. Noctium Atticarum, Platonem autorem, quod qui quartanam passus convaluerit, integrasque vires recuperaverit, eundem postea constantius fideliusque valiturum. Sed enim licet tantorum virorum autoritas maximi apud omnes esse debet, sicuti certe est: rationem tamen beneficii tanti, quod quartana præstat, cuperem intelligere, pro ea quæ mihi est diligentia, & desiderium discendi. Quod si mihi cum bona reliquorum pace hic aliquid commentari definireque liceat, sic plane censuerim, causam robustioris valetudinis à quartana febri esse exquisitam atræ bilis attenuationem. Huic rationi alteram affingo, qua doceatur quartanam non esse

de

de numero morborum recidivorum. permittatur enim mihi in hac tanta vocabulorum penuria hoc verbo uti: quamvis in alia ſignificatione eo Vergilius eſt uſus, quando dixit, hinc in ſeptimo, illinc in quarto libro Æneidos,

Funeſtæq; iterũ recidiva in Pergama tædæ.

Et recidiva manu poſuiſſẽ Pergama victis.

Cæterum non eſt contendendum nobis magnopere de verbis, quando res ipſa tenetur. Sed agam rem meam. Ut enim quiſque humor eſt denſior atque tenacior, ita quoque difficilius rareſit & revellitur: quum autem rarefactus & revulſus fuerit, probabile eſt ipſum relinquere quam minimum ſui. Ex quo conficitur, ut perpurgata materia, quæ morbum attulerat, non ſit proclivis in morbum relapſio. Quod quo manifeſtius cognoſcatur, à diverſo exemplo ſumemus argumentum. Quæcunque ſunt lubrica, viſcida, glutinoſa, & (ut uno verbo dicatur) pituitoſa, eadem poris atque tunicis viſcerum imbuuntur, maxime adeo, ſi in vaſa arcta & ſinuoſa fuerint impacta, atque (ut iſti vocant) villos: hos ſi ita vocare volumus, ſtomachus, præcipua ſedes phlegmatis, plurimos habet. Conſentaneum igitur rationi eſt, pituitoſos morbos promptius reverti, quam melancholi-

cholicos: eo quod horum materia attenuatur, diſcutitur, revellitur: illorum autem abſtergitur materia verius, quam deraditur. Nec caret experimento noſtra ratio. Etenim morbus comitialis an non eſt à pituitæ copia? At quis magis recidivus? quis magis ſonticus? ut vetuſto verbo hic utar. In quo iterum alius ſeſe campus, & quidem latiſſimus quartanæ laudum aperit, ſi quidem expatiari libeat. Alii multi vehementes & acres morbi relinquunt notas & veſtigia ſuarum affectionum in viſceribus noſtris, licet alii aliis ſenſibiliora relinquant: ſicuti recte docet Galenus libro primo de Locis affectis. quo fit, ut ejuſmodi morbi non immerito ſecum afferant formidinem perpetuam reverſuri periculi. Diſpar omnino quartanæ eſt ratio. Epilepſia, ſicuti dictum eſt, & qui ejus generis ſunt morbi, minantur reditum. Moleſtatis quartana, non ſolum tutelæ & ſecuritatis præſidium datur, ſed robuſtior etiam conſtantiorque valetudo conceditur. Alii multi morbi ſuos gradus habent, ut mitiores deſinant in acerbiores. Exempli gratia. Σκοτωμία, quæ & vertigo, prænuncia eſt & quaſi informe ſpecimen comitialis morbi. A lævore proximum iter eſt ad diarrhœan, hinc tranſitus ad dyſente-

ſenteriam. Ab una hectica febri, ab una apoplexia ad aliam aſcenſus eſt. Quartana ſemel abſoluitur, pejor ſeipſa non redit: ac ne redit quidem, ſicuti ſtatim eſt auditum. Et quum alias medico in votis ſit ægrotum ab interitu ſervare, quatenus perfectæ ſanitati nequeat reſtituere, officioque ſuo ſatisfactū cenſeat, ſi plus adjumenti quā nocumenti, laxamenti plus quam laboris attulerit: Nobiſcum ſecus eveniunt omnia. Namque valetudo noſtra ſtatim tranſacta quartana in meliorem tutioremque ſtatum reponitur, non momentaneæ aut imbecillæ ſanitati reſtituimur, nec id magis quidem medici induſtria ac miniſterio, quam beneficio ac præſidio naturæ, quartana ipſa ceu intermedio quodam organo utentis. Medicus naturam, quoad valet, imitatur: illa nullius ductum ſequitur. Medicus pharmaca condit, miſcet, temperat: natura provehit, moderatur, gubernat: ſibi ipſi dux, magiſtra, lex optima, quam perpetuo ſecuti non temere aberrabimus. Tametſi non diffiteor, pleraque in vita nobis accidere, quæ abſque adminiculo medicinæ ſanari nequeant, excogitatæ videlicet & à natura conceſſæ ad tutelam, ſubſidium, conſervationem, ſpem, ſolatium generis humani. Quod ſi magnam in morbis habet

bet vim ægroti fiducia, fuitque ea sæpenumero non ſolum ſolatio ad confirmationem animi, ſed etiam adjumento ad conſecutionem ſalutis, quemadmodum medicorum libris proditur, & res ipſa per ſeſe declarat: magnam noſter iſte fiduciam ſuſcipiat licebit, ac certe quantam maximam pectora capere poſſunt, repoſitam eam quidem & in medico & in natura. in medico, quod, uti ſuperius eſt oſtenſum, inveſtigationis certitudine & medendi ordine haud facile decipi & errare poſſit: in natura, quod non pernicioſam, ſed ſalutarem eſſe voluerit quartanam. Quin unus omnium Cornelius Celſus libro tertio illo ſuo rei medicæ, auſus eſt affirmare, neminem à quartana jugulari: dignus profecto autor qui legatur, ob eximiam quandam eruditionem atque elegantiam ſermonis: dignus etiam cui credatur, ob ſummam artis peritiam. Quod ſi utique in magno numero unus aliquis intercipitur, exiſtimare convenit, non id quartanæ febris injuria accidere, ſed alius forte allapſi ſymptomatis: ſicuti vita noſtra omnibus horarum momentis eſt tranſmutationibus obnoxia. Quanquam hic quoque medicus induſtrius & diligens ſeſe purgare tuerique poſſit, quod ſcientiæ omnes ſint univerſalium rerum, atque earum

rum quæ frequenter ac plurimum in humana vita eveniunt. Eſt autem, quod vere & audacter confiteri poſſimus, de ſe, hoc eſt de ſua natura, eſſe ſalutarẽ quartanam, ſupraque reliquas febres: quarum certas alioquin nobis eſſe præſidio, medicis video placere. Quam quartanæ quaſi prærogativã mihi advertenti, ſubit mentem admiratio, quid ſit quod lingua Latina, alias verborũ affluenter dives, quartanæ proprium aliquod nomen non indiderit, ſed in cenſum febrium repoſuerit. Hanc mihi admirationem nonnihil minuit copia rerum, multo excedens verborum copiam. quam tamen illam ſuam inopiam ita noſtra lingua ſupplevit, ut ex proximo arripuerit, quod commodum videbatur. Quia igitur certarũ periodorum circuitione quandam quaſi affinitatem aut ſimilitudinem quartana habere videtur cum tertiana, eſt viſa commeruiſſe febris appellationem, ſaltem periodi notatione diſtincta. Quod etſi uſus nos tolerare facit, haberem tamen, quare cũ priſcis illis inventoribus artium & nominum expoſtularem de hac mutuatione. Etenim febris dicitur à ferbendo (ut πυρετὸς græce) facta unius literæ tranſpoſitione, mollioris ſoni gratia: licet Nonius Marcellus dictam velit à feritate, quę

etymo-

etymologia si locum habet, possint jure febris appellatione comprehendi morbi quicunque difficilimi & efferatissimi: ceu iliacus & cœliacus, angina, dysenteria, & ejus generis alii morbi. Veruntamen velimus hunc honorẽ deferre Nonio Marcello, utpote antiquiori, ut etymologian suam admittamus. Sed quid ergo tantum est in quartana, sive feritatis, sive feruoris, ut in febrium debeat numerum ascribi? Certe mitissimam, placidissimam, saluberrimam omnium febrium hactenus Lector intellexisti: si modo tenes memoria, quæ idoneis locis de quartana prædicavimus. Accedit ad prædicta illud quoque neutiquam omittendum, quod minimum hæret contagionis in quartana. Multarum febrium est natura, vapores de se putridos ac pestilentes remittendi, adeo ut si saltem venas ægroti pulsatiles tangas, tibi manus subdoleat: si oculorũ aciem fixius intuearis, sentias aliquam ejaculationem factam in oculos tuos, id quod à violentia vaporum sursum ascendentium, seque per universum corpus diffundentium accidit. At quartana, quod extremæ putredinis sit incapax, ob additam frigori siccitatem, omni maleficio caret contagionis. Quid autem, si imaginemur in quartana febri similitudinem

aliquam vini fugitivi ad priſtinam reverſi naturam? abſurdane fuerit comparatio? Non fuerit, opinor. Habet namque vinum ſubſidentem fæcem: habet & ſanguis craſſiorem aliquam & quaſi fæculentam portionem, ut hujus, ita illius fex melancholiæ comparatur à Galeno in methodo medendi. Vinum quo craſſius fuerit, citius circumagitur, & quaſi (ſic dicã) fugit: craſſior ſanguis magis quartanæ obnoxius. Vinum plerunque fit fugitivum initio æſtatis, floreſcente vinea: quartana fere advenit commota & fervente atra bile, ceu in autumno, & in ætate virili. Vinum fugitivum cum ponderis ſenſu in vas aliquod labitur: gravitas corporis toto paroxyſmi tempore percipitur. Remanet vini tenacitas, quouſque ad priſtinum habitum redierit: durante bilis tenacitate, nondum quartana ſoluitur. Vinum remiſſo ſuo illo vicio, fit ſeipſo, quam antea fuiſſet, purius atque melius: quartana poſtquam deſiit, hominem ſalubriorem firmioremque relinquit, quam acceperat, beneficio id quidem attenuatæ ætræ bilis. Vides ne modo hanc quodammodo ſibi conſtare ſimilitudinem? Quanquam circa recuperationem prioris habitus aliqua reperitur diſſimilitudo. Namque vini corrigendi

paucıſ-

paciſſimis cognita ars eſt, cognita alioquin, licet quæſtus aviditate nimia celetur: curandæ autem quartanæ & à medicis ſunt remedia, & à natura parata præſidia. Porro ſtulti & ingrati hominis fuerit, accuſare parentem rerum Naturã velle, quod morborum remedia nobis monſtrarit, non etiam vicia vini, frugum, aliorumve terræ naſcentium. Majorem omnino familiaritatem cum genere humano ſortita eſt natura, arctiora ipſi nobiſcum ſunt vincula neceſſitudinis, quam cum potionibus eſculentiſve. Nobis motum, ſenſum, animam, mentem, rationẽ dedit, agnitionem etiam ſuorum beneficiorum conceſſit: quæ tanto nobis hoc loco gratiora eſſe debent, quam ſi vini vicioſi oſtendiſſet remedia, ſuppreſſiſſet autem morborum medelam, quanto nobis charior eſt incolumitatis retentio quã bonorum, ſanitatis quam fortunarum conſervatio. Sed enim relicta hac commentatione, ad calcem operis ire pergemus. Prius autem quam Epilogum abſoluamus, iuvabit adhuc paululum in amplificanda quartanæ laude inſiſtere. Quarum illa omnium maxima & excellentiſſima, meo judicio, quod à multis & maximis morbis nos liberat. Nam hæc eſt ſententia Hippocratis primo libro Epide-

 mio-

miorum, quam etiam quadantenus Galenus confirmat, approbat præter alios etiam Avicenna 4. Fen.1. Quum enim duplex sit medendi ratio, ut aut à morbo hominem præservemus, aut afflictam instauremus valetudinem, utramque hanc à quartana præstari videbis. Scire igitur licet, universalem sanationis causam esse rarefactionem atræ bilis, ejusdemque delegationem factam ad partes ignobiliores, videlicet ad inferna viscera, indeque secuta vacuatio. Quo argumento quartana liberat arreptum insania, & morbo quam proprie vocant melancholian. Eam mihi sententiam confirmare quodammodo videntur verba Galeni in Comment. super 21. Aphoris. Hippocratis, part. 6. quo loco docet, quare hæmorrhoidibus & varicibus supervenientibus sequatur insaniæ solutio. Sunt hæc verba ipsius: Est autem varix, quum venæ latiores fiunt in coxis & cruribus, quod ex crasso & melancholico humore contingit: adeo, ut pellente natura ad partes ignobiliores, eos qui insaniam efficiunt humores, & præsertim quum melancholici fuerint & crassi, dictarum sequitur affectionum generatio, & insaniæ solutio. Quum igitur ablegatio bilis atræ insaniam soluat, sicuti ex Galeno edoctum est, par propemodũ

est

est ratio, quare inchoatam lepram finiat & sanet. Nam id quoque ab Hippocrate, Avicenna, & Bertrucio Bononiensi memini traditum, tametsi rationes ab illis omissæ fuerint. Liberat etiam quartana à morbis spasticis, quod etsi aliis etiam quibusdam febribus sit cum quartana commune, ipsa tamen multo præstat efficacius. Quin observavit Galenus, quod non solum communi ratione, atque aliæ febres, ipsa superveniens spasmum soluat: sed quod etiam à spasmo præservet. In quo etiam curationis nobilitas datur intelligi. Namque curationum omnium nobilissima est προφυλακτική. Verba sunt Galeni in Comment. super 70. Aphorismum Hippoc. partic. 5. Quæ quidem fit ex evacuatione revulsio, acutissima est & perniciosissima: quæ vero ex repletione partium neruosarum, qualis in morbo comitiali, neque acutissima est, neque similiter periculosa. Meminit autem Hippocrates nunc non de tali convulsione. nam verba in Aphorismo, Capti, & Capiuntur, longitudinem temporis ostendunt. Hanc itaque convulsionem quartana non solum prohibet fieri, verum, si fieri anticipaverit, soluit. Fit autem ab humoribus lentis ac pituitosis, qui partibus neruosis inserti sunt. Quum autem

horum humorum duplex ſanatio ſit, excretio & coctio, ambas habet quartana: excretionem quidem ex rigore, hæc enim ſola agitatio ſufficiens eſt craſſum excernere humorem: coctionem vero caloris febrilis adjumento, qui rigorem conſequitur. Hæc ille. Fuerit fortaſſis ſupervacuum hic repetere ſuperius dicta, quod quartana etiam liberet hominem à maleficis illis febribus, quæ alias erraticæ, alias mutuatione à Græcis accepta, planeticæ dicuntur. Redigitur ſaltem mentio in memoriam, ut intelligatur, quæ illic dicta ſunt, huc quoque referri commode poſſe. Poſtremo liberat quoque interdũ ab abſceſſu, penitus autem, ſi interim ſanguis abunde de naribus fluxerit: autore Hippocrate libro ſexto Epidemiorum. Hactenus de quartana febri ſunt audita non perniciosa, non terrifica ſigna atque argumenta, ſed ſalutaria, & ſpei ſecuritatiſque pleniſſima omnia inventa. Quæ quum ita ſint, (neq; enim eſt locus contradicendi, volentibus nobis præſcita atque placita medicorum recipere) quid eſt quod inter laborandum noſtros animos magnopere conturbet atque diſcruciet brevis temporis fugax mora? Et certe breve omne illud nobis videri debet, quo quum defuncti ſumus, ſalutem, ſecuritatem,

tem, tranquillitatem consequimur. Sustinear autem æquis animis ejus gratia exemplum unum aut alterum commemorare. Prospicit aliquis sibi victus tenuitate & parsimonia, quo reliquum vitæ liceat in splendore, elegantia, liberalitate, magnificentia transigere. Alius terras mariaque pererrans, mille subit discrimina rerum, ut venturæ senectuti comparet subsidia. Suscipit aliquis bellum, cœlum terrasque miscens, spe & animo perfruendi futuræ pacis commodis atque bonis. Breviter, ii omnes multis & magnis laboribus, periculis, tædiis, solicitudinibus distinentur, quo sui tandem voti compotes efficiantur. Et molestum forte cuiquam erit, jucundissimum sanitatis beneficium atque voluptatem redimere una vexatiuncula febrili? nec ea tamen, nisi in quartum quemque diem revertente: nec rursus multum duratura, modo forma hacteuus à me præscripta teneatur, & industrius medicus quæratut. Possem ego hic multa adferre, quibus in mediis languoribus ægroti nostri solarer & confirmarem animum. At ejus diligentiæ nulla necessitas. Non enim magis hic diserti cupimus videri, quamvis tales nos optamus fieri, quam rectæ institutionis gratiam à lectore mereri. Nolumus etiam

hoc loco ſuffragari nobis vulgatam illam & communem ſententiam philoſophorum, ſolitam commemorari malis omnibus levandis leniendiſve: Malum, inquã, omne in opinione hominum, non autem re ipſa conſiſtere. Nec rurſus illud hic audimus, Ferendam eſſe æquanimiter ſortem ac neceſſitatem inevitabilium malorum: & ſi quæ ejus generis reliqua ſunt philoſophorum dicteria, quibus rerum aſperitas verborum lenimento conditur ac mitigatur. Valeant, & adhibeantur hæc conſolationum remedia in manifeſto metu atque diſcrimine mortis, ſive dignæ ſive indignæ. Valeant in ſuppliciis, valeant in pernicioſis morbis, valeant in orbitatibus, valeant in exiliis, valeant in gravibus peccatis, valeant deniq; ac plurimum efficiant in periculis honorum atque bonorum. Nobis certe nullo uſui ea ſunt ſolatiorum fomenta: & ſtultũ quidem ſit, decreta adhortationeſque philoſophiæ ad conſolationẽ ægrotorum pertinentes illic inculcare velle, ubi ſumma & certiſſima ſpes ſalutis eſt propoſita. Supervacuum autem, animos juſto vacantes mœrore, blanditiis ſermonum levare velle. Inutile etiam, foris remedia quærere ſolatiorum, quæ rectius ex natura rei, de qua eſt actio, petantur. Extraneum quo-

quoque, & ab omni ratione alienum, expectare confirmationem aliunde velle, quum una conſideratio atque unicus reſpectus febris quartanæ animum à merore ad gaudium, ab angore atque anguſtia omni ad ſpẽ ampliſſimam traducere poſſit. ut dolendũ jam laborantinullo modo cenſeamus, quum ipſi non philoſophorum Academicorum imaginaria aliqua, non opinata, non infirma ſalus portendatur, ſed vera, ſed certa, ſed firma à nobis promittatur, detur, conſtituatur.

Quapropter deponat poſthac metum omnem inutilem laborans. ſoletur doloris ſenſum fiducia ſecuritatis : leniat moleſtiam diuturnitatis, ſi quæ forte futura eſt, ſpes liberationis: mitiget expectationis tædium, certa perſuaſio affuturæ paulo poſt melioris conſtantioriſque valetudinis. Poſtremo denique multitudo omnis falſam de quartana febri concœptã opinionem abjiciat, & doctorum chorus meam ſententiam tanquam veriſſimã ſuis calculis approbet. Quod ubi fiet, arbitrabor & recte à me operam poſitam in ſcribendo fuiſſe, & magnum me præmium induſtriæ ac laboris conſecutum.

FINIS.

JACOBI GVTHERII

TIRESIAS,

SEV

CÆCITATIS

ENCOMIVM.

IACOBI GVTHERII TIRESIAS, *SEV* CÆCITATIS ENCOMIVM.

De Orbitate toleranda cum ad Annam Robertum singulari prudentia virum nuper scriberē, Amplissime Brularti, is exigui laboris fructus mihi uberrimus fuit, quod pervulgata illa consolatio tuo sit judicio comprobata. In hac officii mei ratione, duo potissimum præstare conatus sum: & Roberti prudentiam è filii optimi tumulo redivivam excitare, & Choartii in adversis & prosperis casibus sapientiam collaudare. Otium deinde moderatum atque honestum nactus, cum libros de jure Manium absoluissem, & ad Officia Domus Augustæ pergerem, in medio ipso opere restiti, temporum tristitia perturbatus, quæ ingenii acumen ad levioris studii genus retunderet. Quare cum in Homeri Tiresiam forte incidissem, quem nobis finxit apud inferos solum sapere, ceteros

umbra-

umbrarum vagari modo: volui de Cæcitate ea ſcrutari & quærere quæ umbram quandam & imaginem veteris illius Sapientiæ repræſentarent, quibus oculi tanquam virtutis antiquæ pictura aliqua tenerentur. Recte quidem Cæcitas Orbitatem ſequitur: orbos enim dixerunt Latini, qui chariores ſibi filios, quaſi lumen oculorum gratiſſimum amiſiſſent. Cum vero ætate noſtra orbam propemodum Sapientiam eſſe intelligerem, in Poëtarum de Tireſia fabulis lubuit immorari, dum alii aliis delectantur, & cornicum oculos configere, vel ſummam mortalium omnium ſapientiam compilare ſe putant. Tibi vero, Illuſtriſſime Brularti, ut tuorum erga me meritorum memoriam conſervarem, cui tantum debere me fateor, quantum quilibet alius poſſit, hoc temporis mei interuſurium lubens merito perſolvo, uſque dum æternum tuæ gloriæ, ſi cœptis Deus annuat, conſtituam grati animi monumentum. Non vereor aſſentandi ſuſpicionem, qua nullus umquam tuam ſibi benevolentiam comparavit: ſed humanitatem veneror, quæ jucundiſſimæ conſuetudinis tuæ fructum mihi largita eſt, cum ultro ad te accerſitus, poſt libros de jure Pontificio vulgatos, expertus ſim literas te meliores cole-

colere, easque omnibus fortunæ bonis anteferre. Quam amica tum mihi tua illa vox fuit, qua de illis velle mecum colloqui denuntiasti? atque ut frequenter te inviserem cohortatus; vicisti tua benignitate cogitationes meas, quarum magnitudine mens quodammodo mea obcæcata est. Iterasti eadem & ista mihi sæpe, sed maxime cum ad te Berniacum salutandi causa venissem, ubi vultu hilari post sermones varios: Iam vero, ais, cum Musis habituri sumus commercium: etenim cum illis omnibus rationem habere nunc possumus, & semina studiorum quæ in animis nostris radices egerunt, & ad tempus apta sunt, mutuis colloquiis propagare. Ego vero, inquam, minutus & aridus & ad crescendum tardus, serius è terra prodeo, nec cito adolesco.

Cum arrideres, abrupit sermonem salutantium turba; recessi, & ad Tiresiam quem meute conceperam, statim reversus, illius Cæcitatem & Sapientiam in hortorũ tuorum ambulationibus, posteaque in itinere mecum ipse meditabar. Atque attentius primum de Cæcitate hęc in otio cogitabam, ut illam, aut corporis esse, aut mentis, vel utriusque perspicerem. Quæ corporis, ut incommodorum consuetudine gravior plerumque est, sic

sola

ſola virtutis compenſatione levatur. Tum enim ſuis illa deliciis fruitur, quæ corporis oculis non percipiuntur, ſed viſum quendam habent inſigniorem, quo ſapientis vita gubernatur. At ſi mens hominis quæ cogitatione quidvis intueri poteſt, ſuis tenebris obvoluta, luce ſapientiæ careat, aut corporis cæcitas, ſua caligine mentis quoque perſtringat aciem; hæc demum maxima & miſerrima omnium miſeriarum eſt, quæ nullis remediis propter vulneris acerbitatem curatur. Etenim cum pœna oculorum ad cæcitatem mentis converſa eſt, nihil eſt quod ſperemus reliqui: ut in Harpaſte illa fatua quæ capta oculis, cæcam ſe eſſe neſciebat, domuſque tenebras incuſans, inepta, rogabat nt alio deduceretur, unde ſibi luminis aliquid oboriretur. At Catuli Meſſalini caſus acerbior, qui luminibus orbatus, ingenio ſævo mala cæcitatis addiderat. Non verebatur, non erubeſcebat, non miſerebatur: Sæpius à Domitiano, non ſecus ac tela, quæ & ipſa cæca & improvida feruntur, in optimum quemque contorquebatur. Nec longe alia Polymeſtoris cæcitas fuit, ut deteſtabilior immanitas. Hic cum hoſpitii jura quodam quaſi parricidio violaſſet, Thracio captivæ mulieris commento, effoſſis oculis, &

ſuorum

ſuorum ſcelerum conſcientia cruciatus, eas dedit pœnas quæ ſolæ ſunt hominum impietati à Diis immortalibus conſtitutæ. Huic infamiæ & calamitati ſocium adjungo Polyphemum, cui agreſtis ita & durus animus fuit, ut Deos in cœlo eſſe non ſentiret: vel quod maximis ſuis ſceleribus conniverent, vel quod neque propitios cuiquam eos, neque iratos arbitraretur. Quod perite in illius perſona Homerus expreſſit: nam cum ſupplex illi Vlyſſes eſſet, Iouiſque Hoſpitalis injiceret metum: Stultus (inquit) es, ô hoſpes; neque enim Cyclopes Iovem curant aut metuunt, cum ſe illo præſtantiores beatioreſque putant. Horribilis iſta quidem cæcitas fuit, qua Vlyſſes motus, informi monſtro oculi ademit lumẽ. Quare cum infamem illum ferumque pinxiſſet Poëta, cum ariete tandem colloquentem facit, ejuſque laudare fortunas quod qua vellet ingredi poſſet, & quod vellet, attingere. Recte quidem, inquit Tullius; nihilo enim erat ipſe Cyclops quam aries ille prudentior. Ceteros non moror ſuis facinoribus utraque luce privatos. Recentiora exempla adferam, quæ omnes omnium cæcitates & crudelitates ſuperant. Narrat Italus hiſtoriæ ſcriptor, fratres duos nobiliſſimos meretriculam mu-

tuo

tuo deperisse. Ex peccandi consuetudine eo crevit invidia, ut appareret Atrei filium ex iis esse unum, qui pœnam novi generis, fratri moliretur. Cum ergo Hippolytus rivalem Iulium ferre amplius non posset, conquestus apud amicam est, quod divisus illius animus in Iulium esset propensior, quem unice unum amare videretur. Cumque captam se illa & irretitam oculorum Iulii illecebris fateretur, arsit iracundia Hippolytus: qui opportunum ratus tempus, quo fratrem modo ulcisceretur, cum se ad venatum exerceret; ut in silvis feras insequitur, illum vi armata adortus, ab equo desilire, deinde in ejus oculos involare sicarios jubet: erepti coram oculi amoris sævi impatientiam Hippolyto vix extinxerunt. Hanc amor apud homines carnificinam commentus est, qui dum uni oculos eripuit, alterum de potestate, de consilio, de ratione, de mente deturbavit. Uter illorum cæcior iis videbitur qui aliquid vident? is certe cui libidinis plus obfuit cæcitas, quam luminis. Nam cæcitas quidem ista mentis durior multo molestiorque est, quam oculorum. Etenim nihil cernente animo, lux omnis à nobis exulat. Vere vetus nos inscriptio monet: *Quam multi sunt, qui oculis patentibus nihil vident.* Nec stulte

forte

forte Epicurus dicebat, neque oculos ad videndum natos esse, neque aures ad audiendum. Nam cum ex quinque sensibus, quos cum belluis communes habemus, tres maxime serviant corpori; duo reliqui, visus & auditus, ceteris imperant & philosophantur. Cumque animo videamus, animo cernamus, qui lucem transmittit ad oculos, necesse est illos animo caligante prorsus nihil videre, qui virtuti bellum intulerunt. Neque enim homo is esse putari debet, quem forma ista corporis aut oculorum acies declarat, sed mens cujusq;, is est quisque: & qui mentis oculis nihil vident, falsis rerum imaginibus illuduntur semper. Quemadmodum cum bilis ad hepar redundat, deliria gignit, atque ante oculos cujusuis generis feræ variæ apparere videntur ægrotis: sic omnibus iis accidit qui morbis animi laborant, quas nos perturbationes dicimus: hi enim ea cernere se putant, quæ ab oculorum sensu sunt remotiora. Ut qui suffusione sanguinis in oculo ex ictu affecti, quæcunque viderint, rubra illis videntur: & ictericis cuncta sunt aurei coloris: arquatis aut veternosis, ait Varro, quæ lutea non sunt, lutea apparent. Qui ergo res cæcas & ab aspectus veri judicio remotas intuentur, visiones

eas

eas ſibi fingunt, quas Græci vocant φαν-
τασίας, quæ fluentes nullam omnino ve-
ritatis lucem habent. Itaq; ſtulti omnes
inſani aut furioſi, qui ſine mente, ſine o-
culis quoque Andabatarum more con-
tra rationem videntur pugnare. Tales e-
tiam ſunt perſpicaces plurimi, qui cum
non intelligant ſe in media luce cæcuti-
re, tanquam ſi offuſa Reipub. ſempiter-
na nox eſſet, ita ruunt in cogitationum
tenebris, ut rerum omnium migrationem
commutationemque male ominentur
quam maxime deſiderant: & aliorum vi-
tiis ſic iraſcuntur, quaſi invideant; graviſ-
ſimeque accuſant eos, quos maxime vel-
lent imitari. Sed ne cæcus ipſe à via quam
teneo longius digrediar; fallax mihi plu-
rimum oculorum ſenſus videtur, ſed tum
præcipue cum vehementiori appetitu, qui
longius à naturæ conſtantia diſceſſerit,
impellitur. Tunc enim eæ obiiciuntur
formæ quæ reapſe nullæ ſunt, ſpeciem ta-
men aliquam habent, qua cæcus animus
impeditur. Quod ſpeculorum uſus nobis
apertius demonſtrat. Nam ſi concavum
ſit ſpeculum & poculi modo, minora no-
bis oſtendit ea quæ extrinſecus ſubjecta
ſunt. Si curuum, in immenſum dilatatur
imaginum magnitudo; plurimumque re-
fert, elatum, averſum, obliquum, ſupi-
num

num an rectum ſit. Varie enim ex iis qualitatibus figurarum torquentur umbræ. Sunt ſpecula quæ caput eorum qui ſuam in illis imaginem inſpiciunt, deorſum invertant, & pedes ſurſum. Hac ratione dixit Tullius, ut ſpeculorum levitas hinc illinc altitudinem aſſumpſit, dextra detrudit in lævam partem oculorum, læva in dextram: Ita lævitas aut aſperitas mentis noſtræ hinc illinc moderationem aſſumit, aut invidiam, odium, miſericordiã, amorem, triſtitiam, eoſque omnes porro affectus qui eam nobis referunt imaginem, quam ſedato animo aut perturbato concepimus. Videre enim licet pleroſq;, objecta voluptatis ſpecie cæcis libidinibus conſtrictos: alios cæca ambitione perturbatos, qui cum obſcurum tempus aliquod ſervitutis apparet, vivi videnteſque perire non diffugiunt. Hos cæcus amor, illos cæca cupiditas, & quidquid vitiorum in tenebris latet, ſomno ſempiterno conſopitos, in furioſorum cogitationes impellunt. Hi omnes quæ ſibi videre videntur, ita ſunt, ut quæ dormientes ſomniant, vel certe vigilantium ſunt inſomnia. Quid animorum perturbationes ceteræ ſunt aliud, quam obcæcatæ in agro foſſæ, in quas decidunt ii qui à ratione, quæ lux quædã lumenque naturæ

rite nominatur, paululum deflectunt?
Nonne effrenata illa ambitionis insania
evertendæ Reipub. causa solet esse? Quo
jure quaque injuria cæci & præcipites fe-
rimur ad honoris umbras, qui jam non
dignitatis testimonium, non beneficium
ambitionis; sed insanientis & prodigi a-
nimi præmium est, quod exquisitis pa-
lam pretiis, licitationis calori addicitur.
Itaque non modo dignitas nulla jam pe-
ne est, sed summa ubique deformitas:
quod temporum injuriæ tribuo, quæ fa-
cile remitti non solet. Sed homines ob-
scuros & cæcos hujusmodi, quos luce in
ipsa virtus nusquam vidit, frustra inseque-
remur: hos enim non magis debemus
intueri, quam si in nubibus larvas aut
Hippocentauros animadvertamus.

Jam vero ad oculorum Orbitatem ve-
niamus, quæ tam bona quam mala dici-
tur, & ex mentis habitu præcipue digno-
scitur. Quam perdita sit atque profligata
illorum natura, qui utraque Cæcitate
correpti sunt, exemplis aliquot ostendi-
mus: Oculorum sola, inter ea quæ Græ-
cis ἀδιάφορα καὶ μέσα, nobis indifferen-
tia, computari potest. Nam ut à mente
regitur, probanda est aut reprehendenda.
Quod & in Diis ipsis asserere veteres non
dubitarunt. Cæca enim antiquitas tres
deos

deos cæcos venerata est, quos ἀδιαφόρους, nec fugiendos semper, nec colendos tradit. Cæcus Amor tristitiæ condimentum est: sed plura illius vitia poëtę omnes decantarunt:

Nã Amorẽ hæc cuncta vitia sectari solent,
Ineptiæ, stultitaque adeo, temeritas,
Incogitantia excors.

vel, ut ait Cæcilius,

Amoris in manu est, quem esse amentem velit,
Quem sapere, quem sanari, quem in morbum iniici.

Sed errat Cæcilius; nec enim in potestate Amoris est ut sapientem aliquẽ suis delinimentis reddat. Nam quisquis amatorem, ex Menandri sententia, hortetur ad Sapientiam, is operam ludit. Amoris vim Archilochus verius depinxit.

Ingentem oculis infundens caliginem,
Quæ suffuratur ex pectore tenerã mentẽ.

Quod si Amor rationem sequatur ducem, tum à Sapiente alienus non est, cum sit princeps ad benevolentiam conciliandam, qua sublata, omnis est è vita sublata jucunditas.

Eadem & de Fortuna dicenda, quã & bonã & malã constituerunt. Illàm tamen

Insanam esse & cæcam & brutam perhibent Philosophi.

Quàm nec boni nobis aliquid nec mali tribuere Stoici putant; ſed bonorum ac malorum materiam dare, cui dominetur animus Sapientis, omni fortuna fortior. Hoc noſter confirmat Plautus.

Centum doctum hominum conſilia ſola hæc devicit Dea
Fortuna, atque hoc verum eſt, proinde ut quiſque fortuna utitur,
Ita præcellet, atque exinde ſapere eum omnes dicimus,

Ego vero Fortunam non ſolum ipſam cæcam eſſe, ſed eos etiam plerunque cæcos efficere, quos complectitur, merito mihi perſuadeo.

Plutonem ad Ariſtophanem reiicerem, ni Comicorum me facetiæ prohiberent: vel ad montes Hyperboreos relegarem, ſi perpetua ibi nox eſſet, nec ſemeſtri luce: vel Arimaſpi in fronte media uno oculo inſignes, aſſidue circa aurum cum gryphibus bellum gerentes. oculatos homines auxiliares ſibi advocarent. Nam quiſquis Plutonis adorat numen, illi cum gryphibus Scythiæ, noctes dieſque pugnandum eſt, quibuſcum monoculi luctantur ſoli cæco ſemper eventu & incerto. At qui binos in pectore oculos habent, perſpicaciores ſunt & acutiores, quam infeſtis his ſe belluis committant,

quæ

qnæ avaritiam principem habent, qua monſtrum nullum tetrius, præſertim Optimatibus viris, qui Reipub. gubernacula tenent. Habere enim quæſtui Rempub. non modo turpe eſt & flagitioſum, verum etiam ſceleratum, nefarium & perfidioſum. Si vero ex eo quantum cuique ſatis eſt, metiamur divitiarum modum, habemus abſtinentiæ & continentiæ plurimũ, quo virtutem alamus, quæ bene partis divitiis ſublevatur. Nam qui alienis, vel publicis utilitatibus conſulit & ſuas negligit, apud bonos & Sapientes ſtultitiæ ſuſpicione non carét, qui ita compoſitam temperantiam, ſtultam ſocordiam nominarunt.

Tribus his numinibus Juſtitiam adjungere poſſem, quæ obducto velo ubique depingitur. Satius forte fuerit quærere, quare ipſi Juſtitiæ velum obtenditur, & illius oculi faſciola obligantur. Prior ætas Juſtitiæ vultum expreſſit, aſpectu vehementi atque oculis acrioribus, neque humilem, neque atrocem, ſed venerandæ cujuſdam triſtitiæ dignitate, ut Chryſippus refert. Quanquã illam apud Ægyptios ſine capite fuiſſe Alexander ſcribit, quod mirum nulli videri debet: quoſdam enim Plinius narrat ſine cervice, oculos in humeris habentes; quod

nec mirum omnino eſt. Quid vero cauſæ fuerit, ut Juſtitiæ oculis velum opponeretur? An quod illa cæcis temporum difficultatibus quandoque ſerviat, vel in magnis exemplis aliquid habere videatur ex iniquo, quod ſine quadam mentis cæcitate eſſe non poteſt? Vel quod acutiores illius oculi, ſuo fulgore hebetentur, cum ad ſummum jus illud reſpiciunt, ex quo ſumma ſæpe injuria naſcitur? Aut quia Juſtitia conſtans & perpetua voluntas definitur? Quod probabilius puto: voluntas enim rationi ancillatur, atque ut cæca à ratione ſola ducitur, in iis quæ conſtanter prudenterq; fieri ſolent. Et cæca voluntas ab intellectu lumen accipit & movetur. Ab hac Cæcitate Juſtitia merito laudatur, ut hoc tritum vetuſtate proverbium, *Quicum in tenebris?* Quod in una re dictum latiſſime patet, ait Tullius, ut in omnibus factis re non teſte moveamur. Ad reliquos veterum Deos tranſeamus. Inter eos omnes unum, ſi Homero credimus, late videntem Jovem intuemur, ceteri quodammodo cæcutiunt, ut tres illæ principes Deæ, Juno bovinis oculis, Minerva cæſiis, Venus caninis commendatæ. Merito quidem ſolum Jovem late videntem apud ſuperos, & ſolum Tireſiam cæcum apud inferos ſapere Homerus

merus

merus refert, licet deos Græci à videndo denominatos doceant, & Ægyptii per oculum Deum designent. Nobis vero dum inferiorem Tiresiæ Sapientiam contemplamur, dicet aliquis, quæ illius cum Cæcitate cognatio esse potest;

Visu carentem magna pars veri latet,

ut apud tragicum Tiresias idem fatebatur. Nam ad effigiem mentis factus oculus, illius præfert imaginem, & tanquam in speculo naturam ejus, quæ alias videri non potest, optime refert: mensque per oculos, ea quæ opposita sunt, transpicit, quasi per fenestras lucentes vitro, aut speculari lapide obductas. Ecquis negaverit naturam oculos homini addidisse, nisi ut cernat, quæ cerni possunt? hæc Soli, qui astrorum obtinet principatum, quam simillimum oculum finxit, quem è mundo tollere videntur, qui oculos ex corpore tollunt. Nam visus oculorum inter omnes sensus præstantissimus, res pulcherrimas, Solem, Lunam, Cælum, Mundum intuetur, ex quibus magna rerum æternarum cognitio oritur: quæ enim non videntur, per ea quæ videri possunt, oculorum beneficio, à sagaci mente conspiciuntur. Unde Anaxagoras homines non aliam fere ob causam natos putabat, quã ut viderent vel ipsum Solem, quem fer-

rum candens, & ignitum ſibi fingebat. Acutius forte Stoici oculis homines Diis appropinquare aſſerebant, quos inventionis ſenſus Ariſtoteles tradit, cum per eas ſint artes omnes excogitatæ, & inventæ. Prætereo conſulto quæ prudens artifex natura in oculi conſtructione patefecit, ut ceteris ſenſibus imperaret: ſed in eo ſubſiſto, quod magna ſit oculorum & intellectus concordia. Nihil enim ex Philoſophorum doctrina in intellectu eſt, quod prius non fuerit in ſenſu; & quidquid animo cernimus, id omne oriri à ſenſibus, fatentur omnes. Proinde ſi ſenſus aliquis deſit, neceſſe eſt aliquã ſcientiam deeſſe, quæ plurima ab oculis in mentem transfunditur. Cui cæco quod cupis, oſtendes, ſi millies proferas? & cui videnti demonſtres, quod oculis non ſubjicias? Num natura nobis fruſtra oculos homini dediſſe videtur, quæ nihil fruſtra facere dicitur? præterea nonne oculi pudoris & amoris ſedes, virtutum & vitiorum indices produntur? Illi certe moderationis, clementiæ, amoris, miſericordiæ, odii, triſtitiæ, doloris, lætitiæ certiſſimi nuntii ſunt, in quibus mens noſtra inhabitat, tanquam in arce corporis firmiore. His negamus, his annuimus quidquid in corde aut mente naſcitur

ha-

hac ſubit, hinc pendet: hi truces, torvi, flagrantes, graves, tranſverſi, limi, ſubmiſſi, blandi, alacres, obtuſi, conniventes, concreti, caligantes, omnes animi detegunt motus; ut ex illis totius quoque corporis diſpoſitio cognoſcitur. Cajus Caligula homo nihil humanum ſapiens, Agrippæ Regi ob Judæorum tumultum offenſior, cum vidiſſet illum ignitis, & flagrantibus iracundia oculis ſuis perterritum; Dubitas, inquit monſtrum illud hominis, cum tam diu mecum verſatus ſis, me oculis non minus quam voce loqui? In audacia illi proſiliunt & percurrunt: in reverentia immobiles manent & quieti. Hi inſtabiles ac perniciter moti, inordinateque projecti, inſaniam arguunt, quam etiam ferocientes & truculenti. Novi ego hominem, inter eos qui ipſi inſaniunt, inſaniſſimũ, cujus inſtabiles & volubiles oculi huc illuc non ſecus ac index ventorum pinnula perpetuo circunferuntur, quem nullus aſpexerit, quin inſanientem, & mente perditum exemplo judicarit.

Non omittam quod tradunt medici, ex oculis magnam vitæ mortiſqne ſignificationem colligi. Nam cum internis incendiis excaleſcnnt & ignis plurimum habent, acutiorem & periculoſiorẽ mor-

brum demonſtrant: atque ut breviter dicam, omnia fere medicorum prognoſtica, quibus ægrotantium vita vel mors prædicitur, in oculis ut in ſpeculo videntur. Quare in Tireſiæ Cæcitatem non abſurde Iuvenalis ſcripſiſſe vulgo creditur,

Nec ſurdum, nec Tireſiam quemquam eſſe deorum.

Sed hæc quæ de oculorum nobilitate & natura dicuntur, multum ea quidem, quam in Tireſia laudamus, illuſtrant Cæcitatem. Nam ut res corporeas & tractari & videri natura voluit; ſic rerum incorporearum æſtimationem ex ſolo virtutis ſplendore dignoſci Sapientia conſtituit, quam oculorum in nobis ſenſus acerrimus cernere non poteſt. Nemo tamen tam ſine oculis, tam ſine mente vivit, qui oculorum præſtantiam non miretur & laudet: ſed nemo Sapiens illorum neceſſitatem appellabit, quaſi à natura, ad ſummi boni cognitionem fluxiſſe dicatur. Nam ſi oculorum commoda cum illorum incommodis conferamus, omnium cupiditatum, qnæ in nos cæco impetu incurrunt, ardorem excitare oculos videmus. Oculi enim irritamenta ſunt vitiorum duceſque ſcelerum, quæ rationem evertunt totam. In his amores cæci

domi-

dominantur, qui omnem vitiorum turpitudinem trahunt, quam in lasciviente virgine Argus custos adhibitus cum oculis centum nec perspicere potuit, nec prohibere. In quorumdam oculis venena inesse Plinius scribit & fascinationes, ut in Tribulis & Illyriis, qui visu interimunt, quos iratis oculis intuentur.

Nihil ergo ad beatam vitam, quam Sapientia quærit, perspicacitas prodest oculorum, cum lyncei homines sapientiæ luce destituti, ubique labantur, & in magnas plerumque calamitates incidant. Sæpius vero beatiores sunt qui sensibus carent oculorum. Quod in Sapientibus & eruditis hominibus vidit Tullius, quibus vivere est cogitare. Nam Sapientis cogitatio, inquit, non ferme ad investigandum oculos adhibet advocatos. Etenim si nox non adimit vitam beatam, cur dies nocti similis adimeret? Appium quidem veterem illum, qui cæcus annos multos fuit, & ex magistratibus & ex rebus gestis intelligimus in illo suo casu, nec privato, nec publico muneri defuisse. Hic etenim plus vidit cæcus in pace Pyrrhi dirimenda, quam Senatus universus, qui quid inter pacem & servitutem interesset, nõ satis videbat. Nam pacis illa pactio, lex erat servitutis. Quare cum

Senatus ſententia inclinaret ad pacem & fœdus faciendum cum Pyrrho, non dubitavit dicere illa quæ verſibus proſecutus eſt Ennius, *Quo vobis mentes*? Sed non omnes cæci qui multi ſunt, Appii illius mentem gerunt: ut nec omnes Cineæ incredibilem vim dicendi& varietatem ſunt aſſecuti, qui eloquentia ſua Romanorum Sapientiam obcæcavit. Cum Auguſtoriti Pictonum ante annos triginta juri operam daremus, vidimus Joannem Bocellum & ipſum cæcum, qui legum & conſuetudinis patriæ, qua municipes utuntur, & ad reſpondendum, & ad agendũ, & ad cavendum ita peritus eſſet, ut ſuo jure dicere potuerit, quod apud Ennium dicebat ille Pythius Apollo: Se eum eſſe, unde ſibi, etſi non populi & Reges, at omnes ſui cives conſiliũ expeterent. Hunc Scævola Sammarthanus noſter, cui antecellere omnibus ingenii gloria contigit, ſuis verſibus celebravit. Sic Caii Druſi domum compleri conſultoribus ſolitam legimus, cum quorum res eſſet, ſua ipſi non videbant, cæcum adhibebant ducem.

Putant Sapientiæ ſtudioſi nos ab illa peregrinari, quandiu in hac communi luce verſamur. Nam verum à falſo ſeparare vix ullus mortalis poteſt, cum falſi ſpecies oculis humanis ſubjecta facile veri in-

ri induat imaginem, & prudentiores fallat. Nam divitiarum copia, honorũ contentiones, hilaritas ſenſuum pro virtutibus coluntur ab iis qui in voluptatis regno felicitatem ponunt. Sic ſunt plurimi, qui φιλότιμοι, φιλοσώματοι, φιλοχρήματοι, fortunæ bona veris virtutibus anteponunt, ait Socrates, quæ improbi plerique habent, & abſunt probis; quibus etiam venalitiarii & mercatores Africanos & Lælios ſuperarunt. At vera virtus in animi bonis felicitatem collocat, quæ tum ſumma eſt cum in veri contemplatione detinetur; quod Sapientiæ præmium eſt maximum.

Prima quidem illa felicitas quæ vulgo putatur, quidquid condimenti in hac vita habet, omne lumen animi extinguit: altera vero eos ad ſe allicit qui ad verum decus, mentis oculis alte ſpectant, omni corporis adſpectu ſemoto, qui Sapientiæ lucem ferre non poteſt. Alte ergo ſpectare quiſquis velit, ſedemque felicitatis & æternam domum ſine oculis contueri; non in fortunæ bonis ſpem ponet rerum ſuarum, ſed in ipſa virtnte: cui ſi lux à Iove data acceſſerit, ut ait Pindarus, ſplendidum erit lumen hominis & ſuavis vita. Hac forte ratione Prophetæ in ſacris literis Videntes appellantur, ex quibus

unus

unus ſapienter: *Diſce*, inquit, *ubi ſit prudentia, ubi intellectus*; *diſce ubi lumen oculorum & pax*. Pacis nomine tranquillitatem animi omniumque perturbationum ſedationem intelligit; qualem cum magnus ille Antonius adeptus eſſet, nõ erat illi grave noctes inſomnes ducere, cum tam brevia noctis ipſius ſpatia viderentur, ex divinæ ſpeculationis dulcedine, ut Sole exoriente quereretur; Quid me, inquit, impedis, Sol, qui ad hoc oriris, ut me ab hac veri luminis abſtrahas claritate? Hæc Sapientia, quam artem vivendi ponunt plurimi, ab iis non expeteretur ſi nihil efficeret: ſed expetitur quod eſt artifex comparandæ & conquirendæ animi tranquillitatis, omneſque docet vias quæ ad quietem certiſſimam ducunt, ſine ullis errorum anfractibus, aut flexu vitiorum.

Hæc quidem ab humana Sapientia remotiora ſunt, multoſque vetera magis exempla delectant quæ poſſint homines intelligere, aut imitari: quare in iis iterum paucis immoremur. Democritus luminibus amiſſis alba & nigra diſcernere non poterat: at vero bona & mala, æqua, iniqua, honeſta, turpia poterat, & ſine varietate oculorum licebat vivere beate, ſine Sapientia non licebat. Atque hic vir impediri animi aciem adſpectu oculorum

arbi-

arbitrabatur. Cn. Aufidius ſcribebat hiſtoriam cæcus, & in literis cæcus videbat. Q. Aſconius Pedianus ſcriptor alter hiſtoricus, tertio & ſeptuageſimo ætatis anno luminibus captus, duodecim annis poſtea in ſummo hominum honore conſenuit.

Quid memorem Achillem Harleum Senatus Pariſienſis Præſidem Maximum, ad cujus ſenectutem acceſſit ut cæcus eſſet? intentum ille animum tanquam arcum ſemper habuit, ne langueſcens ſuccumberet ſenectuti. Rexit domum ampliſſimam ſenex & cæcus, tenuitque authoritatem privatus, & in omnes fori patronos imperium, qui illum ad extremum uſque ſpiritum, ut parentem optimum coluerunt. Cum vero ſumma prudentia & maximo rerum uſu ad effectricem beatæ vitæ Sapientiam perveniſſet, excellens hæc & perfecta tum maxime in ultimo tempore ætatis enituit, quod in exercitatione pietatis & divinorum librorum lectione conſumebat. Achillem hunc vere ἄριστον Ἀχαιῶν dixerim, cujus pectus, ut de Homerico dicitur, nectare & ambroſia Minerva imbuerat, quo ſuo Tireſiæ poſſet anteferri. Vixiſſe illum cum hæc ederentur, mihi renuntiatum eſt, quem in caſtris atq; in acie forenſi Imperatorem,

&

& laborum meorum fautorem habui: & ſi quod majorum vigiliarum munus in illius nomine apparuiſſet, quam æquum ſtudiorum æſtimatorem & judicem expertus eſſem. Sed nec mortuus vir ille eſt, cujus laus emori non poteſt, & cujus vita ſuo tempore occidens tot tantiſque virtutibus claruit, ut ex bonorum omnium memoria nulla ſeculorum injuria deleri poſſit. Conſtituo interim ego honorarium illi cum hac inſcriptione monumentum. ACHILLES. GALLICUS. IMMOBILIS. PIETATIS. ERGA. PRINCIPEM. Et quidem optimo jure, quod nulla adulatione, nullis blanditiis, nulla aſſentatione Principum uſquam gratiam ſit aucupatus. Huic vivo cum gratiam referre non potuerim; eos mortuo honores aliquando quæram, ſi poſſim, qui grati animi teſtationem pòſteritati commendent.

Taceo Timoleontem Corinthium, qui cæcus in magna luce apud Syracuſanos claruit. Taceo Demetrium, qui ſe obcæcavit ut naturæ ſecreta ſubtilius rimaretur: Metrodorum qui oculos effodit ſibi, ne per viſum à contemplatione Philoſophiæ avocaretur. Sed non fero Gallum Terentium Senatorem, quem captum repente oculis, cum ea de cauſa

inedia

inedia mori destinasset, Augustus præsens consolando revocavit ad vitam. Nec enim vir prudens ejus rei dolere damnum debuit, quam formicæ & muscæ & culices habent. Ingratus essem si inter tot virorum illustrium exempla Ioannem Passeratium popularem meum silentio præterirem. Hic cum altero oculo captus esset, alterum ex multa lectione perdidit senex: at suam ipse cæcitatem consolatus, de illius commodis eam publice orationem habuit, quæ inter editas viri eloquentis præfationes ultimo loco posita, digna certe est & sua commendatione & genere dicendi perpolito, quæ primum teneat locum. Hoc vero, inter cetera, commodum præcipuũ cæcitatis enumerat, quod ab illa didicerit vim veræ solidæque virtutis experiri, & adversus omnes fortunæ minas invictum animum præstare. Ecquis non crediderit cęco hęc de cæcitatis commodis tam vere tamq; eleganter dicenti?

Cæcitatem autem in Sapiente commendamus, quæ multis optanda ut viam sibi pararent ad Sapientiam, quæ nihil per oculos agit. Etenim si per oculos mens videret, ut ait Lucretius, erutis illis & effossis magis videret: quoniam evulsæ cum postibus fores plus inserunt luminis, quam si fuerint obductæ. Recte id quidẽ; etenim

etenim oculorum acies Sapientiam non videt, ſed mentem plerunque avertit, & de ſede dejicit, ac per inanem videndi cupiditatem ad inutile ſtudium pertrahit. Nam ut oculorum alter ſi claudatur, in alterum ejus vim influere compertum omnibus eſt: ſic orbam utriuſque aciem ad animum permeare Sapientes putant; ut lucem veram cęcos illuminare Hieronymus interpretatur, cæcos fieri Sapientes. Sic enim Davidis verba Septuaginta reddiderunt, Κύριος σοφεῖ τυφλούς, ęaque Sapientia cæcos illuſtrat, quæ omnem mentis caliginem diſcutit. Vere ergo Socrates ad Alcibiadem in celebri illo convivio dicebat: tunc mentis oculum acute cernere, cum primum corporis oculus vim ſuam amiſiſſet.

Et ne à Tireſiæ cæcitate longius aberremus, priuſquam illius cauſam perquiramus, advertendum eſt, oculos nimia luce & candore illuſtriori obtundi ſæpe, ut de Xenophontis militibus memoratur qui cum per multam nivem iter feciſſent, candore vehementiori oculis capti ſunt. Dionyſius Siciliæ tyrannus domum ſupra carcerem ædificandam curavit ſplendidiſſima calce illitam: & qui diutiſſime obſcuro carcere incluſi in tenebris jacuerant vinctos illos ſurſū educebat, qui ex multa

caligine

caligine in clariſſimam lucem egreſſi, illamque cupide intuentes, cum occurſum lucis repentinum ferre non poſſent, illico obcæcabantur. Solem adverſum intueri nemo poteſt, ejus enim radiis acies noſtra ſenſuſque vincitur: & multi in Solis defectione, cum eum clarius noſſe cuperent fixis oculis Solem perſpicientes, oculorum defectum experti ſunt ſempiternum. Nec enim ſplendidis facile reſiſtit oculus ſine lacrimarum profuſione, nec Solem adſpicit qui obſcuratis luminibus cum exoritur, ſolus apparet, ceteriſque omnibus adfert aut adimit lucem.

Cum ergo Sapiens nulla luce alia indigeat ut lucem veram contempletur, quam quæ ex illius radiis effunditur; oportet eum qui Sapientiam cupit intueri, nihil penitus corporeæ ullius pulchritudinis ultra ſpectare, quæ omnis umbra eſt & ſimulachrum, quo aſpectus noſter deluditur. Quod qui pertinacius perſequuntur, idem certe illis accidit quod imprudenti cani eveniſſe tradunt fabulæ, qui in aqua, ut vidit cibum quem perferebat, dum eripere conatur quod ipſe dentibus tenebat, aviditate deceptus, perdidit quod habebat. Eodem fere modo ſunt ji qui rerum corporearum imagines oculis venantur: cæci enim inter umbras

vagan-

vagantur, & consiliis omnibus præcipites & devii ad pœnam exitiumque festinant. Qui vero majorum rerum contemplatione ad studium Sapientiæ ducuntur, clausis illi corporis oculis ea despiciunt omnia quibus vulgares & lippientes animi detinentur.

Nunc Tiresiæ cæcitatis causam reddere facile quivis potest, quam salaciores Poëtæ eam afferunt, quæ nec probabilis nec honesta est satis, cum illum Homerus inculpatæ vitæ virum laudaverit. Hoc enim μάντις ἀμύμων apud eum denotat, quem Pindarus, Plato, Callimachus, Pherecydes secuti sunt, qui Tiresiã suis scriptis celebrarunt. Hi unam illius afferunt cæcitatis causam, quod Minervam nudam ipse vidisset, cum per æstum lavaretur, qui hanc ob rem privatus est oculis: sed lachrimis matris à Minerva datum ut Sapiens inter mortuos Plutoni ipsi venerandus incederet.

Scripsit Plato ad Dionysium, prudentiam & summam authoritatem, naturæ vi quadam & quasi lege, mutuum sibi auxilium præstare, sese assidue invicem comitari atque una versari. Sic carminibus Poëtarum & privatis colloquiis, si de Pericle sermo inciderit, una solent Anaxagoram commendare? Creontem & Tiresiam,

ſiam, quaſi par unum componere; Agamemnonem & Neſtorem. Cum ergo Tireſias Creonti regi aſſideret, Sapientem illum fuiſſe nemo dubitabit. Atque hic Thebarum incendia reſtinguere potuiſſet, niſi, ut traditum eſt Græcorum monumentis, hauſta de fonte aqua, cum urbe capta ad Delphicum Apollinem cum reliqua præda traheretur, in via egiſſet animam. Hunc quidem cum Minerva obcæcaſſet pergentem ad Apollinem, alii produnt popularem Proſerpinam rapuiſſe, ut ei mentem mortuo tribueret, quem vivum & cæcum ſuis omnibus ornamentis Minerva decorarat. Quiſquis autem nudam Minervam conſpexerit, cæcutiat omnino neceſſe eſt. Nam ita ardentes amores excitat ſui, cum videtur, ut nihil præterea videre oculis, nihil perluſtrare ullus poſſit: ſed fixus & immotus ſola mente cernat Sapientiam, quæ terrenis cupiditatibus detractis, omnium falſarum imaginum umbra diſcuſſa certiſſimum ſe nobis ducem præbet ad vitam beatam.

Hoc vero Minervæ ſolius propriũ eſt: nam qui Venerem aut qui Dianam nudam viderit, nec Sapientior quidem ille, ſed plerumque miſerior evadet. Teſtis eſt Actæon, quem in ceruum mutatum, & à ſuis canibus diſcerptum ferunt. At Venerem

rem

rem quisquis cupit, nudam videt, nec tamen sine periculo, quasi obcæcet neminem, ut Plato poëta falso putavit. Nec enim ulla cæcitas certior & periculosior quam quæ à Venere offunditur. Lubet quærere cur cæcum Tiresiam Minerva Sapientem fecerit, ut cæcas res ille, quas non cogitando vix complecti possumus, divina quadam mente intueretur: & cantori Demodoco, quem Musa supra modum dilexit & oculis privavit, cantiunculæ delicatiores datæ, quibus contentiones Ulyssis & Achillis in Alcinoi convivio circunsonaret. Verecunde, ut opinor, Homerus contra Poëtarum morem, qui & magnifice de se sentire, & loqui solent, Demodoci personam indutus, se Musis charissimum asseruit, quem Sapientes omnes & laudant & æmulantur. Hunc cæcum fuisse nemo nescit: at ejus picturam, inquit Tullius, non poësim videmus. Quæ enim regio, quæ ora, qui locus est Græciæ, quæ species formaque pugnæ, quæ acies, quod remigium, qui motus hominum, qui ferarum non ita expictus est, ut quæ ipse non viderit, nos ut videremus effecerit? Quid ergo Homero ad delectationem ac voluptatem, aut cuiquam docto defuisse unquam arbitramur? Hæc Tullius, quæ mihi leviora

viora ſunt, ſi reconditæ Homeri Sapientiæ conferantur, ad quam artem omnem ſuam direxit: quem merito ducem Sapientum Socrates agnoſcit, adverſus quē pugnare audeat nemo, quin ridiculus ſtatim habeatur. At idem Socrates expiationem veterem neſciſſe Homerum inſimulare videtur, quam Steſichorus non ignoravit. Hic oculis, inquit, captus ob Helenæ vituperationem, cum cæcitatis cauſam reſciviſſet, edito poſtea poemate, cum ea quæ ſcripſerat, ſcripta nollet, carmenque retexeret, viſum recepit. Sed Steſichori cæcitas pœna illi ſtultitiæ fuit, qualis & Thamyridis, qui cum Muſas ſuo ſe cantu ſuperaturum gloriaretur, oculos perdidit, & tantæ in Muſas petulantiæ pœnas graviores apud inferos luit, ut Phocaënſis Prodicus notat. Cæcitas enim plerunque ad pœnam à Diis data eſt, quandoq; ad Sapientiam. Ad pœnam quidem iis qui impuris oculis Deos ipſos auſi ſunt intueri. Nam legibus Saturniis cautum eſt, ut qui Deum vel invitum vidiſſet, inveniret infortunium. Quod maximum in perduelles Gallos olim ſancitum, hiſtoria probat; quiſquis enim rebellaſſet, cæcitate plectebatur, in quam volens inciderat. Quod pœnæ genus in omni terrarum orbe, atque in Græcia

præ-

præcipue constitutum, durius in Gallia irrogabatur.

Homeri vero & Tiresiæ cæcitas honorem illis Deorum contulit. Nam & Tiresias, ut ait Pindarus, Jovis summi propheta eximius, recta veraque vaticinatur: & Homerus deorum omnium vim ac potestatem suis versibus complexus, eorum primus providentiam demonstravit, & rerum humanarum curam. Hos omnia videre, jus atq; pia hominum opera adamare nos docuit, eorumque nutu ac potestate imperia gubernari, nihilque recte agi, nisi juvante Deo & favente. Quæ ratio Paëtam prudentissimum impulit, ut Heroum principibus, Ulyssi, Agamemnoni, Achilli, certos deos discriminum & periculorum comites adjungeret, & ea toto opere narraret, quę ad Deorum dignitatem pertinerent. Cæci hercle mihi videntur ii qui Homerum temere de Diis fabulatum comminiscuntur. Quod Heraclides Ponticus pluribus verbis comprobavit, & ex Demodoci cantiunculis colligitur. Nam cum in Alcinoi convivio Ulyssis & Achillis contentiones vehementiores decantaret, quibus Agamemnon rex maxime delectabatur; quid aliud quam præcepta occultiora tradere voluit rerum recte gerendarum? Nam ut in fidibus

bus plurimis; si intentæ sint pariter aut remissę, nullum concentum servare possunt, qui ex sonorum varietate concors efficitur: sic contentionibus dissensionibusq; prudentissimorum hominũ magna imperia floruerunt, & Principum fama gloriaque longius est propagata. Talis fuit Ulyssis cum Achille concertatio. Nã cum in Trojæ obsidione, vi rem gerendẽ Achilles contenderet, Ulysses vero prudentia & dolo certandum; ii ratione dissimili communi utilitati consulebant: unde Agamennonis animus placide & constanter motus gaudio efferebatur. Quid in rerum administratione optabilius & utilius, quam concots illa discordia? quid turpius quam altercationes iracundæ, concertationes pertinaces, maledicta, contumeliæ? quæ prudentes viros minime decent. Sapienter Homerus inter clarorum virorum laudes sub cæci persona has contentiones decantavit, quibus Græcorum gloria amplificata est & confirmata. Sapienter etiam Agamemnonis & Achillis iras inter has epulas præteriit, Thersitæ & Vlyssis convitia tacuit, quæ nihil apud exteros commendationis merebantur. Quanquam prudens Vlyssis fuerit factum, cum Thersitæ in Agamemnonem contumelias vindicavit: ut stultum

tum

tum videtur Philoctetis apud Sophoclem commentum, qui Vlyſſis odio, lingua potentem & Sapientem Therſitem prædicat, hominem ridiculum, cujus loquacitas nihil habuit argutiarum, quo illius inſania ablevaretur. Ita ſunt homines in omni ævo, ut nihil tam abſurdum ſit aut turpe, quod patronos ſuos non habeat.

Pergamus porro ad eam Demodoci cantilenæ partem, qua eodem in convivio Martis & Veneris amores imprudenter ceciniſſe arguitur, cum nihil prudentius ab eo deſiderari potuerit. Nam cum Phæacum vitam voluptatibus deditam, quam compotationibus & ludis tranſigebant, Alcinous enarraſſet, in Martis & Veneris adulteria cæcus ille cantor impegit, quibus diuturna imperia dilabi declararet. Nam ut prudentum illa conſiliis & contentionibus ſtabiliuntur & augentur: ſic cæcis & inſanis libidinibus evertuntur & labefactata concidunt. Atque hæc quidem de Homeri Cæcitate & Sapientia breviter attigiſſe ſufficiat, ut ad Tireſiam revertamur, qui nihil ipſi Homero niſi Sapientia eſt, ceteri ſomnium. Pauca ergo de illius quoque Sapientiæ primoribus labris deguſtemus.

FINIS.

Francisci Scribanii
Veronensis
MVSCÆ PRINCIPATVS.

FRANCISCI SCRIBANII
MVSCÆ

Ex Continua Comparatione cum Principe

ENCOMIVM

An quiſquam conferre neget cum Principe muſcam?
Eminet in minimis Maximus ipſe Deus.

Si quiſquam eſt, qui me infra Principum ſentire dignitatem clamitet: dum muſcam conferri poſſe cum iis ſtatuo: illum ego & craſſiſſimi erroris arguo; & impudentiæ non ferendæ convinco. Nam & abjectiſſimum quid, & ſordidiſſimum ſi foret muſca: quis tam in omni Philoſophia eſt peregrinus, qui ignoret: nulli mortaliũ quidquam pudendi adfricare eam rem; cui certo quodam reſpectu, & in tertio, ut loquuntur, aſſimilatur? Similia enim non eſſe idem, conſtans eſt omnium opinio: neque ea in omnibus convenire; neque rapi debere extra ſcopum, propter quem adhibentur: ſed ea demum λέγεσθαι ὅμοια, ὧν ἡ ποιότης μία: nullumque eſſe ſimile,

quin dissimile idem videatur. Ab his doctrinæ præceptis, qui secessionem facere ausit; quo tandem in numero habebit Christum, principum principem, Dominum dominantium? quippe ligno is, lapidi, furi quoque se comparavit ipse? Facessant ergo, qui extimum putamen volunt mordere semper; nucleum attingere non ausint: ac desinant flagellare eos, qui seria jocosis, humilia grandibus temperare, liberalissimo cuique, & ingenuo homini, fas esse putant. Non equidem mihi operam lusisse videntur; aut à vero quidquam statuisse alienum: qui Principẽ cum Sole nobilissimo Planetarum, totiusque adeo cœlestis mundi, comparare solent. Sicut enim iste, reliquorum luminum dux & moderator, cursu recursuque suo

——— ——— tempora dividit anni;
Mutat nocte diem; radiisq; potentibus astra
Ire vetat: cursusq; vagos statione moratur:

ita Princeps & dignitate præstat omnibus, & potentia est ea: ut omnes Reipub. dispensare operas, urgere, impedire, pro necessitate utilitateque possit: Quod si vero musca & ipsi Soli antecellat: ecquis erit tam iniquus rerum æstimator, qui nõ illi potius conferendum Principem esse, & dicat & sentiat? Equidem non infiteor; admirabilem esse Solis splendorem, magnitu-

gnitudinem plane ſtupendam, & quam
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet:
quo non tantum Peleponneſo eſt major, ut Anaxagoras ſtatuit; aut æqualis terræ globo, ut Anaximandro placet; aut ſepties vicies terram ſuperat, quod Eratoſthenes notat: ſed, Ptolemæo teſte, quanquam Copernico invito, terreſtrem hanc machinam centies ſexagies ſepties antecellit. Viciſſim tamen & hoc ſibi dari poſtulat recta ratio: in minimis item rebus elucere ſummam opificis ſapientiam: & vermiculos minutiſſimos Nomen Numenque Creatoris ſui præ ſe ferre. Niſi forte Myrmecides laude eſt ſpoliandus; quod ex ebore navigium finxit, ea potius exilitate, quod pennis apicula abſconderet: non grandiorem navem, quæ avaritiæ hominum, per mare ſervire poſſet. Aut majoris erit æſtimii ruſticus frondator: qui tibi corbem ex vimine, cochlearibus farciat bene grandibus quam qui cerasi calculum, in modum quas illi exſculpſit: quo continebantur quindecim alearum paria; ſuis punctis tam affabre diſtincta: ut oculorum acie, non dubia, aut tenebroſa, numerari potuerint clare atque diſtingui. Ecquid de Sole & muſca eſt diſſimile? audiendus eſt patrum ſan-

ctiſſimus, idemq; doctiſſimus; cujus ego ſingula verba, ſingula hoc loco oracula puto: *Si quis à me quærat, num etiam Muſca animam huic ſolis luci præſtare censerẽ; reſponderem, etiam. Nec me terret Muſca, quod parva eſt; ſed quod viva firmaret. Quæritur enim, quid illa membra tam exigua vegetet: quid huc atque illuc pro naturali appetitu tantillum corpuſculum ducat; quid currentes pedes in numerum moveat; quid volantis pennulas moderetur & vibret. Quod qualecunque eſt, bene conſiderantibus in tam parvo, tam magnum eminet: ut cujuis fulgori, perſtringenti oculos, præferatur.* Hæc Auguſtinus: illiuſque patrocinio, quidni Muſcæ comparandum principem eſſe cenſeam? Nimirum in hoc inſecto admirandę ſunt operationes; quarum ut ſentis motum, ita modum neſcis: niſi quod ab altiori mente proveniſſe ſtatuas. Sic divinitus quædam amplitudo impreſſa eſt Principibus: qua adducti homines, tacita quadam & ineffabili veneratione principem ſuum, tanquam aliquẽ ex deorum ſocietate, proſequuntur. Hæc eſt autoritas atque majeſtas generata

Donec honos placidoque decens reverentia vultu
Corpora legitimis impoſuere thoris.

hujus vero majeſtatis ratio, & qui tanquam

quam philtro homines abripiat; tam difficulter explicari poteſt; quam introſpici δύναμις illa κινητική: qua Muſca tot motuum gyros rotare, tot ſpecies effingere poteſt. Quid ſeruulum, natione ſive Germanum, ſive Cimbrum terruit, quo minus, quem ſtrinxerat gladium, in viſcera C. Mar. conderet: cum Minturnenſium carcere detineretur? Quid eſt, quod percuſſor Acheruntieus, Falcolandiæ apud Scotos, cum Jacobi Regis haurire pugione ſanguinem juberetur, ad conſpectum illius, præpedita voce omnibus contremiſceret; ferrum ne contrectaret quidē? Nimirum & apud Romanos ille, & hic apud Scotos, occulta quadam majeſtate principis percuſſus fuit: & forma auguſtiori; quam vel corporis oculi; vel mentis contemplari ſatis queant. Transeamus ab hac muſcæ ἐνδελεχείᾳ ad alia, numero non pauca, pondere graviſſima: quę & ſuam aſſerent dignitatem muſcæ; & parem illius cum Principe conditionem oſtendent. Vapulant quidem Muſcæ convitio peſſimo: indociles eſſe ipſas atque intractabiles: nec ad ullum humanæ ſocietatis commodum, aut oblectamentum traduci poſſe.

Hoc vero eſt naturā ignorare, & ipſiſſimo Soli obloqui. Nonne in Principe

ſingulare eſt prudentiæ, & paternæ dignitatis opus: de regia ſua, de civium & honeſtis, & ſalubribus, & ad commercia utilibus ſollicitum eſſe domiciliis? Ejuſdẽ eſt indolis Muſca: quæ non modo ab Ariſtotele refertur inter οἰκητικά: ſed & Scytharum more, ubi à nocte deprehenſa fuerit illic ſibi ſuiſque καὶ ἑστίαν, καὶ εὐνὴν ποιεῖται. Quid quod in Hiſpaniola inſula, in urbe præſertim D. Dominici, terram pedibus effodiunt Muſcæ: & ſubterraneos poſtquam fodicarunt nidos, cicadas venantur, aliaque animalcula: quæ numeroſe pro futuro, dum lateant, alimento congerunt. Eſtne huic muſcarum ſolertiæ, atque prudentiæ quam ſimilima illa Principis? qui per ſuam hinc inde ditionem, Joſephi apud Ægyptios exemplo, horrea conſtituit: in quibus tantum recondi poſſit frumenti, quantum cujuſque diſtrictus ſubditis, ad conſolandum neceſſitatem ſufficere judicabitur. Refertur in ſacris, inter pœnas calamitateſque publicas, commerciorum privatio; quam fatalis ſubditorum egeſtas ſequitur: quo nomine principes exportandarum mercium, & importandarum nõ modo commoditatem permittunt ſingularem; ſed ipſa etiam loca communiunt libertatibus atque privilegiis. Quam providæ vero
ſunt

ſunt in Moluccis muſcæ; quam in Sumatra induſtriæ dicam, an ingenioſæ (utrumque enim verum eſt) cum illic mel in exceſis arborum cavis, hic laccæ ingentem copiam ſuper arborum maximarum ramis congerant. Quid eo moliuntur? nimirum, ut hac ipſa mercimonia, non ſuæ tantum, ſed hominum quoque Reipubl. conſulant. Neque illud eſt minimum ſapientis principis; ita invigilare rebus ſuis, capiti, fortuniſque omnium: ut hoſtium fraudes eludat & inſidias. Id muſcā præſtare, in proclivi eſt admodum. Cum enim ab araneo ſibi, non tam reticulis parari inſidias noverit, quam aſtu: illa τὸν ἐπίβολον, καὶ πολέμιον αὐτῇ τὸν ἀράχνην διαδιδράσκῃ. Quod ſi Pompejus in campis feciſſet Pharſalicis; maluiſſetque fuga ſibi conſulere maturius; quam Cæſaris extremum ſuſtinere impetum: non, credo, poſtea in calamitoſa fuga ab Achilla ſervulo occiſus fuiſſet. Et conjicio equidem; ideo muſcis eſſe & κεφαλὴν εὐπεριάγωγον, καὶ συμπεφυκεῖαν τῷ αὐχένι: ut in omnē partem eſſent circumſpectæ; ordinarent præſentia, futura prævidērent, præterita recordarentur. Proſpicit eodem modo Princeps prudens, ut Proteus,

Quæ ſint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur:

aut Chalcantem Homericum imitatur:

Ὃς ᾔδη τά τ' ἐόντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα.

Quid præterea magis necessarium Principi, aut Reipub. salubrius? quam hostiles machinas atque illatam injuriam à corpore civium, à capite, à vita propulsare? Quid justitiæ conformius est? quam jura violantem omnia, divina, humana, terra sua adire, vim vi repellere? Facit id quidem forti erectoque animo musca: quæ non sine fatali quodam instinctu, inimicissima sibi animalia, quanquam robustissima, morsu invadit suo: quid dico invadit? perforat plane, non boum solummodo, aut equorum; sed immanissimorum etiam elephantum coria. Quæ causa fuit; quod apud Poetarum sapientissimū, Menelao Heroi fortissimo, ipsa Minerva; non aquilæ, non leonis, sed

—— μυίης θάρσος ἐνὶ στήθεσσιν ἔθηκεν.

Hectorem vero & Ænean, cæterosque Græcos & Trojanos(at quantos & quam fortes viros!) nonne idem sapientiæ magister appellat

Ἠΰτε μυιάων ἁδινάων ἔθνεα πολλά.

Nihil est ergo, feritatis muscam insimulari aut importunitatis: quod abacta, cedere nolit: aut repulsa semel, pungat sæpius. Non alio sunt animo militiæ Duces: qui uno, aut altero, pluribusve adversis

versis præliis minime despondent animũ: sed vires reparant, & quasi ex intervallo refocillantes militem, majore alacritate, addo etiam felicitate, conficiunt hostem atque trucidant. Romani, etsi ad Thrasymenum, ad Cannas fusi, fugati, cæsi fuissent: magno tamen & invicto animo clades tantas tulerunt: & fortiores victi, quam cum integras vires habebant, exstitere. Neque ea est impudentia dicenda, aut importunitas muscæ: quod intrepide ad hominem advolet; pulsaque non obediat, sed tanquam obliviosa ad pristinum locum revertatur. Non est hæc impudentia, ac ne rusticitas quidem: sed φιλανθρωπία, sed humanitas, sed facilitas: gaudet quippe, & pauperum & divitum, σύντροφος, καὶ ὁμοδίαιτος, καὶ ὁμοτράπεζος.

An ulla ex re majorem capere laudem Princeps potest? quam si obvius pateat civibus, eorum delectetur commercio; sine ulla in audiendo difficultate, sine mora in respondendo: nullius inopiam ac sollicitudinem, non modo tribunali, sed ne cubiculo excludat suo.

Equidem nulla ætas de Tito conticescet, amore illo atque delitio humani generis: qui, ne popularitatis aliquid prætermitteret, nonnunquam in thermis suis admissa plebe lavisse dicitur. Quid

vero,

vero, & quanti momenti illud? quod nobilissimum animalculum tenebras odit: nec in iis quidquam agit moliturve: sed τῷ φωτὶ χαίρει μάλιστα, κᾀν τούτῳ πολιτεύεται Laudatissima certe virtus; quam sibi non ad intuendum saltem, sed imitandum quoque proponit Princeps: qui parietum latebris minime, aut ignaviam tegit, aut licentiæ quærit velaria: sed cum Lacedæmoniorum Agesilao sic animum inducit suum: ei, qui turpiter viveret, tenebras convenire; honestæ vitæ plus ornamenti lucem adferre. TiberI infamia in multa ivit secula, porroque itura est: quod in capreis insulis, licentiam nactus secreti loci, & velut ab oculis civium remotus, cuncta simul vitia, male dissimulata, tandem profudit: ut recte ipsi, quisquis fuerit, obejecerit:

Aurea mutasti Saturni secula Cæsar:
Incolumi nam te ferrea semper erunt.

Quod si vero muscæ spectatissimæ quis maculam inurere præsumat, aut crudelitatis stigma: quod sanguini humano inhiet, ejusdemq; suctu non quiescat, quin satietur: is ficulneum se argumentum, & si quid ficulneo potest esse imbecillius, attulisse sciat. Gratias enim debemus muscæ, non convicium: quippe ex sanguinea nostra massa non illud exhaurit, quod spiri-

ſpirituoſum eſt maxime, & roridum vitaleque nectar partibus : ſed excrementum purgat, & allicit ſanguinis ſerum: quod corpori nutriendo non inutile tantum, ſed noxium futurum erat. Agite vero; num ita deponemus frontem omnem: ut principes quoque ſævitię condemnemus; quotieſcunque gladio maleficorum hominum ſanguinem hauriunt ? abſit, ut eo prolabamur impietatis. Res enim pleniſſima eſt ſanctimoniæ, juſtitiæ, humanitatis: cum magnitudine pœnæ maleficio ſubmoventur ii, quos natura in officio retinere non poteſt : vigetque tum demum jus, fides, æquitas : ubi noxia civitatis membra à corpore ſano reſecta fuerint. Nam

—— —— *ubi non eſt pudor,*
Nec cura juris, ſanctitas, pietas, fides;
Inſtabile regnum eſt:

& abſque juſtitia principatum gerere, ne Jovẽ ipſum poſſe, priſci ſtatuerunt. Temperamentum vero dulciſſimum, & juſtitiæ & clementiæ in muſca mihi vide, quæ non ubivis, nec ſemper, nec in quovis rigore ſuo utitur: ἀμύνεται μὲν οὖν οὐ κατὰ τὸ ὀρροπύγιον ὡς σφὴξ, καὶ μέλιτται: ἀλλὰ τῷ στόματι καὶ τῇ προβοσκίδι. Quaſi ex ipſo Cæſarum codice hauſerit, expreſſerit : Nihil eſſe tam peculiare imperialis majeſtatis,

quam

quam clementia & humanitas: per quam ſola DEI ſervatur imitatio. Quod ſuo exemplo Julius Cæſar, omnibus ſui ſimilem perſonam gerentibus, tanquam ſpeculo propoſuit lucidiſſimo : qui detectas contra ſe conjurationes nocturnas non ultra arguit ; quam ut edicto oſtenderet, eſſe ſibi notas. O rem ergo nunquam ſatis laudatam; quotieſcunque tranſigi verbis res poteſt: ne pervenire ad cruenta illa juſtitiæ præſidia neceſſe habeamus. Atque id ſæpe præſtabit ſermone Princeps : ſi à puero ſibi eam dicendi facultatem comparaverit : ut quæ prudenter intellexerit, apte quoq; & ad perſuadendum accommodate; ad permovendum graviter & magnifice eloqui poſſit. Non dubitavit Pyrrhus fateri, quod res erat : plures ſibi urbes lingua Cyneæ : quam armis ſuis partas eſſe: & fidem facere ſcito veriſſimo

πᾶν ἐξαιρεῖ λόγος,
ὃ καὶ σίδηρος πολεμίων δράσειεν ἄν,

Dubitandumne eſt, muſcam inter ἀμούσους relinquendam ? minime : quæ ſingulari eſt ſuſurri, & ſubmiſſę vocis ſuavitate: unde gregatim concinentes, ἀοιδαὶ, quaſi confertæ cantatrices à poëtarum principe appellantur ; & à lepidiſſimo encomiaſte μετ' ᾠδῆς πέτεσθαι dicuntur, οὐκ ἀπειρῶς.

Quæ

Quæ cauſa fuit graviſſima: quod Curinna, quæ Pindarum ſuperaſſe dicitur in Lyrico, muſca appellata fuerit: Pythagoræ quoque filia ab vocis amœnitate, idem ſortita nominis. Quid de duabus aliis poetriis dicam: quarum altera Theſpiaca, quæ Lyricos verſus cecinit: altera Spartiatis, quæ hymnos in Apollinem & Dianam ſcripſit: ambas muſcarũ cognomento nobilitatas? Ac mihi quidem, de tota hac muſcæ Principiſque cogitanti virtute, Rhododaphne ſe offert, flore amœniſſimo: ad quam occulta plane interiorique amicitia, etſi in ſcrobe fuerit defoſſa, convolant undique muſcæ: ejus ſe complexu ſatiare cupiunt. Bellum par, &, ſi quod aliud, nobile, muſca & rhododaphne! De muſca res patet atque apparet. Rhododaphne mulis, canibus, aſinis, capris, ovibus, porcis venenum eſt: homini remedium præſtat contra ſerpentum morſum: ejuſque tollit

——— *conceptum in pectore virus,*

Ad rhododaphnen quoque ſe princeps confert, ſed ſpirituali odore fragrantiſſimam. Hæc eſt ſacra Scriptura; quæ

pios recta cœli deducit in axem;
Sed nigrum reprobis addere theta ſolet:

ejus nimirum omnia elogia ſalubria ſunt bene intelligentibus: periculoſa vero his, qui ea vo-

ea volunt ad sui cordis perversitatem torquere potius; quam cor ipsum ad eorum rectitudinem corrigere.

Admirabile cæterum hoc est ; ne quid dissimulem: in monte Carina Cretæ, non reperiri muscas: neque visas quondam Romæ in æde Herculis: neque per fores Veneris ingressas in Papho: neque in prato, quod Emma Bremensibus donavit, animadversas: neque Venetiis in domum quandam ingressas : istud omne cui non videatur admirabile? Id vero non minoris æstimetur momenti: quod nulla se inferat musca in domum; ubi lupi caput aut cauda suspensa sepultave fuerit. Tam pertinaci odio à lupo dissidet : cujus ea est versutia, rapacitas, impudentia, & ex his omnibus famosissima crudelitas : ut cum exploraverit, dormire canes, aut desidiosum esse pastorem; non solum, quod ad ventrem satis est, interficiat : sed totum invadat gregem, dissipet, prosternat; sanguine cruentet omnia. Nimirum & Princeps fugit lupos : ita enim hæreticos appellamus: qui sua hypocrisi & sophistica, angelicam præ se ferentes sanctimoniam; in animos hominum prius se insinuant : dum horribiles suos ululatus erroresque impios proclamare possint. Hic Princeps omnes aditus obstruit: & ut falsa dogmata in

ta in ſementi ipſa opprimantur; ſincerus Dei cultus vigeat, ſerio ſeduloque cavet. Ubi vero petulantius quidam pergant, & in levibus habeant; non ſolum novas confingere, monſtroſaſque opiniones: ſed ipſos fidei Chriſtianæ articulos depravare, aut fundamenta religionis convellere atque evertere: eos non modo Princeps à Repub. arcere; ſed plectere quoque jure diviniſſimo ſolet. Fecerunt id muſcæ in re ſacra, quamvis momenti longe minoris.

Capta Gerunda à Carolo Siciliæ & Philippo Francorum regibus; cum milites vim inferrent ſepulcro S. Narciſſi: muſcarum ſe glomeravit examen copioſiſſimum. Hæ in exercitum irruunt tam infeſto impetu: ut in fugam illum verterint: atque in re ſacra caſtas habere manus, caſtas mentes docuerint. Cæterum id minime probroſum eſt muſcæ; ſed pietatis officium & *συμπαθείας*: quod cadavera involant noſtra. Sic enim ventrē ſuum ubi homines humanitatem exuerunt, ſepulchro quaſi deſtinat mortuorum: quidquid Achilles metuat;

μὴ τόφρα μενοιτίου ἄλκιμον υἱὸν
μεῖαι καδδῦσαι κατὰ χαλκοτύπους ὠτειλὰς
Εὐλὰς ἐγγείνωνται ἀεικίσωσι δὲ νεκρόν

Nobile eſt, muſcæque peraffine facinus,

The-

Theſei Athenienſium Regis: qui cruenta interfectorum cadavera, lavit ipſe manu ſua, & abſterſit; honeſtiori ſepulturæ præparavit. Quo quidem Principes laudari mihi videntur: qui non valetudinaria tantum, ſed Xenodochia benigni conſtituunt; ubi rerum inopes, oppreſſi morbis, ſanitatem recipiant, aut ſolatium: ſed & ſedulo id agunt; ut mortuorum corpora, loco tuto, apparatu ac ceremoniis honorificis, magnæ matri Terræ committantur.

Inclementior eſt illorum vox ἀνδρῶν ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος: barbara autem Perſarum, Parthorum, Bactrianorū, Caſpiorum conſuetudo: qui canibus, domi ad hoc officiū nutritis, dilaniandos mortuos objecerunt. Et quod muſcæ omnibus fere inſidiari eduliis, omnia ligurire dicuntur: unde Lycophron eas δάπτας, voraces atq; heluones appellavit: id quidem inimicum eſt dictum, minimeque ut arbitror, ferendum. Nemo enim ita eſt abſolutus bonorum ſuorum dominus: quin tantillum eſcæ, aliis etiam creaturis in tam adfluenti rerum copia, jure legibuſque debeat. Notum eſt, nulliuſque morſu violari, aut traduci dicteriis debet: quod ipſi quoque Principes ex civium ac ſubditorum bonis, jure omnium gentium victi-

victitant. Nonne in quotidianos Reipub. usus ad Principis sustentationem conferimus quotannis immutabilem plerumque ex indictione pensionem? sive ex fundis ea colligatur; sive ex censûs & patrimonii æstimatione. Nonne præterea ob necessitatem, publicitus incidentem, jugatio possessionum indicitur; illatio capitalis in singula promulgatur capita; hospitatio indicitur? Illud vero, quod muscæ hinc inde vagantur, angulos perreptant non unos; nequaquam est curiositatis aut πολυπραγμοσύνης, sed industriæ atque diligentiæ: qua quis & profutura sibi, & obfutura cognita habeat atque explorata omnia, minima, maxima. Talem describit ex optimis patribus-familias patrem suum adolescens Comicus; eo ipso laudans, dum vituperare forte cogitat:

Musca est meus pater: nihil potest clam illum haberi:
Nec sacrum, nec tum profanum quidquam est, quia
Ibi illico adsit.

Quid? an dissimilis muscæ erat Epaminondas, clarissimus Imperator? qui solenne dum convivium agerent Thebani, totamque pergræcarentur noctem; ipse hinc inde solus, per omnia urbis loca itabat: causamq; rogatus à familiari, squalidus

lidus & cogitabundus reſpondit: ὅπως ἐξῇ πᾶσιν ὑμῖν μεθύειν καὶ ῥαθυμεῖν. An non Principes idẽ agunt, nũ ipſi per ſe ſoli; qui Argi in omnes partes eſſè nequeunt: ſed per ſpeculatores; quandoque viros graves & prudentes? idque ſi res ferat, legationis ſpecie; quod Cyrum adverſus Indos: Romanos contra Antiochum molitos eſſe conſtat: quandoque alios & cautos, & itinerum peritos emittere conſueverunt? Quo vero id habendum in numero: quod divinationum peritæ, tempeſtates præſagiunt muſcæ, & pluvias? unde majori alacritate atque induſtria pabula ſua quærunt & comportant. Obſcurum non eſt; perinde res conficere ſuas Principẽ. Nam & is hominum voluntates & ſtudia facile perſpicit: conſilia, perfidiam, fraudes odoratur: bellum vero priuſquam moveatur, præſciendo præcavet. Itaque pacis adhuc tempore & pecuniam apparat; ſine qua milites non minus, atque ſine nervis ambulare poſſunt: & annonam colligit ex frumento, aceto, larido, hordeo, paleis: & armamentaria inſtruit; unde depromantur ad certum numerum peditum equitumque tela, tormenta, machinæ, pulvis. Ac ne quid deeſſe videamur partibus noſtris; mirari ſubit, nobiliſſimam muſcam, eo nomine male audire: quia

ſtercu-

ſtercuſcula emittit, quaſi puncta, Hebræis ſubſignanda literis: unde non modo vermiculata tabulatorum emblemata, picturæque defœdantur: ſed precioſæ purpuratæque veſtes conſpurcantur. Equidem, quod res eſt, dicam; & opinionem ſuam à noſtra non ſegregabit Auguſtinus: punire hæc animalcula ſuperbiam noſtram, & pluſquam Sybariticum luxum, tam in faſtuoſo veſtium apparatu, quam inſana ſubſtructionum mole atque ſplendore. Ex moribus hiſce peſſimis optimas leges condiderunt Principes: qui & leges promulgarunt, & Cenſores conſtituerunt rei veſtiariæ ac ſumptuariæ, imitati Alexandrum Seuerum: qui omnibus officiis & dignitatibus veſtimentorum genus proprium conſtituit. Fecerat idem Tiberius Cæſar: & ante illum lex Appia fuit notiſſima. Neq; vero id eo referri velim: quaſi dedeceat Principem veſtis magnifica & pretioſa, citra levem atque effœminatum cultum adhibita: quæ non minoris eſt momenti ad dignitatem corporis, quam illicium ad autoritatem comparandam. Nam & muſca καὶ μικρὰ διηνθίσται κατὰ τοὺς ζῶνας, εἴ τις ἀτενὲς βλέποι, affabre pictum ornatum exhibet; & pavonis in morem

larga cum luce repleta eſt,
Conſimili mutat ratione obverſa colores.

Neque

Neque obſcurandum eſt verbis? quod ſtudioſiſſima ſui muſca, levibus politiſque locis non diu inſidet: cum lubrica ſint & in iis firmari haud poſſit. Quam hic Principem ſuſcipere cogitationem dicam? novit quippe; imitationem eſſe voluptatem boni, dominamque blandiſſimam: ſed fluere eam, & opinione citius evolare: & quod graviſſimũ, ſæpius relinquere cauſas pœnitendi, quam recordandi. Eſt & hoc ad memoriam dignum: muſcarum plures quam ſeptuaginta ſpecies laborioſiſſimum obſervaſſe Aldrovandũ: omnes inter ſe, pro corporis aut membrorum portione, colore, figura diſtinctas. Et proditum tamen ab iis eſt memoriæ, quorum apud me plurimum valet authoritas: apud Toletanos, loco quodam publico, unam tantum comparere muſcam per integrum annum, albedine inſigni notabilẽ. Quid hoc aliud inculcari poſſit; niſi id, quod res loquitur? eſſe in hoc ſpacioſo ſpecioſoq; mundi theatro Principes, numero plurimos, ut autoritate diſtinctos, ſic diſſimiles atque adeo diſpares potentia. Sed & hoc in luce manifeſta eſt poſitum: quavis tempeſtate, unum aliquem floruiſſe Monarcham, cæteris omnibus excellentem majeſtate, quam & gentes pleræque obſervare comiter conſueverunt.

runt. Ex omnibus tamen muſcis nulla eſt, quæ contrectari ſe, aut pro libitu haberi patiatur: quod ſuo quodam jure & more Principes imitantur. Quanquam enim adverſus convicia maloſque rumores, cum Tiberio firmi ſunt ac patientes: iidem tamen, ubi maledicendi non eſt modus, modum faciunt: eo præſertim tempore, quo imperii ſublimitas nutare videtur. Conſtat turbulento mari, navarchum naviculatoribus iraſci: ſi quid vel in minimis rebus neglexerint aut offenderint. Habeo etiam dicere: obſervatum fuiſſe à naturæ venatoribus: unguentis licet precioſiſſimis, odorem deperire ſuũ; cum in iis vitam muſcæ amiſerint anguſtiſſimis ſpirandi viis lentore pingui interſeptis. Principe vero mortuo quid jucundum aut lætabile eſſe poteſt? non dico luctus & mœror omnium pervagatur animos: ſed ipſi Reipubl. fatales ſunt ſæpe dominorum mortes atque ominoſæ: quando cum novo plerumque Rege nova lex promulgatur, mutatione periculoſa. Quod damnum, ut vel metuere nunquam opus ſit; vel ſufferre liceat mitius: muſcæ nobis remedium inſuſurrant. Quæ etſi vitæ ſint perbrevis, ſobolem tamen numeroſam proferunt: & in ea ſpeciei ſuæ perpetuitatem conſervant. Quocirca

& na-

& natura eas, cum ludere voluiſſet, in iis herbis depinxit, quas orchides appellant, plurimum ad genitalium robur & vim prolificam conducentes.

Optamus idem in Principibus: ac felicitati eorum quaſi coronidem addi cenſemus: in amœno conjugio liberos ab illis educari plurimos.

Sic enim animos inducimus noſtros: non legiones, non claſſes perinde firma imperii munimenta, quam numerum liberorum eſſe. Lycurgus quanto lætatur opere; cum fratris Polydectis uxor poſthumum peperiſſet filium! Forte enim cænanti cum magiſtratibus, puerum obtulerunt miniſtri: quem ille, totus in gaudium effuſus, præſentibus tum exhibens proceribus, pleniſſima voce exclamat: Βασιλεὺς ὑμῖν γέγονεν, ὦ Σπαρτιᾶται: & cum puerum in ſella regia depoſuiſſet; nomen Charilao dedit: quod omnes ingenti gaudio perfudiſſet. Idem felicitatis faſtigium ut attingat Princeps meus; calide candideque precor: & in hoc voto finio: ne ſi porro in tam vaſto Oceano vela pandam, elephantem facere ex muſca velle videar.

FINIS.

ERYCII PVTEANI
DEMOCRITVS,

Sive

DE RISV

DISSERTATIO SATVRNALIS.

ERYCII PUTEANI

DEMOCRITVS,

Sive

DE RISV

DISSERTATIO SATVRNALIS.

Ad delicias & hilaritatem venio, AUDITORES, ut quæ hactenus ſeveriora viſa, lepôre ſuo condiantur, Etenim jucundiores abire, quam veniſtis, quam adhuc ſediſtis, cupio. Sermone reliquo & argumento ſuavis ero,& vos quoque faciam, omneſque è fronte delebo rugas, ne inveniã, meum in veſtro vultu videbo. Etenim niſi lepos amœnitaſque auribus omnium inerrent, niſi ipſe alas Jocus expandat, animoſque bona voluptas imbuat,condemnabo ipſe quæ dixi & dicturus ſum, & infeſtã Suadæ Sapientiam arbitrabor. Alibi Auditorum curioſitatem erudire pulpiti conatus ſolet: hic quoque debet delectare. Nemo dolorem, aut damnum cogitet, DE RISU dicturus ſum: nemo paupertatem, aut alia vitæ incommoda, in omni ridere Fortuna permiſſum eſt. Dionyſia olim cum

Risu Græci celebrabant: nos Saturnalia. *Virum* producam, sed omnem ætatem Quæstio complectatur. *Sapientem* producam, & in tanti nominis umbra ludet, quisquis Hilaria amabit. Ut Gravitatem & Sapientiam ostendas, ridere poteris: quod fieri hic solet, & animi causa instituitur, Virtuti adscribam: imo quod olim apud Athenienses in Academia non licebat, extra culpam collocabo. Ridere illic nefas erat. Æliani verba sunt, lib.3. variæ Hist. cap.35. *Nam ab injuria & ignavia purum & inaccessum servare hunc locum conabantur*. Sed, si res dicenda est, tam graves & serii esse voluerunt, ut desiperent: & cum Sapientiam vultu affectarent, homines se esse obliti sunt. Nos tam tetricam Minervam non habemus. Sapientiæ Musas jungimus & Gratias: sed Ridere, imo ludere hæ amant. Ad rem igitur. Risus à gaudio: gaudium ab eo quod jucundum est. Nam quoties suavitas pectus imbuit, cor se laxat, & jucundo feruore hilaritatem exprimit. Animi motum vultus indicat, cum agitatione viscerum, thoracis adeoque oris musculi tenduntur. Quam suaviter natura ludat, ignorare nemo potest, nisi cui cornea fibra est. Gaudium certe nemo Sapienti eripit: sed gaudii fructus risus est, quemadmodum

dum doloris lacrymæ. Si fructum proſcribimus, cur arborem toleramus? Lacrymas certe nemo reprehendit: cur Riſum? & apud Homerũ ſapientiæ exemplar Ulyſſes lacrymarum ſæpe imbrem effudit. Quid ſi lacrymarum quoque vicem Riſus occupet? Nam & hi affectus, ſtimulante naturæ genio, in contrarium erumpunt: in lacrymas gaudium, in Riſum dolor ſive pavor. Ita Apulejus de Ariſtomene narrat, quem inverſa lecticula evolutum & excuſſum humi obtegebat loquentis, an potius ridentis? verba audiamus: *Nam ut lacrymæ ſæpicule de gaudio prodeunt: ita & in illo nimio pavore, Riſum nequivi continere, de Ariſtomene teſtudo factus.* Sic igitur communis interdum lætitiæ & triſtitiæ affectus Riſus eſt, ut & Lacrymæ, cum & gaudentium & dolentium ſæpe ſtillent oculi, rivuloſque ab eodem animo educant. Spartanos omnes cives, illos ſeveritatis alumnos, Xenophon ſcribit lib. 7. Rerum Græcarum neſcio quo victoriæ nuncio repente in gaudium & in lacrymas actos, & cauſam adfert: *Ita lætitiæ & mœrori communes lacrymæ.* Ne miremur, Riſus ipſe amat lacrymas, & cum lacrymis frequenter erumpit. Etenim originem & fontem illæ quoque à corde habent, & hinc ſcaturiunt. Ab oculis de-

inde fluunt, & torrentem faciunt, quo gaudii atque etiam triſtitiæ affectus vehatur. Volunt autem Æſculapii filii tres in humano corpore exhalationes humidas eſſe, à Stomacho, Jecore, Corde, & ad totidem membra ſuperna ſeu receptacula educi: *ad Nares, Aures, Oculos.* A' Stomacho *mucum*, & per nares effundi: à jecore *Cremium*, & per aures expurgari: à corde denique *Lacrymas*, & per oculos manare. Quæ cum ita ſint, videant obſecro triſtiſſimi homines, ne mœroris damnent voluptatem, dum Gaudio infeſti. Riſus è pectore vultuque ſi eiicitur, in exilium pariter Lacrymæ ibunt, quas amant. Vir Gravis & Sapiens tamen homo eſt: homini natura Riſum dedit, qua Hilaritatem. Os cujuſque & vultum examina: non ridere, vitium potius corporis dixeris, quam venuſtatem. Quoſcumque tales Vetuſtas recenſuit, Auſteros potius quam Graves, & Moroſos Difficileſque, quam Sapientes accepimus. Nec enim poteſt ſerenus eſſe animus, ubi frons nubila: quem admodum ubi perpetuo gelu rigent omnia, nulla amœnitas faciem telluris imbuit. Agelaſtorum agmen Heraclitus ducit, ille tam à Riſu alienus, ut fleret continuo. *Mirandum eſt, unde ille oculis ſuffecerit humor*; niſi aqua intercus

fuit,

fuit, qua & obiit. Hunc certe Sapientem atra bile laborasse Theophrastus olim scripsit. alii, odio hominum, in avios montes & remota tesqua secessisse, ut paullatim à se abiret, & qui suavitatem exuerat, jam quoque humanitatis oblivisceretur. An & arrogantiam compungo? Cogitate quam Sapiens fuit, qui suæ se auctorem scientiæ fecit. Fecit Heraclitus: talis esse debebat, qui nunquam rideret. Nihil vero stultius; quam quod senex jactarent, *se nihil ignorare, cum juvenis nihil scivisset*. Verbo complectar: ne rideret, delirus fuit; ut sciret omnia, stultus. Multa eum ignorare oportet; qui se unum æstimat: atque tantæ quoque dementiæ Heraclitus fuit, ut omnes omnino contemneret, Homerum autem Hesiodumque divinos homines, dignos verberibus censeret, & qui è certaminibus, ut Laertius refert, eiicerentur. Sic vero qui Risu caruit, morbo laboravit; & qui severissimus esse voluit, Risum omnibus movit. Anaxagoram Clazomenium Ælianus scribit, Variæ Hist. lib.8. c.13. *Nunquam ridere visum esse, neque omnino subridere*. Aristoxenum etiam *admodum à Risu abhorruisse*. Sed isti quidem tanto fortassis Heraclito meliores, quod saltem non fleverint. Dionysium etiam Siciliæ

Tyrannum idem Ælianus tradit, lib. 13. cap. 18. *amasse Tragœdiam, & aptasse cothurno dramata; à socco autem & Comœdia alienum fuisse, quod non esset ad Risum proclivis.* Sed Tyrannum nominavi. Marcum Licinium Crassum, avum ejus, qui bello Parthico periit, alii semel, alii nunquam risisse volunt. Nunquam, Plin. lib. 7 cap. 19. *Ferunt Crassum avum Crassi in Parthis interempti nunquam risisse, ob id Agelastum vocatum.* Et Solinus, cap. 4. in eadem propemodum verba. Semel, Sidonius scribit:

Tam Censorius haud fuit vel ille,
Quem resisse semel ferunt in ævo.

Agelasti olim credebantur reddi, qui in Trophonii specum oraculorum causa descenderant. Unde Parœmia: *In Trophonii antro vaticinatus est.* de homine tristi, tetrico, & moroso. Ridiculum, quod de Parmenisco Metapontino Athenæus refert lib. 14. cap. 11. Is postquam in specu Trophonii Risum amiserat, Apollinem percunctatum ivit remedium. Apollo respondit. *Dandum à matre Risum: hanc veneraretur.* Reversus ad Penates parentemque, cum ridere nihilominus nō posset, à numine se de ceptum censuit. Sed quid? interjecto temporis aliquo spatio, forte in Delum venit, ubi Latona, mater Apol-

Apollinis, colebatur. Ergo curiose lustrans cuncta, tandem ad simulacrum ductus est. Ubi ligneum ac deforme vidit, præter opinionem in risum solutus est, & ægritudine sua liberatus. Qui non riserunt, isti quidem sunt: sed tales ut exemplo suo, aut potius vitio, delere hilaritatem nostram non possint. Hæreo tamen, & jam exspecto, ut IESUM CHRISTUM, omnis Sapientiæ & Virtutis, imo omnis Lætitiæ & salutis fontem, mihi repræsentes, quem flevisse inter homines legimus, non Risisse. Quid dicam? In homine Deum agnosco: sanctitas hæc fuit & divinitas. Quod mortalibus à natura concessum erat, noluit usurpare, imo quod dederat ipse omnibus, sibi negavit. Ad dolores, opprobria, tormenta, ad crucem denique mortemque natus, amplius præstare quam homo voluit, etiam *Non Ridere*. Ut scias quantæ molis ac momenti erat generis humani salus, nullas delicias, ac ne signa quidem ulla jucunditatis admisit. Et sane, ubi Deus hominem induerat, & æternę Sapientiæ Bonitatisque radius tenebrarum cœpit vilitate circumdari, ne Ridere quidem rerum Natura debuit: nisi debuit tamen, quia Auctorem suum complexa. Sic igitur, quod Æternitas non fecit, facere mortalitas

 litas

litas potuit, ac deinceps perenni lætitiæ gestu exsilire. Hujusmodi certe vox Genii Numinisque ad Pastores fuit, Christo jam nato *Gaudium* ecce *magnum & quod erit omni populo*. Atque hæc lætitia, ut magis animos hominum excitaret (quantum opinor) Risu quoque, ceu verissimo typo figurata fuit, in Patriarcharum gestis. Etenim Christus ad hoc natus, ut Deo victima esset, & immolaretur: sed tanti tamque horrendi mysterii imago Isaacus fuit: quem unigenitum à patre Deus in holocaustum petiit. Tertullianum audiamus adversus Judæos, cap. 10. *Cum Isaac à Patre hostia duceretur, & lignum ipse sibi portaret, Christi exitum jam tunc denotabat, in victimam concessi à Patre, lignum passionis suæ bajulantis.* Quid autem Isaac? Chaldaice *Risus* est: & ita Saræ verba intelligenda libro Genes. c. 21. cum ab Abrahamo puero nomē esset impositum: *Risum fecit mihi Deus, & quicumque audierit, corridebit mihi.* Philo Judæus, libello, *Quod deterius potiori insidiari soleat*, hunc locum sacræ Scripturæ citat, & diducit. Ne molestus sim, Latine dicam: *Opifex est N. Deus boni Risus & Gaudii. Nam si Risus Isaac intelligitur, Risus autem factor est Deus, juxta verum Sacræ testimonium, etiam Pater Isaaci rectissi-*

me

me dicatur. Addit: *Hujus appellationis etiam Sapiens ille Abraham fit particeps, cui gaudium proles Sapientiæ, tristitiam excidens, donatum est*. Idem Scriptor lib. de Præmiis & Pœnis: *Isaacum Chaldæi, Latini Risum nominant*, aut potius sic, Græci γέλωτα. *Risus autem est signum, quo se profert cultum mentis gaudium: qui affectus est inter omnes alios honestissimus, & tranquillitate ac securitate totam animam replet*. Non risit igitur Christus ut totam gaudii causam Homines acciperent. Sed nunc à Sacris ad Prophana, & Gentium consensu Risum mortalibus commendemus. A Philosopho ordior: Risit Democritus, & hoc egit: quem nemo tamen Sapientiæ aut Gravitatis laude spoliavit. Imo sapiens ideo Democritus, quia risit. Sic docuit, sic disseruit, sic Philosophatus est. Tolle Risum, & Democritus non erit: iterum, tolle Risum, & præstantissimum Sapientiæ lumen extingues. Plus scripserit, an Riserit, dubites; & utro amplius humano generi profuerit. Anaxagoræ elogio πένταθλος hic ille fuit in scientia rerũ omnium πένταθλος, i. *Quinque Certaminum*, sive perfectissimus: & talis à Laertio describitur. Sic vero qui scivit omnia, Ridere potuit: & qui non ridere non potuit, εὐθυμίαν statuit re-

rum

rum finem, animique tranquillitatem in Bono Risu invenit.

Iã igitur laudas quod de Sapientibus alter
Ridebat, quoties à lumine moverat unum
Protuleratque pedem?

Philosophum Poëta sequatur, & qui unus instar omnium, Homerus: is, tanquam Homines ac Heroes satis non riderent, hanc oris hilaritatem Diis immortalibus tribuit, & prope immodicam.

Ἄσβεστος δ' ἄρ ἐνῶρτο γέλως μακάρεσσι θεοῖσιν.
Difficilisq; Deis extingui Risus inerrat.

Læti hilaresque Dii esse non poterant, nisi riderent, & Barbatus Jupiter severitatem numinis suavi cachinno mitigabat. Sic Cælo receptus Risus, in terris tanquam numen coli cœpit, & templa ac simulachra invenit; imo, quæ reverentiam tam jucundi auget Dei, apud Gravissimos illos Spartanos. Templi Plutarchus in Agide & Cleomene meminit: simulacri, in ipso Lycurgo. Latine iterũ dicam: *Neq; sane ipse fuit præfracte austerus Lycurgus: imo Risus signum ab eo positum esse Sosibius tradit, ut urbanitate, tanquam laboris victusq; tempestivo condimento & convivia & similes congressus interpolarentur.* Et quis non malit igitur Ridere cum Lycurgo, quam flere cum Heraclito? & corrigere aut constituere hominum mores, quam asper-

aſpernari? Atque Lacedæmonii, ut idem Plutarchus teſtatur, digni & tali Legis latore, & Simulacro fuere; tam amœne ſerii, ut auſteritatem effugerent; tam ſerio amœni, nequa ineptiarum laſcivia ſolverentur. Riſu conſecuti ſunt, ut & bello fortes, & pace boni eſſent, utrobique Spartani. In Gymnaſiis & Leſchis (λέσχη confabulationum locus) falſa amœnitate tempus traducere, & ingenium ſolebant occupare. *Conſuetudinis autem illius potiſſimum negotium erat* (verba Plutarchi ſequor) ſive, *ut vel virtutem aliquam laudarent, vel probrum reprehenderent, cum Ioco & Riſu aculeato, admonendi & corrigendi cauſa.* Unum alterumque ex ipſa plebe exemplum ſumo. Claudus quidam animos ſumpſerat, ac jam ſe præparabat, ut in militiam iret: deriſus fuit tanquam parum aptus: at ille, *In bello,* inquit, *non fugientibus opus eſt, ſed firmantibus gradum.* Alius clypeum Muſcæ imagine inſigniverat: deriſus fuit, tanquam latere vellet, nec ab hoſte conſpici, qui tam parvum aſſumpſiſſet ſignum. At ille, *Imo* inquit, *ut agnoſcar. Tam prope enim accedo ad hoſtes, ut vel muſcam videant.* O felicem Spartam, quæ cives ſuos ſic exercuit! ô amœnam, quæ nec ſine Riſu virtutem coluit. Joci & pungentes iſti lepo-

res,

res, velut ſtricturæ ſunt, è pectore velut igni proſiliunt, ſed moto. Sic & amœnitas exercitationem amat. Friget animus, cum ſimplicitate tegitur; & languet cogitatio, niſi colore quodam excitetur. Ipſe Riſus calor eſt, aut certe à calore. Hinc γέλωτα ἄσβεστον Homerus dixit; *inextinguibilem*. & Grammaticis γέλως ab ἕλη, quæ vox *calorem & jubar* ſignificat. Prorſus, ut ignem colligas, vim conſidera. Confluunt ad Riſum lacrymæ, neque tamen moto jam affectu, gaudii flammulas extinguunt. Ebullit Riſus, & quem vicit humorem ſimul expellit. Quicquid dico, Calor agit, è pectoris, ut ſic appellem, foco ſurgit, arcem hominis caput petit, & cerebro circumfuſus, Riſum pariter & lacrymas educit. De templo & Simulacro ſatis: *Numen* ipſum videamus. neq; amplius commendari hominibus Riſus potuit quam ut Deus fieret. Huic igitur in Theſſalia Hypatenſes, Apulejo ſcribente, peculiari ritu ſolennia faciebant. Summa religionis erat, ludum ſeu dolū comminiſci, quo ignarus quiſpiam involutus, Ridendi argumentum publice præberet. Atque hic talis, ſi lepidiſſima ſcena numē propitiaſſet, mœroris deinceps atque doloris credebatur expers futurus. Ipſos Hypatenſes audiamus: *Nam luſus iſte;*

quem

quem publice gratissimo Deo Risui per annua reverticula solenniter celebramus, semper commenti novitate florescit. Iste Deus auctorem suum propitius ubique comitabitur amanter, nec unquam patietur, ut ex animo doleat: sed frontem tuam serena venustate lætabit assidue. Nostra hæc solennia literarum, si vanitatem superstitionis eximis, paria sunt. Etenim Gaudium Risumque annua remissione quærimus, sed sine Honestatis aut Gravitatis damno: nisi quod à complosione nascitur, & aliqui in pedibus quoque Risum ponunt. Quid amplius? Hilares sumus & simul erudimur: in his Scholis tanquam Leschis agimus, cum joco ad virtutem imus. Ad summam, honestum esse Risum, & viro Gravi atque Sapienti pulchrum, vel sic tibi persuadeas, In hoc Minervæ Sacrario colitur. Sed ego quia RISUM Deum feci, omnia

DIXI.